

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

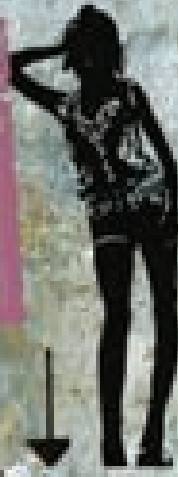
Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

express

ENTERNASYONAL ŞALALA

MAŞİS KÜRKÇÜĞİL
BİRKAÇ DERİN
ÖDİP VARKAZ DAĞLARI'NDA
KATLİAMJOHN BERGER
SOK TERAPİHAŞİM HAŞİMİ
SINIR ÖTESİ TUZAK

DÜĞÜM DE ORADA ÇÖZÜM DE

PKK REALİTESİ

BIANEL'DE
TERS YÖNNAOMİ KLEİN
GURURLU BİR ÜNLEM İŞARETİBURSASPOR'U
SATAN ADAMLAR

YÜZYILIN! SOY TARISI FATİH TERİM

Fotoğraflar: Alberto Korda

EFSANEYİ BIRAK, BEREYE DEĞİL İÇİNE BAK

Che'nin sosyalizmi

Che'nin ölümünün 40. yılını idrak ediyoruz. Beresiyle, sakalıyla, tebessümüyle ve tabii ki devrimciliğiyle bir efsane. Ama madem ölüm yıldönümünü idrak ediyoruz, efsaneyi bırakıp berenin içine bakalım. Nasıl bir sosyalizm anlayışı vardı? Küba devriminden katledildiği 9 Ekim 1967'ye siyasal görüşleri nasıl bir evrim geçirmişti? Yazdığı kitaplar arasında "Che'nin Marksizmi" de bulunan sosyolog Michael Löwy'ye bağlanıyoruz...

Latin Amerika marksizminin kurucusu Carlos Mariategui, 1928'de yayınlanan bir makalesinde şöyle diyordu: "Elbette Latin Amerika'daki sosyalizmin taklit ya da kopya değil, şiirsel bir yaratıcılığın eseri olmasını istiyoruz. Indo-Amerikan sosyalizminin esin kaynağı kendi gerçeğimiz, kendi dilimiz olmalı. Bu, yeni kuşaklara layık bir misyondur."

Che'nin Mariategui'nin bu makalesinden esinlenip esinlenmediğini bilmiyoruz. Ama, okumuş olması muhtemel, zira hayat arkadaşı Hilda Gadea'nın Küba devrimini izleyen yıllarda Mariategui'nin yazılarını Che'ye verdiği biliniyor. Her halükarda, Che'nin siyasal düşüncesi ve pratiği, özellikle 1960'lı yıllarda, Sovyet modelini itaatkâr bir şekilde taklit etmenin Doğu Avrupa'da yarattığı felç haline odaklanmıştı. Che'nin sosyalizmin kuruluşuna dair fikirleri, "yeni bir şeyin şiirsel yaratımı"nı, farklı bir sosyalizm arayışını (bu arayış kesintili ve bütün-

"Komünist etiği olmayan bir ekonomik sosyalizm beni ilgilendirmiyor. Yalnız yoksullukla değil, yabancılaşmayla da mücadele ediyoruz. Eğer komünizm devrimci bilinçten ayrıştırılırsa, bir bölüşüm yöntemi olabilir, ama devrimci bir etiğe sahip olamaz."

lükten uzak olmasına rağmen) ve mevcut sosyalizmin bürokratik karikatürüne radikal bir muhalefeti içeriyordu.

Che'nin düşüncesi 1959'dan 1967'ye dek dikkate değer bir şekilde evrildi. Sovyet tarzı sosyalizmle, yani marksizmin Stalinist versiyonuyla arasına koyduğu mesafe giderek açıldı. 1965'te, Kübalı bir dostuna yazdığı mektupta, Küba'da Sovyet mahreçli marksizm kitaplarının yayınlanması şeklinde tezahür eden "ideolojik kuyrukçuluğu" sert bir dille eleştiriyordu. "Bu 'Sovyet tuğlaları'nın dezavantajı, düşünmene izin vermemeleridir. Parti senin adına düşünüyor. Senin yapman gereken onların düşüncesini sindirmekten ibaret."

1963'ten sonraki yazılarında, "taklit ve kopya"yı reddedişi, alternatif bir model yani arayışı, daha radikal, daha eşitlikçi, daha dayanışmacı, daha insanî ve komünist etikle daha tutarlı bir sosyalizm arayışı belirginleşmiştir.

Che'nin Ekim 1967'deki ölümü, siyasal olgunlaşmasını ve entelektüel gelişimini noktaladı. Geride bıraktığı yazılan her soruya cevap veren, cıllanmış bir yapı arz etmez. Merkezi planlama, bürokrasiyle mücadele gibi sorunlara ilişkin düşünceleri bütünlükten uzaktır.

Ekonomizm ve komünist etik

Che'nin yeni bir yol arayışındaki temel itki –özellikle ekonomik sorunların ötesinde– sosyalizmin bir uygarlık, bir toplumsal etik; bireyciliğe, frenleri patlamış egoizme, rekabetçiliğe, kapitalizmin karakteristiği olan herkesin herkese düşman olmasına taban tabana zıt bir toplum modeli sunamadığı takdirde, anlamını yitireceğine ve muzaffer zolamayacağına inancındır.

Che'ye göre, sosyalizmin kuruluşu, yalnızca "üretici güçlerin gelişimi"ne önem veren Stalin, Krusçev ve haleflerinin "ekonomist" anlayışlarına tezat ahlaki değerlerden ayrı düşünülemez. Haziran 1963'te, gazeteci Jean Daniel'e verdiği ünlü mülakatla, "reel sosyalizm" in eleştirisini geliştirdiği görülür: "Komünist etiği olmayan bir ekonomik sosyalizm beni ilgilendirmiyor. Yalnız yoksullukla değil, yabancılaşmayla da mücadele ediyoruz. Eğer komünizm devrimci bilinçten ayrıştırılırsa, bir bölüşüm yöntemi olabilir, ama devrimci bir etiğe sahip olamaz."

Eğer sosyalizm, kapitalizmle onun sahasında savaşmayı, yani üretkenlik ve tüketim sahasında kapitalizme üstün gelme-

Devamı sayfa 54'te

PKK realitesi

Hürriyet'in yayın yönetmeni yazıyor: "Ülkemiz artık savaş düzenindedir. Savaş bize bir süre için gözyaşından başka bir şey vaat etmeyebilir. Evlatlarımızı, yakınlarımızı kaybedebiliriz. Katlanacağız. Sabredeceğiz. Türk'ün sabırla imtihanından muzaffer bir millet olarak çıkacağız." (23 Ekim 2007)

Madem savaş düzenindeyiz, sormak hakkımız: Bu savaş ne zaman başladı, nasıl başladı, kim ilân etti? Resmi tarihe göre, 1984'te başladı, Şemdinli-Eruh baskınıyla savaş PKK ilân etti. "Savaş" denmiyordu tabii, terör deniyordu. Hâlâ da öyle. Savaş sözcüğünü resmi ağızlar ilk defa 1990'ların ortasında telaffuz etti, "düşük yoğunluklu" nitelemesiyle birlikte.

Filili tarihe göre ise, savaş 12 Eylül 1980'de başladı. Devlet, Kürt halkına resmen savaş ilân etti: "Kürt diye bir şey yoktur." Aksini söyleyenlere ne yapacağını göstermek için Diyarbakır Cezaevi'ni Guantanamo'ya, Ebugarib'e rahmet okutan bir cehenneme, güneydoğuyu da Batı Şeria'ya çevirdi. 1990'lara gelindiğinde, intifada vardı artık. 1991'de, Demirel-İnönü hükümetinin "Kürt realitesini tanıyoruz" beyanıyla birlikte, devlet "Kürt yoktur"dan vazgeçmek zorunda kaldı. O güne kadar telaffuzu bile yasak olan Kürt sözcüğü kullanılabilir oldu, "güneydoğu sorunu" olarak tanımlanan sorun adıyla sanyıla konuşulmaya başlandı. Ama tanınan Kürt realitesinin içinde PKK realitesi yoktu. Kürt halkının sorunlarıyla "terör örgütü"nü birbirinden ayırmak gerektiği, çözüm yolunun ekonomik kalkınma ve kültürel haklardan geçtiği, giderek yaygınlaşan bir söylem oldu. Yeni söylemin sözcükleri ikiye ayrılıyordu: "Önce terör bitmeli, aksi takdirde ne yatırım yapılabilir, ne de kültürel haklar verilebilir, zira bu haklar PKK'nın elini güçlendirir, bölücülüğe zemin olur" diyenler ve "terörle mücadele ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal reformlarla birlikte yürütülmeli ki, PKK kitle tabanı bulamasın" diyenler. İki taraf da PKK'nın niteliği konusunda hemfikir. "Terör örgütü"ydü, dışsal bir özneydi, Kürt halkının sorunlarını kendi çıkarı için kullanıyordu.

Çiller hükümeti "önce terör bitmeli" diyenlerin iktidarı oldu. İşe "PKK mecliste" kampanyasıyla birlikte, Kürt halkının siyasal temsilcilerinin, DEP milletvekillerinin derdest edilip cezaevine konmasıyla başladı, onu "PKK'ya destek veren işadamları" listesi izledi ve ardından "kirli savaş" namıyla maruf uygulamalar başladı: Fali meçhul cinayetler, köy yakmalar, köy boşaltmalar ve sayısız "operasyon". Bu arada, ABD "çevik güç"le bölgeye yerleşmiş, Saddam rejimine 36. paralelin kuzeyi yasak edilmiş, Kuzey Irak Kürtleri gayri resmî bir özerklik kazanmıştı. "Çevik güç" dolayısıyla Türkiye ile Barzani-Talabani işbirliği içindeydi. TSK, elini kolunu sallaya sallaya sınır ötesi harekâtlar yapıyor, peşmerge desteğiyle PKK'yı vuruyordu. 1990'ların sonuna gelindiğinde, Suriye'ye verilen nota ve ABD'yle yapılan pazarlıklar neticesinde, Abdullah Öcalan paketlenmiş olarak teslim alındı. "Terör" bitirilmişti, ama PKK realitesi sürüyordu. Örgüt isim değiştirdi, üs değiştirdi, yönetim değiştirdi, söylem değiştirdi, ama bitmedi.

ABD'nin Irak'ı işgal etmesiyle birlikte, "Kürdistan Özerk Yönetimi" resmen kuruldu ve bölgedeki Kürt varlığı uluslararası meşruiyet kazandı. Bu gelişme PKK'nın önüne iki ihtimal çıkardı: Ya uluslararası aktörlerden biri olacaktı ya da o sahneyi bölgenin egemen güçlerine bırakıp Öcalan'ın "Demokratik Cumhuriyet" tezi çerçevesinde "Türkiyeli" bir sivil-siyasal çizgi izleyecekti.

Birinci ihtimal zayıftı, PKK güç kaybederken ABD'yle kader birliği yapan Barzani ve Talabani hiç olmadıkları kadar güçlenmişti, Kürtlerin uluslararası alandaki kaderini onlar belirleyecekti. İkinci ihtimal ise muhatap gerektiriyordu, "PKK realitesi"ni tanıyan bir muhatap. AKP, muhatap olur gibi oldu. Elbette, 1991'in Demirel-İnönü hükümetinden öte bir adım atıp "PKK realitesini tanıyoruz" diyemezdi, ama pekâlâ o anlama gelecek yasal dü-

zenlemeler yapılabilirdi. Nitekim, PKK'nın "genel af" talebi doğrultusunda devlet katında girişimler yaşandı, örgütün üst düzey yöneticilerinin İskandinav ülkelerine "mülteci" olmaları bile gündeme geldi. Ama sonuç -PKK'lı hükümlülerin bile itibar etmediği- bir nevi "pişmanlık yasası" oldu. Ne barış konferansları ve DTP'nin çabaları, ne İmralı'dan gelen misak-ı millîye ve üniter devlete sadakat mesajları fayda etti. Ve 2006 sonundan itibaren silahlar konuşmaya başladı. PKK, en başa -Murat Karayılan'ın, "çözümü Türkiye'de arıyoruz, ama tek seçeneğe de mecbur değiliz" demesine bakılırsa- dönüyor gibi. Devlet ise 2007'de 1994'ü tekrarlamaya niyetli görünüyor. Henüz ne iktidar partisi, ne de muhalefet, Çiller gibi alenen "PKK mecliste" diyor, ama lafı oraya getirmekten de geri kalmıyor. Medyanın ve sokaklardaki eli bayraklı güruhların 1994'ün sloganını atması tesadüf değil: "Mecliste PKK istemiyoruz."

1991'e, Demirel'in "Kürt realitesini tanıyoruz" demesine kadar Kürt lafı bile edilemiyordu. Artık kimse Kürt realitesini reddedemiyor, ama "PKK realitesi" ısrarla yok sayılıyor. Halbuki, düğüm orada. Dolayısıyla çözüm de... PKK realitesiyle Kürt realitesi aynı şeyler değil. PKK, Kürt realitesinin dışında değil, içinde. O yüzden Kara Kuvvetleri Komutanı İlker Başbuğ, "PKK'ya katılımı önlemekte başarısız olduk" diyor. O yüzden Newroz'da binlerce insan "irademiz Öcalan'dır" pankartıyla yürüyor. O yüzden DTP'liler "PKK'ya teörist diyemeyiz" diyor.

İrlanda sorunu IRA'dan, Filistin sorunu FKÖ'den aynı düşünülebilir miydi? Çabalanmadı değil, yıllarca IRA'ya da, FKÖ'ye de "terörist" dendi, "teröristleri muhatap almayız" demeçleri verildi. Ama dünya kamuoyunun -ve medyasının- ekseriyetinin gözünde ne IRA teröristti, ne de FKÖ. Kimilerine göre "direnişçi"ydiler, kimilerine göre "özgürlük savaşçıları", kimilerine göre sadece "silahlı militanlar". Ve sonuçta Britanya hükümeti de, İsrail hükümeti de "realite"yi tanımak zorunda kaldı. Silahlı mücadele yürüten örgütlere "terörist" demekle bir yere varılmadığı görüldü çünkü.

1980'de "Kürt yoktur" diyen Kenan Evren'in 2007'de "bölgesel özerklik"ten dem vurmasını, Mehmet Ağar'ın PKK'yı kastederek "dağda silahla gezeceklerine ovada siyaset yapsınlar" demesini nasıl yorumlamalı? Ya da Avni Özgürel'in Radikal'deki (24.10.07) yazısındaki şu satırları: "Anlamamız gereken ilk husus, geldiğimiz noktada PKK'nın artık sadece bir terör örgütü olmadığıdır. 10 sene önce durum böyleydi, ama tablo o zamandan bugüne hayli değişti. 1999'da Öcalan yakalandıktan sonra, Ankara sorunu çözmek için gereken siyasî projeyi üretmediği için (...) bugün uluslararası basının terörist demek yerine 'Kürt isyancıları' demeyi tercih ettiği bir yapıdan söz ediyoruz." Bu üç isim bile bunları söylüyorsa...

İrlanda'ya barış nasıl geldi? Blair "barışın yolu açılacaksa şeytanla bile görüşürüm" demişti. Ve IRA'yla değil ama, İrlanda'nın DTP'si Sinn Féin'le masaya oturdu. Ama bunun gerçekleşebilmesi için IRA da, devlet de, hükümet de Sinn Féin'in önünü açtı. Türkiye'de ise IRA da, devlet de, hükümet de Sinn Féin'in hareket alanını daraltıkça daraltıyor. Ve silahlar konuşuyor, kan gövdeyi götürüyor, kıskırtılmış kalabalıklar ellerinde bayraklarla 1930'ların Almanyası'nı aratmayan gösteriler düzenliyor, medya savaş çığırtkanlığı yapıyor, ordu sınır ötesi harekâta hazırlanıyor. Barzani'nin "Türkiye bir barış planı çıkarsın, PKK kabul etmezse 'terörist' ilan ederiz" demeci öfke ve hakaretle karşılanıyor. Çözüm diye önümüze konan "terörü minimize etmek" -artık "kök kazımak"tan bahsedilmiyor. Minimize etmekten kasıt haftada 15-20 değil, ayda birkaç "şehit" halinde. Ve tabii -mümkünse- DTP'siz bir meclis.

Çözümün "PKK realitesi"nden geçtiği kabul görmedikçe, şehitler de ölür, vatan da -sınırlar değişmese bile- bölünür.

• Şehir Hatları	5
• Haşim Haşimi'yle tezkere ve ötesi ..	10
• Kaz Dağları katliamı	14
• Vah Bursaspor vah!	18
• ÖDP kongresinde ne oldu?	22
• Radyo Express	25
• Naomi Klein	33
• John Berger	36
• Kiraat	38
• Masis Kürkçügil	40
• Bienal'de TersYön	46
• Müzik Dolabı	50
• Mehmed Uzun	53
• Che'nin sosyalizmi	54

Abdurrahim Soğan, Ahmet Eken, Ahmet Şık, Ali Kesgin, Ali Murat Hamarat, Alican Tayla, Arslan Eroğlu, Asena Günel, Aysegül Oğuz, Balkan Talu, Batu Boran, Bilge Ceren Şekerciler, Çiğdem Öztürk, Derya Sayın, Didem Daniş, Ender Ergün, Eray Aytımur, Erdir Zat, Hakan Lokanoğlu, Halit Karlı, Handan Koç, Haziran, HknKrtsh, Hande Ögüt, Hüseyin Ustaoglu, İlker Aksoy, İrfan Aktan, Kıvanç Koçak, Merve Erol, Murat Meriç, Murat Toklucu, Nazan Üstündağ, Nilgün Yurdalan, Ogan Güner, Özay Selmo, Özgür Eren, Pelin Özer, Pınar Ögünç, Reha Öztunalı, Saner Şen, Serkan Seymen, Sevince Bayrak, Sinan Yusufoglu, Siren İdemen, Sungu Çapan, Süleyman Bilgi, Şahan Nuhoglu, Tora Pekin, Tuncer Erdem, Ulaş Özdemir, Ümit Bayazoglu, Yasemin Avdan, Yasin Kokarca, Yücel Göktürk, Zeynep Nuhoglu baskı Mikado Matbaacılık ve Tic. Ltd. Şti. İmam Çeşme Cd. G/47 Sk. No:6 Seyrantepe 80660 İstanbul Tel: 0.212.289 27 93 basım yeri ve tarihi İstanbul Ekim 2007 dağıtım Doğan Dağıtım A.Ş. yönetim yeri: Abdullah Sok. No. 9 Beyoğlu - İstanbul tel-faks: 0.212.251 87 67 e-mail expressdergisi@yahoo.com abonelik expressroll@gmail.com yıl 6 sayı 77 25 Eylül - 25 Ekim 2007 imtiyaz hakkı Bilge Ceren Şekerciler sorumlu yazışları müdürü Şahan Nuhoglu ilan irtibat Özay Selmo (0.533.514 90 49)

15. YILINDA OĞLAK SİZLERİ 70 BÜYÜK YOLCULUĞA DAVET EDİYOR...

OĞLAK'TA DİĞER GÜZEL KİTAPLAR

Eski Dünyanın Yetmiş Büyük Gizemi • Bütün Zamanların Yetmiş Büyük Savaşı • Gizli Örgütler
Tarih Boyunca Akdeniz Uygarlıkları • Çerkes Güzeli • Larousse Gastronomique
Tarihin Süzgecinde Mutfak Kültürümüz • Turkish Cuisine in Historical Perspective

Bütün seçkin kitapçılarda ve Zambak sokak 21 Beyoğlu adresinde.

"Hadepeçi" korucular

VAN- Hikâye, 1990'larda Hakkari'nin güzel bir sınır köyünde başlıyor. Dönemin başbakanı Türkiye Cumhuriyeti'nin demir lady'si, Tansu Çiller. Hakkari, PKK'nin önemli varlık gösterdiği bölgelerden biri. Olağanüstü valilerin, olağanüstü haller yarattığı dönemler... Üst düzey güvenliğin elemanlarının şimdi-lerde moda olan anı kitaplarından öğrendiğimiz kadarıyla, halk terör örgütünün ne mal olduğunu öğrensin diye, askerlerin "ortalığı bir-iki bombayla kanştırma" taktiğini sıklıkla kullandığı zamanlar...

Hakkari'nin bahsi geçen sınır köyü birçok benzeri gibi ceviz ağaçlarının gölgesinde deneyimliyor yaşamı. Sonra korucu oluyor. PKK'den rahatsız, Türk devletine ezeldendir sadık anlatılanlara göre. Ve devletin bekaası, bir de verdiği korucu maaşı, bir de devlete yakın olmanın verdiği ayrıcalık uğruna gövdesini PKK'ya siper etmeye razı... Dönemin köy muhtarının koruculuğu kabul ettikten sonra Çiller tarafından ağırlanışının resimleri duvarlarında asılı hâlâ...

Birkaç sene içinde 40 kişi ölüyor köyden. Kimi askerlerle tatbika giderken, ama çoğu PKK ile devletin güvenliğin güçlerinin birbirlerine yolladıkları havan toplanının köye isabet etmesinden. Bir gün, çeşmeye giden genç kızlara isabet eden o havan toplanı, onları parçalayıp fırlatıverince, sadece korucu değil, aynı zamanda ana ve baba da olan köylüler koruculuktan ayrılmaya karar veriyor. Zaten Hakkari'nin sınır köylerinde yaşam çoktan bitmiş, köye giriş çıkışlarda uygulanan ambargolar varlıkta yokluğu dayatmış, zaten kendi kendine ekmeğini kazanmaya alışmış emekçi köylüler, devletin memuru, sigortasız askeri, paramiliteri olarak yaşamaya, üstelik de bunun geçici filan değil büsbütün bir yaşam biçimi olmasına da alışamamışlar. Oysa korucu olmamak seçenek değil oralarda. Koruculuğu istemediler ya artık, haftasında asker kamyonları geliyor köye. Şanslı azınlıklar gene de. Köy boşaltılmadan önce eşyalarından alabileceklerini yanlarına alsınlar diye birkaç saatleri var. Ceviz ağaçları geride bırakılıyor.

Dönemin sanayi bakanı, Vanlı Yalım Erez sahip çıkıyor onlara. Van'ın Bostaniçi beldesinde yer gösteriyor, Yalım Erez mahallesi kuruluyor. Evlerin içini olmasa da dışını devlet yapıyor. Devlet bir de

kente "adaptasyonları" kolaylaştırsın diye toplum merkezi yapıyor. Bir de Sağlık Ocağı.

Yalım Erez Mahallesi'nin erkekleri sabahları Van'ın işçi pazarlarına gidip iş bakıyor. Kadınları pancara, inşaata, temizliğe gidip ırgatlık yapıyor. Çocukları ilkokula bazen gidiyor, bazen gitmiyor. Lise uzak, giden yok.

Toplum Merkezi'nin halı kurusunda, kızlar sabah akşam doku-macılıkta. İki çift laf ediyorlar, nefes alıyorlar. Ama çok çalışıyorlar.

Toplum Merkezi'nin tek değişmez müdavimi evsiz, yalnız, meczup bir adam. Ruh sağlığı haftasında ona hediye almış merkez çalışanları. Böyle bir ortamda devletin dilinden tek anlayan, devletin de dilinden tek anladığı mahallenin delisi yani.

Şimdilerde mahalle kendini "Hadepeçi" diye tanımlıyor. Dünün sadık korucuları, bugün "Kürt sorunu vardır" diyor yani. Mahallede geçmişten konuşmak zor. Van'ın gerilimli, baskıcı ortamında, insanlar başlarına gelenleri kolay kolay anlatmıyorlar, satır aralarının sessizliğinden ne çıkartırsanız artık. Yeşil Kart dağıtımındaki haksızlıklardan bahsediyorlar. Evin çatısı varsa, zengin diye verilmemiş Yeşil Kart. Sosyal haklara topluca ve mağduriyetten dolayı erişebilmeleri gerektiğini düşünüyorlar, resmi kurumların yoksulluk sıralamalarını, kiminin yardım alıp, kimi-

nin almamasını anlamsız buluyorlar. Nitekim birine yardım çıktı, birine çıkmadı diye bir muhtar vuruluyor beldede. DTP (onlara göre HADEP) araya girip çözüyor kan davasını.

Mahallede hem ortak mağduriyetlerden kaynaklı bir karşılıklı yardım, hem de birbirine sonsuz güvensizlik var. Van zaten kaçakçılık, devlet şiddeti, PKK, protestolar ve o protestoların büyük gövde gösterileriyle bastırılması, yoksulluk, gazetelere sıklıkla haber olan derin ilişkiler, öğrencilere yönelik üniversite baskısı vs. sebebiyle güvensizlik ve korkunun gündelik olarak üretildiği bir şehir. Adalet sarayını da içinde barındıran koskocaman valilik binasının gölgesi, ceviz ağaçlarının gölgesinin yerini almış Yalım Erezlilerin hayatında. Sıklıkla rastlaşıyoruz o binada, biz araştırmamız için, onlar yoksulluk için hesap vermeye gidiyoruz.

Otelden ayrılırken, bir grup köylü bizi görmeye geliyor. "Biri varmış" diyorlar, "köyleri boşaltılanların hikâyesini dinliyormuş." Bir kahveye oturuyoruz. Ellerinde tazminat almak için doldurdıkları formlar, şikâyet dilekçeleri, mahkeme tutanakları... Eskiden onlar da korucuymuş. "Ben ne yapabilirim ki" diyorum. "Bir şey yapamazsın" diyorlar, "biz sana anlatıyoruz, sen de git bir iki-kişiyi daha anlat, başımıza gelenleri bilsinler."

İşte korucuların başına gelenler. Korucular ki devletin resmi paramiliterleri... Kanun hükmüne

bağlı olarak ve ücret karşılığı şiddet kullanma, asayiş sağlama yetkisi verilenler, devlet tescilli silahla ve otoriteyle donatılanlar... Hukuk-suzluğun hukuklaşmasının baş aktörleri... Korucular; Tayyip Erdoğan'ın George Bush'la birlikte büyük insanî kaygılar beslediği Sudan katliamlarının bir numaralı müsebbibleri, bizdeyse onların adı vatan-severler, iyi Kürtler, devlete sadık vatandaşlar... Göç etmeye zorlananlar sadece PKK ile işbirliği yapmakla suçlanan (yani terörist, yataklı diye damgalanan) ve bu yüzden evlerinden edilmiş binlerce Kürt köylüsü değil; kanunî hakları olduğu halde tazminat alamayan, şehirlerde evsiz, barksız, eşyasız sürünen, asker ya da jandarma tarafından yakılan evlerini seyretnemeye mecbur bırakılmış, zorunlu göç esnasında akrabaları kurşunlarla can vermiş, bedenleri tehlike taşıyıcısı olarak damgalandığı için diğer akrabaları tarafından yalnız bırakılmış, şehirde hâlâ enselerinde asker, polis, jandarma nefesiyle hayat kotarmaya çalışan, çocuklarının öfkesi binbir isyan çıkartan "sözde vatandaşlar" değil. Korucular, "her Türk asker doğar" sloganının Türk kısmını yeniden düşünmemize sebep olacak derecede gündelik askerliği benimsemiş, gündelik askerlik benimsetilmiş asil vatandaşlar. Onların hikâyesi "bazı" zamanlarda, "bazı" vatandaşlarını kendine kurban edip, başka "bazı" vatandaşlarına bunu unutturan bir devlete tanıklık ediyor. Van'da bu tanıklıklar havayı ağırlaştırıyor, şehir dışında devletin "terör örgütü üyeleri" saklanması diye yaktığı ceviz ağaçlarının kuru dalları, "yasa" tarafından önce katil, sonra mağdur yapılarak hayatları çalınmış köylülere yas tutuyor.

– Nazan Üstündağ

Pancarın eski tadı yok

ŞEREFLİKOÇHISAR – Ankara'nın birbuçuk saat uzağındaki Aksaray'a bağlı Şereflikoçhisar'a doğru yol alırken, bozkırın sarsıcı düzlüğü, çıplaklığı karşısında şaşkınsınız. Yol boyunca bir tek ağaç kümesine rastlamıyoruz. Şereflikoçhisar, 1500 kilometrekare yüzölçümüne sahip Tuz Gölü'nün doğusunda. Tuzdan oluşan bu doğa harikası, Türkiye'nin ikinci büyük gölünü görecek olmanın heyecanı içindeyiz. Bir anda, karşımıza uçsuz bucaksız, bembeyaz bir kara parçası çıkıyor. Güneşin bu sonsuz beyazlık üzerinde yaptığı ışık oyunları gözlerimizi kamaştırıyor. Göle yakın, aracımızdan iniyor, tuzların üzerinde garç garç sesleri eşliğinde yürüyoruz. Tuz kristallerini avucumuza alıp hayran hayran seyrediveriyoruz.

Bir yandan da biliyoruz, Tuz Gölü yanlış tarımsal uygulamalar sonucunda küçülüyor, kuruyor. Gölü besleyen yüzey suları üzerine barajlar yapılırken, Peçeneközü dere-

Mehmet Tuncel (sol başta) 10 yıl önce ekonominin ne kadar iyi olduğunu anlatıyor, 1997'de kazandığı parayla bir traktör bile almış, ama sonra üzerine başka bir şey koymamış. Mazota gelen zamdan yakınıyor. "Peki kime oy verdiniz?" diyor. "AKP'ye" diyor. "Ekonomiyi çok iyi götürüyorlar. Bugün seçim olsa yine AKP'ye veririm."

sinin, Şereflikoçhisar'ın kaynak suları da azalıyor. Bölgenin yeraltı suları yoğun baskı altında. Çünkü tarımsal sulamanın yegâne kaynağını yeraltı suları oluşturuyor. Tarımsal arazinin büyük bölümünde kuru tarım yapılmasına rağmen, çiftçilerin özel girişimleriyle sulu tarım hızla yayılıyor. Şekerpancarı üretimi, aşırı, plansız tarımsal sulamayı beraberinde getiriyor. Bölgede binlerce kaçak ve yasal kuyudan yapılan su çekimi nedeniyle yeraltı suyu her sene, tam bir metre düşüyor.

Şereflikoçhisar'a girmeden şekerpancarı tarlalarında çalışan çiftçilerle karşılaşıyoruz, karşımıza ilk Tuncel ailesi çıkıyor. Misafirperverlikle "hoşgeldiniz" diyor. Mehmet, otuzunda, iki çocuk babası, yedi yıllık evli. Karısı, kızkardeşi ve babasıyla birlikte çalışıyor. İki çocuğuna annesi bakıyor. "Biz Konya-İlgin'liyiz. Memlekette tanıma elverişli yerimiz yok; kurak hep, dağlık bölge. Burada icarcıyız, tarlayı kirahıyoruz. Bu iş kazandırmıyor, boğaz tokluğuna çalışıyoruz. Önceden iyiydi ama. Şimdi hükümet politikalarından gelen bir şey herhalde, iki-üç yıldır kötü, bu yıl hiçbir şey yok. Kuraklıktan dolayı. Hayat şartları çok ağır. Pancarın eski durumu yok. Bundan üç-dört yıl önce, şeker pancarı yüz bin liranın üzerindeydi. Geçen yıl 89 bin liraydı; gübre, tarla kirası, mazot derken bu iş öldü. Zaten seneye yapmayacağız. Yatacağız herhalde."

İlgin'dan Nisan'ın 15'inde geliyorlar, Kasım'ın 15'ine kadar, tar-

layla, otoban kenarı arasına yaptıkları iki kulübede yaşıyorlar. Günde 14 saat mesai. Mehmet'e soruyoruz, şekerpancarı nasıl yetiştiriliyor diye. "Şekerpancarını dördüncü, beşinci ayda ekersin, bir ay sonra çapası gelir, her 15 günde bir sularsınız, dokuzuncu ayın 25'inde açılır, işte biz de ayın 25'inden beri çalışıyoruz. Buradan Kırşehir'deki şeker fabrikasına gidecek, işlenecek. Dördüncü ayda da parası verilecek, devlet bize yazın avans verir, şeker, gübre yardımı yapar."

Mehmet'in aklı kötü giden ekonomik şartlarda, söz dönüp dolaşıp oraya geliyor. "Devlet paramızın içinden stopaj vergisini de kesiyor. Kalan pancarımızın hesabını çıkarıyor..." Geçen yıl elinize ne kadar para geçti diye soruyoruz, kahkahayı basıyor. "Geçen yıl boşa çalıştık ya! Biz babamla ortağız, üçer, beşer milyar elimize geçmeyecek bile. Bak, kabak ektik, kuraklıktan dolayı olmadı. Tarla kira, mazot hep para."

Bu kuraklıkla nasıl başa çıkacaksınız, köylüler, çiftçiler nasıl bir önlem alacaksınız diye sormaktan kendimizi alamıyoruz. Mehmet'in çaresizliği hissediliyor. "Geçen yıla bu yıl arasında bile çok fark var. Geçen yılki kuyularla, bu yıl suladığımız kuyu arasında yüzde elli düşüş var. Ama mazot aynı mazot, elektrik aynı elektrik."

Tuncel ailesi 1997'den beri Konya-İlgin'dan Şereflikoçhisar'a gelip tarla kirahıyor. Tarlanın kirasını ödüyor, elde edilen ürün onların

oluyor. Mehmet 10 yıl önce ekonominin ne kadar iyi olduğunu anlatıyor, 1997'de kazandığı parayla bir traktör bile almış, ama sonra üzerine başka bir şey koyamamış. Mazota gelen zamdan yakınıyor. Muhabbet sık sık yoksulluğa gelince, sormak farz oluyor: "Peki kime oy verdiniz?"

"AKP'ye oy verdim. Ekonomiyi çok iyi götürüyorlar, bugün seçim olsa, yine AK Parti'ye veririm oyumu. Onların zamanında, her şey çok güzel!"

İnsan afallıyor. "Deminden beri yakındığın yoksulluğu, kuraklık karşısında bu kadar çözümsüz kalmayı nasıl açıklıyorsun?"

"Biz bu sene yedi-sekiz ton alacağız diye ektik, üç-dört alıyoruz. Buna hükümet ne yapsın, devlet ne yapsın? Cenabı Allah'tan gelen bir şey. İmanın şartlarından biri, kazaya, kadere inanmak. Bu Allah'tan geliyor."

"Çiftçi bilinçlense, kuraklığa karşı tasarruf yöntemleri, tedbirler belirlense..." diye söze başlıyoruz, Mehmet düzeltiyor: "Biz tarım işçisiyiz. Bir gram tarlamız yok, biz kendimizi çiftçi olarak görmüyoruz. Alt tabaka çiftçiyiz yani."

Teybimizi, gencecik Serap'a, Mehmet'in kızkardeşine uzatıyoruz. Serap 19 yaşında, "ev kızıyım" diyor, sekizinci sınıfa kadar okumuş. Söz, nişan vaziyetleri yok, ama çeyizini yapmayı da ihmal etmiyor. Yanık, kavruk teni, abisi Mehmet gibi yeşil gözleri ıslı ıslı parlıyor. Elleri çapa sallamaktan nasır tutmuş, ailenin diğer üyeleri gibi. Yengesi Fatma söze giriyor, "bizim Konya'da kızların çeyizi çok olur". Fatma 30 yaşında, babasının evinde de tarlada çalışıyormuş, koca evinde de. Geliri nasıl paylaşıyorsunuz diye soruyoruz, Mehmet atılıyor: "Bizde her şey müsterek, çalışmak, yemek, içmek, ayrı gayrı yok. Bayanın hakkı neyse, erkeğin de odur." Güneş kavuşurken, Tuncel ailesiyle vedalaşma vakti de geliyor. İssiz bozkırın içine doğru yola koyuluyoruz. — Ayşegül Oğuz

Fırtınalı tarihin izleri

MOSKOVA— Uçağımız Karadeniz'in siyah dalgalarının, Ukrayna'nın sarıdan kahverengiye geçen tarlalarının üzerinden geçip Moskova'ya yaklaşıyor. Kuş bakışı bakınca insanın üzerindeki etkisi artan yapılar var aşağıda; sanki inşa edilmeleri aylarca sürmemiş, dev bir vinçle bir seferde toprağın üzerine konuvermiş gibi duruyorlar. Askeri binalar, birbirinin kopyası çok katlı gri konut blokları... Ormanların arasında kendine yol bulan Moskova nehri kıyısında "paksiding"li evler...

Havaalanından şehir merkezine giderken, küreselleşme denen metretin herkese aynı saç modelini kesen bir kuaför olduğunu bir kere daha fark ediliyor. Her büyük şehir merkezinin dünyanın neresinde

olursa olsun, birbirine benzetilmesine alışmışız da "şehir dışları"nın da çaktırmadan aynılaştığını, yolun kenarındaki, yine bir gecede aynı vinçle bırakılmış gibi duran sarı lacivert IKEA, kırmızı Carrefour kütüphanelerini görünce anlıyoruz. Kiril alfabesiyle yazılmış markalarla karşılaşmak, ilk bakışta güneş gözlüklü bir ünlüyü görmek gibi: "Kimdi bu?" Renkleri ve logoları hafızaya kazınmış markaları hatırlamak sadece birkaç salise sürüyor.

Aziz Kiril'in Yunan alfabesinden uydurduğu ABC'yi hemencecik sökmemiz çok yetenekli olmamızdan kaynaklanmıyor. Alfabeyle sökmekten metroya binmek mümkün değil, metroya binmeden de "Moskova'ya gittim" diyebilmek. Stalin'in "halk sarayları" olarak inşa ettirdiği tamamen Rus malzemeleleriyle yapılan ağı için "metronun zaferi sosyalizmin zaferidir" diyenler haklı. Türlü orak çekiç kabartmaları ve işçi tasvirli vitraylarıyla propagandanın da ta kendisi olan istasyonlar, dökme demir avizeleri, mermer sütunlarıyla çarların saraylarıyla yarışacak kadar ihtişamlı. Tabii 10 milyonluk nüfusun trafikten azade bir hayat sürmesini sağlamak da bugün için gerçek bir zafer sayılabilir. Tangır tungur, ama çok hızlı giden vagonlar kitap okuyan kadın ve erkeklerle dolu. Rus erkeğinin tükettiği votkayla orantılı olarak kısalan ömrü ortalama 58 yıl olduğundan, yaşlı ve yalnız kadınlar çoğunlukta. Genç kadınlar çok güzel. Mini etek ve topuklu ayakkabıları yoksa, kırmızı deri montları, popo cepleri pullu kotları, yapay kürk yakalı kabanları var. Bu halleriyle sahiden de Laleli vitrinlerinden fırlamış gibiler. Bavul ticareti, burası için aşırı yüksek fiyatlarıyla yeni zengin Ruslara hitap eden Mango-Zara modasının en büyük rakibi. Fiyatlar birçok alanda dudak uçuklatıcı: Kira, alışveriş, yeme-içme ateş pahası... Moskova "dünyanın en pahalı metropoller" listesinin şaşmaz birincilerinden. Bir de "dünyanın en suratsız insanları" Ruslarmış güya. Tüm dünyayı kendi icatları olan "smiley"lerle donatan Kuzey Amerikalıların bu listesini onaylamak mümkün değil. Buranın insanları Karadenizli olan anneannemi hatırlatıyor bana. İlk bakışta soğuk ve suratsızlar, her soru sorana kibarca cevap vermiyorlar, ama mesela yolumu kaybettiğimi fark edince elime -bizim icadımızı derdik ama burada da varmış meğer- dolmuş parasını tutuşturacak kadar samimiler.

Karadeniz'in Çernobil gibi kilometrelerce öteye yayılan etkileri sadece insan karakterlerinde değil, kelimelerde de ortaya çıkıyor. Anneannemin sözcük dağarcığı sağolsun, "mojly bilina"ları, kuzinede pişmiş "kartof"ları yerken, bir çay-nik çayı isterken pek zorlanmıyorum. Tek zorlandığım konu bir Rus

Stalin'in "halk sarayları" olarak inşa ettirdiği tamamen Rus malzemeleriyle yapılan metro ağı için "metronun zaferi sosyalizmin zaferidir" diyenler haklı. İşçi tasvirli vitrayları, dökme demir avizeleri, mermer sütunlarıyla çarların saraylarıyla yarışacak kadar ihtişamlı. Tabii 10 milyonluk nüfusun trafikten azade bir hayat sürmesini sağlamak da bugün için gerçek bir zafer sayılabilir.

gibi sek votkaları arka arkaya yuvarlamak. Ona da bir-ikiden sonra alışılıyor. Hava soğuk, insanın içi ısınıyor. Dolmuşlarda, metrolarda, sokaklarda hep bir alkol kokusu var, ama bunun tek sorumlusu da votka değil. Bir de kvas dedikleri, arpa özlü, şekerli, koyu bordo içecekleri var. Biranın lezzetlisi, sabah, öğlen, akşam yemeklerin yanında içilebiliyor. Mac Donald's şehri fetihmiş ama, Rus icadı fast food'lar da eksik değil. Krepçiler, patatesçiler her köşe başında. Yine de Ruslar uzun uzun sofrada oturmayı daha çok seviyor; astronomik fiyatlı, şık kulüplerde de, sokaktan bakıldığında pencerelerindeki kadife perdelerin önünde bir porselen vazo ve onun içinde bir adet kırmızı yapma gülden başka bir şey görünmeyen ucuz lokantalarda da olsa... Dekorasyonu 15 yıl önceden kalmış gibi olan bu karanlık, dumanlı yerlerde yemekler çok lezzetli. Pancar çorbası kıpkırmızı borç, Rus romanlarındaki sofraların baş tacı jöleli etler ve patates püreleri, mezeler, salatalar, pastalar... Bunlardan daha da ucuzunu bulmak içinse sosisçilerin önünde sıraya girmek gerekiyor.

Karşıdan karşıya geçilemeyen sekiz şeritli dev caddelerin dev kaldırımlarına her şey sığıyor bu şehirde. Sosisçiler, krepçiler, konser ve

ren genç müzisyenler, ellerinde bir ra onları dinleyen başka gençler, anlamasak da yanımıza oturup dakikalarca derdini anlatan sarhoşlar... Daire planlı kentin merkezine varmak için bu şehriçi "otoban"ların birini takip etmek yetiyor. Fakat doğru yöne yürümeyen biri, yançapı 20 kilometre olan bir daire söz konusu olduğundan, Kremlin surlarını yerine, İvan'ın hafta sonu evine varabilir. Dairenin merkezindeki Kremlin'in surları, kentin göbeğini sınırsız saran bir kemer gibi, şanslıysanız bir delik bulup içeri sızabilirsiniz. Değilseniz, saatlerce dolanmanız gerekiyor. İçerideki göğe uzanan altın kaplı soğan kubbelerin çoğu, Stalin döneminde yıkılan orijinallerinin yerine 1990'dan sonra apar topar dikilen taklitleri. Göz hizasındaysa bordo boyalı bakımlı surlardan, dökme demir toplardan ve kule çanlarından başka pek kayda değer bir şey yok. Kremlin surları ile Sovyet binalarının, bu rejimlerin halka neyi reva gördüğünü anlatmak için dile gelmesine gerek yok. Mesela bir Novy Arbat Caddesi var ki, güney kanadı, 800 metre boyunca kesintisiz devam eden iki katlı bir kaidenin üzerinde, altı 26 katlı bloktan oluşan tek binadan meydana geliyor. İşte burada insan kendini küçücük ve çaresiz hissedir.

yor. 35 metre ötede uzanan arka caddeye geçiş yok! 130'la giden bir arabanın altında kalmadan, sekiz şerit ötedeki karşı kaldırıma geçmek içinse herhalde Rus atleti olmak gerek. Kimilerine göre, rejimin çöküşünü de sembolize eden, 1960'larda yapılan bu cadde, tıpkı Kremlin'in surları gibi, adı sosyalist de olsa, totaliter olan bir rejimde insanın durduğu yeri iyi anlatıyor.

Son 17 yıldır şehre zerk edilen kapitalizmse galiba en iyi Kızıl Meydan'da görülüyor. Bir kenarına kulüpler, lokantalar, barlar sıralanmış. Diğer kenarındaysa, vasiyeti annesinin Petersburg'daki mezarının yanına gömülmek olmasına rağmen, Stalin'in sivri fikri yüzünden kemikleri hâlâ rahat etmeyen Lenin'in mumyası var –ki bugün mozolenin kitle turizmi için Eyfel kulesinden tek farkı, fotoğraf çekilemiyor olması. Buranın tam karşındaysa, Sovyetlerin Evrensel Devlet Mağazaları (GUM) var, dükkânlarda şimdi temel gıda maddeleri ve giyecekler yerine astronomik fiyatlı Gucci çantalar satılıyor.

Gelenin kendinden öncekinin izlerini temizleme hırsı, bu şehrin geleceğini nasıl şekillendirecek bilinmez, ama Putin'in yardımcısı Vladimir Kojin'in geçtiğimiz günlerde dediği gibi, "ülkenin fırtınalı siyasi geçmişinin izlerini silmek" için Lenin'in mozolesini kaldırmak, yıkılan katedralleri yerine dikmek yetecek gibi görünmüyor. Haritadan silinmesi gereken caddeler, çırıncıplak soyulup yeniden giydirilmesi gereken onlarca metro istasyonu gözünü dönmüş kapitalizm başa çıkamayabilir.

Moskova başından geçenleri tarafsızca anlatan bir başkent... Bu dallı budaklı hikâyenin yeni binyıldaki bölümlerini merakla bekliyoruz. Pet Shop Boys'un, 2005'te Kızıl Meydan'daki konserinde Rus gençlerin bir ağızdan söylediği, Rus millî marşından esinlenmiş şarkısı "Go West"te dediği gibi, "batıya giderken" daha neler olacak?

–Sevince Bayrak

Yedek Vatan

SLOVAKYA / BARDEJOV - Ara sıra Slovakya'ya gidiyorum, sırf salımlamak için. Becherov sınır kapısına kadar yaklaşık 15 kilometre, sonra Bardejov'a kadar 18 kilometre yol yapıyorum. Bardejov'da "benim" süpermarketim var. Polonya'da, bir süpermarket bulmak için en az 60 km yol katetmem lazım. Genelde, Polonya'da süpermarketlerden uzak duruyorum, çünkü beni korkutuyorlar açıkçası. Buna karşılık, neden bilmiyorum, Bardejov'daki Hypernova ve Billa beni cezbediyor. Evde misafirimiz olduğunda, biberli salam ve fûme domuz pastırması almak için oraya gidiyorum. Ve tabii bir de şarap –Aşağı Karpatlar'dan Modra civarından gelen frankovka'lardan. Bu

şarap tek başına bir şaheser değil belki ama, yemekle harika gidiyor, özellikle de biberli salamla. Üç şişeyi tek başınıza içebilirsiniz –en azından ben öyle yapıyorum. Şarapla beraber, baharatlı salam, Slovak peyniri ve domuz pastırması atıştırıyorum. Ah, Slovak pastırması...! Dört santim kalınlığında, fûme, hoş kokulu, insanın ağızda eriyor... Polonya'da aynısından bulunmuyor.

Arabaya atlayıp gidilebilir mesafede Slovakya olmasaydı yaşayamazdım herhalde. Slovakya bir imdat çıkışı, bir soluklanma, bir ihtimal. Üzerimi varoluş sıkıntısı kapladığında, ülkem fazla dar ve rahatsız geldiğinde, sınır geçiyorum, Slovakya'ya gidiyorum. Hemen hemen her zaman iyi geliyor. Yurtdışına çıktığınız anda, başka biri oluyorsunuz. Kurov, Vysny Komarnik, Palota ve özellikle de sevgili Becherov –yıllar içinde oraya onlarca, hatta yüzlerce defa gittim. İlk başlarda, sınır kapısı ritüellerine maruz kalıyordum: Evrak kontrolü, sorgu sual, pasaporta vurulan damgalar, bagajın ve eşyaların aranması... Bugünse bütün bunların yerini sadece kısa ve özlü birkaç nezaket cümlesi almış durumda. Arabadan inmeye bile gerek yok.

Yurtdışına ilk seyahatim Slovakya'yaydı. Arkadaşlarla birlikte, Polonya sınırına on-onbeş kilometre mesafede bir ortaçağ şehri olan Bardejov'da panayıra gitmiştik. Tabii bol bol bira içiliyordu, aynı zamanda da yaldızlı musluklardan su gibi şarap (ülkenin güneyinden, Kosice yakınlarından gelen beyaz şarap) akıyordu. Yurtdışında kendimi iyi hissedeceğimin işaretiydi bu, sanki sıcak bir ülkedeydim. Yıpranmış gri takım elbiseli ihtiyaçlar, emekliler vardı bir de. Büyük fiçilerden şarap içilen bakkallarda buluyorlardı. Her birinin kendi bardağı ya da güzelce yıkanmış bir reçel kavanozu vardı. Paslanmaz çelikten, pırl pırl parlayan fiçilerin yanında ayakta durur, şarapla demlenirdi. Bana İtalya'nın güneyindeki, Dalmaçya'daki, Yunanistan'daki ihtiyaçları –en azından benim tahayyülümdeki– hatırlatırlardı.

Benim için Balkanlar, hatta Akdeniz Bardejov'da başlıyor. Bugün de bu romantik inancı tam olarak terk etmiş değilim. Karpatlar'ın öte tarafına gitmek yeterli, her şey birden bambaşka oluyor. Orada her şey daha aydınlık ve daha sıcak. Nehirler Karadeniz'e dökülüyor. Köyler küçük şehirler gibi, Çingene mahalleleri Afrika'daki gecekondu-ları andırıyor. Tepelerde vaktiyle Slovak köylülere zulmeden ve ülkenin en güzel bakirelerini kaçırarak Macar derebeylerinin şatolarının beyaz yıkıntılarını görüldüğü. Macar senyörler artık buralarda değil, sokaklarda Macarca duymak için Kosice'ye gitmek gerek.

Eski adı Kassa olan Kosice'de,

20. yüzyılın başında doğan Sándor Márai (1900-1989) muhtemelen en büyük kitabı olan "Bir Burjuvanın İtirafı"nda, Kosice'deki çocukluğunu, şehrin topografyasını ve halkını etkileyici ayrıntılarla anlatıyor. O pitoresk anlatımında, Slovaklar sadece bir tek yerde geçiyor sanırım. Slovak köylüler yazarın evinin olduğu binanın altındaki bankanın önünde kuyruğa girerler. "Koyun derisinden gocuklarına sarınıp, sırtlarında çoban heybeleriyle merdiven aralığında sıranın kendilerine gelmesini beklerlerdi. Çantalarında, palinka [Macar içkisi], domuz pastırması ve noterden aldıkları ipotek suretleriyle sabahın erken saatlerinden itibaren dikilmeye başlardı" diye anlatıyor Márai. Onbeş-yirmi yıl sonra, sürgünde yaşarken Komünist Çekoslovakya'da basılmış bir Kosice fotoğraf albümü geçer eline, günlüğüne sitemle not düşer: "Bu albümden güzelim Macar şehri, kurucuları olan Macarlar ve Zipser'ler [Macarlaştıran Alman sömürgeciler] sanki orada hiç yaşamamış gibi takdim ediliyor."

İşte bu nedenle Slovakya'da seyahat etmek arkeolojik bir sefer ve bir av partisi gibidir. Artık varolmayan bir şeyin peşindesinizdir. Slovakya seyahati kıtanın bizim yaşadığımız bölgesine has bir seyahattir: Gördüğünüz her şeyin gizli bir anlamı vardır. Ve görülen, gördüğünüzü sandığınız şey değildir kesinlikle.

Bizim yukarı Silezya için de geçerli aynı şey, batı Ukrayna, Vilnius ve Allah bilir daha pek çok yer için de. Ayrıca, Slovakya diye bir yer var mı hakikaten?

Andy Warhol'a ailesinin kökenleri sorulduğunda, "Hiçbir yer" diye cevaplıyordu. Warhol, hiç şüphesiz dünyadaki en meşhur Slovak. Elbette Amerikalıydı, ama annesi babası Çekoslovaklı, cumhuriyetin

Andy Warhol, hiç şüphesiz dünyadaki en meşhur Slovak. Medzilaborce'de, sanatçıya ve ailesine ithaf edilmiş bir müze var. Köyün iki ana sokağından birinin adı Andy Warhol. "Warhol'un Mutlağı" adlı belgeselde bir Çingene kadın öfkeyle bağırıyor: "Siktiğim Warhol'u. Ve Çingenelerin müzeye girmesine izin verilmediğini anlatıyor.

Slovakya tarafından. Polonya sınırında, Mikova adında küçük katolik bir köyden geliyorlardı. Biraz ötede, Medzilaborce'de, sanatçıya ve ailesine ithaf edilmiş bir müze var. Oraya gitmeyi severim. Yamaçta beyaz bir ortodoks kilisesi dikkati çeker. Köyün iki ana sokağı var, birinin adı Andy Warhol; bir de Andy Pansiyon var. Sınır bölgesi. Havada oranın son nokta olduğu hissedilir, orada ancak "u dönüş" yapılabilir. Bir tek yaygaracı Çingene çocukları uyuklayan manzarayı uyandırır. Tepenin eteğinde, kilisenin yanında, müze var. Önünde, devasa Campbell çorba kutuları maketleri. Zaman zaman çan çalar, ve üstle-

rinde elli yıllık elbiseleri, başörtüleriyle büyükanneler belirir. Ayine girerler.

Bir süre önce, Stanislaw Mucha'nın çektiği "Warhol'un Mutlağı" adlı bir belgesel seyrettim. Yöreyi ve yöre halkının Andy Warhol hakkında neler düşünebileceğini anlatıyordu. Müzenin önünde çekilmiş bir sekans var, bir Çingene kadın öfkeyle bağırıyor: "Jebem teho Warhol!" (Siktiğim Warhol'u) Ve Çingenelerin müzeye girmesine izin verilmediğini anlatıyor, sanki içerde altınlar, gümüşler var da çalacaklarmış.

Hakikaten de müzede pek bir

şey yok. İçerisi yarı yarıya boş, sadece birkaç serigrafi, bir-iki aile hatırası, üç-beş fotoğraf ve bazı belgelerin kopyaları... Ama girmeden önce, keçe terlikler giymeniz gerekiyor. Bir vitrinde, sanatçıya ait yılan derisi bir ceket sergileniyor. Müzeye birkaç kez gittim, ama билет satıcısı haricinde kimseye rastladığımı hatırlamıyorum. Yolun Polonya tarafında, "Medzilaborce - Popart şehri" yazılı bir pankart gözünüze çarpar. Çevrede, köylülerin kulüpleri, çayırda otlayan bir inek; geçen her araba buradakilerin merakını uyandırır, gözden kayboluncaya kadar bakışlarıyla izlerler onu.

⊙ **manu chao**
fizik tedavi

⊙ **banu güven**
"ya sev, ya terket" baskısı

⊙ **patti smith**
dikkat edin çocuklar!

⊙ **vova**
bir başka karadeniz mümkün!

⊙ **lee hazlewood**
melodiler ford-t, sözler rolls royce

⊙ **tanju duru**
"tol"dan bir cümle

⊙ **özer şenay'ın ardından**
plakların içine girmeye geldim

ROLL

123

Kasım '07

the young gods • patrick watson

roger mills • manu chao

abonelik: expressroll@gmail.com

Bana kalırsa, Medzilaborce'nin de, bu Kuzey-Doğu Slovakya'nın da popart'la bir alâkası yok. Bence daha ziyade naif sürrealizmin ülkesi burası. Sınır geçersiniz, her şey bizim oradakiyle hemen hemen aynıdır, ama biraz daha gevşek, daha kaygısızdır. Ayrıca, her şey daha belirgindir, sanki havada belli belirsiz bir barok koku vardır, sanki Orta Avrupalı varoluşun tuhafılık hissi burada başka her yerde olduğundan biraz daha fazla somutlaşıyor gibidir.

İşte bunun için Slovakya sevilir. Hafif gerçekdışı gerçekliği için, kendiliğinden gelen gerçeküstücülüğe temayülü için. Bardejov'da, fûme domuz pastırması aldığım Billa süpermarketin yanında, Çin malı tekstil ürünleri satan bir dükkân var. İçerisi sudan ucuza giysiler, ayakkabılar, çantalar, iç çamaşırlarıyla dolu. Benim gittiğim gün, müessesenin başlıca müşterileri çok çocuklu Çingene aileleriydi. Seçiyorlar, deniyorlar, birbirlerine tavsiyelerde bulunuyorlar, kıyafetleri üzerlerine göre uyduruyorlar, yeni elbiseleri giymiş küçük çocukları etraflarında döndürüyorlardı. Çin tekstili olmasa, bu yoksul Çingeneler çıplak gezeceklerdi herhalde. Sonra gettolarına, tenekeden ve kartondan bannaklarına, çamurdan evlerine, bir musluktan akan suyu yüzlerce kişinin kullandığı Avrupa favela'larına dönüyorlar. Benim yurt bellediğim bu Kuzey-doğu Slovakya biraz Afrika ve Asya gibi. Çin elbiseli Çingeneler daimî olarak hareket halinde. Köylerde, şehirlerde her şeyden önce onları görürsünüz. Hep yapacak bir şeyleri ya da görececek bir kimseleri vardır. Zira, onlara göre, yalnızlık ve hareketsizlik ölüm anlamına gelir. Zaten kulüpleri de tahammül edilmezdir: Küçük bir odada on kişi, içinde mutfak olan ufak holde onbeş kişi sıkışırlar. Hurda demir ve yakacak odun yüklü el arabalarını ordan oraya çekerler. 21. yüzyılda olmamızla alâkalı yoktur. Hatta zamanın varolduğu fikriyle dahi alâkalı yoktur. Dillerinin bazı diyalektlerinde "dün" ve "yarın" ayrımı bulunmaz. Çek yazar Jáchym Topol, Svidník şehrinin şöyle tasvir ediyor: "Biraz ötede Çingene mahalleleri var. Genç dilenciler hamle ederler. Kız kardeşleri çoğunlukla göz kamaştıracı güzelliğindedir. Gettoda, dağlardaki pumalar gibi gururla gezinirler." Evet, bu umutsuz küçük kasabalardan bu kadar güzel insanlar çıkması tuhaf ve tedirgin edicidir. Kadın, erkek, çocuk, ihtiyar, istisnasız hepsi. Bizim Slav, soluk ve biraz biçimsiz dünyamızda, onların güzelliği zamandışı ve esastır. Tannlar kadar güzel, yolların kenarlarında mantar satar ya da dilenirler. Sonra büyük alışverişler yapıp gruplar halinde viranelerine dönerler. Ayda bir kere Çingene karnavalı olur; yiyecek içecekleri tükenene kadar sürer.

Slovakya, tarihin ilk Çingene ülkesi olacak, çünkü içinde bulunduğumuz yüzyılın ortalarında, bu yerli göçebelerin çocukları nüfusun çoğunluğunu oluşturacak. Polonya'nın güneyinden sınırı geçiyoruz ve birden kendimizi Hindistan kökenli esmer insanların Avrupasında buluyoruz.

Bazen tahayyül etmeye çalışıyorum: İstisnasız herkesin hareket halinde olduğu koca bir kamp yeri. İnsanlar oradan oraya yer değiştiriyor, gruplar halinde yol kenarlarında yürüyor, dönüştürülebilir nesneleri topluyorlar, kulübeler yapıyorlar, şenlikler düzenliyor, eğleniyorlar, içiyorlar, kavga ediyorlar ve Brüksel para gönderiyor, Çingene devletinin, mesela Polonya'dan daha kötü bir muamele görmesinin bir nedeni olmadığı gerekçesiyle. Dünyanın en parlıtlı sarayında ikamet eden Çingene hükümetini, saf altından taçlar takan Çingene cumhurbaşkanı ve başbakanı tahayyül ediyorum. Çingene polisini, Çingene devletinin demiryollarını, Çingene ordusunu, Çingene tarım bakanlığını ve Çingene eğitim bakanlığını da tahayyül ediyorum. Bu hayal insanın moralini yükseltiyor ve mizah duygusuna iyi geliyor.

Slovakya'nın yakın olması çok iyi. İnsanın yedek bir ülkesi olması, bir nevi zor zaman ülkesi olması iyi bir şey. Otomobile binip gidiyosun, kimliğini almayı unutmaman yeterli. Orada yaşamak için gereken diğer her şey aşağı yukarı aynı, lisan dahil. İnsanın kendi ülkesinde vatandaş olması ağır mesai, nasıl söylesem, her gün kan, ter ve gözyaşı demek. Bu nedenle, yirmi dakika mesafede, elinin altında bir ülke olması kurtarıcı. Eğer bir gün tabiyet değiştirmem gerekirse, Slovak tabiyetini alırım. Küçük bir ülke daha az sorun çıkarır, aynı zamanda daha az utandırır. ABD'de yaşayan bir dostum, Polonya kökenli olduğunu söylemekten kaçındığını anlatıyordu, çünkü hemen "votka", "Papa", "Walesa" diye başlıyorlarmış... Öyle olmasına hiç şaşırmadım. "Slovakyalı olduğumu söyle" dedim. "Hemen hemen aynı şey, ama daha rahat edersin, çünkü Amerika'da Slovakya hiç kimse için bir şey ifade etmiyor –nadiren, çok eğitimli birileri Slovenya ile karıştırır, o kadar."

Slovakya'ya gitmek, kimseye ihanet etme duygusu duymadan Polonyalılığını tatil etmek demek. Pastırma ve şarap almak için gidiyorum oraya. Bir de var olmanın tatlı tuhaflığını yaşamak için.

—Andrzej Stasiuk

France Football 60 yaşında

PARİS—Sınırın öte tarafındaki Almanya 1920 yılında spor yayıncılığının şahikası Kicker ile buluşurken, Fransızlar France Football için biraz daha beklemek zorunda kalmışlardı. Kicker'le birlikte Güney

Almanya'nın ilk futbol kulübünü kuran Walther Bensemann, Alman Futbol Federasyonu'nun da kurucularındandı. Futbolun hoşgörü ve fair-play sayesinde bir ortak dili geliştirilebileceğine ve bu sayede toplumun değişik katmanlarının birbirini daha rahat anlayabileceğine inanıyordu. Spor kültürünün yaygınlaşması adına attığı adımla Bensemann, bir anlamda öncü olmuş ve arkasından geleceklerin önünü aralamıştı. France Football'un öncüsü de Alman Kicker oldu.

İkinci Dünya Savaşı'ı öncesinde yayımlanan, Fransız Futbol Federasyonu'nun gayriresmî yayın organı niteliğindeki Football dergisinden filizlenen France Football 1946'da yayına başlamış, 25 Eylül 1947 tarihinde de federasyondan bağımsızlığını ilân etmişti. Bu tarihte yayınlanan 75. sayısından beri Futbol Federasyonu'ndan ayrı, bildiği doğrultuda yoluna devam ediyor.

1947'de L'Équipe yazarı Gabriel Hanot'nun katılımıyla dergi bir anda spor dünya dünyasında çığır açmıştı. Eski bir futbolcu olan Hanot, 11 kez millî formayı giydikten sonra, bir yandan L'Équipe'de yazmakta, diğer yandan da Fransız millî takımını çalıştırmaktaydı. Fransa 1949'da İspanya'dan beş gollü bir yenilgi alınca, gazetede köşesinde bu felaketin sorumlusunun kellesini istemişti. Yazar Hanot, teknik direktör Hanot'nun ipini çekmişti yani. Fransız millî takımının başından ayrıldıktan sonra tüm mesaisini France Football'a ayıran Hanot, sesli düşünmeyi severdi. Bir hayalini 1954 yılının sonunda okuyucularıyla paylaştığında, Avrupa futbolunun yörüngesi değişti. Hanot, UEFA üyesi ülkelerin şampiyonlarının kendi aralarında oynayacakları bir turnuvayla Avrupa'nın en büyüğünün seçilmesini öneriyordu. Bu yazının yayımlanmasından birkaç ay sonra Viyana'da düzenlenen buluşma ile UEFA, Şampiyon Kulüpler Kupası için düğmeye bastı.

İlk şampiyonaya onaltı takım davet edildi, ama bunlardan sadece yedisi ülkesinde şampiyondu: Milan, Real Madrid, Arhus, Anderlecht, Stade de Reims, Rot Weiss Essen ve Djurgardens. Diğer takımlar, Sporting, Partizan, Servette, Hibernian, PSV, o zamanki adıyla Vörös Lobogó, (bugünün MTK Budapest'e'si) Gwardia, Rapid Wien, Saarbrücken. Hanot İngiltere'den bir takımın katılmasını istemiş, ama bu gerçekleşmemişti. Şampiyona finali Fransa şampiyonu Reims ve Real Madrid arasında Paris'te oynandı,

Gabriel Hanot, hem spor yazarlığı yapıyor, hem de millî takımı çalıştırıyordu. Fransa, 1949'da İspanya'dan beş gollü bir yenilgi alınca, Hanot, köşesinde felaketin sorumlusunun kellesini istemişti. Yazar Hanot, teknik direktör Hanot'nun ipini çekmişti yani. Millî takımı bıraktıktan sonra tüm mesaisini France Football'a veren Hanot, Şampiyonlar Ligi'nin fikir babasıydı.

nefes kesen maçı 4-3 alan Real Madrid ilk Şampiyon Kulüpler Kupası'nı kazandı. İlk turnuvanın yıldızları, Alfredo Di Stefano, Hector Rial, Miguel Munoz ve yüz metreyi onbir saniyenin altında koşan Fransisco Gento'ydü.

France Football ve kupanın öncüsü Hanot'nun hayali gerçekleşti ve bu turnuva yıllar içinde en büyük futbol organizasyonlarından biri oldu. Hanot bununla da yetinmemiş, spor yazarı arkadaşlarından Avrupa'nın en iyi oyuncusunu seçmelerini rica etmişti. Stanley Matthews, 1956 yılının en iyi futbolcusu seçildi ve France Football bu ödülü gelenekselleştirdi. "Altın Krampon" bugün Avrupa'nın en prestijli futbol ödülü olarak kabul ediliyor. Ödül bugüne kadar kimlere verilmedi ki? Di Stefano, Cruyff, Beckenbauer, Platini, Van Basten, Ronaldinho bu isimlerden bazıları. Bu seneki ödül, 2 Aralık 2007'de verilecek. Ayrıca yine France Football'un öncülüğüyle, bu seneden itibaren ödülün formatına getirilen bir değişiklikle dünyanın her yerinden futbolcular bu ödülü kazanabilecek.

France Football, 1997'den beri haftada iki yayımlanıyor. Salı ve cuma günleri çıkan dergi, kapsamlı ve derinlikli röportajları, arşiv değeri olan dosyalarıyla dünya futbolunu Kicker'le birlikte şekillendirmeye devam ediyor. Salı günleri 230 bin, cumaları 210 bin satışa ulaşan France Football, Fransa'nın şampiyon olduğu Dünya Kupası'nın ertesinde çıkan 14 Temmuz 1998 tarihli nüshası 520 bin adet satarak ulaşılması zor bir rekor kırdı.

Geçtiğimiz eylül ayında 60 yaşına basan France Football belli ki dünya futboluna yön vermeye uzun yıllar devam edecek.

—Ali Murat Hamarat

AKP, 22 Temmuz öncesinde TSK'nın sınır ötesi operasyon talebini "öfkeyle kalan zararlar oturur" diyerek karşılıksız bırakmıştı. Seçimlerde TBMM'de ezici bir çoğunluk elde etmesine rağmen, 17 Ekim'de tezkereye "hayır" demeyi aklından geçirmemişti. "Dolmabahçe mutabakatı" gereği herhalde.

DIYARBAKIR ESKİ MİLLETVEKİLİ HAŞİM HAŞİMİ'NİN GÖZÜYLE TEZKERE VE ÖTESİ

Sınır ötesi tuzak

Genelkurmay, nisan ayından beri "siyasî irade"den istediği tezkereyi nihayet aldı, içerdeki "psikolojik harekât" çoktan tamamlandı, sıra geldi fiiliyata. Sınır ötesi bir harekât olur mu, olursa sınırın ötesinde ve berisinde neler olur? Kuzey Irak'ı ve Kürt hareketini yakından tanıyan eski Diyarbakır milletvekili Haşim Haşimi'yi dinliyoruz...

TBMM'nin Kuzey Irak'a askerî operasyon için hükümete yetki vermesi üzerine Irak Başbakanı Nuri el Maliki, "gerekirse PKK'ya karşı Türkiye'yle birlikte çalışabiliriz" dedi. 1999'da Türkiye, PKK konusunda Suriye'yi tehdit edince, Abdullah Öcalan Suriye'den çıkarılmış ve Suriye'nin Türkiye'yle Kürt sorunu konusunda sıcak ilişkileri başlamıştı. Irak'a yönelik sınır ötesi harekât tehdidinin de böyle bir sonuç doğurabileceğini söylemek mümkün mü?

Haşim Haşimi: Böyle bir şey olmayacak. Çünkü dönemler ve koşullar farklı artık. O tarihten bu yana Ortadoğu'nun yapısında ciddi bir değişim oldu; Irak yönetimi ve yapısı değişti. ABD artık askerî gücüyle de Ortadoğu'da. Bugün, tezkerenin meclisten geçmesi üzerine Suriye devlet başkanı Beşar Esad operasyonu desteklediklerini söyledi. Bu, benim aklıma şunu getirdi: Ortadoğu'da Türkiye, Suriye, İran ve Irak'ın geçmişten bu yana, Kürtleri zapturapt altına almak için ortak hareket politikası, dörtlü inisiyatifler belirleme, paktlar kurma... Örneğin, Sadabat Paktı –ki İran, Afganistan, Türkiye ve Irak arasında 1937'de imzalanmıştı– son yüz yılda sık sık gündeme gelmiştir.

Sadabat Paktı'nın temel amacı neydi?

O dönemdeki Kürt isyanlarını ve Kürt taleplerini topyekün ortadan kaldırma niyetinin bir sonucu oldu bu pakt. Kürtlere bir gelecek sunmak yerine onları buharlaştırma amacı taşıyor aslında. Bir nevi "centilmenlik anlaşması"ydı. Sadabat Paktı dışında da pek çok anlaşma, sözleşme imzalandı bugüne kadar. Bugünse Ortadoğu'daki yapı farklıdır ve Irak

kanadı bu çıkarların dışındadır. Kürtlerin zapturapt altına alınması, Irak açısından mümkün değildir, çünkü Irak yönetimini Kürtler oluşturuyor! Bölgesel açıdan, Kürt meselesi yeni bir merhale ve yeni bir biçim kazanmıştır. Artık bölge devletlerinin ortak hareket etmesi bu sorunu bastırmalarını sağlayamaz, çünkü ortada Irak gedisi var. Irak'taki Kürtler özgürken, kendi Kürtlerini baskı altında tutmanız pek akıl kân görünmüyor. Artık herhangi bir ülkedeki Kürtlerin durumu, diğer ülkelerdeki Kürtlerin algısını doğrudan etkiliyor. Kürtler teknoloji sayesinde birbirlerinden haberdarlar, sınır boylarında aralarında ticaret yapıyorlar. Gelelim başka bir boyuta, tüm bu karmakansık durumun müsebbibi Kürtler değil, bu kesin. Her iki dünya savaşında, Ortadoğu'daki sınırların çizilmesi projesinde Kürtlerin en ufak bir etkisi olmadı. Kürtler bu projeye, ilgili devletler Fransa, İngiltere, ABD ve İtalya tarafından katılan dahil edilmediler. Bu ülkeler, Kürtleri mağdur ve mazlum ederek, kendi çıkarları doğrultusunda bir yapı baktılar artlarında. Katar, Bahreyn, Kuveyt gibi bir sürü devletçiğin ortaya çıkması da bu çıkarlar projesinin neticesindedir. Fakat Kürtlerin devlet kurması, bu ülkelerin çıkarlarını zedeleyecek olmalıydı ki, buna icazet vermedikleri gibi, Kürtlerin dört parçaya bölünmesinin yolunu açtılar. Demek istediğim, bu tarihsel sorunun temelini Kürtlerin oluşturmadığı ve bu plan ve projeleri kimsenin Kürtlerle danışarak yapmadığı. Bunları söylerken, Ortadoğu'da yeniden sınırlar çizilsin ve Kürtlere devlet kurma hakkı tanınsın demiyorum. **Niçin bunu demiyorsunuz?**

Bu, Kürtlerin en tabii hakkıdır, o ayrı. Fakat

PKK, bahane olarak kullanılıyor. Herkes biliyor ki, Türkiye'nin temel hedefi, federal Kürt yönetiminin belini kırmaktır. Bunu yapsa dahi, bir şey kazanmayacak. Türkiye, silah zoruyla ne federal Kürt yapısını ne de PKK'yi bitirebilir. Bu, deneyimle sabittir.

bu bir yana, Kürtler, yaşadıkları ülkelerin hiçbirinde aydınlık bir geleceğe sahip olmadılar. İran, Irak, Suriye ve Türkiye, kendi Kürtlerine aydınlık bir gelecek sunsalardı, kendi yurttaşları olan bu insanların kültürel, sosyal ve ekonomik sorunlarını çözmek için adım atsalardı, eminim şu an bu sorun olmayacaktı. Kürtler de böyle bir durumda, "illâ devlet kurmak isteriz" diyecek değillerdi.

Kürtlerin bulundukları bölge ülkelerinin iç yapıları da birbirine benzemiyor. Dolayısıyla, sorunları da birbirinden farklı olabiliyor, değil mi?

Evet, dört ülke birbiriyle aynı yapılara sahip değil, ama Kürt sorununa bakış açılarında ortaklık var, bu kesin. Dört ülke de Kürtlerin zapturapt altına alınmasında, Saddam gidene kadar hemfikir. Ama Irak artık bu paktın içinde sayılmaz. Diğer yandan, Kürt meselesinde, bu ülkelerin uygulamalarında farklılıklar var. Örneğin, Türkiye'de Kürt kelimesi, Kürt dili yasakken, 40-50 yıl önce Irak'ta Kürtler için federasyon konuşulabiliyordu. İran, Kürtlerin bulunduğu bölgeye Kürdistan bölgesi diyebiliyor, Kürtçeyi yasaklamıyor. Oysa bir tek Türkiye'de, Kürtler egemen halkla iç içe yaşamıştır. İran'da Farslara, Irak ve Suriye'de Araplara karışmamış, onlarla aynı apartmanları, aynı mahalleleri paylaşmamıştır Kürtler. Üç yüz, dört yüz yıl önce bile, İstanbul'da yaşayan üçüncü büyük azınlıktı Kürtler. Son 10-20 yıllık zorunlu göçten sonra İstanbul'a gelmiş değiller. Kürtler ve Türkler hep bir arada yaşadılar. İç içe geçmişlik sayesinde, Türkiye'nin bu sorunu daha sancısız çözmeye şansı vardı. Ama olmadı.

Niye olmadı?

Türkiye'nin bu sorunu çözmek için elinde Osmanlı geçmişinin deneyimleri de vardı. Ayrıca, Türkiye'nin, örneğin Irak'tan farklı olarak, merkezî kurumları daha güçlüdür ve inisiyatif sahibi olabilir. Osmanlı döneminde bugünkü haliyle bir Kürt sorununun olmamasının nedeni, Kürt dilinin, kültürünün yasaklanmamış olmasıydı. Türkiye bu deneyimden hareket edebilirdi. Osmanlı, İran sınırındaki Kürt emir ve mirleriyle yakın ilişkiler içindeydi, Kürt hanedanlarının bir özerkliği vardı. Ne zaman ki Osmanlı'yı korkutan bir güce eriştiler, o zaman Osmanlı'nın gazabına uğradılar. Oysa Kürt emirleri Osmanlı devletine önemli katkılarda da bulunuyordu. Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın Osmanlı'yı sıkıştırdığı dönemde, Cizira Botan'daki Bedirhan Paşa, Kavalalı'ya karşı Osmanlı'nın yanında yer aldı ve otuz bin askerini şehit verdi. Bu, Osmanlı-Kürt ilişkilerine dair önemli bir örnektir. Fakat, ne zaman ki reform adı altında Abdülmecid'in, II. Mahmud'un uygulamaları başladı, Kürdistan'daki emirliklerin varlığına son verme girişimleri oldu, işte o zaman Kürtler Osmanlı'ya başkaldırdı.

Osmanlı, reform döneminde neden Kürt emirliklerine yöneldi?

Çünkü güçleniyor, Osmanlı'nın gözünü korkutuyorlardı. Bugün de manidar bir biçimde sık sık dile getirildiği gibi, "feodal düzene son vermek" adı altında yürütülen "reform", Osmanlı'nın güç kazanan Kürt ağalarını güçten düşürme projesidir aslında. Fakat, en azından, Osmanlı Kürtlerin varlığını inkâr etmiyordu. Cumhuriyet dönemindeyse, Birinci Meclis dönemi hariç, 1924 Anayasası'yla birlikte Kürtler bir anda buharlaştırıldı. Hemen sonra da Şeyh Said İsyanı'nın bastırılmasıyla Kürtlere yönelik sert uygulamalar ve bugüne kadar uzanan süreç başladı. Cumhuriyet dö-

nemi isyanlarında, PKK hariç, tümünde şeyh-leri veya ağaları görüyoruz. PKK, Kürt isyanları içinde en yaygın ve ekonomik olarak en güçlü olanı temsil ediyor. Fakat PKK yapısının, son dönemlerde siyaseten çok dar bir çerçevede kaldığını görüyoruz, çünkü şiddeti çok ön plana taşıdılar.

Bir yandan da örgütün silahları bırakmasının zemini hazırlanmadı, askerî seçenek dışında bir yol izlenmedi...

Öteden beri, Kürt meselesinin altında ya yabancı bir parmak arandı ya feodal yapı veya ekonomik geri kalmışlık gerekçe olarak sunuldu. İsyanlar Kürt sorunu bağlamında ele alınmadı, Kürtlerle Kürt isyanları aynı gösterilmek istendi. O yüzden de devlet, önceliği hep güvenliğe, silahlı çözüm anlayışına verdi. Bu işin bir boyutu. Ama Kürtler açısından bakıldığında da, bence silahlı dönem kapanmıştır. 11 Eylül'de Manhattan'da ikiz kulelerin yıkılmasıyla ortaya çıkan dünya ölçekli güvenlik anlayışıyla, Kürtlerin silahla kazanacak hiçbir şeyleri kalmamıştır. Bu güvenlik anlayışı Türkiye'de zaten öteden beri vardı. Türkiye'de devlet yapısı, Kürt sorunu konusunda, hiçbir kuruma, siyasal partiye, sivil toplum örgütüne güvenmiyor. Aynı şekilde, uluslararası insan hakları anlayışına, hukuk anlayışına da güvenmiyor. Buna rağmen, bence Türkiye, Kürt sorunu konusunda çok yavaş da olsa değişim yaşıyor. Belki bu, AB süreci ve başka dinamikler sayesinde oluyor, ama oluyor. Kürtlerin varlığını inkâr eden devlet, en azından artık Kürt adında bir halk olduğunu kabul ediyor.

Bu kabul, sorunun çözümüne kapıyı arıyor mu?

TRT'deki Kürtçe programda, çiçeklerden, böceklerden söz edilebilir, ama devlet bu dili kabul etmiştir. Bu, önemli bir olaydır, tabu yıkılmıştır. Sorunun çözümünde önemli handikaplardan biri, siyasal partilerin bu konuda plan ve proje sahibi olmamasıdır.

Bunun nedeni, sorunun askerî bir sorun olarak algılanması mı?

Tabii, mesele budur. Mehmet Ağar gibi, Kürtlerin yokluğu üzerinden devletin kendisine yıllarca yetki verdiği bir isim, bu konuda önemli bir gedik açtı gerçi. Bu önemli bir ezberin bozulması anlamına geliyor. Keza, Tayyip Erdoğan'ın Diyarbakır'da Kürt sorununu

PKK'nin, Türkiye'nin ABD ve Irak ilişkilerini zedelemek için TSK'yı Kuzey Irak'a çekmek istediğini söyleyenler de var.

Tam tersine, Türkiye'nin PKK'yi bahane ederek, özerk Kürt yönetimini sabote etmeye çalıştığını söyleyenler de. İki görüş de yanlış olmayabilir.

kabul ettiğini söylemesi, önemlidir. Elbette bu açıklamaları bazı kesimler tıkamaya çalışıyor ve bu da siyasî iradenin geri adım atmasına neden oluyor. Bence temel sorunlardan biri Kürt sorununun hep günübirlik siyaset ekseninde tartışılması. Sorun kendini dayattığında konuşuluyor, makaleler yazılıyor, manşetlere çıkıyor... Fakat güncel bir hadise olmadığında, sorunun üzeri örtülüyor.

Her ne kadar Türkiye'nin PKK'den çok Kuzey Irak'taki Kürt oluşumunun önüne geçme çalışmasının bir parçası olarak görünse de, Gabar Dağı'nda 13 asker, PKK pususuna düşerek yaşamını yitirmesi 17 Ekim tezkeresine vesile oldu. Dikkat çektiğiniz gibi, mesele yine "güncel" bir hadise üzerinden konuşuluyor... Tezkerе konusuna dönersek, sizce Türkiye, Kuzey Irak'a girer mi?

Hatırlarsanız, seçimin hemen ertesinde zora ki bir iyimserlik havası estirilmeye çalışıldı. DTP'nin MHP'yle tokalaşması bunun en akılda kalan karesiydi. Bu hava, Gabar Dağı'ndaki olay ve Beytüşşebap'ın Beşagaç Köyü'ndeki saldırıyla tersine döndü. Bu süreç, hükümeti tezkereyi çıkarmaya mecbur etti. Hiçbir hükümet bu kadar ciddi bir kamuoyu baskısına, medya pompalamasına daha fazla dayanamazdı. Tezkerenin çıkması başka, bir askerî harekât için kullanılması başka. Umu-yor ve sanıyorum ki, Türkiye bu işin ikinci aşamasına geçmez. Ayrıca, muhalefetin, medyanın ve başka yapıların baskısı, hükümetin bu aşamaya gelmesine neden olmalı. Bu baskıların sonucunda, DTP'ye yönelik topyekûn saldırılar başladı.

Hatta Devlet Bahçeli, AKP içinde de PKK'ye yakın milletvekilleri olduğunu söyleyerek AKP'li Kürt milletvekillerini de hedef gösterdi...

Daha da kötüsü, Türkiye hızla Irak'a sürüklenmeye çalışılıyor. Sağduyulu bir tartışma zemini tümenden ortadan kaldırılıyor. Irak'a sürüklenmek uçuruma sürüklenmek demektir.

Türkiye bu operasyonu göze alır mı?

Ondan önce, DTP geleneğinin önceki seçimlerdeki tavrına göz atmakta fayda görüyoruz. DTP anlayışı, tabandan gelen taleplere rağmen, önceki üç seçimde bağımsız adaylarla meclise girme yolunu seçmedi. Oysa, yüzde 10 barajın, Kürtlerin önüne engel olarak konulduğunu ve HADEP veya DEHAP'ın bu barajı aşmasının mümkün olmadığını herkes biliyordu. O zaman bağımsız adaylık yolu denenseydi, şu anda tartıştığımız pek çok şeyi tartışıp geride bırakmış olurduk. 22 Temmuz seçimlerinde bu yolun denenmesinde, bence seçim öncesinde yaşanan cumhurbaşkanlığı seçimi krizi-nin önemli bir etkisi var.

Nasıl bir etki bu?

DTP'yi itham etmek için söylemiyorum, ama belli güçler, DTP'nin bağımsız adaylarla seçimlere girmesini, Ak Parti'nin bölgedeki oylarını azaltmanın yolu olarak gördüler. Cumhurbaşkanlığı seçimi için 367 oyun gerekli olduğunu öne sürenler, muhtıra yayınlananlar, DTP'nin bu politi-

kasını, AKP'ye karşı, olumlu bir hareket olarak gördüler. DTP de istemeyerek de olsa, böyle bir projenin parçası konumunda buldu kendini. Sonuç değişti mi, Ak Parti silindi mi? Hayır. Tam tersine, oy patlaması yaşadı. DTP'nin önceki dönemlerde neden bağımsız adaylarla seçime girmediğinin sorgulanması gerektiği kanaatindeyim.

Değindiğiniz "güçler", hem seçimlerde AKP'nin oylarını azaltacağı, hem de mecliste Kürt sorununu dillendirerek AKP hükümetini zor durumda bırakacağını öngördükleri için mi DTP'nin bağımsız adaylarla seçimlere girmesini istedi?

Bunu böyle okumak mümkün.

PKK'nin ve Kürt hareketinin, artık Kürt sorununu mecliste, yani yasal zeminde tartışmaya ikna olduğunu ve bu yüzden meclis kapısını zorladığını söyleyemez miyiz?

Elbette DTP'nin mecliste olması çok önemli ve olumludur. Bu tespiti yaparken, Türkiye'nin genel siyaseti açısından baktım. Toplum mühendislerinin niyetleri çok farklıken, DTP'nin bağlamı başka bir açıdan işliyor, bu doğru. Zaten 22 Temmuz seçimlerinin sonucu, toplum mühendisliğine soyunan güçlerin tüm projelerini altüst etti. DTP'ye gelince, bir kere ciddi bir toplumsal kesimi temsil ediyor. DTP'nin Türkiye siyaseti açısından önemli bir aktör olduğu kanaatindeyim. Fakat, DTP bağımsız adaylarla seçime girmeseydi, o oyların hemen hepsi Ak Parti'ye gidecekti. Toplum mühendislerinin DTP'den bu açıdan beklentileri vardı... Diğer yandan, DTP şiddet ortamında kurulan bir parti olduğu için, sancısız siyaset yapması mümkün değil. Aynı zamanda, ciddi bir siyaset perspektifine sahip de olamadıklarını ifade etmek gerekiyor. Ama DTP'yi eleştirmek başka, DTP'yi topyekûn dışlamak bambaşka bir şey. Son dönemde yükselen milliyetçi havanın, DTP'yi tümenden ortadan kaldırmaya meylettığını görüyoruz. Bu tehlikeli ve faydasız bir niyettir. DTP'yi bazı şeyleri ifade etmeye zorlamanın, Kürt sorununu devlet diliyle telaffuz etmeye itmenin, sorunun çözümüne bir katkısı olamaz. Hem hükümetin hem de siyasî partilerin, DTP'nin siyaset üretebilecek, manevra yapabilecek şekilde önünü açması lazım. Bu yapılmadığı takdirde, DTP kendi içine kapanır ve aktörler değişir. Bir kere mevcut koşullarda, Kürt meselesinde inisiyatif DTP'nin elinde değil. Bunu Türkiye devleti ve kurumları belirleyecek. Devletin belirleyeceği yol Kürt meselesinin çözümüne dönük olursa, bu Türkiye'nin geleceği için olumlu sonuçlar doğuracak. Hükümetin, yalnızca Güneydoğu'da değil, Türkiye'nin her tarafında yaşayan Kürtlerden aldığı oylar da süreklilik kazanacak. O durumda, Ak Parti, DTP'ye karşı bölgede siyasal ve psikolojik üstünlüğü ele alır. Ama şu anki politika sürdürülürse, Irak'a sürüklenilirse, tablo hem Türkiye hem de hükümet açısından hiç de aydınlık olmayabilir.

Türkiye, Irak'taki Kürt yapısına müdahale ederse, bölge açısından nasıl bir tablo ortaya çıkar?

Mevcut durumda, Türkiye'nin Amerika'nın hassasiyetlerini fazla dikkate almayabileceğini düşünüyorum. Avrupa Birliği'ni de çok fazla dikkate almaz. Zaten ciddi bir kesim, Türkiye'nin AB'ye girmesini istemiyor. Irak'a sürüklenirse Türkiye, bu ilişkiler kökten zedelenir. Daha da önemlisi, Türkiye'nin Ortadoğu zemininde, birçok Müslüman devletiy-

Haşim Haşimi

Tezkere oylanmasının arifesinde Beşiktaş'ta yapılan gösteriye polis müdahale etti, göstericiler gözaltına alındı.

le ilişkileri, uzun süre gerilir. Irak'ın içindeki tüm siyasî dinamikler Türkiye'ye karşı cephe alır. Irak'ın temel yapısını şu anda Kürtler ve Şiiler belirliyor. Bu iki güç de operasyona kesin olarak karşı. Türkiye'nin müdahalesini bir tek Irak Türkmen Cephesi ve Baas Partisi'nin uzantıları istiyor. Dolayısıyla, Türkiye ciddi bir tepkiyle karşılaşır. Belki ABD, Türkiye'yle sıcak ilişkilerinden kolay kolay vazgeçmez, çünkü ortada İran, Suriye unsurları varken, Türkiye'yi kaybetmek göze alınır gibi değil. Türkiye güçlü bir orduya sahip, NATO üyesi, Afganistan'da Türk askeri var... ABD'nin bu güce ihtiyacı var. Ama aynı şekilde ABD, özellikle Milli Savunma Bakanlığı ve Pentagon, Kürtlerden de vazgeçmeyi göze alamaz. **ABD'nin, İran politikası karşısında PKK'nin İran uzantısı PJAK'la Türkiye'yi yan yana getirmeye çalışabileceğini düşünenler de var...**

Bunun pek mümkün olduğunu düşünmüyorum. ABD, Irak'ta zor durumdayken, İran politikasında bir yumuşamaya gidebilir. İran'da, Irak'ta yaptığı gibi yapamaz. Türkiye operasyon yaparsa –ki NATO da bu operasyonun olmaması gerektiğini söyledi-, tekrar vurguluyorum, ABD ve AB'yle ilişkilerini temelden zedeler. Önümüzdeki dönemlerde şayet ABD, Türkiye'ye siyasî ve ekonomik çıkarları nedeniyle, operasyon konusunda yeşil ışık yakarsa –ki ben buna pek ihtimal vermiyorum- bu, orta ve uzun vadede Türkiye'yi ABD'ye daha fazla bağımlı kılar. İkincisi, Türkiye, Ortadoğu'da manevra yapma alanını tümden kaybeder, çünkü böyle bir harekât Türkiye'nin istikrarını yitirmesi manasına gelir. Böyle bir operasyon, Irak'ın yerel güçleriyle uzun yıllar sürebilecek bir çatışma döneminin başlangıcı da olabilir. Türkiye'nin böyle bir operasyonuna “sınır ötesi operasyon” denmez, “sınır ötesi tuzak” denir. Umanım böyle bir şey olmaz. PKK, ciddi bir malzeme veya bahane olarak Türkiye tarafından kullanılıyor. Herkes biliyor ki, Türkiye'nin temel hedefi, oradaki federal Kürt yönetiminin belini kırmaktır. Fakat bunu yapsa dahi, Türkiye bir şey kazanmayacaktır. TSK'nın en üst düzeydeki komutanlarının dahi, “biz PKK'ya katılmırlar önleyemedik” itirafında bulunduğu bir dönemde, Kürt sorununun silah zoruyla perdelenmeye çalışılmasına anlam vermek mümkün değil. Türkiye, silah zoruyla ne federal Kürt yapısını ne de PKK'yi bitirebilir. Bu, deneyimle sabittir. PKK'nin de böyle bir

süreçte çatışmalara hız vermesini anlamak pek mümkün değil. Diğer yandan, Türkiye Irak batağına saplanırsa, savaş teknolojisini en üst düzeyde kullanan Amerika'nın orada karşı karşıya kaldığı durumu göz önüne alırsak, nasıl bir sonuçla karşılaşılacağını tahmin etmek güç değil.

Türkiye'de, toplumsal düzeyde nasıl bir sonuç doğurur bu operasyon?

Bunun halklar arasında ciddi bir kınılma, kırıklık yaratacağını öngörmek zor değil. Son üç-dört yılda, Türkiye'nin Irak'tan davet etmediği siyasetçi, aşiret reisi, dinî lider kalmadı. Tabii Kürtler hariç! Oysa Irak yönetimi üzerinde temel belirleyici güç Kürtlerdir. Irak hükümetinin başbakanı İbrahim Caferî, Kürtlerden habersiz Türkiye'ye gelip görüşmeler yapınca, Kürtler tarafından görevden alındı. Ee, Kürtler Irak'ta bölücülük yapmadılar ki. Tam da Türkiye'nin vurguladığı bütünselmeyi, Kürtler sağladı. Nasıl açıklayacaksınız o zaman, Türkiye'nin Kürtlere olan mesafesini? Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani, Kürt. Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebarî Kürt. Genelkurmay Başkanı Kürt! Irak istihbaratından sorumlu kişi Kürt. Peşmerge güçleri olmazsa, Irak hükümetinin bakanları, Bağdat sokaklarında dolaşamaz, bu kadar basit! Finansal, askerî, siyasî olarak gücü elinde bulunduran ve akrabamız olan Kürtlere yönelik bu ambargo, nasıl bir algı yaratır Türkiye'deki Kürtlerde? Bunu izah etmeye bile gerek yok. Başta Barzani ve Talabani olmak üzere Iraklı Kürt yetkililer defalarca dostluk elini uzatmalarına rağmen, bu el havada kaldı. Türkiye'nin bu tavır, hiçbir fayda getirmez. Üstelik, bir operasyon olursa, PKK çok daha fazla güç ve şimdi olduğundan daha fazla uluslararası bir boyut kazanacaktır.

Türkiye niye bu operasyonu göze alıyor?

Kerkük meselesi çok önemli. Barzani'nin ile-ride bağımsız bir Kürdistan kurma projesi Türkiye'de ciddi bir kuşku ve korku yaratıyor. Kerkük petrolünün Kürtleri çok fazla güçlendireceği hesap ediliyor. Bölgesel Kürt hükümetinin, Türkiye Kürtleri üzerinde tesir yaratmasından korkuluyor.

PKK silah bıraktığını söylese veya ateşkes ilan etse, Türkiye yine operasyon seçeneği üzerinden hareket eder mi?

Hangi gerekçeyle yapabilir ki bunu? O yüzden PKK'nin eylemlerini artırmasına anlam veremediğimi söyledim.

Yüzde 10 barajın, Kürtlere engel olarak konduğunu herkes biliyordu. O zaman bağımsız adaylık yolu denenseydi, şu anda tartıştığımız pek çok şeyi geride bıraktığımız olurduk. Belli güçler, DTP'nin bu seçimlere bağımsız adaylarla girmesini, bölgedeki AKP oylarını azaltmanın yolu olarak gördüler. DTP de böyle bir projenin parçası konumunda buldu kendini. DTP'nin önceki seçimlere neden bağımsız adaylarla girmediklerinin sorgulanması gerektiği kanaatindeyim.

PKK'nin Türkiye'yi Kuzey Irak batağına çekmek istediği görüşünü nasıl yorumluyorsunuz?

Bu konuda net bir şey söylemek zor. PKK'nin, Türkiye'nin ABD ve Irak ilişkilerini zedelemek için TSK'yı Kuzey Irak'a çekmek istediğini söyleyenler de var. Tam tersine, Türkiye'nin PKK'yi bahane ederek, özerk Kürt yönetimini sabote etmeye çalıştığını söyleyenler de. İki görüş de yanlış olmayabilir.

Kürt sorununun söylediğiniz gibi gündelik sorunlar üzerinden değil, esas unsurları temelinde tartışılmasının yolu ne olabilir?

Türkiye ne zaman bu sorunu ciddi bir biçimde çözmek isterse, o zaman sorunun temel unsurları gündeme gelir. Kürtler, artık Ortadoğu'da temel bir siyasî dinamik oluşturuyor. Hâlâ bunu inkâr ediyorsanız, iyi niyetli düşünmüyorsunuz demektir. İran'ın da, Suriye ve Türkiye'nin de kendi sınırları içinde, birbirinden bağımsız olarak, Kürt sorunlarını çözme şansları vardır. Türkiye'deki Kürt sorunu eskiden kırsaldıydı, dağdaydı. Ama 1990'lardaki zorunlu göçle birlikte, Kürt sorunu artık İstanbul Taksim'de, Ankara Kızılay'da, bütün büyük şehirlerde. Türkiye, Kürt meselesini çözmeye yanaşmazsa... Doğrusu, hence Kürt meselesinin nihai bir çözümü de yok. Önemli olan, çözüme giden yolları diri tutmak.

Niye nihai bir çözüm olamaz?

Bir kere bu sorunu Kürtler üretmedi. Kürtler yok sayılarak Kürt sorunu yaratıldı. “Evelemeyin, evelemeyin, sorun nedir, söyleyin” diyorlar Kürt siyasetçilerine. İyi de sorunu Kürtler üretmediler ki, ifade etsinler. Sizin yükünüzü neden Kürtler sırtlansın ki? Kürtleri bu noktada bile mağdur duruma sokuyorlar. Sorunu kim yarattıysa, o tespit edecek ve çözecek. Başka yolu yok bunun. Kürtler diyor ki, sorunu çözmek isteyin, biz de yardımcı olalım. Bu kadar basit. Kürtlerin bölücü olmadığı, ayrılıkçı olmadığı herkesçe biliniyor artık. Bu sorunu çözmüş olan bir Türkiye, Ortadoğu'da inanılmaz bir güç kazanır.

Her devlet ilerlemeyi, güçlenmeyi hedefler. Neden Türkiye bu yolu seçmiyor?

Çünkü bu hiç de kolay değil. Kürt sorunu yüz yıllık ve her defasında başka bir boyut kazanan bir sorun. Son isyanla birlikte, elli bine yakın insan yaşamını yitirdi. Bu yaraları sarmak her devletin harcı değil. Ne Ak Parti ne de başka bir siyasî parti bu sorunun altından tek başına kalkabilir. Bunu, topyekûn siyasî irade ve devletin kurumları çözebilir. Ayrıca, bir değişim de var, bunu inkâr edemeyiz. Artık OHAL yok, MGK'da bir sürü önemli değişiklikler gidiyor.

Fakat toplumsal düzlemde, hiç olmadığı kadar şiddetli Kürt karşıtı, ırkçı bir hissiyat da yükseliyor...

Buna ilk değinen siyasetçi benim. Şiddet, eninde sonunda şiddeti doğuracaktır. Sen çıkıp “ben Türküm” dediğinde, karşıdaki adam da çıkıp “ben de Kürdüm” der. Bunun üzerinden, Mersin'deki bayrak hadisesi gibi, pek çok test yapıldı, daha da yapılacak. Ama yine de her iki kesimde de sağduyulu insanların çoğunlukta olduğu kanaatindeyim. Savaşı, çatışmayı isteyenler her zaman olacaktır. Önemli olan, silah ve şiddet yolundan her iki tarafın da vazgeçmesidir. Çünkü bu, çözüm yolu değildir. Olmadığını yıllardır görüyoruz. Devletin temel kurumları olmadan, Ak Parti gibi, CHP, MHP veya ANAP'tan çok farklı bir arkaplanı olan bir parti, tek başına bu yükü kaldıramaz. Fakat, Çankaya ve Meclis baş-

Tezkere Irak'ta tepkiyle karşılandı. Erbil'deki gösterilerde binlerce Iraklı, sınır ötesi operasyon kararını protesto etti.

kanlılığını, hükümet başkanlığını elinde bulunduran bir partinin tamamen inisiyatifsiz olduğunu da kimse söyleyemez.

1990'larda PKK'ye karşı Türkiye'yle birlikte operasyonlara katılan Barzani ve güçleri, neden bugün Türkiye'nin tüm baskılarına rağmen, PKK karşısında Türkiye'nin yanında yer almıyor?

Barzani, artık federal bir Kürt yönetiminin başkanı. Türkiye ile ortak bir saldırıyı kendi halkına izah edemez. Kürtlerin kendi aralarında çatışmayı kim başlatırsa, halk tarafından ciddi bir tepkiyle karşılaşır. Irak'ın tek istikrarlı bölgesinin, çalkantılı, kanlı bir bölge olmasına neden olabilecek bir şeyi Barzani de göze almaz.

ABD'nin İran'a saldırısı da sık sık gündeme geliyor. Böyle bir durumda, ABD, İranlı Kürtler üzerinden İran'a girmeye çalışacak gibi görünüyor. Bu, Kürtlerin İran'da da ciddi kazanımlar elde etmesi anlamına gelmiyor mu?

Bunun Kürtlere uzun vadede bir şey kazandırmayacağını düşünüyorum. Amerika'nın PJAK'a desteğinin olup olmadığını kesin bilmiyoruz, ama bu iyi bir yol değil. Irak'ın du-

rumu İran'ınkine göre çok farklıydı. İran, İslam ülkeleri içinde, İsrail'e ve ABD'ye karşı durabilen güçlü bir devlet. Binlerce yıllık bir devlet geleneği var. Kürt meselesinde de Türkiye'ye nazaran daha rahat bir konumda. Kürtlerin bulunduğu bölgeye Kürdistan Eyaleti diyor, uçağının adını Kürdistan koyabiliyor. Kaldı ki, İran Kürtleri de yönetimden, Türkiye Kürtlerinin olduğu kadar memnuniyetsiz değil. Şah devrildikten sonra, Humeyni'nin Kürtlere bir teklifi oldu. Humeyni, Abdül Muheymen Barzani (Barzanilerin akrabasıdır aynı zamanda), Mele İzzettin ve rahmetli Abdurrahman Kasımlı'yu davet ediyor, Şah'a karşı yanlarında yer alan Kürtlere ottonomi vermek istediğini söylüyor. Ne var ki, bazı diaspora Kürtleri ve aydınları yetersiz buldukları için, bu öneri gerçekleşmiyor. Demek istediğim, İran Kürtlerin varlığını hiçbir zaman inkâr etmiş değildi.

Ama, Kasımlı'yu Avrupa'da toplantıya çağırıp öldüren de İran'dı.

Onlar maalesef yüzyıllık hileler, infazlar, hadiseler. Devletler bir yandan görüşür, bir yandan da öldürür. Gelelim günümüze, PJAK'ın ABD desteğini alarak İran'a karşı

Cumhurbaşkanı Kürt. Dışişleri Bakanı Kürt. Genelkurmay Başkanı Kürt! Peşmerge güçleri olmazsa, Irak hükümetinin bakanları, Bağdat sokaklarında dolaşamaz! Bir operasyon olursa, PKK çok daha fazla güç ve şimdi olduğundan daha fazla uluslararası bir boyut kazanacaktır.

savaşması, o kadar da kolay olmayacak. Irak'taki Kürtler, yüzyıldır savaşıyorlar kendi hakları için. Onlarca defa çatıştılar, yenildiler, haklar elde ettiler, hakları elinden alındı, kitle imha silahlarıyla binlercesi öldürüldü, göç ettirildi, tutuklandı. Irak'ta köklü bir direniş geleneği var. İran'da bu yok. Dolayısıyla, İran Kürtlerinin Irak'takine benzer bir yapı oluşturmaları çok zor. ABD, Irak Kürtlerinin şu anki durumuna vesile oldu ama, köklü bir direniş geleneği olmasaydı, Kürtler bunu elde edemezdi. İran'da çoğu Kürt de Azeri de Beluci de, "önce Farsım, sonra Kürt" veya "sonra Azeri, sonra Beluci'yim" der. Bence biz Kürtler şunun farkına varmalıyız, özgüce dayanmayan, dış güçlere bağımlı bir siyaset tarzıyla başarılı olunması mümkün değildir.

Suriye Kürtlerini bu açıdan nasıl değerlendiriyorsunuz?

Suriye yıllar boyunca, Kürtleri kendi çıkarları için kullandı. PKK'yi barındırdı ve Türkiye'den bazı ödünler almaya çalıştı. Bir yandan PKK'yi barındırırken, bir yandan da Suriye'deki ciddi aydın Kürt muhalefeti budadı, yüzbinlerce Kürde nüfus cüzdanı dahi vermedi Hafız Esad. İran meselesine dönelim; şu anda ABD, Irak'ta, İran'la oturup Ortadoğu'nun kaderi konusunda görüşmeler yapıyor. İran karşıtı açıklamalara kanmayalım. ABD, bazı şahinlerin sıkıştırmasıyla belki İran'a karşı ufak çaplı bir saldırı düzenleyebilir. Ama Irak'takine benzer bir işgalin sözu olamayacağı kanaatindeyim. İran, sadece İran değil. Şia kuşağı, bütün Ortadoğu'da çok etkili bir güce sahiptir. Böyle bir saldırıda, ABD Ortadoğu'dan çıkmaya bile fırsat bulamayabilir. Körfezden tutun da Pakistan, Hindistan'a kadar, üçyüz elli milyondan fazla bir Şii topluluğu var. ABD tüm bunları göz önüne almalı edemez.

Savaş tamamlanının çalındığı Türkiye'yi önümüzdeki günlerde neler bekliyor sizce?

Son dönemde onlarca asker yaşamını yitirdi. Gabar'da öldürülen askerlerin çoğu genç, yoksul, yeni evli veya nişanlı, Kürt veya Türk. Kato dağında öldürülen PKK'lı militanlar da keza öyle. Bu olaylar, toplumda daha önce olmadığı kadar ciddi hassasiyet yaratıyor. Böyle devam ederse, Türkiye'de akliselimin hüküm sürmesi imkânsız olacak.

Söyleşi: İrfan Aktan

yeni yol sayı 27 Güz 2007

Türkiye Nereye Gidiyor? / MASİS KORKÇUĞIL
 ÖDP Tehlike Çanları Mı Çalıyor Yeni Fırsatlar Mı Doğuyor? / YENİYOL
 Kriz Açılabilir Mi? / FOTİ BENLİSOY
 Çoğulculuk: Nimet Mi? Hak Mı? / ECEHAN BALTA
 ÖDP'de Sonun Başlangıcı / AYKUT TUNÇ KILIÇ
 Şimdi Zoka Anayasa / MASİS KORKÇUĞIL
 Hegemonyada Çatlaklar ve Sol İçin Yeni Fırsatlar / STEFO BENLİSOY
 Yerli And-Amazon Kültürünün Destansı Mücadelesi / HUGO BLANCO
 Latin Amerika Tarihinde Mağlupların Bakış Açısı / MICHAEL LOWY
 Venezuela "sosyalizmi" anayasalaştırıyor / FRÉDÉRIC LÉVÊQUE
 XX. Yüzyılda Devrimin Yaşası - Bolşevizm ve Stalinizm / DANIEL BENSARD

SOSYALİST DEMOKRASİ İÇİN YENİYOL
 Adres: Anadoluhisari sok. 16/6 Beyoğlu / İstanbul / T.C. 324 Beyoğlu / İstanbul / TEL: 0033 435 40 40 40

KAZ DAĞLARI'NDA KATLIAM

“Altın”cı Filo defol!

Yeni sömürgecilik çağında her yer Afrika. Piyasa dinini vaaz eden misyonerleriyle, emperyal zorbalık hukukunu arkasına almış çokuluslu şirketleriyle, yerli işbirlikçileriyle, yerkürede yağmalamadıkları, talan etmedikleri yer bırakmamaya kararlı yeni sömürgecilerin Kaz Dağları'nı pas geçmeyeceği belliydi. Ama sahneye bir de hem yerli, hem sömürgeci zihniyetli bir şirket çıktı, ecnebileri solladı. Okuyacağınız yazı avaz avaz bağırma isteği yaratacak. Kendi kendimize bağarmakla kalmayalım, direnişe katılalım.

AKP iktidarı Kyoto sözleşmesini imzalamamakta, nükleerde, termik santralde, suyu özelleştirmekte, kıyıları betonlaştırmakta, orman vasfı bozulmuş alanları özel mülkiyete açmakta (meşhur 2B uygulaması), demiryolu ve denizyolu yerine karayolu taşımacılığında, İstanbul'a 3. köprüde, Munzur'u, Hasankef'i, Alliano'i'yi barajlara gömmekte, madencilik talancılık sanmakta ısrarlı; uygulama ve hedefler ortada. Para nereden gelecektse gelsin, ama gelsin. Doğal kaynakların sınırlı olduğu gerçeği tümüyle unutulmuş durumda. AKP gerçekten de “gerici”; zira takvimi, küresel ısınma olgusunun insanlığın “en temel sorunu” olarak tartışıldığı 2007'yi değil, tüm doğal kaynakların sınırsızca Avrupa endüstri devriminin hizmetine sunulduğu 19. yüzyılı gösteriyor.

Türkiye'nin bugüne kadarki hiçbir yönetimini “çevreci” olarak nitelemek mümkün değil. Ancak AKP kadar gözükarısı da olmadı. Öncekilerin kamuoyu baskısıyla geri adım attığı tüm tasarruflar, AKP tarafından bir bir hayata geçiriliyor. Bunlardan belki de en önemlisi, önümüzdeki günlerde Kaz Dağları'ndan (Çanakkale) gelecek “altına hücum” haberleri nedeniyle gündeme gelmesi olası madencilikle ilgili düzenleme. Aslında düzenleme yeni değil, üç yıl öncesine ait. 2004'te çıkarılan 5177 sayılı Yasa ile madenciliğin önündeki tüm engellerin kaldırılması hedeflenmiş; maden arama faaliyetlerinin çevresel etki değerlendirmesi (ÇED) kapsamı dışında bırakılması dahil kural tanımaz bir madencilik anlayışıyla tam anlamıyla bir doğa kıyımının önü açılmıştı. Yasa CHP'nin iptal başvurusu üzerine Anayasa Mahkemesi'ne gittiysen de Yüksek Mahkeme üç yıl aşkın sürede hâlâ bir karar veremedi. Avukat

Senih Özay'ın Bergamalı köylüler adına yaptığı bu davaya katılma başvurusuna da henüz yanıt verilmiş değil. Bugünse sanki biri düğmeye basmış gibi bir anda onlarca maden arama ruhsatı sahibi şirket, sondaj adı altında Kaz Dağları'nı deşmeye, ağaçları köklemeye başladı. Madene feda edilmek istenen, mitolojideki adıyla İda, dünyanın en önemli 200 ekolojik bölgesinden biri, Ege'nin oksijeni en bol yeri. Ne madencilğe, ne endüstriyel turizme, ne kentleşmeye uygun. Oduğu gibi kalması gereken bir doğa harikası. Yerin üstü yerin altıyla kıyaslanamayacak kadar değerli. Bu nedenlerle de arama sondajlarına bölge halkı hemen tepki verdi ve yerel basının da duyarlılığıyla hızla madencilere karşı örgütlenmeye başladı. Çanakkale il ve ilçe belediyeleri de bölgede maden çıkarılmasına karşı. Bine yakın yurttaşın katıldığı paneller, toplantılar birbirini izliyor, yakında ruhsatların iptali için davalar açılmaya başlayacak (bu gelişmelerle ilgili ayrıntılı bilgi için: kazdagikoruma.blogspot.com).

Cehennem çukuru

Verilecek mücadelenin ilk bakacağı yer elbette Bergama - Ovacık madenine karşı yillardır süren ve başka siyanürlü altın işletmelerine karşı genişleyen direniş süreci. AKP'nin ve iştahı kabaran yerli-yabancı şirketlerin saldırısını durdurmanın anahtarı burada. Nitekim “Kazdağı'nı Koruma Girişimi” adlı grup Ovacık madeninin etkilerini yerinde görmek için Bergama'da araştırmalar yaptı. Araştırmaya katılan Körfez Star gazetesinin yazarı Ünal Çardak, Ovacık madeniyle ilgili gözlemlerini şöyle anlatıyor: “Maden sahasına girdiğimizde kendimizi CIA merkezinde sandık. Her tarafta koruma, güvenlik. Halkla ilişkiler şefi kurulmuş bebek gibi aynı şeyleri

anlatıyor. Her tarafı çiçekli paravanlarla kapatmışlar. Maden sahası değil, sanki anaokulu. Cehennem çukurunu görünce şok oluyoruz. Bize ördekleri, diktikleri zeytin ağaçlarını gösteriyorlar. Gözümüzün önünden cehennem çukuru görüntüsü gitmiyor.”

Bugün “Cehennem çukuru” olarak nitelenen madene karşı verilen direnişin işaret ettiği iki temel ders var: Birincisi, bölgesel bir halk hareketi ve hukuksal mücadele deneyiminde kazanılanları; ikincisi ise yurttaşlar için bir ön uyarı olarak “devlet - madenci şirket” işbirliğinin doğuracağı tehlikeyi gösteriyor. Bergama direnişi, bu ülkenin yüzü; çevre hakkı için örgütlenme, köylü-kentli dayanışması, sivil itaatsizlik yöntemleriyle yurttaş hakları tarihimizin köşetaşlarından biri artık. Diğer yandan Tabipler Odası'nın, Mühendisler Odası'nın, İzmir Çevre Hareketi avukatlarının, üniversitelerin bilimsel desteğiyle açılan davalarla da çevre hukuku adım adım hayatımıza yerleştirildi. Bunlardan geri dönmek mümkün değil artık. Bugün Kaz Dağları'nda ve ülkenin her yerinde sürdürülecek sağlıklı çevrede yaşama ve doğayı yaşatma mücadelesi Bergama deneyimini de aşarak sürecek. Bu mücadelenin başarılı olmasının yolu ise karşımızdakinin “kim” olduğunu bilmekten geçiyor: Devlet - madenci işbirliği bu ülkenin utancı ve Türkiye'deki çevre hareketini bekleyen en büyük tehlike. Bu hukuk ve ahlak dışı işbirliğin boyutunu görmek için bellekleri tazelemekte yarar var, zira hikâyemiz 1994'te başlıyor.

Sivil itaatsizliğe dipçik

Çokuluslu altın şirketi Eurogold, Bergama Ovacık'ta 1989'da maden arama izni, 1992'de de altın madeni işletmek için ruhsat alır. Ancak, eski Amerikan filmlerinde gördüğümüz gibi elde elek, kazma ile yapılan bir madencilik değildir bu. Binlerce ton toprağın içinde bulunan altının siyanürle ayrıştırılarak (siyanür liçi yöntemi) ortaya çıkarılması söz konusudur. Bir gram altın için ikibuçuk ton toprak siyanürle yıkanmaktadır. İşin içinde siyanür olduğunun öğrenilmesi, belediye başkanı Sefa Taşkın'ın ve İzmirli çevrecilerin dikkatini çeker. Siyanürlü altıncılık hakkında bilgi arttıkça, madene karşı bölge halkıyla birlikte bir direniş başlar. Bergamalı köylüler, bereketli toprakları üzerinde siyanür istememektedir. Banşıl eylemlerle, sivil itaatsizlik eylemleriyle kamuoyunun ilgisi sağlanır. Direniş tüm Türkiye'den takdir görecekt kadar büyür. Öyle ki gidişatı tehlikeli gören asker de madenin önünü açmada sonsuz gayretli sivil idarecilerle birlikte madenden yana saf tutar. Banşıl eylemler dipçik darbeleriyle son bulur, köylülerin seyahat özgürlükleri kısıtlanarak eylemlere gitmeleri engellenir. Aynı esnada çevreci bilim adamları, hukukçular ve duyarlı STK'ların Bergama köylüleriyle elele yürüttükleri dava süreçleri başlatılır. Yıl 1997: Madenin işletilmesini sağlayan ÇED raporu Danıştay'ın önüne gelir. Danıştay kesin kararını verir, köylülerin avukatı Senih Özay'ın deyişiyle “Siyanürle altın olamaz” der. Ancak bu kararın sevinci uzun sürmez.

Danıştay karar 2000 yılında Ecevit hükümeti tarafından TÜBİTAK'a ısmarlanan bir raporun dayanak gösterildiği bir başbakanlık genelgesiyle aşılar. Siyasiler, bürokratlar Anayasa'yı çiğneme pahasına mahkeme kararını uygulamama yolunu seçerler. Yeniden ruhsatlar verilir ve madenin kapatılması kararı doğru dürüst uygulanmaz. İzmir barosunun

Türkiye'nin bugüne kadarki hiçbir yönetimini “çevreci” olarak nitelemek mümkün değil. Ancak, AKP kadar gözükarısı da olmadı. Öncekilerin kamuoyu baskısıyla geri adım attığı tüm tasarruflar, AKP tarafından bir bir hayata geçiriliyor.

açtığı dava ile başbakanlık genelgesinin ve bu ruhsatların yürütmesi bir kez daha durdurulunca 2002'de maden kapatılır. Ancak, bu kapatma da sadece 24 saat uygulanır ve maden yine Ecevit hükümetinin aldığı "gizli bir Bakanlar Kurulu Prensip Kararı" ile tekrar açılır.

Yıl 2002: Bu karar o kadar gizlidir ki buna ulaşmak için Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) kararnameyi istemesini beklemek gerekmiştir. Bu utanç vesikası nedeniyle Türkiye AİHM'de üç ayrı davada, adil yargılama ilkesini ve sağlıklı bir çevrede yaşama hakkını çiğnemekten mahkûm olur. Devlet köylülere bir milyon Euro'nun üzerinde tazminat öder. Ayrıca Türkiye yargısı da Danıştay'ın kapatma kararını uygulamayan Mesut Yılmaz ve bürokratlarını köylülere tazminat ödemeye mahkûm eder. Ardından bu gizli karamame de idari yargıda açılan dava ile iptal edilir. Bu arada 2001'de, olmayan bilim adamlarının, olmayan raporları dayanak gösterilerek yazılan bir kitap ("Alman Vakıfları ve Bergama Dosyası", Necip Hablemitoğlu) Bergama direnişinin önde gelen adlarının DGM savcısı Nuh Mete Yüksel tarafından Alman casusluğu ile suçlanmasına yol açar. Ankara DGM'de görülen davada tüm sanıklar beraat edip aklansa da maden yanlısı propaganda amacına ulaşır; büyük medyanın madencilerin yanına geçmesiyle de kamuoyunun ilgisi azalır. Tüm bu direniş ve kararlara karşın, maden kısa aralıklar hariç yaklaşık on yıl boyunca çalışmaya devam eder.

Koza muamması

Bugün ise Bergama-Ovacık'taki altın maden kimya tesisi, bütün mahkeme kararlarına rağmen faaliyetini sürdürüyor. Tek fark, son iki yıldır işletmenin sahibi yabancı değil, yerli: Akın İpek'in sahibi olduğu Koza Madencilik İşletmeleri AŞ. Babasının davetiye şirketinin başına geçen genç işadamı, önce Eti Maden'e ortak oldu. 2005 Mayıs'ında ise buradaki hisselerini satıp, 40 milyon dolara Ovacık işletmesini satın aldı. Koza, madeni satın aldığını duyurduğunda önce bu şirketin madenin yabancı sahibi Normandy'nin (eski Eurogold) taşeronu olduğu düşünüldü. Ama aradan geçen iki yıl Koza'nın madenin gerçek sahibi olduğunu gösteriyor. Şirket 2006'da İstanbul Sanayi Odası'nın en büyük 500 sanayi kuruluşu arasına girdi. Bu yıl ise listedeki en büyük sıçramayı yapan ikinci şirket oldu. Üretimden yapılan satış 175 milyon YTL civarında. Akın İpek, Kasım 2005'te Turgay Ciner'den Bugün gazetesini alarak medyaya da el attı. Ama asıl uğraşı altın madenciliği; madenciler lehine yapılan her türlü yasama, yürütme faaliyetinde, Koza Davetiyeçilik AŞ'nin hisseleri yükseliyor. İdari yargının Koza'nın madenleri aleyhindeki kararları ise bu hisselerin düşmesine neden oluyor.

Koza'nın dokunulmazlığı

Koza'nın kendi halinde bir davetiyeçilik şirketinden bir anda nasıl para basan bir kuruluş haline geldiği merak uyandırıcı. Aynı şekilde, siyanürlü işletmelerini yargı kararlarına rağmen ayakta tutacak dokunulmazlığı nasıl sağladığı da. Ovacık'tan beklenen kazanç 250 milyon dolar. Koza şaşırtıcı bir hızla büyüyor: Halihazırda Ovacık'ın yanı sıra Balıkesir Havran'da ve Gümüşhane Mastra'da birer maden, Eskişehir Kaymaz ve Çanakkale Karadağ'da tamamlanmak üzere iki proje ve Ağrı, Ankara, Balıkesir, Bayburt, Bilecik, Bursa, Erzincan, Eskişehir, Gümüşhane, İzmir, Kastamonu, Konya, Sivas ve Tunceli'de arama ruhsatları. Akın İpek'e göre her şey olağan; bankadan alı-

Enerji Bakanlığı 600'ün üzerinde altın arama ruhsatı dağıtmış durumda. Bunun anlamı şu: Kaz Dağları'nda olduğu gibi, altın şirketlerinin tüm Türkiye'de deşme faaliyetlerine, ağaç kesmelere, yeraltı su kaynaklarını zehirlemeye başlaması an meselesi.

Nuri Bilge Ceylan

KASABA

SENARYO

Norgunk Yayıncılık

Şehit Erdoğan İban Sokak Akal C/8 Akatlar İstanbul
T. 0212 351 48 38 / F. 0212 227 71 94
www.norgunk.com / info@norgunk.com

nan krediyle 40 milyon dolara Eti Maden'e ortak olunuyor; ardından Normandy madeni satışa çıkardığında, Eti Maden'deki hisseler satılıp bu maden alınıyor. Bergama köylüleri de madenin hiçbir zararının olmadığı konusunda ikna edilince madenin tüm sorunları bitiyor (Akın İpek'le söyleşi, Vatan, 28/5/07). Oysa, Ovacık madeninde çalışanlar dışındaki köylüler de, kamuoyu da ikna olmuş değil. Danıştay'ın Ovacık'ta siyanürlü altıncılık yapılamayacağına ve çevre ile sağlık risklerinin 20-30 yıl süreçeğine ilişkin 1997 kararı halen geçerli. Ama bu kararın uygulamaya yönelik başvuruların tümü, Koza'nın madeni devralmasından beri hep sonuçsuz kaldı. O arada da Koza tüm Türkiye'de altın arama hakkı kazandı ve yetinmeyip Ovacık'taki siyanür liçi kapasitesini artırma faaliyetlerine başladı. Kapasite artırmanın nedeni ise insanda avaz avaz bağırma isteği uyandırıyor: Amaç Bergama'nın Kozak yaylalarında açılacak ocaklardan, Havran'dan ve Mastra'dan, belki ileride Kaz Dağları'ndan getirilecek toprağı Ovacık'ta siyanürden geçirmek ve burada yeni ağır metalli toprak tepeleri oluşturmak. Ovacık'taki tesiste, oradan çıkan toprağı işlemek bile yasal olmadığı halde, dışardan tonlarca toprağı getirmenin hiçbir yasal dayanağı yok. Bilimadamları Bergama sürecinin başından beri siyanürle altın elde etme faaliyetinin, madencilik değil, ancak kimyasal işletmecilik olarak kabul edilebileceğini iddia ediyor. Kapasite artırımı gerçekleşir ve dışarıdan gelen toprak Ovacık'ta işlenmeye başlarsa, bu iddia tümüyle kesinleşmiş olacak.

Koza'nın dokunulmazlığı sadece maden faaliyetlerini kapsamıyor. Enerji Bakanlığı dışındaki bakanlıklar da Koza'nın emrine amade. Maliye Bakanlığı, çevreci avukatların Bilgi Edinme Hakkı Kanunu uyarınca ilettikleri Ovacık işletmesiyle ilgili bilgi talebini ısrarla reddediyor. Madenin üretimi, ödediği vergi ve cezalar konularında sorulan sorulara yanıt yok. Üstelik önce Bilgi Edinme Kurulu, ardından Ankara 1. İdare Mahkemesi bu talebin yerine getirilmesini zorunlu kılınca (Cumhuriyet, 1/9/07). Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı da tahakkuk eden "devlet hakkının tahsil edilip edilmediği" konusunda bilgi vermiyor, bilgi isteyen avukatları kötü niyetli olmakla suçluyor. Öte yandan, Koza, çevreci avukatlar hakkında "istihbarat bilgisi" talep ettiğinde İçişleri Bakanlığı derhal elindeki "fişleme" bilgilerini vermekten çekinmiyor. Böyle bir işlem, Bilgi Edinme Kanunu'na ve temel insan haklarına aykırı olduğu halde. Üstelik ardından bu kez çevreci avukatlar bizzat kendileri için bilgi istediklerinde, aynı bakanlık "hakkınızda böyle bir bilgi yoktur" diyor. Sonuç olarak çevreci avukatlar hakkında yalan yanlış "istihbarat bilgileri" Koza'nın hizmetine sunuluyor (Cumhuriyet, 26/7/07).

Koza'nın faaliyetlerinin böyle sınırsızca gözetilmesi AKP'nin madencilerden yana neo-liberal politikasıyla açıklanabilir gibi değil. Öyle olsaydı, AKP'nin madencilik düzenlemesinin çıktığını görmüş olan Normandy, sadece hukuksal engeller var diye madeni elinden bu kadar kolay çıkarmazdı. Nitekim Normandy, Ovacık dışında Türkiye'deki altın arama faaliyetini sürdürüyor. Şu anda sektörde Koza'nın rakibi durumunda. Ancak asıl önemli gösterge, Normandy'nin uğraştığı sorunların, Koza için bir anda ortadan kaldırılması. Peki AKP yönetiminin tanıdığı bu imtiyazın nedeni ne? Akın İpek, AKP'yi desteklediğini açıkça söylüyor, AKP de bu şahsı açık-

19 Ağustos 2006'da Koza'nın turuncu tulumlu işçileri ve siyah elbiseli, telsizli fedaileri "Siyanür, altın ve çevre" panelini bastı; sandalyeler havada uçtu, yaralananlar oldu.

AKP'nin politikalarına ve anayasa tartışmalarına çevre hakkı açısından müdahil olmak zorunlu görünüyor. Aynı zamanda da anayasayı beklemeden, bu doğa düşmanı neoliberal saldırıya direnmek, direnenlere omuz vermek gerekiyor. ELELE hareketinin sloganına kulak verelim: "Altın"cı Filo defol!

ça kolluyor, ama aradan geçen iki yılda açığa çıkmış açıkça bir ilişki yok. Parayı izleyerek ulaşamadığımız başa, ilişkileri izleyerek ulaşabilir miyiz acaba? İpek, Fethullah Gülen'le ilişkisini reddetmeyen az sayıda işadamlarından biri. Gülen cemaatine ait Samanyolu kolejlerinden birinin en büyük ortağı olan ATP adlı şirketin yönetim kurulu başkanı. İlişkinin yakınlığı konusunda Vatan muhabirinin İpek'e sorduğu "İddia edildiği gibi Fethullah Gülen'in iki numaralı adamı mısınız" sorusu bir fikir verebilir. Gülen'in herkesçe bilinen bir "bir numaralı adamı" olmadığına göre, soruyu "Gülen'in sağ kolu musunuz" şeklinde anlamak mümkün. İpek ise bu iddiayı yalanlamaya gerek duymuyor. (Vatan, 28/5). Yakınlığın mali yönü hakkında henüz bir bilgi yok, ama İpek'in severek kabullendiği bir ilişki olduğu açık.

Manzaraya bakıldığında, Akın İpek'in, birbirleriyle diyaloga girmeyen AKP ve Gülen arasında çok önemli bir bağlantı noktası olduğu görülüyor. Gülen'in onursal başkanı olduğu Rumi Forumu'nun R.T. Erdoğan'a "medeniyetlerarası diyalog" ödülü vermesi gibi yakınlaşma çabaları olsa da İslamcı cenahın en güçlü iki ismi birbiriyi konuşmuyor. Ama İpek'in arası ikisiyle de çok iyi, adeta bir köprü durumunda. Acaba İpek ve Koza'nın kollanması da AKP'nin Gülen'e bir jesti mi?

Koza zorbalığı

Ortada hukuku yok sayarak yükselen bir şirket var. Üstelik hukuku yok saymak Danıştay kararına rağmen altın üretmekten ibaret değil. Bir de işin mafya filmlerindeki gibi "sindirme" boyutu var. 5 Haziran 2005 Dünya Çevre Günü'nde, siyanüre karşı yıllardır mücadele veren çevreciler ilk kez asker ve polis dışında bir şiddete maruz kaldılar. Koza'nın turuncu tulumlu işçileriyle ilk karşılaşmayı bu. Ovacık işletmesinde çalışan işçiler, Çevre Günü'nde madenin yakınında bulunan Çamköy'de buluşmak isteyen Bergama köylülerini ve çevrecileri taşıyan araçların yolunu keserek taşı, yumurtalı saldırıda bulundular. Araçların camları kırıldı, hafif yaralılarla saldırı atlatıldı. Bu organize saldırı nedeniyle İpek ve adamları hakkında başlatılan soruşturma sürüyor. Bir yıl sonra, hedef bu kez Dikili Şenliği'nde düzenlenen bir panelidi. 19 Ağustos 2006'da Koza'nın yine turuncu tulumlu işçileri ve siyah elbiseli, telsizli fedaileri "Siyanür, altın ve çevre" panelini bastı; sandalyeler havada uçtu, yaralananlar oldu (Cumhuriyet, 20/8/06). Koza'nın "halkla ilişkiler faaliyetleri" bunlarla sınırlı değil. Bu saldırılar yaşanırken, İpek patronajındaki Bugün gazetesinde çevre hareketinin önemli adlarıyla ilgili yalan haberlerin ardı kesilmedi ve Ege'deki çevre hareketinin lokomotifleri Ege Çevre ve Kültür Platformu (EGEÇEP) bir basın açıklamasıyla Bugün'ü Platform'un dö-

nem sözcüsü Arif Ali Cangı'yla ilgili asılsız haberleri nedeniyle kınamak zorunda kaldı (Evrensel 7/9/07). Görüldüğü gibi, iktidar ve "ruhban" ilişkileri sağlam, san sendikasıyla, medyasıyla adeta "Baba IV" çevriliyor.

Aynı esnada Anayasa

Madencilerin tümü Akın İpek ve Koza kadar pervasız olabilir mi? Ya da iktidar tarafından gözetilip kollanır mı? Bu olasılıkları düşünmek dahi sınır bozucu. Koza'nın kollanma gerekçelerinden biri olduğunu düşündüğümüz Fethullah Gülen bağlantısı her şirkete nasip olmaz elbette. Ancak diğer altıncı şirketlerin de çok yol katettiği açık. Enerji Bakanlığı 600'ün üzerinde altın arama ruhsatı dağıtmış durumda. Bunun anlamı şu: Kaz Dağları'nda olduğu gibi, altın şirketlerinin tüm Türkiye'de deşme faaliyetlerine, ağaç kesmelere, yeraltı su kaynaklarını zehirlemeye başlaması an meselesi. Bunun önündeki tek engel bilim ve hukuku arkasına alan yurtaş hareketleri, onların zorlamasıyla idari yargı ve Anayasa Mahkemesi. Bunlar çalıştıkça, siyanürlü madenlerin kapatılması; talan yasaalarının iptal edilmesi; asbest yüklü Otopan gemisinin Türkiye karasularını terke zorlanması mümkün. Örneğin 2007'de İnay'lı köylülerin mücadelesiyle Uşak Eşme'deki maden ve yine Koza'nın Havran madenleri için idari yargıda kapatma kararları verildi.

Nitekim altın üreticileri de faaliyetlerinin önündeki en büyük engellerden biri olarak "idari yargı"yı gösteriyor (Dünya, 18/9/07). Madencilerin lobi faaliyetleri sonucu 5177 sayılı yasa kabul edildi; peki hazırlanan yeni Anayasa'da çevre nasıl düzenlenecek? AKP'nin Anayasa taslağını bir de bu "madencilik ve para" aşkına bakıp değerlendirmekte yarar var. Adalet ve Kalkınma Partisi, politikasının temel taşlarından biri haline getirdiği, sürdürülebilir kalkınma –yani "çevresiz ve adaletsiz kalkınma"– ilkesini zora sokacak bir anayasa yapar mı? Örneğin halen çevre hakkına aykırı olup olmadığı incelenen 5177 sayılı yasanın iptalini sağlayacak bir çevre düzenlemesi yeni anayasada yer alır mı? Koza'sıyla, İhlas Madencilik'le yerli, El Dorado, Cominco, Tüpraş, Global'le çokuluslu siyanürcüler engelleyecek bir metni TBMM'ye sunar mı? Hiç de olası görünmüyor. Nitekim EGEÇEP dönem sözcüsü avukat Arif Ali Cangı, taslahta çevrenin korunmasının "sürdürülebilir kalkınma ilkesiyle uyumlu olması" şartına bağlandığına dikkat çekiyor ve ekliyor: "Orman olarak muhafazasında yarar görülmemeyen ve tarım alanlarına veya başka alanlara dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerler orman alanı dışına çıkartılabilecek. Buradaki 'tarım alanları' aldatıcıdır; asıl üzerinde durulması gereken, 'veya başka alanlar' ifadesidir. Orman olarak korunmasından daha fazla yarar görülen yerler neler olabilir? Kaz Dağları, Turgutlu Çal Dağı gibi madencilerin talanına açılan orman alanları olabilir mi?"

AKP'nin politikalarına ve anayasa tartışmalarına çevre hakkı açısından müdahil olmak zorunlu görünüyor. Aynı zamanda da anayasayı beklemeden, bu doğa düşmanı neoliberal saldırıya direnmek, direnenlere omuz vermek gerekiyor. İzmir'in suyunu tehdit eden Efemçukuru madenine karşı mücadele veren ELELE hareketinin sloganı bugünlerde Kaz Dağlarında yankılanıyor, kulak verelim: "Altın"cı Filo defol!

Tora Pekin

SINEMA >

'REJİSÖR' ATIF YILMAZ

DERLEYEN: MÜJDE ARSLAN

6
Ağustos 2018

meselesi olan kitaplar...

SIYASET, TİCARET, MAFYA ÜÇGENİ

Bursaspor'u satan adamlar

Başlığa bakıp aldanmayın, bu bir futbol yazısı değil. Malûm, “futbol asla sadece futbol değildir”, ama bazen ve özellikle bu memlekette “futbol futboldan başka her şeydir”. Bursaspor'un trajikomik hikâyesinde “her şey” var: Fırıldak yöneticiler, AKP'nin alicengiz oyunları, besleme taraftarlar, eski polisler, Nesim Malki cinayeti zanlıları, Cavit Çağlar medyası ve daha neler neler... Otuz iki kısım tekmili birden bir memleket hikâyesi...

Sezon başında Bursaspor ligin sürpriz takımlarından biri olmaya adaydı. Mayıs ayındaki kongrede federasyonla kavgalı Levent Kızıl yönetimi gitmiş, yeni yönetim göreve başlamıştı. Takımın başına bir sezon önce Kayseri Erciyesspor'un hocası olarak küçük çaplı bir mucize yaratan eski Galatasaray ve milli takım kaptanı Bülent Korkmaz getirilmişti. Kulüp başkanı Ali Karasu, yönetime doldurduğu AKP'lilerle birlikte AKP'li belediye başkanları ve milletvekilleriyle pozlar veriyor, herkesi Bursaspor'un başarısı için birleşmeye çağırıyordu. Akli başında bildiğimiz Bursasporluların bile, “takım iyi olsun da kim gelirse gelsin” dediği bir hava oluşmuştu, herkes çok mutlu görünüyordu.

Ligin üçüncü haftasına gelindiğinde futbolcuların alacaklarının aksadığı ortaya çıktı. Hatta geldiği günden beri beş kuruş alamayan, çocuğunun okul taksitini yatıramayan futbolcular olduğu söyleniyordu. Başkan Karasu ortada sorun olmadığını söylese de, diğer yöneticiler başkanın vaat ettiği 3 milyon YTL'yi vermemesi yüzünden sıkıntı olduğunu gazetelere sızdırmaya başladılar.

Bundan sonra ortaklık karıştı; bir yanda başkan, diğer yanda 13 yönetici karşılıklı suçlamalara başladılar. Baskılara dayanamayan Karasu olağanüstü genel kurul kararı aldı, 15 Ekim'de yapılan kongrede de başkanlığa İbrahim Yazıcı getirildi.

Kısaca özetlediğimiz olayı bir futbol takımının beceriksiz başkanının ve yöneticilerinin sıradan hikâyesi gibi okumak mümkün, ama mesele görüldüğünden daha karmaşık.

Öncelikle 15 Ekim'de görevden ayrılan

başkan Ali Karasu'dan başlayalım. Bir önceki Levent Kızıl yönetiminde de görev yapan Karasu aslen Karşlı bir müteahhit. Geçen yıla kadar, Bursa'daki tek CHP'li belediye olan merkez Nilüfer ilçesinin belediye başkanı Mustafa Bozbey'e yakın bir isim olarak biliniyordu. 2004'te ikinci kez seçilen Bozbey seçimlere diğer sol partilerin desteğini alarak girmiş, hatta belediye meclisine iki ÖDP'li de seçilmişti. Bursaspor başkanı Ali Karasu'nun en büyük yatırımları belediye başkanı Bozbey'in imara açtığı Özlüce Köyü mera arazileri üzerinde yükselen toplu konut alanlarındı.

Solcu başkanın AKP'yle flörtü

Ama bu yılın başında ne olduysa oldu, “solcu” bilinen Ali Karasu AKP'lilerle yakın ilişki içine girdi. Bursaspor'a başkan adayı olduğunu açıkladıktan hemen sonra AKP milletvekili aday adayı olabileceğini de açıklaması, yönetim kuruluna AKP'nin önünde gelen isimlerini alması şaşırtıcıydı. Express'in temmuz sayısındaki Kasımpaşa spor haberinde belirtmiştik, AKP futbola tamamen egemen olmak istiyor ve bunu büyük oranda halletmiş durumda. Bursa'daki operasyon tam da böyle bir duruma işaret ediyordu: Kendine yakın bir işadamını kulübün başına getir, hem başarıdan nemalan, hem de federasyon seçimlerinde desteği garantile!

Bursa kamuoyu futbol takımının başarısına odaklanmıştı, ama çok geçmeden işin arkasında başka işlerin olduğunu işaretleri görülmeye başladı. Bir kere AKP'li büyükşehir belediyesi, Bursa Atatürk Stadyumunu Yalova yoluna taşımayı, stadın yerine

AKP futbola tamamen egemen olmak istiyor ve bunu büyük oranda halletmiş durumda. Bursa'daki operasyon tam da böyle bir duruma işaret ediyordu: Kendine yakın bir işadamını kulübün başına getir, hem başarıdan nemalan, hem de federasyon seçimlerinde desteği garantile!

de devasa bir alışveriş merkezi yapmayı kafasına koymuştu. Ali Karasu başkan olduktan sonra stat projesiyle yakından ilgilenmeye başladı, ama Bursaspor başkanı olarak değil, müteahhit olarak. İddialara göre zaten Karasu başkan olmayı bu projeyi almak için istemişti ve AKP'ye yakın görünmesinin en büyük sebebi de buydu. Ama bir sorun vardı, aynı belediye stadın tam karşısında yapılan ve “Bursa'nın Gök-kafesi” olarak anılan rezil görünümlü plaza'nın ruhsatını “Trafik felç eder” diye iptal etmişti. Caddenin karşısındaki stadın yerine yapılacak alışveriş merkezinin trafiği ne hale getireceği yüksek sesle konuşulmaya başlanınca belediye –şimdilik– geri adım attı. Bursaspor başkanlığına büyük coşkuyla başlayan Karasu'nun projenin rafa kalkmasından sonra kulübe vermeyi vaat ettiği paraları vermekten vazgeçtiği söyleniyor.

Paralar gelmeyince yönetim kurulu üyeleri seslerini yükseltmeye başladılar. İkinci başkan Osman Çelik, Trabzon maçından önce gazetecilere “Başkanımız futbolcu alacaklarını ödeyeceğini söyledi” diyerek Karasu'yu kamuoyu önünde zor duruma düşürmeye çalışıyor, başkansa hiç oralı olmayıp “Valla benim haberim yok, kim söz verdiyse o versin parayı” diyordu. Başkan Karasu'nun en büyük hatası ertesi gün “İçimizde hainler var” diye Osman Çelik'e gönderme yapması oldu, zira ikinci başkan Osman Çelik, AKP Bursa milletvekili ve Çalışma Bakanı Faruk Çelik'in ağabeyi. Zaten bu noktadan sonra ipler tamamen koptu. AKP ve Cavit Çağlar medyası başkana tam gaz muhalefete başladılar.

Kârlı bir ibadet

Eski DYP'li bakan, batık bankacı, işadamı Cavit Çağlar, Türkiye'nin en büyük şehir gazetesi Olay'ın ve ulusal yayın yapan Olay TV'nin sahibi. Epeydir AKP'yi destekliyor. Ali Karasu başkan olduğunda yönetim topluca Çağlar'ı ziyaret etmiş, Çağlar başkan Karasu'yu pas geçip AKP'li bakanın kardeşi ikinci başkan Osman Çelik'e övgüler düzmüştü.

Olay gazetesi ve televizyonu başkana muhalefet için önce futbolcu alacaklarını

Yeni başkan İbrahim Yazıcı (en soldaki resim). Kongrede kürsüye yürüyüp konuşmacıya pet şişe atmaya kalkan eski başkan Ali Karsu (soldan ikinci resim). İbrahim Yazıcı'yı destekleyen Bursaspor tribünleri (soldan üçüncü resim). 1990'lar boyunca ANAP, DYP, MHP etrafında gezinen İbrahim Yazıcı, bu kez sırtını AKP'ye dayadı. Eski başkan Karasu'yla birlikte yola çıkıp sonra ters düşen AKP'li bakan Faruk Çelik'in ağabeyi Osman Çelik'i (yukarıda, ayakta) soldan dördüncü) yine ikinci başkan yaptı.

ön plana çıkardı, ardından iki ay öncesinin transfer dosyaları açıldı. Transferlerin geç yapıldığı doğrudu, ama gazetelerin aklının başına iki ay gecikmeli gelmesi de ilginçti. Transferlerden Hervé Tum dolandı dillere. Hervé Tum, Fransa ikinci liginden bu yıl birinci lige çıkan RC Strasbourg'dan alınan Kamerunlu bir forvet. Bu sezon süper ligin en iyi transferlerinden biri olduğunu söyleyelim, 28 yaşında olmasına rağmen önümüzdeki sezon İstanbul takımlarından birine gelmesi muhtemeldir. Ama basın Tum'un tanınmayan bir futbolcu olduğunu, daha ünlü isimlerin alınması gerektiğini söylüyordu. Olay TV'de "Adı sır gibi saklanan transfer Hervé Tum'sa şaşarım", "Adam futbol hayatını tamamlamış, Kamerun millî takımında bir kez bile oynamamış. Siz de bunu iyi transfer diye yutturmaya çalışıyorsunuz sayın başkan" benzeri sözleri epey duyduk. Ya bu arkadaşlar Hervé Tum'un Türkiye'de az rastlanır türden bir forvet olduğunu, iki sezon önce Galatasaray'ın kendisini almak için yırtındığını, yöneticilerin basiretsizliği yüzünden transferin iptal olduğunu bilmiyor ya da başkana muhalefet için saçmalamak da dahil her yolu mübah görüyorlar.

Olay medyası işin suyunu çıkarmakla birlikte, Ali Karasu'nun da enteresan bir insan olduğunu kabul etmek gerek. Bu kanımız "Ben söyleyeceğimi söyledim canım kardeşim, başka söyleyecek bir şeyim yok" diye başladığı ve 15 dakika kadar süren telefon konuşmamızda iyice güçlendi. Zaten divan kurulu toplantısında bazı üyelere ismiyle değil "gözlüklü", "bıyıklı" diye hitap etmesi, aynı toplantıdaki konuşmasını "Allah bir daha bu toplulukta konuşma yapmak nasip etmesin" diye tamamlaması (bunun ardından divan kurulu üyeleri de hep beraber "âmin" diye bağırması), sinirlenip terk ettiği bir yönetim kurulu çıkışında gazetecilere "Başkanlığa aday olurken Bursaspor'da görev yapmak ibadettir demiştim, sözlerimi geri alıyorum. Bursaspor'da görev yapmak kepezelikmiş" demesi, sarhoş olup yönetim kurulu üyesi Zekeriya Ünal'dı'ya telefonda küfredmesi ve bunun için karakolluk olması, iki ay içinde çeşitli

Yazıcı'nın 1991'deki başkanlığı sırasında yönetim kuruluna aldığı isimlerden ikisine özellikle bakmak gerekiyor. Bunlardan biri, sonradan adını hep Alaattin Çakıcı'yla birlikte duyacağımız Erol Evcil, diğeri dönemin Bursa Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi Müdür Yardımcısı olan Yusuf İlhan'dı.

sebeplerle 13 yöneticiden 11'inin istifasını istemesi de bunu gösteriyor. Olağanüstü kongre kararını açıklamadan birkaç gün önce yönetim kurulu üyelerine yemek verdi, hiçbir yöneticinin katılmadığı gecede masaya tek başına oturup bir şey olmamış gibi yemek yemekten de geri kalmadı.

Karasu'yla ilgili son bomba Sivas maçından sonra ortaya çıktı. Takımdaki futbolculardan hiçbiri beş kuruş para alamazken, İbrahim Dağaşan'a düzenli para ödeniyordu. Bu futbolcuyu özel kılan sebep başkan Karasu'dan 450 bin YTL'ye dükkân satın almış olmasıydı. Başkan diğer futbolculardan esirgelediği ilgiyi kendi müşterisine fazla fazla gösteriyor, İbrahim'e ödediği paralar da zaten dükkân taksiti olarak kendi kasasına gidiyordu. Alacak meselesi bundan sonra iyice büyüdü, bir futbolcu kulüple ilgili haciz kararı alındı.

Koskoca Bursaspor'un parasının olmaması tuhaf görünebilir. Başkan ve yönetim para vermese bile televizyon ve gişe gelirlerinin bazı işleri yürütmesi gerekiyor. Ama bu gelirler hakkında eski yöneticilerin fedasyondan aldıkları temlik kararı var, yani para daha kasaya girmeden eski yöneticilerin borcuna gidiyor.

Ali Karasu da başkanlıktan ayrılırsa kulübe daha önceden verdiği paraları geri isteyeceğini söyleyince epey tepki topladı. Eski başkan Levent Kızıl "Böyle rezalet görülmedi" dedi, Olay gazetesi "Alacaklarınıza bağışlayın, kulübe daha fazla zarar vermeyin" diye manşet yaptı. Karasu'dan alacaklarının bağışlanmasını istemek pek uygun bir davranış değil, çünkü Türkiye'de sistem bu. Bir kulüp başkanı her türlü hatalı yatırımı yapabilir, takımı küme de düşürebilir, ama hiçbir zaman maddi zarara uğramaz. Zarara uğrayan kulüp olur. Beşiktaş başkanı Yıldırım Demirören daha geçenlerde, "Gerekirse istifa ederim, ama yeni başkan kulübe harcadığım 40 milyon doları ödeyebilecek biri olmalı" dedi. Beşiktaş'ın vaziyeti ortada, zaten Demirören kendi holdinginde 40 milyon doları rahat harcayamazdı, çünkü para kaybetme riski olurdu. Uzun lafın kısısı, bütün kulüplerde eski yönetici alacağı bulunur, bu alacaklar da bir şekilde ödenir. Bunu sadece Ali Karasu yapıyormuş havası yaratmanın alemi yoktu, ama mesele tam anlamıyla tribünlere oynamak olduğu için böyle bir hava yaratıldı.

Başkan Karasu tüm tepkilere rağmen uzun süre olağanüstü kongre kararı almadı, çünkü onun da güvendiği dağlar vardı: Bursaspor taraftarları. Sezon öncesinde 1600 kombine bileti boşuna bedava dağıtmamıştı Karasu.

Futbola uzak okuyucularımız için bir not düşelim: Anadolu takımlarının taraftarları genelde maç günü taraftandır, kendi şehrinin takımının yanında bir de büyük takım tutar. Bir de kendi kitlesel taraftarları ve fanatik grupları olan, büyük takım sempatisinin günah olarak görüldüğü takımlar vardır. Bunlar Göztepe, Karşıyaka, Trabzonspor, Eskişehirspor ve Bursaspor'dur. Bursaspor taraftarının sıradan bir deplasmana 150 otobüsle gittiğine tanıklık etmişliğimiz var. Ayrıca Bursa'da taraftar, Trabzonspor dışında hiçbir takımla karşılaşamayacak kadar kulübün önünde. Taraftara rağmen bir şey yapmak söz konusu bile değil. Karasu tam da bu yüzden bedava kombine bilet dağıttı ve bunun hatırına, istifa edeceğini açıklayana kadar tribünlerden tepki almadı.

Tribünlerin reisi

Karasu'nun güvendiği Bursaspor tribünlerinin "reisi" Selim Kurtulan, Hürriyet'in pazar ekine bu yılın ağustos ayında verdiği –ve bir gazetecilik rezaleti olan– röportajda kendi futbolcularını dövdüklerini açık açık söylemiş, deplasmana satır, bıçak, pompalı tüfek götürdüklerini ima etmişti. Yaptıklarını abartarak şiddete övgüler düzdüğü, ırkçılık propagandası yaptığı, rakip taraftarları tahrik ettiği ve muhtemelen çerçevelenip evinin duvarına astığı bu röportaj nedeniyle 39 bin YTL para ve altı ay maç yasağı cezası alan Selim Kurtulan da bu hikâyedeki herkes gibi ilginç biri. İlk gençlik yıllarında Beşiktaşlı olan Selim Kurtulan, Çarşı'dan kovulunca memleketi Bursa'ya döndü ve iki yıl içinde Bursa tribünlerinin başına geçti. Maç kavgaları yüzünden defalarca cezaevine girdi, hatta bir keresinde cezaevinden stada "Kalbimdeki Bursaspor sevgisini kimse hapsedemez" diye pankart da gönderdi. Hacca gidip geldikten sonra deplasman otobüslerinde esrar ve içki içilmesini yasaklasa da, taban baskısına dayanamadı ve yasağı kendi bindiği otobüsle sınırlandırdı. Artık hacılıkla pek arasının kalmadığı son Hürriyet röportajında ses açmak için yumurta yerine bira tavsiye etme-

sinden de anlaşılıyor.

Selim Kurtulan yönetim krizi çıktığında önce “bizim görevimiz takımı desteklemek, başkanımızın arkasındayız” derken, Karasu yalnız kalmaya başlayınca tarafsız olduklarını, sadece teknik direktör Bülent Korkmaz’ın arkasında olduklarını söyledi. Karasu’nun gideceği kesinleşince de ‘kral öldü yaşasın yeni kral’ diye düşünüp başkana saydırmaya başladı. Başkanın görevi bırakacağını açıklamasından beş gün sonra oynanan Gençlerbirliği Oftaş maçında “yönetim istifa” diye bağırmanın hem karizmayı kurtarma çabası, hem de yeni yönetime selam gönderme anlamı taşıyor.

Tamamen yalnız kalan Karasu’nun gideceği kesinleşmişti kesinleşmesine, ama yerine kimin geleceği belli değildi. Gazeteler “Bursaspor karizmatik başkan anıyor” diye haber yapıp aradıkları başkanı sonunda buldular: İbrahim Yazıcı.

Karizmatik başkan adayı Yazıcı da adet olduğu üzere aday olmadan önce AKP milletvekilleri, belediye başkanları ve bakan Faruk Çelik’le pozlar verdi; eski başkanlar Levent Kızıl ve Cavit Çağlar’ın desteğini aldı (Çağlar Bursaspor’da en uzun süre başkanlık yapan kişi. 44 yıllık tarihinde iki defa küme düşen Bursaspor bu şerefi ilk kez Cavit beyle yaşamıştı.)

Ali Karasu başkan olurken ortaya çıkan iyimser hava, şimdi Yazıcı için oluşmuştu. O saatten sonra başkan Karasu fiilen görevi bıraktı zaten. Sesini duyurabildiği tek kanal olan kulübün resmi internet sitesi bile Karasu’ya sırt çevirdi. İbrahim Yazıcı başkan olmuş gibi takımın forveti Sinan Kaloğlu’nun nişan törenine katılıyor, teknik direktör Bülent Korkmaz’a güvendiğini açıklıyordu.

İbrahim Yazıcı adaylık açıklamasında her şeyin yönetim zafiyetinden kaynaklandığını söylemişti. “Bugüne kadar Bursaspor’da yaşanmayan birçok olumsuz şeyin bu yönetimde yaşandığını gördük” diye başladığı konuşmasını Bursaspor’u lâyık olduğu yere getirmekten, şampiyon yapmaktan söz ederek tamamladı. Seçime giderken bunları söylemesi normal tabii, ama duyan da Yazıcı’yı ilk kez başkanlık yapıyor sanır. Oysa 1988-1992 arasında üç dönem başkanlık yapmıştı Yazıcı. Yazıcı’nın başkanlık dönemini kısaca hatırlatmakta fayda var.

Özal işbitiriciliği ve biten takım

1980’li yıllarda Bursaspor’un birinci lig takımı dışında genç futbolculardan oluşan, kentte bugün bile efsane gibi anlatılan Bursaspor-B adlı bir amatör takımı vardı. 1986-87 sezonunda amatör ligde oynayan takım, önce üçüncü lige hemen arkasından hiç beklemeden ikinci lige ve birinci lige yükselmişti. Hâl böyle olunca şimdiki Gençlerbirliği ve Gençlerbirliği Oftaş durumlarını hatırlatan bir durum oluşmuş, birinci ligde iki Bursaspor olmuştu. Federasyon birinci ligde aynı isimle iki takım olamayacağı gerekçesiyle Bursaspor’un ikinci takımının birinci lige yükselmesini engellemiş, ligi ikinci sırada bitiren Bakırköyspor’un birinci lige çıkmasına karar vermişti.

Başbakan Turgut Özal’ın Bakırköyspor’un çıkması için Bursaspor yöneticilerine baskı yaptığı, milletvekilliği vaat ettiği, hatta para verdiği söylentileri dolaşmıştı. Pek haksız da sayılmazlardı böyle düşünenler, zira Bursaspor kararları ilgili

Bursaspor tribünlerinin “reisi” Selim Kurtulan (bariyerin önünde, eli cebinde)

Bursaspor tribünlerinin “reisi” Selim Kurtulan, Hürriyet’in pazar ekine Ağustos 2007’de verdiği röportajda kendi futbolcularını dövdüklerini açık açık söylemiş, depasmana satır, bıçak, pompalı tüfek götördüklerini ima etmişti. Şiddete övgüler düzdüğü, ırkçılık propagandası yaptığı, rakip taraftarları tahrik ettiği bu röportaj nedeniyle 39 bin YTL para ve altı ay maç yasağı cezası aldı.

Malki cinayetine adı karışan bazı polislerin zaman zaman Erol Evcil’in özel uçağıyla İbrahim Yazıcı’nın Marmaris’teki oteline gidip toplantılar yaptığı ortaya çıkmış; Erol Evcil’in başbakan Mesut Yılmaz’la makamında bir kredi işini görüştüğü, randevuyu ANAP’tan DYP’ye geçen Yazıcı’nın aldığı da anlaşılmıştı.

mahkemeye bile başvurmamıştı. Ayrıca ikinci takımı satın, ismini değiştirerek birinci ligde oynamasını sağlayabilirlerdi, bunu da yapmadılar. İkinci lig ikinciliğini son maçta Bakırköyspor’e kaptırıp üçüncü olan İnegölspor da Bursa takımındaydı, onlar da takımı satın almak istedi, ama yönetim yanaşmadı. Kulüp başkanı bir sonraki milletvekili seçimlerinde ANAP milletvekili olacak olan bugünkü başkan İbrahim Yazıcı’yı. İkinci lig şampiyonu olan takımın genç oyuncularının bir bölümü apar topar Aydınspor’a satıldı, o gençler Aydın’ı ertesi sezon şampiyon yapıp birinci lige çıkardılar. Yazıcı ve diğer yöneticiler kentte senelerce “Bursaspor’u satan adamlar” olarak anıldılar, bu seneye kadar Bursaspor yöneticisi olmayı bir daha akıllarından bile geçi-remediler zaten.

Malki cinayeti ve ötesi

İbrahim Yazıcı’nın 1991’deki başkanlığı sırasında yönetim kuruluna aldığı isimlerden ikisine de özellikle bakmak gerekiyor. Bunlardan biri, sonradan adını hep Alaattin Çakıcı’yla birlikte duyacağımız Erol Evcil, diğeri dönemin Bursa Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi Müdür Yardımcısı olan Yusuf İlhan’dı.

Yusuf İlhan’ın kardeşi Yunus İlhan 1993’te Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü’nde çalışırken ihtilâsen zimmet suçundan 11 yıl hapis cezası almış, ama cezaevine kendisi yerine başkasını gönderdiği ortaya çıkmıştı. Yunus İlhan’ın yerine cezaevine girip 28 ay yatan Vedat Erdoğan vaat edilen parayı alamayınca itirafta bulunmuş ve ağabey Yusuf İlhan’ın kendisini emniyetteki odasında karşılayıp takım elbise hediye ettikten sonra cezaevine bizzat götürdüğünü anlatmıştı.

1994’te emekli olan İlhan, Bursaspor yönetiminde tanıştığı Erol Evcil’in şirketinde çalışmaya başladı. Birlikte çalıştığı sekiz polis memurunu da istifa ettirip birkaç kat fazla maaşla Evcil’in yanında işe aldı. Bunlardan üçü Evcil’in yakın koruması oldu.

Evcil’in iki şirkette Cavit Çağlar’ın oğlu Mustafa Çağlar’la ortaklığı da vardı.

Erol Evcil ve Yusuf İlhan 1995’teki Nesim Malki cinayetinden sonra gözaltına alındılar. Evcil cinayete azmettirmekten suçlu bulundu, İlhan’ın olayı planlamak ve tetikçilerin kullandığı aracı bulmak suçlarından yargılanmasına devam ediliyor. Soruşturmada Malki cinayetine adı karışan Bursa Emniyeti’nde görevli bazı polislerin de zaman zaman Erol Evcil’in özel uçağıyla İbrahim Yazıcı’nın Marmaris’teki oteline gidip toplantılar yaptığı ortaya çıkmış; Erol Evcil’in başbakan Mesut Yılmaz’la makamında bir kredi işini görüştüğü, randevuyu ANAP’tan DYP’ye geçen İbrahim Yazıcı’nın aldığı da anlaşılmıştı.

Erol Evcil - Yusuf İlhan ikilisi Malki cinayeti dışında Nilüfer Turizm’in sahibi Hüseyin Kayapalı’yla birlikte Bozuk Para Operasyonu’nda da gözaltına alındı.

Yusuf İlhan’ı son olarak manken Tuğba Özay’ın da tutuklandığı Yaşar Öz operasyonunda gördük. Bursa Barosu’na kayıtlı bir kadın avukatla birlikte Yaşar Öz’ün Bursa’daki işlerini takip ettiği gerekçesiyle tutuklanan İlhan’ın evinde bomba bulundu, İlhan bombaların içinin boş olduğunu ve süs amaçlı bulundurduğunu söyledi. İbrahim Yazıcı’nın Bursaspor geçmişi kısaca böyle.

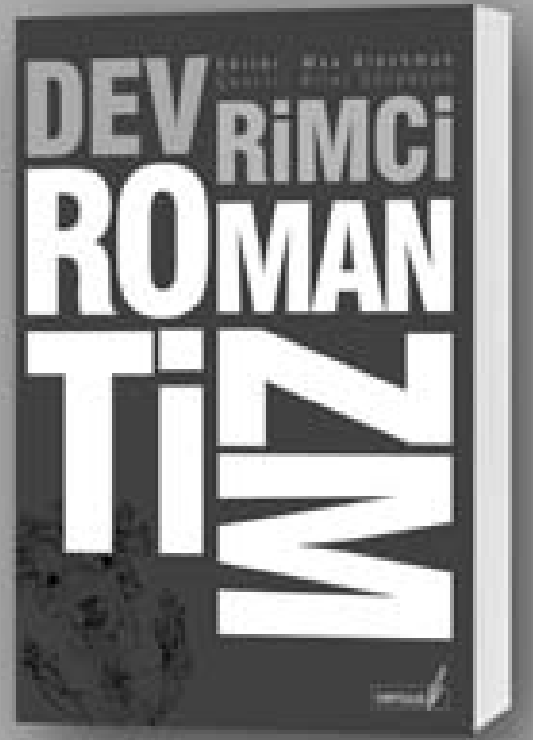
Yazıcı’nın başkan olduğu 15 Ekim’deki olağanüstü kongreye 1431 üyeden 471’i katıldı. Bu da Bursaspor delegelerinin tamamının Yazıcı’ya onay vermediğini, ama karşısına çıkarak aday da bulamadıklarını gösteriyor. Yazıcı’nın işadamı ağırlıklı yeni yönetim kurulunda Erol Evcil, Yusuf İlhan tipi adamlar bulunmuyor. 1990’lar boyunca ANAP, DYP, MHP etrafında gezinen Yazıcı bu kez sırtını AKP’ye dayadı. Eski başkan Karasu’yla birlikte yola çıkıp sonra ters düşen AKP’li bakan Faruk Çelik’in ağabeyi Osman Çelik’i yine ikinci başkan yaptı, listeyi de –Cavit Çağlar’ın da katkılarıyla– birlikte hazırladıkları söyleniyor.

Murat Toklucu

Devrimci Romantizm

Editör: Max Blechman

Devrimci Romantizm, birbirleriyle iç içe geçen -aşağı yukarı iki yüzyıllık- kültürel ve siyasal yıkıcılık geleneklerini sorgulamaktadır. Sanatçıların, düşünürlerin ve devrimcilerin yazılarından oluşan bu zengin seçkide geçmişin atılımları yeniden hatırlatılıyor, bugünün ve yarının mücadeleleri yararına yeniden değerlendiriliyor. Kitap boyunca Novalis'in, Friedrich Hölderlin'in ve Friedrich Schlegel'in radikal duyarlılıkları ve Percy Bysshe Shelley'in, John Keats'in, Lord Byron'un ve William Blake'in son derece muhalif şiirleri üzerine yeni bir ışık tutuluyor. Jules Michelet'in toplumsal romantizmi, hayali, neredeyse yarı-dinsel genişliğinden dolayı övülüyor. Paris Komünü ise Karl Marx, Jules Valès ve Arthur Rimbaud tarafından tasvir ediliyor. Keza Marx'ın komünal topluluklar üzerine düşünceleri irdeleniyor, Fourier'nin ütöpik topluluk projeleri üzerinde duruluyor. Alman dışavurumculuğunun ve anarşizmin bütünüyle unutulmuş serüvenleri yeniden hatırlatılıyor. Walter Benjamin'in ve Herbert Marcuse'un romantik bakış açıları, toplumsal düzeni mutlak yadsımları kapsamı içine yerleştiriliyor, Ernst Bloch'un Mesihçi sosyalist romantizmi irdeleniyor. "Romantizmin sağa sola dolanan kuyruğu olan" gerçeküstücülük, bir isyana katalizörlük yaptığı Haiti'ye kadar izleniyor ve yirminci yüzyılın sonunda Guy Debord ve Sitüasyonist Enternasyonal romantik projenin tutkulu geri dönüşü olarak değerlendiriliyor.

"Dönüşen romantik gelenekle bağımızın sürdüğünü kabul eden bizlerin başka bir yere ait olduğumuza, basitçe entelektüel soldan ihraç edilmiş olabileceğimize dair bir fikir bir zamanlar insanların aklından geçmiş olabilir. Ama bu girişim başarısız olmuştur. Biz hâlâ buradayız. Gitmeye niyetimiz yok."

E. P. Thompson

"Biz hâlâ buradayız ve solun şu anki kargaşası düşünülürken, zamanımızın belki de şimdi geldiğini söyleyebilirim. Gerçek dünya, romantikleri düşlerinden ötürü uzun bir süre sanık sehvasına oturttu. Ama henüz sona ermemiş olan modernlik oyununda kimin yanılısamaya neden olduğuna yalnızca tarih mahkemesi karar verebilir."

Max Blechman

Che Guevara - Mitten İnsana İnsandan Mite

Miguel Benasayag

Bu kitap ne Che Guevara üzerine yazılmış sayısız biyografilerden biridir, ne de bir hamaset destanı ya da övgüdür. Che'nin ne olduğuna ve bugünkü yerine dair felsefi ve politik bir düşünmedir Miguel Benasayag'ın "Che Guevara" sı.

Santa Fé'de doğmuş bu Arjantinliden geriye kalan nedir? Latin Amerika'yı motorla dolaşmış, Küba'da, Kongo'da ve Bolivya'da gerilla mücadelesi yürütmüş, La Higuera'da soğukkanlılıkla katledilmiş bu insandan geriye kalan nedir? Tek tek insanları tedavi etmeyi reddederek bütün toplumu tedavi etmeyi tercih etmiş olan Doktor Guevara'dan geriye kalan nedir? Che'nin sonsuzca çoğalmış imgesinin, tişörtler, çıkartmalar, afişler, sigara paketleri üzerinde sayısızca tekrarlanan yüzünün ötesinde, ondan geriye kalan nedir? Binlerce poster ve bayrak arasından bize hâlâ bakmaya devam eden o yüz ne söylemektedir? Yüzlerce gencin odasında niçin hâlâ Che'ye yer var? Küreselcilik-karşıtı mücadelelerde Che'nin, daha doğrusu Guevaracılığın yeri nedir?

Guevaracı gerillanın eski savaşçısı, filozof, psikanalist ve yeni radikal hareketlerin aktif üyesi Miguel Benasayag, resmi Marksizmin uzun süre maskeleyişi kimi Guevaracı hipotezlerin güncelliğini ve Che'nin mitsel oluşumunu analiz ediyor.

Bu eser, insan ve mit olarak Che'nin gerçeği peşinde koşarken, aynı zamanda, günümüzde Guevaracılığa -farkında olmadan- çok şey borçlu olan yeni radikal ve muhalif hareketlerde yeşeren bir zihniyetin de izini sürmektedir.

Ne maceracı ne de intihar peşinde koşan; devrimi bir iktidar sorunu olarak değil yaşanan gündeki mücadele olarak gören; "bloklar arası denge"yi asla umursamayıp "somut durum"un peşinden giden; "yeni insan" kavramını ortaya atan bir Che... "İki, üç, daha fazla Vietnam yaratalım!"; "devrimcinin görevi devrim yapmaktır!"; "foko teorisi" gibi temel tespitleriyle günümüzün alternatif hareketlerine büyük ölçüde ışık tutan, "devrimci ruh"uyla direniş ve yaratı pratiklerine yeni boyutlar katan bir Che...

Biyografik anlatıyı, tarihi, imge ile mit üzerine düşünmeyi harmanlayan Miguel Benasayag sonunda bizi, Che'nin bıraktığı izlerden geçerek kendimizi sorgulamaya yönlendiriyor. Ancak politikanın, hatta "silah"ın diliyle ifade edilebilir gibi gelen bir Guevaracılığın yarına dönük gerçek zeminini yeniden keşfedebilmek isteyen, hüznün ve umutsuzluğun işgali altındaki toplumlarımızda şenlikli bir devrim mücadelesi tahayyül eden herkese...

Kazanan kaybett, kaybeden kazandı

Ufuk Uras'ın bağımsız milletvekili adaylığı nedeniyle ÖDP'den yasa gereği istifa etmesi üzerine, başkanlığı vekaleten Kemal Ulusaler üstlenmişti. Seçim bitti, yasal engel ortadan kalktı, Uras partisine geri döndü ve ÖDP yeni başkanını seçmek üzere olağanüstü kongreye gitti. Şubat ayındaki olağan kongrede Uras'ın başkanlığa adaylığını koyma biçimi ve seçilir seçilmez yaptığı konuşmada, söze "nerede kalmıştık" diye başlaması ÖDP'de hararetli tartışmalara neden olmuş, 22 Temmuz sürecinde de parti içi demokrasiyi bypass ederek "Bin Umut" adayı olması partiyi ikiye bölmüştü. Olağanüstü kongreye bu ortamda gidildi, Uras yeniden başkan seçildi, ama Parti Meclisi'nde çoğunluğu muhalefet kazandı ve satranç deyişle bir "pat" durumu ortaya çıktı. Ama, "oyun"un seyrine bakarak şöyle söylemek de mümkün: Kazanan kaybett, kaybeden kazandı. Uras'ın, başkanlığı açıklanırken kongre salonunda topu topu otuz kişiyle kalması, muhalefetin adayı Ulusaler'e tebrikler yağması, ÖDP'yi daha çalkantılı günlerin beklediğini gösteriyor.

22 Temmuz seçimlerinde Demokratik Toplum Partisi (DTP) kontenjanından bağımsız aday olması üzerine partisinde sert eleştirilere uğrayan Ufuk Uras, 7 Ekim'de Ankara'da yapılan 4. Olağanüstü Kongre'de ÖDP tüzüğü uyarınca, kongreden bir gün önce gerçekleştirilen konferanstan çıkan sonuçla, genel başkanlık seçimine tek başına katıldı. Zira, ÖDP tüzüğüne göre genel başkanlık ve Parti Meclisi seçimleri konferanslarda yapılıyor. Parti konferansında ortaya çıkan sonuç, kongreye tavsiye kararı olarak sunuluyor ve kongreye tek liste giriyor. Konferansta yapılan seçimde Uras 467, muhalefetin adayı Kemal Ulusaler 336 oy aldı. Dolayısıyla Ulusaler, konferanstan çıkan karar neticesinde adaylıktan çekildi ve Uras, 339 delegenin kullandığı geçerli oyların tümünü (320) alarak genel başkan oldu. Kongrede 60 üyeli Parti Meclisi'ne, Ufuk Uras'ın listesinden 28, "Devrimci Parti, Devrimci Siyaset" broşürü etrafından kümelenen muhalefet ise 32 kişi girdi. Şubat 2007'deki olağan kongrede Ufuk Uras'a karşı aday olan Alper Taş, Parti Meclisi seçimlerinde en yüksek oyu (485) aldı. Delegeler, genel başkanlık seçimlerinde Uras'a oy verirken, Parti Meclisi seçimlerinde oylarını daha çok Ulusaler'in listesine vermeyi tercih etti. Böylece parti içinde bir "pat" durumu ortaya çıktı; Uras'ın partinin genel politikalarında belirleyici olması engellenmiş oldu. Kongreden bir gün önce, Mahir Çayan, Hrant Dink gibi isimlerin dev fotoğraflarıyla donatılan Milli Eğitim Bakanlığı Şûra Salonu'nda basına kapalı yapılan konferansta, partinin Dev-Yol geleneğinden gelen kesiminin önde gelen isimleri, Ufuk Uras'ın politikasını sert bir dille eleştirmişti.

"Mesele, kimin başkan olacağı değildir. Mesele, parti hukukunun belirlediği demokratik ve kolektif siyaset anlayışına uygun olarak yönetilen bir parti mi, yoksa -yarın ne yapacağımı kimsenin bilemediği- bir başkanın istediği gibi yönetilen bir parti mi olacağı meselesidir."

Uras'ın konuşması esnasında vuku bulan bir hadise manidardır: ÖDP'nin gençlik örgütü "Hiçbir başkan devrimci ahlâka tercih edilemez" yazılı pankart açınca Uras, "bu sözün altına ben de imzayı atıyorum" diyerek karşılık verdi. Kongre salonunda hummalı tartışmalar yaşanırken bahçede de çeşitli gruplar ÖDP'nin kaderini tartışıyor.

Express'in sorularını yanıtlayan gençlerin çoğu, Ufuk Uras'ın ÖDP'nin başkanı olmayı "hak etmediği"nde hemfikir. Uras'ın seçimlere "Bin Umut" adayı olarak girmesine muhalefet edenler arasında başı çeken isimlerden Oğuzhan Müftüoğlu, konferansta yaptığı konuşmada, "tüm görüş ayrılıklarına rağmen ÖDP'nin bölünmemesi ve farklı görüşlerin aynı potada 'eritilmesi' için çaba gösterilmesi gerektiğini" söyledi.

Uras'tan "mahallenin yaramaz çocuğu" diye söz eden başkan adayı Ulusaler'e göre, "parti tabanının görüşlerinin aksi yönünde hareket etmeyi sürdürür, partiyi 'liberalleşmeye' götürmeye çalışırsa, parti tabanı Uras'ın arkasında daha fazla durmaz." Express'in sorularını yanıtlayan Ulusaler, ÖDP içindeki tartışma ve görüş ayrılıklarının Uras veya kendi ismi üzerinden yürümediğini, esas sorunun ideolojik farklılaşmadan kaynaklandığını vurguluyor. Uras'ın partinin temel kuruluş felsefesini bir yana bırakıp bir "çatı partisi" altında birleşmekten söz ettiğini söyleyen Ulusaler'e göre, ÖDP'nin değişim ve dönüşüme ihtiyacı var, ancak Uras'ın çizdiği çizgide değil. Ulusaler, ÖDP'nin CHP ve 10 Aralık Girişimi'nin yerel seçimler öncesinde nasıl bir politika izleyeceğini dikkatle izlemesi ve ona göre "daha sol" bir perspektifle çalışmalar yürütmesi gerektiğini düşünüyor.

Sol ittifakı reddetmediklerini, Kürt sorunu konusunda da DTP'yle çok ciddi görüş ayrılıklarına düşmediklerini ifade eden Ulusaler, ÖDP'nin bu konuda da bağımsızlığını sağlaması gerektiğinin altını çiziyor.

Ufuk Uras'ın yedi arkadaşıyla birlikte kaleme aldığı "Toplumsal muhalefeti geliştirelim, ÖDP'yi ve sol muhalefeti büyütelim" başlıklı bildiri, Ulusaler'a göre, "bir senet" özelliği taşıyor. Uras'ın bu bildiriyi, kendisine muhalif olan kesimlere güvence verdiğini düşünen Ulusaler, Uras'ın bu görüşlerin dışına çıkması halinde, partinin yola bu şekilde devam edemeyeceğini söylüyor. Zira, Uras, söz konusu bildiriye, başta "çatı partisi" fikri olmak üzere, örgütü "liberalleştirme" fikrini de taşımadığını ve ÖDP'nin bağımsız olarak yoluna devam edeceğini vurguluyor.

"İkinci lige çıkmak için"

Sağlık Emekçileri Sendikası (SES) başkanı Köksal Aydın'a göre ise, ÖDP'nin esas sorunu apolitikleşme. Bu konferansla örgütün politikleşmeye başladığını ve nihayet yapılması gereken faaliyetler konusunda çalışmalar yürüttüğünü söyleyen Aydın, parti faaliyetlerinin netleşmesi ve partililerin kendi sorunlarını bir kenara bırakarak ülke sorunlarını temel gündem haline getirmesiyle örgüt içi bütünleşmenin sağlanabileceği görüşünde. Aydın'a göre, "Ufuk Uras medyaya çok sık çıkıyor, ama bunun hiçbir şeye hiçbir faydası olmuyor; önemli olan Uras'ın medyada açıklamalar yapması değil, örgütün kendi içinde ülke sorunlarını tartışabilmesidir."

Mesele dergisinin ekim sayısına yazdığı yazıda Ufuk Uras'ın "3 M" (Muhammed, Mustafa Kemal, Marx) tezini eleştiren genç

kuşak ÖDP'lilerden Foti Benlisoy'a göre 4. Olağanüstü Kongre, partinin kaderinin belirlendiği bir kongre olmaktan uzak. ÖDP'nin organik bir parti olmayı başaramadığı için her dönemde kriz yaşadığını, parti içindeki mevcut gerginliğin "sahici" olmadığı söylenen Benlisoy, ÖDP'nin içinde bulunduğu çalkantılı süreci şu sözlerle özetliyor: "ÖDP içinde bir saflaşmanın gündemde olmaması gerekiyor. 22 Temmuz seçimlerinde ağır bir yenilgi yaşadık. O yüzden de gerileme döneminde yığınak yapmaya ihtiyacımız var. Yayın faaliyeti, parti içi eğitim, demokratik işleyiş sistematik olarak ortadan kaldırılıyor oysa. Şef veya lider etrafındaki kümeler kendilerini yeniden üretiyor. Bu, bizi kötü sona götürür. ÖDP kendini yeniden inşa etmeli ve tabanını da yeniden yaratmalı. Her türlü çabaya ihtiyaç var. Amatör kümeden ikinci kümeye geçebilelim hiç değilse. Birinci ligde oynayacak durumda olmadığımızı hepimiz biliyoruz. Ama amatör kümeden çıkabileceğimizi de biliyoruz. Mesele Ufuk Uras meselesi değil. Sürekli ÖDP için bir sıçrama ihtiyacından söz ediliyor. İyi de, sıçramak için sözünü ettiğimiz sorunların giderilmesi, dolayısıyla adımımızı sağlam atabileceğimiz bir zeminin yaratılması gerekiyor."

Benlisoy'un değindiği "sıçrama zemin"nin önündeki en büyük engel olarak parti içindeki gruplaşmalar gösteriliyor. Peki, zaten 22 Temmuz seçimlerinde varolan oy oranının yarısını kaybeden, sadece İstanbul'da Bin Umut adayı Uras'ı destekleyip örneğin Mersin'de Orhan Miroğlu'nun kazanmasını sağlayabilecekken seçim politikası yüzünden bunu da sağlayamayan ÖDP'nin içindeki bu gruplaşmanın nedeni ne?

Bu sorunun yanıtını ÖDP içindeki farklı grupların 4. olağanüstü kongre öncesinde, delegeler için hazırladıkları iki metni karşılaştırarak alabiliriz. Kongreyle birlikte sonuçlanması beklenen bu görüş ayrılıkları, kongre sonrasında yaptığımız görüşmelerde de ortaya çıktığı gibi, devam edeceğe benziyor. Express'e kongreyi değerlendiren birçok ÖDP'linin dediği gibi: "Kongre bitti, ama aynı yerdeyiz. Tartışmalar ve kavgalar daha çok sürecek!"

"Devrimci siyaset, devrimci parti"

ÖDP içindeki kutuplaşmanın temel nedeninin ne olduğunu, "Devrimci Siyaset, Devrimci Parti" başlığıyla, aralarında partinin önde gelen isimlerinden Alper Taş'ın da bulunduğu grubun hazırladığı broşür özetliyor. Ufuk Uras'la birlikte Saruhan Oluç, Pertev Aksakal, Sinan Tural, İkbâl Polat, Melike Keleş, Özlem Türkmen ve Zübeyde Kılıç'ın imzasını taşıyan "Toplumsal muhalefeti geliştirelim, ÖDP'yi ve sol muhalefeti büyütelim" başlıklı bildiri ise, broşürde ifade edilen görüşlere yanıt gibi görünüyor. Uras'ın ağır bir dille eleştirildiği "Devrimci Siyaset, Devrimci Parti" broşürüne göre, ÖDP'deki saflaşma Şubat 2007'deki konferansta Alper Taş'ın genel başkan olmasına karar verilmesine rağmen, Uras'ın bu karara uymayıp son dakikada adaylığını ilan etmesiyle başlıyor ve 22 Temmuz sürecinde keskinleşiyor:

"Hatırlanacağı gibi Ufuk Uras, 5. Kongre'deki son dakika adaylığı sırasında ve sonrasında parti içindeki bir kesime yönelik tasfiyeci bir tutum sergilemişti. Bu tutumun yarattığı gerilim aşılrken, ülkede genel seçimler sürecine girilmiş, parti tam PM ve MYK üyelerinin oy birliğiyle kararlaştırdığı seçim politika-

sı doğrultusunda seçimlere hazırlanırken, bu kez seçimlere bağımsız adaylarla katılma kararı alan DTP tarafından (kendi ifadeleriyle) 'mecliste lojistik destek sağlamak' için soldaki partilerden ve aydın çevrelerden de bazı isimlere Bin Umut adayları arasında bağımsız adaylık önerisi gündeme getirilmiş ve bu öneri partide yeni bir tartışmaya yol açmıştır. Bu öneriye karşı partinin yetkili karar ve yönetim organlarında ki bazı arkadaşlar, ülke çapında seçimlere katılacak olan bir partinin genel başkanının bir başka partinin 'bağımsız adaylar' listesinden aday olmasının doğru olmadığı' gerekçesiyle itiraz etmişler, gerekirse parti çevresinden başka bir adayın gösterilmesi ni önermişler, buna karşılık o tarihte genel başkan olan Ufuk Uras bir grup Parti Meclisi ve MYK (Merkez Yürütme Kurulu) üyesinin de desteğiyle kendisinin adaylığında ısrar etmiştir. Bu sorunun parti çevresinde bir başka ismin aday gösterilmesiyle çözülmesi mümkünken, Ufuk Uras adaylığın kendisine önerildiği, bu yüzden mutlaka kendisinin aday olması gerektiği görüşünde ısrar etmiştir. Son aşamada Parti Meclisi'nin adaylığını 35 oyla reddetmesi üzerine de 'size siyasi hayatınızda başkanlar dilerim' diyerek kendisini destekleyenlerle birlikte Parti Meclisi'nden ayrılmış, daha sonra DTP'nın Bin Umut adayları arasında adaylığını açıklayarak, ÖDP genel başkanlığından ve parti üyeliğinden istifa etmiştir."

Bu broşürü hazırlayanlardan Alper Taş, kongre sonucunu Express'e değerlendirenken, tüm tartışmaların içtenlikle yapıldığını ve artık ÖDP için siyaset zamanı olduğunu söylüyordu. Partili gençlerin tepkileri ve genel başkanlığı açıklanırken Ufuk Uras'ın kongre salonunda topu topu otuz kişiyle kalması, Kemal Ulusaler'e tebrikler yağması, ÖDP'yi daha çalkantılı bir sürecin beklediğini gösteriyor. Zira, bağımsız adaylıkla ilgili tartışmalar bitse de, partideki "devrimci" kanat, Uras'ın siyaset tarzına temelden karşı çıkıyor. Bu, Uras karşıtı broşürde çok net bir dille ifade ediliyor: "Bugün mesele bu partide kimin başkan olacağı meselesi değildir. Mesele parti hukukunun belirlediği demokratik ve kolektif siyaset anlayışına uygun olarak yönetilen bir parti mi, yoksa (yarın ne yapacağı kimsenin bilemediği) bir başkanın istediği gibi yönetilen bir parti mi olacağı meselesidir."

ÖDP'yi büyütmek

Ufuk Uras'ın yakın çevresinden yedi kişiyle hazırladığı "Toplumsal muhalefeti geliştirelim, ÖDP'yi ve sol muhalefeti büyütelim" başlıklı bildiri ise, tüm bu eleştirilere yanıt vermeye çalışılıyor. Uras, kendisine yönelik eleştirileri, parti içindeki "azınlığın" tutumuna bağlarken, konferansın nasıl neticeleneceğinin, "azınlığın" çoğunluk olup olmayacağını göstereceğini ima ediyor: "ÖDP tüzüğü ve seçim sistemi farklı fikirlerin yönetim kademelerinde 'nispi temsili'ni öngördüğü için, ortaya çıkacak sonuç partinin bütün farklılıklarını da yansıtabilir. 'Çoğunluk' fikirlerin önümüzdeki süreçte partinin ana yönelimleri üzerinde belirleyici olacağı/olabileceği usuller de yine tüzükte yer alıyor. Konferans iradesi sonucunda 'azınlık' olan görüşler ise kuşkusuz 'parti içi demokrasi' kuralları temelinde bir sonraki konferansta fikirlerini 'çoğunluk' haline getirmek için çaba göstereceklerdir."

Uras'çıların bildirisinde "bir örgütsel bölünmeden, kopuştan, konferansta istekleri gerçekleşmeyenlerin partiyi terk edeceklerinden söz edilmesi gerçekten de anlaşılabilir bir durumdur. Bugün ÖDP'den uzaklaşma değil, yeni insanların ÖDP'ye katılması gündür" sözüne, muhalefetin broşüründe şöyle yanıt veriliyor: "(Bu sözlerle) bir yandan sanki partide birliği savunur görünmeye çalışırken, diğer yandan da partide elde ettiklerini düşündükleri hakim pozisyonlarını deklare ettiklerini düşünüyorlar. Partiyi bu şekilde bir kamplaşmaya sürükleyen tutumlarına tepki gösteren 1250 imzalı bildiri 'ÖDP'nin 11 yıllık birikimiyle geliştirdiği demokratik kültür ve hukukuyla, devrimci siyaset anlayışına sahip çıkma ve ÖDP'nin bağımsız devrimci bütünlüğünü koruma kararlılığımız' açıkça ortaya konmuşken, bu tür cinliklere yapılmak istenen şeyin partide oluşturdukları kamplaşmayı konsolide ederek bu ikili yapıyı sürdürmeye çalışmaktan ibaret olduğu açıktır."

Ne çatı partisi, ne liberalleşme

Uras'çıların bildirisinde, Uras'a yönelik "ÖDP'yi liberal bir parti haline getirmeye çalışıyor" eleştirilerine dolaylı olarak şöyle yanıt veriliyor: "Tüm mağdur kesimler için özgürlük, demokrasi ve eşitlik talebinde bulunmak, hak ve özgürlüklerin istikrarlı savunucusu olmak, ÖDP'de temsil edilen sol ve devrimci tutumun vazgeçilmez koşuludur. Solu liberallerden ayırtırmanın yolu, bu sorunların çözümünü onlara terk etmek veya AKP'ye oy verenlerin bir bölümünü de etkileyen milliyetçi politikalarla uyum aramak değildir."

Uras, parti içindeki muhaliflerin eleştirilerinin temel referanslarından biri olan "çatı partisi" fikrinin de uygulanamayacağını ve "sanılanı aksine" böyle bir fikir taşımadığını da belirtiyor: "Bağımsız aday süreci ve bu sürecin yarattığı toplumsal etki hemen bir 'örgütsel kalıba' dökülmek isteniyor. Bunlardan ilk 'çatı partisi' önerisidir. Henüz dile getirenler tarafından net bir şekilde içeriklendirilmemiş olsa da, tanım farklı partilerin ya da kümelerin bir 'çatı' altında birleşmelerini ima ediyor. Özellikle DTP'nin, solun çeşitli kesimlerini de içerecek bir biçimde 'çatı partisi' haline dönüşmesi isteniyor. Bu öneri pratik olarak uygulanamazlığı bir yana, bugün siyaset için elverişli bir araç olarak da görülemez. 'Farklı öncelikleri' olan Kürt muhalefetinin ve sosyalistlerin, solun tek bir 'çatı' altında birleşmeleri her iki kesim açısından da sorunludur... İkinci örgütlenme önerisi, önce sosyalistlerin bir araya gelmesi ve daha sonra dışı açılmanın koşullarının belirlenmesidir. Bu öneri de bugünün siyasal sorunları karşısında anlamlı değildir. Bitmek bilmez ideolojik ilke tartışmaları solun önemli geleneklerinden biridir. Ortak bir parti içinde yer almak için tüketilecek enerjinin, dışsal bir mücadele için harcanması daha doğru olacaktır."

ÖDP'nin kendi içinde yürüttüğü bu tartışma ve saflaşma, aslında solun günümüz Türkiye'si için nasıl bir perspektif sunduğuna da önemli bir örnek teşkil ediyor. Görünen o ki, ÖDP'nin bu süreci nasıl geçireceği, Türkiye solu açısından da önemli bir dönüm noktasına işaret edecek.

İrfan Aktan

Tafsilatlı bir ÖDP değerlendirmesi (Masis Kürkçügil'le söyleşi) 40. sayfada

LEV TROÇKI

Rus Devriminin Tarihi

Rus Devriminin Tarihi, gerek çap, gerek güç ve gerekse ihtilal konusunda Troçki'nin fikirlerini tam anlamıyla açıklaması bakımından onun en büyük eseridir. Dünya edebiyatında bir ihtilali, başlıca önderlerinden biri tarafından açıklayan tek eseridir... Isaac Deutscher

Rus Devriminin Tarihi birçok yönden bugüne kadarki marksist tarih edebiyatının en üstün, bir tarihçinin ustalığını ve tutkusunu bir politik önderin ve bir örgütçünün etkinliğiyle ve belleğiyle birleştirerek geçmişinden yeniden değerlendirmenin de tek büyük örneğidir. Perry Anderson

I Şubat Devrimi: Çarlığın Devrilmesi, 503 s. 22 YTL

II Ekim Devrimi: Başarısız Karşı Devrim Girişimi, 365 s. 16 YTL

III Ekim Devrimi: Sovyetlerin Zaferi, 360 s. 16 YTL

1917 Yılı

Mayıs 1917'den Ekim 1917 arifesine kadar sıcaklığı, mücadelesinin ateşi içinde yazılan makalelerin bir derlemesi. 96 s. 6 YTL

Ekim Dersleri

1923 Alman Devrimi vesilesi ile Ekim 1917 Devrimine dönerek, güçler ilişkisi, partinin, önderliğin, sovyetlerin rolü, devrimin niteliği gibi konuları ele almakta 64 s. 5 YTL

Çarpıtılan Devrim

Devrimden on yıl sonra parti ve devrim tarihinin çarpıtılması karşısında Troçki belgelerle karşı çıkıyor ve devrimin temel meselelerine belgelerle yeniden dönüyor. 165 s. 9 YTL

Sürekli Devrim

Sürekli Devrim kitabının yayınlanmasıyla Troçki ilk kez, sömürge ve yarı-sömürge ülkelerde devrime dair görüşünü, toplam tarihsel gelişmelere uygulanabilir bir teori olarak, evrensel bir geçerliliği ve anlamı olduğunu ileri sürerek, sistematik, tutarlı ve kesin bir biçimde açıkladı. Sürekli Devrim biridir. Michael Löwy 297 s. 17 YTL

Gündelik Hayatın Sorunları

Kültür ile sosyalist devrim arasındaki ilişkiler; din, eğitim, bilim ve sanayi, sinema, evlilik, kadının konumu, çocuk bakımı, proleter kültür, sanat, felsefe... 382 s. 20 YTL

Stalin

"Temizlik hareketlerinin taze ve kuvvetli ışığı altında Stalin'i yeniden değerlendirmek istiyor-du; böyle bir işi yapmanın büyüğü, Stalin'in biyografisini yazmaktan onu alıkoyacak gururundan ya da böyle bir işin yarırsız olduğu düşüncesinden üstün gelmişti." Isaac Deutscher 666s. 30.- YTL

Yeniyol (1923 Pravda yazıları)

Partide Kuşaklar Meselesi/Partinin Toplumsal Bileşimi Gruplar ve Fraksiyon Oluşumları/Bürokratizm ve Devrim Gelenek ve Devrimci Siyaset/Köylülüğün "Küçümsenmesi" 128 sayfa 9.-YTL

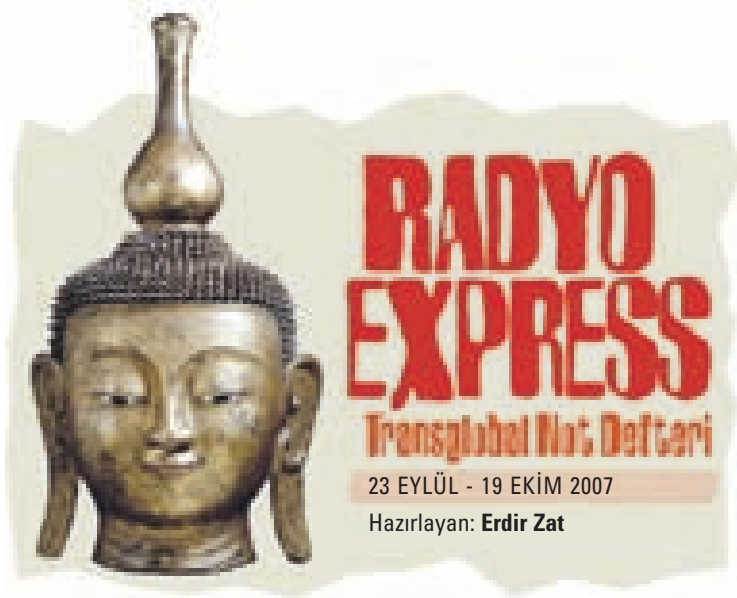
Hayatım

1905 ve 1917 Petrograd Sovyeti başkanı, Kızıl Ordu kurucusu ve başkomutanı, Dışişleri Halk Komiseri, devrimin en zorlu yıllarında Lenin ile birlikte mücadele eden Troçki, 1929'de sürgün edildiği İstanbul'da otobiyografisini yazdı. 620 s. 25 YTL

ERNEST MANDEL

Ekim 1917: Darbe mi, sosyal devrim mi?

Rus Devriminin Meşruiyeti Ernest Mandel eleştirel ve polemiksel bu denemesinde, rus devrimini tahlil etmekte. Polemiksel bir deneme, çünkü çağın belirleyici olaylarından biri olarak bu devrim ideolojik bir yergileme ile anlaşılmaz hale getirilmekte. Hem tarihçiler devrimci olarak yazar temel soruyu öne çıkarmaktadır: Ekim 1917 totaliter bir hükümet darbesi miydi, yoksa özgürlükçü bir toplumsal ayaklanma mı? Bir başka ifadeyle rus devrimcilerinin önünde duran seçenek "burjuva demokrasisi ya da proletarya diktatörlüğü" miydi, yoksa "gerici bir askeri diktatörlük ya da proletarya diktatörlüğü" miydi? 156 s. 8 YTL

Benazir'in kanlı dönüşü

PAKİSTAN Parlamentoda apar topar yaptığı seçimle tekrar devlet başkanı olan Pervez Müşerref'in sürgündeki yasaklı muhalefet lideri Benazir Butto'yla anlaşmaya vardığı iktidar planı işlemeye başladı. Ocak seçimlerinde aday olan Butto, 18 Ekim'de 200 bin kişinin katıldığı karşılama töreniyle ülkesine döndü. Ama peşpeşe düzenlenen iki intihar saldırısı, 138 kişinin ölümüne neden olarak kutlamaları kana buladı. Saldırıların ardından açıklama yapan Butto, "kendisini öldürmek isteyen" eski diktatör Ziya ül-Hak yanlılarını suçladı. Müşerref ise olaydan Taliban ve El Kaide'yi sorumlu tutuyor.

Correa sektirmiyor

EKVADOR Arkasında hiçbir parti olmadan girdiği seçimleri kazanarak başkan olan Rafael Correa, daha yılını doldurmadan üçüncü seçim başarısına imza attı. Daha önce "yeni anayasa için kurucu meclis oluşturulması" referandumunu kazanan Correa, şimdi de bu kurucu mecliste ezici çoğunluğu ele geçirdi. 30 Eylül'de yapılan kurucu meclis seçimlerinde, Correa'yı destekleyen koalisyon bloğu oyların yüzde 70'ini alarak, 130 sandalyenin en az 80'ini kazandı. Chavez'in adımlarını izleyen ekonomist Correa, yeni anayasayla gidilecek seçimlere yeni kurduğu Sosyalist Parti'yle katılmayı amaçlıyor.

ABD-IRAK Anahtar teslimi yıkım

Gündem Ermeni tasarısı ve tezkereye kitlenince, Irak'taki Blackwater skandalına fazla yer kalmadı. Özel şirketlerin savaş taşeronculuğu, savaşı dahi özelleştiren bayağılığın fotoğrafıydı. Buradan Burma'ya uzanan bir neoliberal tünel bulduk...

YENİ yüzyıllımızda savaşlar artık taşeron şirketler tarafından yürütülüyor. Şu sıralar bu şirketlerin en göze batanı Blackwater, sahip olduğu vizyonu internet sayfasında şöyle tanımlıyor: "Her yerde güvenlik, özgürlük ve demokrasiyi desteklemek." Firmanın misyonu ise şöyle: "Korunmasız insanları korumak; ahlaki temellere sahip, etkin ve anahtar teslim çözümler getirmek; insanların özgürce sesini yükseltebilmesini sağlamak için ulusal ve uluslararası güvenlik politikaları geliştirmek." Buradan anlıyoruz ki, "yüksek ahlâklı" projelere, "anahtar teslim güvenlik" sağlıyorlar.

Yalnızca on yıllık bir geçmişi olan Blackwater, şu anda ABD'nin en büyük özel güvenlik şirketi. Yılda 40 binden fazla kişiye eğitim veriyor. Kârının yüzde doksanı hükümetle yaptığı anlaşmalardan geliyor. Bu anlaşmaların üçte ikisinin ise bir bağlayıcılığı yok. Blackwater, bu şekilde 500 milyon dolardan fazla gelir elde etmiş durumda.

George W. Bush işbaşına geldiğinden beri, yardımcısı Dick Cheney'in danışmanı olduğu Halliburton ile beraber, en hızlı büyüyen şirketlerden biri Blackwater oldu. İlk olarak, CIA'nin eski terörle mücadele şefi Cofer Black ve eski Savunma Bakanlığı Başmüfettişi Joseph Schmitz'i göreve getirdiler. Böylece Pentagon'un ihalelerini almaya başladılar. Toplam 100 bin taşeronla Irak'taki en büyük ikinci grubu oluşturuyorlar. Bu taşeronların 48 bini paralı asker.

Dünya kamuoyu Blackwater'ın adını ilk olarak 31 Mart 2004 tarihinde duydu. Iraklı bir grup direnişçinin saldırısı sonucu ölen dört Blackwater çalışanının cesetleri Fırat nehri üzerinde bir köprüye asıldı. ABD liderliğindeki koalisyon güçlerinin buna cevabı Felluce şehrini kuşatmak oldu. İlk kuşatmadan sonuç alamayan koalisyon güçleri, ancak ikinci kuşatmada başarılı olabildi. Bu başarının adı Hayalet Öfke Operasyonu'ydü.

Dört askerin öldürülmesi tam da Bush'un "artık büyük operasyon yapmayacağız" açıklamasından sonra gelmişti. 31 Mart'taki pusudan sonra bir ABD resmi yetkilisi "Bundan sonraki önceliğimiz El Kaide'nin Irak'taki lideri El Zarkavi'yi yakalamak olacak" dedi. Bölgeye 5 bin askerle yığınak yapıldı.

Hayalet Öfke Operasyonu'yla ilgili akıldan kalan iki önemli detay vardı: Bir camiye sığınan yaralıların öldürülmesi ve beyaz fosfor. Camide yaralıların vurulma anını NBC kameramanı Kevin Sites şöyle anlatıyor: "Felluce'de bir grup askerle birlikte operasyonlara katılıp görüntü çekiyordum.

Olay gününün sabahında telsizden kuzeye ilerleme emri geldi. Bir gün önce on militanı öldürüp beşini yaralayarak kontrol altına aldığımız caminin yeniden direnişçilerin eline geçmiş olabileceği belirtiliyordu. Camiye vardığımızda bölgeye bizden önce başka bir grubun ulaştığını gördük. Bizim grubun başındaki teğmen bölgedeki bir askere 'çeride kimse var mı' diye sordu. Amerikan askeri eliyle 'beş' işareti yaptı. Sonra 'Onları vurdunuz mu' diye

sordu. Asker 'evet efendim' dedi. Hemen ardından o çarpıcı soru geldi: 'Silahlı mıydılar?' Asker bu soruyu yanıtlamadı. Omuzlarını silkti ve içeri girdik. Camiye girdiğimizde şaşkınlığımızı gizleyemedim. Bir gün önceki operasyonda yaralanan ve yanımızdaki doktorlar tarafından ilk müdahaleleri yapılan Iraklılar hâlâ aynı yerde yatıyordu. Oysa bu kişilerin tedavi için götürüleceği söylenmişti. Hiçbirinin silahlı yoktu. Teğmen'e durumu anlattım ve Iraklıları videoya almaya başladım. Biri ölmüştü, diğerleri hayatta ama ağır yaralıydı. O anda bir asker, 'Bu herif ölü taklidi yapıyor' diye bağırdı. Yaralı Iraklılardan birini başından vurdu. Mideme kramp girmişti. Esirlerden biri konuşmaya çalıştı. Ancak iki asker silahlarını ona yöneltti. Kendime engel olmadım. 'Bunlar dün yaralanan silahsız Iraklılar' diye bağırdım. Silahlarını indirdiler. Diğer Iraklıyı öldüren asker ise benim orada olduğumu o anda fark etti. Yanıma gelerek 'Bilmiyordum efendim' dedi."

Operasyonda alşılmadık silahlar da kullanıldı. Ünlü gazeteci Dahr Jamail'in görgü tanıklarından

aktardığına göre mantar bulutu oluşturan garip bombalar vardı. Bu bombalar vücutta kimyasal yanıklar oluştuyordu. Suyla söndürmeye çalışmak fayda etmiyordu. Saldında kullanılan diğer bir bomba da napalm benzeri MK 77'ydi.

Felluce operasyonundan kısa bir süre sonra Blackwater, Necef'teki ABD karargahını büyük bir saldırıdan kurtararak iyice kıymete bindi. Kuruluşun, 2005 ile 2007 arasında 195 silahlı çatışma olayına kanışmış olmasının pek bir kıymet-i harbiyesi kalmadı. Üstelik bu vakaların 163'ünde ilk ateş açan taraf Blackwater personeliydi. Bu durum 16 Eylül 2007 tarihine kadar devam etti.

O gün, ABD Dışişleri Bakanlığı yetkililerini taşıyan bir konvoy, Necef'te sünnilerin ağırlıkta olduğu Mansur semtinden geçerken saldırıya uğradı. Irak İçişleri Bakanlığı açıklamasına göre, Blackwater personeli araçlarının

yakınına bir havan mermisi düşmesinden sonra "vatandaşlara rastgele ateş açmış" ve 17 sivilin ölümüne yol açmıştı. Askerlerden biri ifadesinde hayatından endişe ettiği için ateş açtığını söylüyordu. Ama küçük bir sorun vardı: Ortalıkta Blackwater askerlerine nişan almış ya da ateş açmış olan hiçbir Iraklı yoktu. Blackwater'ın tek tarafı olarak ateş açtığını gösteren video görüntüleri ortaya çıktığında Irak hükümeti, "Artık yeter" dedi ve Blackwater'ın

bölgedeki çalışma lisansını iptal etti. FBI, kuruluş için soruşturma açtı. ABD Temsilciler Meclisi bölgedeki özel şirket temsilcilerinin suç işlediği takdirde ABD'de yargılanmalarına onay veren yasa tasansını kabul etti.

Blackwater'ın siyasi arka planına baktığımızda sert bir cumhuriyetçi söylemle karşılaşıyoruz. Şirketin kurucuları arasında yer alan Erik Prince, Bush'un fundamental Hristiyan görüşlerini paylaşıyor. Firmanın işe aldığı eski askerler arasında Pinochet'nin "işinin ehli komandoları" da var. Böylece artık Le Monde Diplomatique yazarı Philip S. Golub gibi "mutlakiyetçi yönetimin dönüşünü" ilân edebiliriz. Eski Savunma Bakanı bunu itiraf etti zaten. Rumsfeld şöyle diyor: "Tıpkı II. Dünya Savaşı sonrasında olduğu gibi dünyayı tekrar yapılandırma fırsatını elde ettik." Belki de bu demece bir cümle daha eklemek gerekiyor: "Bu işi de, Eisenhower bizi zamanında uyarmış olmasına rağmen, özel şirketlere havale ettik."

Anahtar teslim yapılandırma projesinde ilk du-

Cristina geliyor gibi

ARJANTİN İktidardaki sol koalisyon bloğu, bu kez devlet başkanı Kirchner'in eşi, senatör Cristina Kirchner'i destekliyor. 28 Ekim'deki seçimleri, kamuoyu yoklamalarında yüzde 40 dolayında görünen bayan Kirchner'in kazana-çağına kesin gözüyle bakılıyor. Ancak bu ilk turda olmayabilir. Cristina kampanyasında neoliberalizmi eleştirerek istihdam dayalı ekonomik büyümeyi savundu.

Turuncuların dönüşü

UKRAYNA Turuncu devrimin güçleri üç yıl önceki konuma dönmeyi başardı. Ukrayna seçimlerini Moskova yanlısı Yanukoviç'in Bölge Partisi (%34) kazandı, ama hükümeti ikinci gelen Yulia Timoşenko (%31) bloğuyla cumhurbaşkanı Yuşçenko'nun partisinin (%14.2) oluşturduğu koalisyon kuracak. Yanukoviç'in kazandığı duyurulan 2004 devlet başkanlığı seçimine itiraz eden muhaliflerin eylemleri, seçimin yeniden yapılmasını ve AB yanlısı Yuşçenko'nun kazanmasını sağlamış, buna "turuncu devrim" adı verilmişti. Ancak Yuşçenko-Timoşenko ikilisi anlaşamayınca ülke kaosa girmişti.

Nötralizasyon süreci

KUZEY KORE Kore'nin ikiye bölündüğü II. Dünya Savaşı'ndan beri ilk kez bir Güney Kore devlet başkanı, Kuzey Kore'nin başkenti Pyongyang'a ayak bastı. Güney Kore lideri Roh Mu-hun, Kuzey'deki komünist tekparti rejiminin lideri Kim Jong-il ile teknik olarak savaş hâlinde olan iki ülke arasındaki buzları eriten tarihi bir zirve yaptı. Baskı altındaki Kim Jong-il'in nükleer programından vazgeçmesi ve Kore'lerle birlikte ABD, Rusya, Japonya ve Çin'in yer alacağı müzakerelere katılacağını açıklaması, yani "nötr" bir pozisyon seçmesi zirveye giden yolu açtı. Güney ise buna ekonomik paketle cevap verdi.

Darfur gene yanıyor

SUDAN Darfur'da, Afrika Birliği'nin gönderdiği barış gücünün kontrolündeki Haskanita ani bir gerilla saldırısı sonucu yerle bir edildi. Bazı kaynaklar Darfuri gerilla gruplarından birini suçlasa da hükümet tarafından desteklenen Cancavit milislerinin bu saldırıdan da sorumlu olduğu sanılıyor. 10 barışgücü askerinin öldürüldüğü ve Haskanita'nın ateşe verildiği baskın, Sudan'da yol aldığını düşünen BM genel sekreteri Ban Ki-mun'u zor durumda bıraktı. Barışgücünün bile güvende olmadığı kasaba Sudan ordusunun eline geçince 15 bin kişilik yeni bir göçmen kabile- si Çad'daki mülteci kamplarına sığındı.

► rak Irak'tı. İkinci durak ise İran olacağı benziyor. Bush yönetimi daha şimdiden "ölümcül olmayan eylem" için kolları sıvadı. Bu eylemde sadece Natanz'daki nükleer tesislerin bombalanmasıyla yetinilmeyeceği, amaçlardan birinin de İslâm Cumhuriyeti'ni devirmek olduğu söyleniyor. Amerikan-İsrail Kamu İşleri Komitesi (Aipac) Irak sınırında yer alan askeri tesislere de hava saldırısı yapılması konusunda çağrıda bulundu. ABD, Pakistan ve İsrail istihbaratı şimdiden güneydoğu ve kuzeybatıdaki Beluci ve Kürt rejim karşıtlarına silah ve para yardımı yapmaya başladı. İranlı yetkililer, kendileri Afganistan ve Irak'ta işbirliğine hazırlanırken, ayrıca ABD de bu işbirliğine muhtaçken, Washington yönetiminin Irak'ta neden Halkın Mücahitleri'ni desteklediğini pek anlamış değiller. ABD ise cevap olarak, Irak'taki Şii milislerin saldırılarından İran'ın sorumlu olduğunu söylüyor. Hükümet diplomasi yolunu zorlarken Başkan Yardımcısı Dick Cheney mümkün olduğu kadar çabuk bir askeri harekât yapılması için ısrar ediyor.

Irak'taki ABD birliklerinin komutanı David Petraeus ABD Kongresine verdiği raporda, bölgede şiddet olaylarında azalma olduğunu yaz sonuna kadar 30 bin askerin çekilebileceğini ama birlikler vaktinden önce çekilirse bunun yıkıcı sonuçları olabileceğini savundu. Yani Amerikan yönetimi gelişmelerden memnun. İlk projenin anahtar teslimi tamamlanmak üzere. Irak'ın üçe bölünebileceği konuşuluyor, ama olsun...

Diğer tarafta, dünya kamuoyunu ABD'nin İran'daki niyetleri hakkında uyarmaya çalışan Seymour Hersh bambaşka şeyler söylüyor. Hersh, Der Spiegel dergisine verdiği uzun mülakatta, "Kırk yıl önce Vietnam'la savaşırken çıkarımız ne idiye şimdi de çıkarımız aynı" diyor. "Kurt" gazeteci, iradesini tanıdık aldığını düşünen Bush'un tek yaptığı Sünnileri ve Şiileri parçalara bölmek olduğunu anlatıyor. Kuzeyde Kürdistan, ortada Sünniler, güneyde de Şiilerin olacağı bir ayrıştırma projesinin "etnik temizlik" olduğunu söylüyor. Hersh'e göre Bush da ne yaptığının farkında.

Blackwater, Sünnilerle çatıştı. Beyaz Saray, Şii milislerin saldırılarından İran'ı sorumlu tutarak savaşa hazırlanıyor. "Demokrasi getirecek hazret" diyerek gülümsüyor Hersh, acı acı. 21. yüzyılın özelleştirilmiş savaşları, etnik ayrıştırma, silah kaçakçılığı, ölen masumlar... Neydi vizyonları: "Her yerde güvenlik, özgürlük ve demokrasiyi desteklemek." Irak'ta işlem tamam. Şimdi sıra İran'da. Hatta ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'in "Filistin devleti artık kurulmalıdır" demeciyle çok yakında Filistin'de... **Balkan Talu**

26

FRANSA

Nicolas "Hiperaktif" Sarkozy

Çalışma, emeklilik, vergi ve sağlık alanlarındaki ilk icraatların sağlaması yeni Fransız dış politikasında: Ortodoks neoliberalizm. Fransa bir cumhurbaşkanı seçtiğini sanıyordu, ama karşısına bir pop star çıktı. Üstelik artık bekar...

Adrenalin Sarko, zaman zaman baba-oğul Bush'larla sürat yapıyor

IGNACIO RAMONET

Le Monde Diplomatique, Ekim 2007

NICOLAS SARKOZY ilk olarak, fareli köyün kavalcısı misali, enerjisiyle her taraftan muteber şahsiyetleri etkiledi. Aynı şekilde büyülenen medya da bu kitlesel histeriye katıldı. Fransa, muğlak planlarla kanı kaynayan bu hiperaktif cumhurbaşkanının sanal hipnozu altında.

Ancak, işin aslı ortaya çıkınca durum değişti. Meğer sihirbaz, sadece kılık değiştirmiş bir neo-liberalmiş. Aslında bu, ekonomik ve sosyal kstaslar ilk açıklandığında belliydi: yüksek gelirlerdeki vergi indirimi, tıbbi imtiyazlar, uzun çalışma saatleri, özetle neoliberalizm. Hatta Sarkozy'nin 5 Eylül'de Medef'in (Fransız Şirketleri Hareketi) meslek seminerinde ve 18 Eylül'de, sosyal güvenlik muhabirleri birliği, AJIS'in 40. yıldönümünde yaptığı konuşmalardan da belliydi.

"Öncelikle özel emeklilik planları sorunu ele alınmalı. Acilen yenilenmeli çünkü birçok vakada, ikinci hatta birinci dünya savaşından önce ortaya

çıkan kamulaştırma tazminatını meşrulaştıran koşullar artık yok.

Sağlık servisi fonunun da gözden geçirilmesini, sağlık sigortasının her şeyi kapsamadığını belirten Sarkozy bazı masrafların bireysel sigortalılarla karşılanması gerektiğini söyledi. Başka deyişle, hastaların, 50 milyon kadar kişinin sağlık sigortası olmayan ABD'deki gibi bireysel sigorta planlamalarının şart olduğunu söyledi.

Sarkozy, haftalık 35 saat çalışma süresi yasasının da kaldırılması gerektiğini tekrarladı. Erken emeklilik sisteminine son verilmesini teklif ederek daha güçlü ve etkili prosedürler sunarak, iki iş teklifi kabul etmeyen işsizlere de yaptırım uygulanmasını öne sürdü. Sosyal güvenliğin zor kazanılmış kalelerine karşı böylesine bir saldırı görülmemiş şey değil. Solun da bunu, sosyal güvenliğin 50 yıllık geçmişine yapılmış en büyük saldırı olarak görmesi en doğal hakkı.

Ülkenin yeni dış politikasını açıkladığı Fransız elçileri konferansındaki konuşmasında, Ortadoğu üzerine şaşırtıcı teklifler sunan Sarkozy, 1958'de, 5. Cumhuriyet kurulduğu zaman De Ga-

ulle'ün belirttiği gibi, Paris'in uluslararası duruşunda sapmaya işaret ediyor.

Sarkozy, Fransa'nın en önemli mücadelesinin İslam ve Batı arasındaki çatışma olduğunu söyleyerek ABD Başkanı George W. Bush'a ve neo-muhafazakar kanada olan desteğini açıkça ortaya koydu. Sorunu bu terimlerle ortaya koymanın abesliği bir yana, Washington'ın kusurlarına ya da İsrail ve Filistin arasındaki ihtilafı çözemesinin yol açtığı hasara ilişkin tek bir söz söylemedi.

İran konusundaki duruşu ise, Dışişleri Bakanı Bernard Kouchner'in ifadesiyle, ABD dış politikasıyla tıpatıp aynı. Tahran'daki savaş dikkate alınması gereken bir seçenek ve bu ihtimale hazırlık olarak, savunma bakanı Hervé Morin'in belirttiği gibi, Fransa, NATO'nun bütünleşik militer yapısı içindeki yerine geri dönmeli.

Sarkozy'nin tannı vergisi bir taktik ve manevra kabiliyeti var. Ancak son zamanlardaki, sosyal güvenlik ve dış politika konularındaki ani çıkışlarına bakılırsa, iyi bir stratejist değil. Vizyonu eksik.

Çeviren: Zeynep Nuhoğlu

Kürtaj yasasına itiraz

NİKARAGUA İnsan Hakları İzleme Örgütü, seçimler öncesinde muhafazakarlar tarafından hazırlanan kürtaj yasasına destek veren başkan Daniel Ortega'ya konuyu bir kez daha düşünmesi için çağrıda bulundu. Geniş kesimlerden veri toplayıp bir rapor hazırlayan örgüt, yeni yasanın suç kapsamına aldığı tıbbi müdahalelerin kritik durumlarda kadının yaşamını kurtarmak için gerekli olduğuna dikkat çekti. Yeterli araştırma yapılmadan hazırlanan yasanın kadınların yaşamını risk altına soktuğu hatırlatılarak Ortega'dan yeni düzenlemeler yapması istendi. Feministler Ortega'yı bu yasa yüzünden kinamişti.

Taze Apartheid vakası

GÜNEY AFRIKA Yanında çalışan siyah işçiyi dövdükten sonra aç aslanların bulunduğu kafese atarak ölümüne neden olan beyaz müteahhit Mark Scott-Crossley'in cezasının indirilmesi, ırkçı uygulamalara dönüldüğünü söyleyen siyah örgütleri ayağa kaldırdı. Scott-Crossley, 2005'te cinayetten birinci derecede suçlu bulunarak ömür boyu hapis cezasına çarptırılmıştı. Ama bir temyiz mahkemesi, kararı bozarak cezayı beş yıla indirdi. Mahkeme karara gerekçe olarak, yaşamını yitiren Nelson Chisale'nin aslan kafesine atıldığında hâlâ hayatta olduğunun kanıtlanamamasını gösterdi.

Politkovskaya davası

RUSYA Geçen yıl Moskova'daki evinde suikasta uğrayan gazeteci Anna Politkovskaya ölümünün birinci yıldönümünde anılırken cinayet davasında yeni gelişmeler yaşandı. Rus savcılar, bazı güvenlik servisi çalışanlarını da içeren dokuz kişi hakkında suç duyurusunda bulundu. Daha önce de bir Çeçen siyasetçi cinayete ortaklıkla suçlanmıştı. Ayrıca başsavcı cinayetin Kremlin'in itibarını sarsmak için yurt dışında tertiplendiğini söyledi. Politkovskaya, özellikle Çeçenistan'a düzenlediği askeri kampanyada Putin'in sıkı muhalifiydi ve Çeçenlere uygulanan zulmü açığa çıkarmasıyla ünlenmişti.

Yeni Amazon kabilesi

PERU Amazonlar'ın derinlerinde daha önce bilinmeyen bir yerli kabilesine rastlandı. Las Piedras nehrinin kıyısında, 21 yerliyi havadan tespit eden ekolojistler, bu grubun da Mashco-Piro ve Yora kabilleri gibi ormancılık sektörünün istilasına sonu Peru'nun Brezilya ile Bolivya arasında kalan cangıl sınırına kadar sürüldüğünü söylüyor. Yerlilerin bağımsızlık sistemlerinin gelişkin olmaması ve yaşam alanları olan akaju ormanlarının kerestecilerin yasadışı işgaline maruz kalması, onları yabancılardan kaçmaya mecbur bırakıyor. Hükümetin "yerlileri koruma" programının bulunmaması eleştiriliyor.

İSVİÇRE "Koyun"lar sayıldı

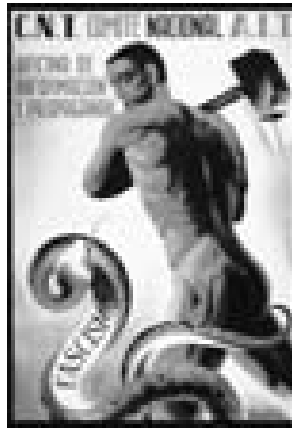
IRKÇILIK Avrupa'da yükselmeye devam ediyor. İsviçre seçimlerini milyarder sanayici Christoph Blocher'in liderliğini yaptığı aşırı sağ İsviçre Halk Partisi (SVP) rahat bir farkla kazandı. SVP varolan parlamentodaki sandalyelerine 7 tane daha ekleyip 62'yi bulurken ikinci gelen sosyaldemokratlar 9 sandalye kaybederek 43'e düştü. SVP'nin kampanyasında kullandığı ve Avrupa'da büyük tepki toplayan koyunlu afiş seçimlere damgasını vurdu. Afişte, bir siyah koyunun kıcını tekmeleyerek sınırdışı eden beyaz koyunlar görülmekteydi. İsviçre toplumunun yabancı istilasına maruz kaldığını savunan Blocher, artan suç oranını düşürmenin tek yolunun yabancılardan geldikleri yere postalamak olduğunu düşünüyor.

Ve kara koyun tekmeği yer: "Daha fazla asayiş için"

Sol grupların protestosuna neden olan afiş yüzünden çatışmalar yaşandı. BM, SVP'nin seçim afişini "göstere göstere ırkçı" olarak yorumladı. Blocher'ın yürüttüğü kampanyaların arasında AB ve BM üyeliğinden ayrılmak, İsviçre ordusunun lağvedilmesini ve birliklerinin BM operasyonlarına katılmasını engellemek bulunmaktaydı.

İSPANYA Franco'dan kopuş

İspanya içsavaşı'ndan: Anarko-sindikalist CNT, Franco'ya karşı

SOSYALİST hükümet, General Francisco Franco'nun gölgesi altında yaşanan, 1936-39 iç savaşı ve 1939-75 askeri diktatörlük dönemiyle yüzleşmek ve toplumsal başına katkıda bulunmak üzere "Tarihsel Hafıza" adlı bir yasa tasarınsı hazırlıyor. Franco dönemindeki mahkeme kararları ve infazların çoğunun gayımeşru ilan edildiği ve ideolojik veya siyasi nedenlere dayandırılan her türlü şiddetin reddedildiği tasarıda, bu dönemde zulüm görenlerin yasal haklarının genişletilmesi ve yurttışları bölünmüş ortadan kaldırmaya yönelik önlemlerin uygulanması öngörülmüş. Aslında tasarı geçen yıl hazırlanmıştı, ama sosyalistler tasarıyı geçirebilmek için ihtiyaç duyulan desteği sağlayacak küçük partilerle ancak şu günlerde uzlaşma sağlayabildi. Ana muhalefetteki Halk Partisi, iç savaş kurbanları kapsamına sadece Franco karşıtlarının alınmasının adil olmadığını söyleyerek tasarıya karşı çıkıyor. Sosyalistler "tasarının bölücü bir etkisi olacağı" suçlamalarını reddediyor, her iki tarafın da yasa kapsamına girdiğini belirtiyor. Bazı sol partiler ise tasarının tarihe yeterince kapsamlı bir hesaplama olmadığı kanısında.

İTALYA Eskisi gibi...

Yavaş Yemek hareketiyle başlayan "Yavaş Hareketi" sonunda ideal ortamını buldu: Yavaş Şehir!

İNSANLARIN, dünya tarihi kadar eski olan tüketim alışkanlığı, uzun zamandır sadece temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik değil. Ama artık, neoliberal politikalarla artan "meta fetişizmi"ne daha fazla dayanamayanların başını çektiği bir "yavaşlama" dalgası var. İtalya'da, Toscana'nın şaraplarıyla ünlü Kianti yöresi belediyelerinin başlattığı "Yavaş Hareketi" (Slow Movement) sonunda bir alternatif şehircilik modeline dönüştü. Hatta kendinden beklenmeyen bir hızla birçok alt-hareket türetti: Yavaş seyahat, yavaş alışveriş, yavaş tasarım, yavaş haber...

"Yavaş" fikri, ilk olarak 1999'da bir McDonald's şubesinin açılışı sırasında düzenlenen eylemde doğdu. Fast Food kültürünün alâmeti farikası haline gelen McDonald's ve benzerlerinin hegemonyasına karşı başlatılan Slow Food (yavaş yemek) hareketi, hızlı yaşam ve hızlı yemek pratiğinin boğucu derecede artması ve yerel yemeklerin kaybolmasının doğurduğu kaygıyı toplumsal tepki hâline getirdi. Temel olarak kentsel alanda homojenleşme ve Amerikanlaşmaya karşı yaşam kalitesinin "gele-

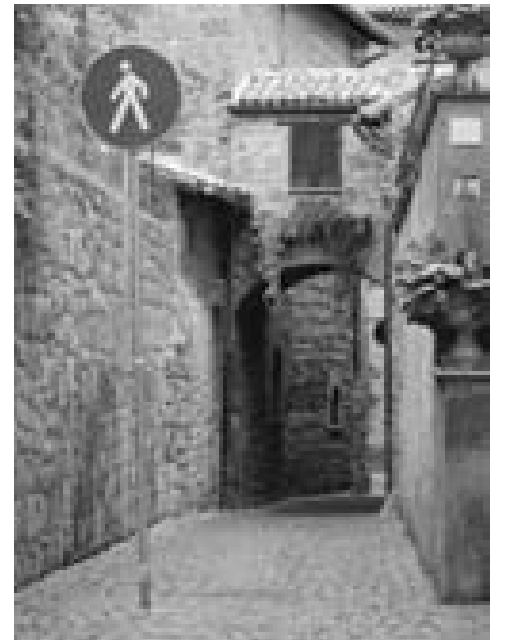
neksel" yönde geliştirilmesini hedefliyor. Şehirlerin kendilerine has özelliklerinin ve kültürel çeşitliliklerinin vurgulanmasını amaçlıyor.

Slow Food hareketinin devamı olarak iki yıl önce İtalya'da kurulan Slow City'nin (Cittaslow-yavaş şehir) savunucuları, küçük yerleşimlerin kendi geleneksel dokularını korumaları gerektiğine inanıyor. Cittaslow militanları birçok belediyede öncü yasaların çıkarılması ve uygulanması için mücadele verdi; arabaların şehir merkezlerine girememesi, sadece yerel yemeklerin dolaşımında olması, sürdürülebilir enerji kaynaklarının özendirilmesi bunların birkaçı... Bir tür ilkele dönüş olarak nitelendirilebilecek "yavaş şehircilik", İtalya'da şimdiye kadar 42 şehirde uygulandı; Britanya, İspanya, Portekiz, Avusturya, Polonya ve Norveç'te birçok belediyeye esin kaynağı oldu.

Şu sıralar "yavaş felsefesi"ni yerel politikacılara tanıtan bir el kitabı hazırlanıyor. Buradaki ilkeler ve standartlar, aynı zamanda İtalya'da ve yurtdışındaki belediyelerde inceleme yapacak olan uzmanlara da kılavuz olacak. Bu uzmanların "yavaş şehir" kriterlerine uygun bulunduğu şehirler, Cittaslow'un logosu olan "salyangoz" ile ödüllendirilecek. Şimdilik sadece 50 bin nüfuslu yerleşimler Cittaslow kapsamına girebiliyor.

Ayrıca projede, şehrin silüetini ve ruhunu bozan her türlü ses, görüntü, hava kirliliğine yol açan nesnenin temizlenmesi de var. Coca Cola kafelerinde

özel istek üzerine içilebilecek, teşhir edilemeyecek. Avrupa'da başlayıp Uzakdoğu'ya kadar yayılan yavaş hareketi, küresel kapitalizme karşı durmak için iyi bir başlangıç noktası olabilir. **Z.N.**

Yavaş şehirlerde motorlu taşıt trafiği yok...

BURMA Tek yol devrim!

Safran Devrim askeri diktatörlük tarafından kanlı bastırıldı. Ama Burma'da son yirmi yılın en büyük kitle eylemini yapmayı başardı. Askeri rejimi yeni bir meşruiyet sorunuyla başbaşa bıraktı. Uluslararası camianın çifte standartlarının görünürleştirdi. Saflığı geri getirdi... Ve tabii üzdü...

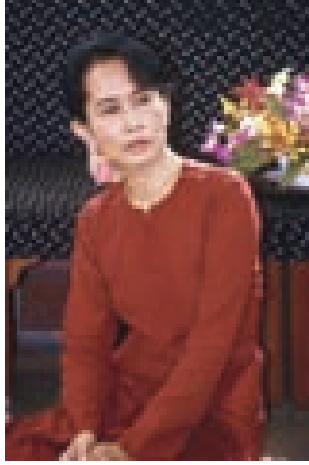
15 AĞUSTOS'TA askeri hükümet, daha önceden hiçbir uyanda bulunmaksızın, benzin fiyatlarının iki, doğalgazın beş katına çıktığını açıkladı. Bunun sonucunda ulaşım ücretlerine zam geldi ve başta gıda olmak üzere bütün temel ihtiyaç maddelerinin fiyatları ansızın arttı. Zengin doğalgaz kaynakları bulunan bir petrol ülkesinde, normal koşullarda yaşanması gereken bu ölçüsüz artış, Burmalı yoksulları daha da büyük bir sefaletin içine çekti. Burma, diktatörlerinin keyfi ekonomik şoklarını daha önce de yaşamıştı. 1987'de, astroloji düşkünü General Ne Win, uçurlu sayısı 9'un katları olmadığı için 15, 35 ve 75 kyat'lık banknotları tedavülde kaldırıp sadece bu kurala uyan 45 ve 90 kyat'lıkları piyasada bırakmaya karar verdiğinde, yoksul halkın birikimi bir anda sıfırlanmıştı. Oysa Ne Win, 90 yaşına kadar yaşamak için bunu yapması gerektiğini söyleyen medyumunun öğüdünü tutuyordu.

Ne Win'e istediğini sağlayan (91 yaşında öldü) bu karar, Rangun Teknik Üniversitesi'nde protesto edilirken polislin açtığı ateş sonucu bir öğrenci yaşamını yitirdi. 8888 İsyanı olarak anılan büyük protestolara giden yol bu siyasi cinayete başladı. Öğrenci hareketinin öncülük ettiği demokrasi yanlıları, 1962'den beri ülkeyi yöneten askeri diktatörlüğe karşı bir ses vermek için, 88'in 8'inci ayının 8'inci günü Shwedagon Pagodası'nda buluşmak üzere güç toplamaya koyuldu. Ne Win ise "kaşkırtıcı terö-

ristler" dediği sivil güçlere tehditler savurdu: "Orduda havaya ateş etme geleneği yoktur. Asker vurmak üzere ateş eder." Buna rağmen öğrencilerin çağrısına cevap veren Budist rahipler, kamu işçileri, memurlar, öğretmenler, doktorlar, hemşireler, hatta subaylar, toplumun her kesiminden yarım milyon insan o gün buluşma noktasına geldi. Ancak cinnet krizindeki Ne Win dediğini yaptı; 8-12 Ağustos 1988 tarihleri arasındaki kitle gösterilerinde, halka ateş açan hükümet kuvvetleri 3 binin üstünde insan öldürdü.

Geçen ay Burma'yı dünya gündeminin başına taşıyan protestolar zincirini örgütleyen gene 88 Kuşağı Öğrencileri hareketiydi. Hükümetin zam kararını açıklamasından sonra mobilize olan 88'liler, 19 Ağustos'ta, Rangun'da ilk eylemi yaptı. Eylemin arifesinde, örgütün lider kadrosundan 13 kişi tutuklandı. Bunlardan biri 8888 İsyanı'ndan dolayı mahkum edilip 16 yıl hapis yatan demokrasi kahramanı Min Ko Naing'di. Ertesi gün yapılan ikinci gösteriyi, cunta'nın faşizan gençlik örgütü USDA'ya

mensup eli sopalı gruplar bastı. Çok sayıda gösterici dövüldü. Tayland'da sürgünde bulunan Burma diasporası eylemlerin sürekli bir nitelik kazanacağı ve ülkenin tümüne yayılacağını duyurunca ordu alarmına geçti. Polisle birlikte hareket eden USDA mangaları, 21 Ağustos-3 Eylül arasında yapılan gösterilerinin hepsine aynı yöntemle saldırdı. 5 Eylül'de, kuzeydeki Pakokku şehrinde Budist rahiplerin eylemini bastırmak için olaylar başladığından beri ilk kez silah kullanıldı. Kalabalığın içinde yaralananlar oldu. Ertesi gün Pakokku rahipleri, devlet yetkililerinden oluşan 20 kişilik bir grubu "yarala-

Aung San Suu Kyi ev hapsinde

Eylemlerin bastırıldığı gün Shwedagon Pagodası: O gün herkesin

malardan dolayı özür dilemesi" için kısa bir süre alıyordu. Sonuç alınamayınca hedef büyüdü, rahipler hükümete "protesto eylemlerinde uygulanan şiddetten dolayı özür dilemesi" için 17 Eylül'e kadar süre verdi. Aksi takdirde eylemler tekrar başlayacaktı. Bundan sonrası Burma sınırlarını aştı...

BİRMANYA'DAN MYANMAR'A BURMA'NIN ZORLU YOLU

Aung San ve "Otuz Yoldaş"

20. yüzyılın bağımsızlık simgelerinden Burma'nın geleceği 1962 darbesiyle karardı, 45 yıldır açılmıyor. Kurucu önder Aung

San'dan yasaklı kızı Suu Kyi'ye uzanan özgürlük mücadelesi, bir türlü tamamlanamayan "Burmalasma" süreci, sosyalizm tarihinden ibret verici kesitler içeriyor.

15. YÜZYILDA, Portekiz tarafından başlatılan Asya'nın sömürgeleştirilme süreci 20. yüzyıla gelindiğinde zirve noktasına ulaşmıştı. Bundan en büyük payı alan Britanya, Hindistan (o zamanlar Pakistan ve Bangladeş de dahildi), Sri Lanka ve Burma'yı fethetmekten sonra Singapur ve Hong Kong'a göz dikti. Hollandalı emperyalistler Tayland, Malezya ve Endonezya'yı kolonileştirirken, Fransızlar, Vietnam, Kamboçya ve Laos'ta egemenlik kurdu. Çarlık Rusyası, Man-

çurya'ya kadar sokuldu. Oyuna geç başlayan Japonya, en saldırgan emperyalist güç olarak Kore ve Formosa'yı topraklarına kattı, Mançurya'daki Rus işgalini püskürttü, Çin'e kafa tutmaya başladı. Bir başka geç emperyalist, ABD ise Filipinler'i İspanyolların elinden aldı ve Guam'ı Pasifik'teki stratejik kalesi hâline getirdi...

Almanya bölgeye girdiğinde her yer parsellenmişti, ABD'den birkaç ada satın almakla yetindi. Ama gele-

cek için planları vardı. Hitler'in "Pax Germanica" projesi Asya'ya da uzanıyordu. Dünya savaşları, Asya'da bu güçler arasındaki nüfuz mücadelesinin sahnesi oldu. Burma, her şeyden önce, bu puzzle'in stratejik parçalarından biriydi ve tarihsel olarak hem iki büyük bölgesel aktör (Hindistan ve Çin) hem de iki büyük küresel güç (Britanya ve ABD) tarafından gözetim altında tutuldu. Bugün aynı güçler BM Güvenlik Konseyi'nde Burma yüzünden birbirine giriyorsa tarihe yeniden göz atmanın zamanıdır.

Antifaşist Buda

Britanya İmparatorluğu, önceleri Avrupalı emperyalistlerce Birmanya olarak anılan Burma'yı yarım asrı aşkın bir mücadeleden sonra (1824-1886) hanedanların elinden aldı ve egemenliği altındaki Hindistan topraklarına kattı. Başkent Rangun gibi ekonomik çekim noktalarına Hintli ve Çinli emekçi yığınları geti-

rerek, Burmanlara ve ülkenin sahip olduğu etnik çeşitliliğe karşı asimilasyon politikası başlattı. 1937'de ülke aynı yönetimi olan bir Britanya kolonisine dönüştürüldü. Genç Aung San'ın yurtsever öğrenci politikalarından antiemperyalist eylemciliğe yönelmesi bu döneme rastlıyor. Britanya işgaline karşı yeraltında örgütlenen direniş hareketine mensup bir ailenin çocuğu olarak büyüyen Aung San, Rangun Üniversitesi'nde İngiliz dili ve edebiyatı, modern tarih ve siyaset bilimi okumuş bir devrimciydi.

Aung San ailesi, 1947: Suu Kyi önde babasının kolunda

Safran Devrim, 18 Eylül'e karşı

Rahiplerin verdiği sürenin bitimi, halen ülkeyi yöneten ikinci cuntanın, birinci cunta lideri Ne Win'e darbe yaptığı 18 Eylül'ün (1988) yıldönümüne denk geliyordu. Bunu bir tehdit sayan devlet başkanı General Than Shwe, özür dilemek bir yana, "dış mihrakların oyununa alet olan" rahipleri siyasete bulaşmamaları için uyardı. Eylemlerin arkasındaki güç olduğuna inandığı yasaklı lider Aung San Suu Kyi ve partisi Ulusal Demokrasi Birliği'ni (NLD) "ülkeyi kargaşaya sürüklemekle" suçladı. Burma'nın bağımsızlık kahramanı Aung San'ın kızı olan Suu Kyi, 1990'da yapılan seçimlerde ezici bir üstünlük sağlamıştı. Ama cunta iktidarı asla ona devretmedi. Diğer yandan onu nasıl etkisizleştireceğini de bilemedi. Önce yurtdışına çıkmasını yasakladı, sonra yurtiçinde serbestçe dolaşmasına tahammül edemedi, nihayet en uygun yolun ev hapsi olduğuna karar verdi. 1991 Nobel Barış Ödülü'nün sahibi Suu Kyi, ömrünün son 18 yılının 12'sini ev hapsinde geçirdi.

17 Eylül'de cuntadan herhangi bir özür gelmemesi üzerine Budist rahipler eylemlerine geri döndü. Rangun'un kalbindeki Shwedagon'a her gün yapılan yürüyüşlere katılım artarak büyüdü. İlk gün 700 olan katılımcı sayısı, 23 Eylül'de 20 bine yükseldi. Safran Devrim'in zirve noktasına tırmandığı 24 Eylül günü Rangun'da 100 bin kişi toplanırken ülkenin yirmiden fazla şehrinde gösteri yapıldı. Ancak o zamana kadar kitleleri cop ve göz yaşartıcı bombayla bastırmaya çalışan güvenlik güçleri, dokuzuncu günde silahlı saldırıya geçerek beş kişiyi öldürdü, onlarcasını yaraladı. Aynı gece, Shwedagon ve Sule'nin de dahil olduğu altı manastıra baskın düzenleyen askerler, yüzlerce rahibi

döverek uyandırdı ve bir teknik okula kurulan geçici toplama kampına götürdü. Manastırların hepsi mühürlendi, çevreleri ikinci bir emre kadar yasak bölge ilan edildi.

Operasyon iletişim ağlarının kesilmesiyle devam etti. İnternet susturuldu, dünyaya bilgi akışı durdu, telefon hatları ve cep telefonu şebekeleri devreden çıkarıldı. Burma'nın karanlığa gömülmesiyle uluslararası tepkiler yükselmeye başladı. Bush, "yeni yaptırımlar uygulanacağını" açıkladı. Gordon Brown "ölü sayısının çok daha fazla olduğundan endişe duyduğunu" söyledi. ABD ve AB, Birleşmiş Milletler düzeyinde yaptırım ve silah ambargosu kararı çıkarmak için bastırmaya başladı. Ama Çin ve Rusya'nın veto tehdidi yüzünden BM Güvenlik Konseyi, "soğukkanlılık" çağrısı ve özel temsilci İbrahim Gambari'yi Burma'ya gönderme kararıyla yetindi. İletişim kesildiğinde hükümet kaynakları ölü sayısını 10 olarak bildirmişti. Muhafız gruplar 200 eylemcinin katledildiğini söylese de, uluslararası insan hakları örgütleri, hastane raporlarına dayanarak sadece "40'in üstünde" diyebiliyordu. Gösterilerde tutuklanan yaklaşık 6 bin kişinin kimliği ve akıbeti bilinmediği için kayıp ve ölüm bilgileri doğrulanamıyor. Son olarak NLD'nin liderlerinden Win Shwe'nin işkence sırasında öldüğü haberi geldi.

Burada, Aung San Suu Kyi'yi "Burmalı Gandhi" yapan pasif direniş tarzında da görülen, Budist toplumlara özgü bir özelliği vurgulamak gerekiyor: Saldırgan zaten Buda'nın ruhuna aykırı davranmış durumda, ama bu durum saldırılarına "kendini savunma hakkı" vermiyor. Çünkü Budist inanç gereği hiçbir koşulda şiddet uygulanamaz. Hz. İsa'nın tokat atana diğer yanağını göstermesi gibi, Budist rahip de şiddet uygulayana hiçbir tepki göstermeyerek onu utandırmayı seçiyor. Öğrencilerin veya başka grupların bazen bu ilkeyi ihlâl ettiği görülüyor. Ama rahip ve rahibelere

asla geçerli değil. Tam tersine bunu sabır ve inatla hayata geçiriyorlar. Bu onların biricik "savaş" yöntemi. Burma'daki gösterilerin bastırılışında, "şiddete kapanmış" bedenler hırpalanırken, evrensel insanlık imgesine dair bir ahlaksal düşkünlük sergileniyordu.

Dünyanın ikiyüzlülüğü

BM genel sekreteri Ban Ki-mun, olayların en başında, budist rahipler henüz ortada yokken, son derece manidar bir açıklamayla, askeri yönetimi, gelmekte olan eylem dalgasına karşı "maksimum tahammül egzersizi" yapmaya davet etmişti. Yani yüksek tahammül gösterdikleri sürece bir sorun yoktu, BM onları himaye etmeye devam edebilirdi.

Sorun tam da bu çifte standartta yatıyor. Dünya, Burma'ya kuru bir kınama göndermenin ötesinde bir şey yapamadı. Tiranların temsilcisi hâlâ BM'deki koltuğunda oturuyor, BM Güvenlik Konseyi'nin müdahalesini engelleyen Çin ve Rusya gibi, mütemadiyen demokrasi yanlısı eylemlerin ülkenin içişleriyle ilgili bir sorun olduğunu tekrarlıyor.

Halk tarafından seçilmiş parlamento yıllardır sürgündeyken meşru olmayan bir rejime uluslararası yasal statü bahşeden BM'nin, elçisi Gambari'yi "Myanmar'a" (Burma'nın resmi adı) göndermesi ne kadar inandırıcı olabilir? Cenazelerin ailelere teslimi konusundaki prosedüre uymalarını mı sağlayacak? Rahiplerin yüzlerce kilometre uzaktaki kuzey hapsedenelerine tıklanmasını veya gözaltındakilerin işkence görmesini mi engelleyecek? Nitekim onu bile beceremedi. Gambari'nin başkent Naypyitaw'da cunta liderleriyle bulunduğu saatte, Rangun'un en güzel manastırlarından birinde bir başka katliam yaşandı. Askerler, 200 rahibi kafalarını duvarlara vura vura dövdü. Rahipler kayıp ve kan izleri sıvanmış boş bir manastırdan başka kanıt yok.

General Than Shwe yönetimi 15 yıldır iktidarda

Rangun, 1886: Britanya işgali

Marksizmin ve Fransız Devrimi'nin etkisiyle oluşan "özgür Burma" ideali ni esas alan bir üçüncü dünya milliyetçiliğinin, Budizmle buluştuğu bir ideolojik sentez arayışındaydı.

Ülkenin en eski siyasal oluşumu olan Burma Komünist Partisi (BKP), 1939'da, Britanya işgali altındaki Rangun'da gizlice kuruldu ve genel sekreterliğine Aung San getirildi. Dünya'daki öteki bağımsızlık hareketleri gibi, parti programında belirlenen öncelikli hedef emperyalist hegemonyaya son vermek ve sosyalizmi inşa etmektir. Ama II. Dünya Savaşı koşulları değiştirdi. 1941'de, BKP'nin merkez komitesinden Thakin Soe ve Than Tun, tutuklu bulundukları ünlü hapsedeninin adıyla anılan Insein Manifestosu'nu kaleme aldı; artık en büyük düşmanın dünya faşizmi olduğunu, önceliğin Asya'daki Japon işgaline karşı anti-faşist direnişin örgütlenmesine geçtiğini ve emperyalizme karşı bağımsızlık mücadelesinin savaştan sonra devam edeceğini duyurdu. Dimitrov'un enternasyonalist Halk Cephesi ruhunu yansıtan manifestoda,

Sovyetler Birliği'yle ortaklık kurulmasının yanı sıra Britanya'ya geçici işbirliğine girme çağrısı da yer alıyordu.

BKP'deki ilk çatlağa işaret eden Insein Manifestosu, Çin Komünist Partisi'nden yardım almayan Aung San öncülüğündeki "Britanya'ya karşı Japonya ile işbirliği yapma" kararına aleni bir meydan okumaydı. Ama parçalanmaya yol açmadığı gibi, sabırla yürütülen bir stratejinin, tarih sahnesine peyderpey çıkarılan bir "gizli gündem" in ilhâm kaynağı oldu. Çünkü Japonya'yla ittifak yapmak isteyenler de aslında anti-faşist cepheden ve Britanya'ya işbirliğinden yanaydı; onlara göre sadece "doğru zaman" ı kollamak gerekiyordu. Aung San ve arkadaşları yurtdışına kaçarak Japonya'da askeri eğitim almaya gitti. Burma tarihine "Otuz Yoldaş" hareketi olarak geçen bu grup, günümüzde ülkeye kök söktüren ordunun çekirdeğini oluşturdu. Aung San, Japon işgali altındaki Tayland'da Burma Bağımsızlık Ordusu'nu kurdu. 1942 martında Japon kuvvetle-

rinin komutasında Rangun'u ele geçirdiler. General sıfatını alan Aung San, kurulan kukla hükümette savaş bakanı oldu. Japonlarca küçültülüp jandarma gücü hâline getirilen ve Burma Ulusal Ordusu adını alan birliklerin komutanlığını üstlendi.

Öte yandan BKP'nin gizli planı da işlemekteydi. Thakin Soe taşrada gerilla hareketinin örgütlenmesini üstlenmişti. Than Tun, hem Aung San ile yeraltı hareketi arasındaki koordinasyonu sağlıyor, hem de Hindistan'da bağımsızlık sözü veren Britanya yetkilileriyle yürütülen gizli faaliyetleri takip ediyordu. BKP, U Nu li-

derliğinde kurulan Devrimci Halk Partisi (sonraları Sosyalist Parti) ve etnik azınlıkları da içeren öbür siyasi gruplar, kendini ulusal ordunun içinde ve Budist tapınaklarda kamufle eden Antifasist Halk Kurtuluş Birliği'ni (AHKB) oluşturdu. "Doğru zaman" nihayet 27 Mart 1945 günü geldi. Burma ordusu Aung San öncülüğünde ayaklandı ve Britanya kuvvetlerinin desteğiyle Japonları bozguna uğrattı.

Bağımsızlığın bedeli

Japon işgalinin sona ermesinden sonra, ulusal orduyu üçüncü kez düzenleyerek Burma Yurtsever Kuvvetleri hâline getiren Britanyalı yöneticiler Aung San'a başkomutanlık teklif etti. Ama bu teklifi geri çeviren Aung San, sürpriz bir çıkışla askeri kimliğini terkedip sivil politikaya yöneldi. 1946'da başkanlığına seçildiği AHKB'yi ülkenin meşru kurucu gücü konumuna getirerek Burma'nın bağımsızlaşma sürecinin etkin figürü oldu. İngiliz

Budist rahipleri bazen muson yağmuru altında yapılan gösterilerde 8888 İsyanı'nın sembolik bayrağıyla yürüd

➤ Askeri rejime uygulanan yaptırımların artınmasından söz edilirken Burma'yla iş yapmaya devam eden çokuluslu şirketlere dokunulamaması, uluslararası topluluğun ikiye bölünmüşlüğü en bariz göstergesi. Amerikan Chevron, Fransız Total, Malezyalı Petronas, Japon Nippon Oil, Güney Koreli Daewoo International gibi büyük petrol şirketleri, hiçbir bedel ödemedi eli kanlı rejimi finanse etmeye devam ediyor. Sarkozy'nin Fransız şirketlerinin Burma'daki faaliyetlerini dondurma çağrısı, ülkedeki en büyük Avrupalı şirket olan Total tarafından, pazarı Çinlilere kaptırma riski öne sürülerek kulak arkası edildi. Keza Britanya başbakanı Gordon Brown'ın olaylar sırasındaki öfkeli çıkışı da aynı derecede geçersizdi: Yakın tarihin en korkunç kitle katliamlarından birinin yaşandığı 1988 ile 2004 arasında Britanya şirketleri, eski sömürgelerine 2.4 milyar dolar yatırım yaparak Çin'den sonra ülkenin en büyük ikinci finansörü oldu. Nasıl oluyorsa, bu

süreçte aynı Britanya, stratejik ortağı ABD ile birlikte cuntaya karşı diplomatik savaş veriyordu. Benzer bir şekilde, ABD dışişleri bakanı Condoleezza Rice'in kara listesinde Küba ve Kuzey Kore'nin yanında Burma da bulunuyordu, ama Chevron yoktu. Neoliberaler sermayeyi orada tutmanın rejime karşı güçlü bir koz olduğuna inanıyor. Total'in Sarkozy'ye dediği bu: "Çıksak daha mı iyi?"

Asyalıların karnesi de batıdan farksız. Burmalı bir asker tarafından öldürülen Japon gazeteci dünya gündemine girdiğinde celallenen Japonya, "yanlışlıkla olmuş özür dileriz" cevabını hayretler içinde yeterli buldu. Ekonomik yaptırım için "henüz erken" demeye başladı. "Ağırdan alma," Tayland, Singapur, Malezya gibi komşuların da benimsediği bir taktik. Doğrusu, Burma yönetimini "Asyalı değerlere saygı göstermeye" davet eden bu üç ülke de en az Japonya kadar sert bir tepki verdi; ancak neredeyse 20 yıl geç kalmışlardı. Çünkü 90'ların

başında, generallerin siyaseten en zayıf olduğu dönemde Burma'yı ASEAN (Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği) üyeliğine çağırın gene onlardı.

Neden Burma hâlâ BM, ASEAN, ASEM (Asya-Avrupa Buluşması) gibi örgütlerin üyesi kalabiliyor? Bu soruya cevap veremeyen hükümetlerin, askeri diktatörlüğü yatırım, ekonomik yardım ve silah satışı yoluyla destekleyen iki Asya devinden medet umması küresel riyakarlık kampanyasının yumuşak karnıydı. Generallere nazı geçer diye Çin ve Hindistan'ın insafına sığınmak, kurda kuzuyu teslim etmekten farksızdı. Tiananmen, Tibet, Doğu Türkistan gibi Çin'in kronik hastalığı hâline gelmiş sorunları fazlasıyla çağırıştıran Safran Devrim, Pekin için Burma'daki derin çıkarlarının ortadan kalktığı bir kabus demek. Öte yandan, Hindistan'ın, daha geçen ay, üstelik gösteriler şiddetle bastırıldığı sırada cuntayla yeni bir doğalgaz dağıtım anlaşması imzaladığını kayıtlara düşmek lazım. Petrol bakanı dönerken dışişleri bakanının oraya gitmesi pek bir şey değiştirmede. Kaldı ki, o dışişleri bakanı da şunları söylüyordu: "Burma'da korumamız gereken stratejik ve ekonomik çıkarlarımız var. Demokrasi için mücadele etmek Burmalıların kendi meselesidir."

Küresel sabıkahlar

Kötü ekonomi yönetiminden kaynaklanan bütçe açığı ve Naypyitaw'daki ultra militarist yeni başkenti inşa etmenin kabaran maliyetleri yüzünden askeri hükümet finansal sıkıntı yaşıyor. Petrol ve hayli geniş doğalgaz yataklarının işletmesinden elde edeceği gelire şiddetle ihtiyacı var. Bu yüzden elindeki otuzdan fazla rezervi Hintli ve Çinli şirketlerin yatırımlarına açarak gaz endüstrisini büyütme politikası izliyor. Küresel güçlerin rekabetinin ardında, General Than Shwe yönetiminin Hindistan ve Çin ile kamu şirketleri üstünden kurduğu bu yeni ekonomik-politik denge yatıyor. Burma'nın batı kıyısının Arakan eyaletindeki, 37-52 milyar dolar değerinde gaz potansiyeline sahip Shwe yataklarının işletmesini Daewoo International, Hindistan'ın kamu şirketi ONGC ve Burma'nın kamu şirketi MOGE üstlendi. Yeni boru hattı ihaleleri Çin'in iki kamu şirketi, CNPC ve Sinopec'e gidiyor.

Ama batılı küresel sermayenin Burma'dan ayrılmaya niyeti yok. Tam tersine, Orta Asya'da ol-

➤ başbakan tarafından yönetilen geçiş hükümetine savunma ve dışişleri bakanı olarak katıldı. Ülkedeki herkes aslında onun başbakan olması gerektiğini düşünmekteydi. Emperyalistler ve sol komünistler dışında...

Than Tun yönetimindeki BKP'nin kızıl zeminli bayrağı değiştirerek geleneksel "bir kızıl üç san yıldızı" beyaz zemin üstünde gösteren yeni bayrağı benimsemesi radikal kanadı çileden çıkardı. Thakin Soe, Aung San ve Than Tun'u Browderizm ile suçlayarak partiden ayrıldı, Kızıl Bayrak Komünist Partisi'ni (KBKP) kurdu ve taşrada Britanya emperyalizmine karşı gerilla savaşı başlattı. II. Dünya Savaşı sonrası sol terminolojide yeni bir revizyonizm formu olarak geçen Browderizm terimi, Amerikan Komünist Partisi lideri Earl Browder'in "dünya faşizminin yenilmesi ve emperyalizmin zayıflaması sonucu anayasal yöntemlerle iktidarı alma seçeneğinin güçlendiğini" öne sürerek "silahlı mücadelenin artık gerekli olmadığını" savunmasına atıfta bulunmaktaydı. Thakin Soe'nun benzetme-

si doğrudu, ama pek az taraftar toplayabildi. BKP'nin ezici çoğunluğu, partilerüstü bir kişilik olan Aung San'ın sosyalist, milliyetçi ve etnik kesimleri de içeren "Solcu Birlik" projesine angaje olmuştu.

Britanya'ya bağımlılığın süreceği her türlü statüye karşı ulusal egemenliği savunan bu coşkulu siyasal dönüşüm hareketi, hızla kazanımlar elde etmeye başladı. 27 Ocak 1947'de, Londra'da, Britanya başbakanı Cle-

ment Attlee ile "bağımsız Burma devletinin bir yıl içinde kurulması" konusunda anlaşma imzalayan Aung San, geçiş hükümetinin yönetimini aldı. Panglong Konferansı'nda, ülkenin öteki ulusal kimlikleri ve etnik azınlıklarıyla, "kendi kaderini tayin hakkı"nın çokuluslu ve çokkültürlü bir devlet kurma yönünde kullanılması için bir dayanışma paktı oluşturdu. AHKB, kurucu meclis seçimlerinde 202 sandalyenin 196'sını kazandı. Ne var ki, bu iyimser manzara, 19 Temmuz 1947 günü ansızın ortadan kalktı. Aung San ve altı bakanı bir toplantı sırasında hükümet konağını basan silahlı grup tarafından öldürüldü. Aşırı milliyetçi bir politikacının sorumlu tutulduğu suikastın içyüzü, söz konusu şahıs yargılanıp idam edilse de ka-

ranlıkta kaldı. Ama olayın siyasi sonuçları, Aung San'ın dizginlenemez yükselişinden rahatsız olan Britanya'yı tarihsel olarak şaibe altında bıraktı.

Burmalı Frankeştayn

Çoğunluğu Budist olan halkının hafızasına mistik bir ışık bırakan Aung San'ın ölümünden altı ay sonra, 4 Ocak 1948'de, Burma Birliği bağımsız bir devlet olarak resmen kuruldu. Şan soyundan gelen bir aristokrat olan Sao Shwe Thaik ilk cumhurbaşkanı seçildi. Aung San mirasının komünist yanından çok milliyetçi yanının öne çıktığı yeni siyasetin ilk işareti, AHKB'de egemenliği ele geçiren Sosyalist Parti lideri U Nu'nun başbakan olmasıydı. Ama Burma Birliği bir kere "yanlış" başlamıştı. Kuruluşun üstünden sekiz ay geçmeden AHKB içinde ciddi krizler ortaya çıktı. Panglong ruhuna sadık kalınmadığını söyleyen etnik hareketler, Thakin Soe'nun silahlı mücadelesine katılarak merkezi hükümete başkaldırdı. Bazen durulsa da günümüze

27 Mart 1945, Rangun: Başkent Japonlardan geri alınıyor

duğu gibi, devlet kapitalizmine karşı serbest piyasa savunmak üzere bastırmak istiyorlar. Olan bunca şeye rağmen cuntaya sıcak para akıtmayı kesmediler. Burma gazının en büyük müşterisi Tayland'ın, 2006'da askeri rejimin kasasına bıraktığı meblağ 2.16 milyar dolar. Bu gaz ülkenin en büyük iki rezervinden sağlanıyor; Yetagun rezervi, Petronas, Nippon Oil ve Tayland'ın kamu enerji şirketi PTT; Yadana ise Total, Chevron ve yine PTT tarafından işletiliyor. Diğer ucu, –yakınlarda darbeye iktidardan indirilen– Thaksin'ın Tayland'da kurduğu neoliberal finans cennetine açılan bu tezgâh, uluslararası bir skandala sebep oldu.

Yadana doğalgaz boru hattının inşaatı sırasında, etnik azınlıkların ve yerel köylülerin askeri birlikler tarafından zorla çalıştırıldığı belgelendi. Bunun üstüne Avrupa Birliği ve Fransa, Total aleyhine "köle emeği kullanmak" suçundan iki ayrı insan hakları davası açtı. Chevron ise ABD'de aynı suçlamayla yargılanıyor. Nasıl bir tesadüfse, Irak petrolündeki baş oyuncuların biri burada da rol almakta; ABD başkan yardımcısı Dick Cheney'in bir zamanlar CEO'luğunu yaptığı Halliburton, Yadana boru hattı inşaatında ihale alan şirketler arasında. Irak'tan sonra, Chevron-Halliburton beraberliğinin niteliğinin ne olabileceği konusunda artık yeterince tecrübeliyiz. Ekonomik yaptırımların, kapalı kapılar ardındaki pazarlıklarda yaşanan hayal kırıklıklarına ilişkin örtük anlamlar taşıdığı söyleniyor. Ama ne olursa olsun hep bir "açık kapı" bırakılıyor. ABD'nin asabiylet uyguladığı silah ambargosuna rağmen, sıkı müttefiki İsrail'in Burma'ya silah satmaya devam etmesine göz yumması bunun en açık göstergesi.

Burma'nın mikrokosmosu

Yeni doğal gaz tesisleri işler hâle geldikten sonra, yirmi yıl boyunca Burma'nın kasasına her yıl girmesi beklenen 12-17 milyar dolar var. Bunu cunta ve çevresindeki yozlaşmış oligarşi mi kullanacak yoksa bir başka hükümet mi? Burada "başka hükümet" ile kastedilenin sadece Aung San Suu Kyi'nin demokrasi güçleri olmadığını vurgulamak gerekiyor.

kadar süren çokcepheli içsavaş başlamış oldu.

Aung San'ın ölümü Burma'nın bağımsızlık projesini altüst etti. Onun birarada tutmayı başardığı bütün gruplar birbirine düşmüştü. Otuz Yoldaş hareketindeki unsurların iç çatışmaları, komünist, sosyalist ve milliyetçi güçler arasındaki karmaşık siyasi mücadeleler, bugünün askeri rejimini de biçimlendiren çıkar çevrelerinin oluşmasına yol açtı. Burma'nın "komünist cuntası", bu anlamda, Aung San suikastının doğurduğu bir Frankenstein'di. Kaos içinde oluşan siyasi bloklarla işleyen parlamentor demokrasi, ülkenin başına tam dört kez U Nu'yu getirdiği için, modern Burma onun kişiliğiyle biçimlendi. Bu yüzden U Nu'nun, Nehru (Hindistan), Sukarno (Endonezya), Tito (Yugoslavya) ve Nasır (Mısır) ile birlikte Bağlantısızlar hareketinin kurucuları arasında yer alması önemli bir tarihsel detay.

1958'de, iktidardaki AHKB'nin ikiye bölünmesinden sonra U Nu çekilerek, genelkurmay başkanı Ne

Cuntanın içindeki çatışmaların ortaya yeni bir iktidar yapısı çıkartması, batının kâfi bulacağı "kestirme" bir rejim değişikliği getirebilir. Bunun farkında olan General Than Shwe ve sağ kolu General Maung Aye, geçen yıl ordunun başındaki pozisyonlarından feragat etti. Than Shwe kendini emekliye ayırıp ülkenin "sivil" devlet başkanı olmaya, böylece iktidarın olası bir demokrasiye geçiş sürecinde de korumaya çalışıyor. Ne var ki, bu sivilleşme hamlesinden sonra masaya getirilen silahlı kuvvetler reformunda Maung Aye ile anlaşmazlığa düşmesi iktidar elitinin çatıklarını derinleştirdi. Ama Suu Kyi ile müzakerelere bağlanmasını isteyen demokrasi yanlısı genç subayların tabandan gelen baskısı, Than Shwe açısından çok daha ürkütücü bir tehlike. 8888 İsyanı'nda "sivil" subayların hatırı sayılır bir katkısı vardı.

Ordunun kurumları arasındaki çatışmalar, 2004 ekiminde, başbakan Khin Nyunt'un yolsuzluk suçlamasıyla görevinden alındığında iyice belirginleşti. Khin Nyunt, bağımsızlık mücadelesi veren etnik gerilla hareketleriyle sürdürülen barış müzakerelerinin kilit adamıydı. Bu süreçte garantör olarak belli bir güven kazanmış, bazı anlaşmalarda hükümet adına sözler vermişti. Görevden alınması iyiye işaret değildi. Nitekim yerine, hakkında ağır insan hakları suçlamaları bulunan Soe Win'i atadılar. 8888 İsyanı sırasında halka ateş açılmasını emreden komutanlardan biriydi, sicilinde kanlı hastane baskını bile bulunmaktaydı. Uluslararası insan hakları örgütleri, Soe Win'in, 2003'te hükümet destekli paramiliter kuvvetler tarafından Suu Kyi ve NLD yandaşlarına karşı düzenlenen Depayin Katliamı'nın ardındaki zekâ olduğuna ilişkin ciddi kanıtlar bu-

lunduğunu iddia ediyor. 70 kişinin can verdiği bu katliamdan şans eseri kurtulan Suu Kyi, günümüze kadar kesintisiz süren yeni bir ev hapsine alınmıştı.

Soe Win'nin gelmesiyle siyaseten direnen etnik gruplara kar?ı sertle?me politikası ba?ladı. Askeri rejim, 1988 olaylarından beri, hem yükselen demokrasi hareketini bölmek hem de kitle tabanı kazanmak amacıyla etnik unsurları yanına çekme stratejisi izliyor. Yüzden fazla etnik azınlığın nüfusun yüzde 35'ini kapsadığı ülkede bu yolla bir iktidar dengesi kurmaya çalışıyor. Ama tarihin derinliklerinden gelen ulusal sorunları çözmeye iradesi göstermediği için, bağımsızlık savaşında bizzat Aung San'ın desteğiyle kurulan etnik gerilla ordularını tasfiye etmeyi başaramadı. Cunta onun yerine, bu bölgelerde yan-özerk idari yapılar oluşturmayı denedi. Etnik milliyetçiliği destekleyerek Suu Kyi'nin çok kültürlü ulusal birlik söylemini kırmaya çalıştı. Bu süre içinde 18 ayrı etnik gerilla örgütüyle ateşkes anlaşması imzalandı. Silahlı gruplara bir nevi kolluk kuvveti statüsü kazandırıp ekonomik imtiyazlar vererek rejimin yolsuzluk ağından nemalanmalarını sağlandı. Dünyanın bir numaralı eroin üreticisi olan Altın Üçgen bölgesinin merkezi Burma'nın silah kaçakçılığının karapara aklamaya uzanan karması yeraltı ekonomisi böyle kuruldu.

Kuzeydoğudaki Wa'lar, kuzeybatıda Hindistan sınırındaki Hindular ve müslümanlar ve birçok etnik grup bu sistemi benimsedi, ama köklü bağımsızlık hareketleri cuntanın "ya teslim ol ya da öl" politikasına direndi. Burma'nın en güçlü etnik gerilla hareketi Karen Ulusal Birliği (KNU) ile yapılan barış görüşmeleri çöktü. Tayland sınırında yaşayan Karenler yeni baskılara maruz kaldı, göç yaşıyor.

Burma'da üç temel siyasi çatışma yaşıyor: Demokrasi güçleri diktatörlükle, etnik unsurlar merkezi yönetimle ve cunta kendi içindeki hiziplerle mücadele içinde. Bunlara bir de Burma'nın bölgesel ve küresel güçlerin vazgeçemeyeceği stratejik konumu da eklenince gelecekte oluşabilecek iktidar olasılıkları artıyor. Ancak bu olasılıklardan şimdilik sadece bir tanesi –çokpartili demokrasiye geçiş– beklenen mutlu sonu vaat ediyor.

8 Ağustos 1988, Rangun: Demokrasi yanlılarının cuntaya karşı büyük 8888 mitingi

Win'den ülkeyi seçimlere hazırlayacak geçici hükümetin başına geçmesini istedi. 1960 seçimleri U Nu'nun ezici üstünlüğüyle sonuçlandı. Ama kampanya sırasında Budizmi öne çıkarması ve etnik gruplara özerklik sözü vermesi orduyu kızdırdı. General Ne Win, 1962'de askeri darbeye iktidara geldi. U Nu'nun başlattığı federal sistemi lağvetmekle işe koyulan cunta, bütün siyasi partileri yasakladı, sadece Burma Sosyalist Program Partisi'nin yasal olduğu bir üniter tek-parti devleti inşa etti. Sovyetik devlet anlayışı ile Budist propagandayı birleştiren "Burma tarzı sosyalizm" doktrinine yaslanarak ekonomiyi kamulaştırmaya, gücü tek elde toplamaya başladılar. BKP'den gelen eski komünistlerin cuntadaki ideolojik egemenliği, 1974'te resmîyet ka-

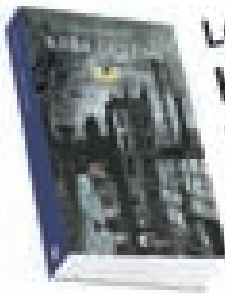
zanan yeni anayasada belirginleşti, ülkenin adı Burma Birliği Sosyalist Cumhuriyeti olarak değiştirildi. Ama asla halk desteği sağlayamadılar.

8888 İsyanı

Henüz 32 yaşındayken ölen Aung San'ın külleri, ülkenin en büyük budist tapınağı Shwedagon Pagodası'nın eteklerine kurulan mozoleye yerleştirildi. Böylece Shwedagon aynı zamanda özgürlüğün de simgesi hâline geldi, Aung San ile özdeşleşti. 1946 ocağında, Aung San, Shwedagon'un önünde düzenlenen bağımsızlık mitinginde konuşmuştu. Bundan tam 42 yıl sonra, 8 Ağustos 1988'de kızı Aung San Suu Kyi, yoksul halkın birikimlerini bir gecede yok eden cuntaya karşı toplanan 500 bin kişiye gene aynı yerde hitap etti.

Ne Win banşçı gösteriye ateş açarak yanıt verdi, 3 bin sivil öldürüldü.

Tarihe 8888 İsyanı olarak geçen olaylar zinciri cuntaya karşı yeni bir askeri darbe yapılmasıyla sonuçlandı. Yeni cunta bir siyasi restorasyon süreci başlattı. 1989'da ülkenin adının Myanmar, başkentin Yangon olarak değiştirilmesi, devlet yapısındaki yenilenmenin bir parçasıydı. Demokratik güçler değişikliği derhal reddetti. Ama çokpartili demokrasiye geçmek üzere 1990'da seçim sözü veren cunta, BM'nin bu adları tanımasını sağladı. ABD, Britanya, Kanada, Avustralya ve İrlanda kararı tanımayarak muhalifler gibi Burma/Rangun adlarını kullanmaya devam etti. 1990 seçimlerinde, Aung San Suu Kyi liderliğindeki Ulusal Demokrasi Birliği (NLD) oyların yüzde 58.7'sini toplayarak parlamentodaki 492 sandalyenin 392'sini kazandı. Cunta iktidarı hiçbir zaman Suu Kyi'ye teslim etmedi. Demokrasi güçlerinin Than Shwe'nin kabus devletine karşı verdiği meşru mücadele o zamandan beri sürüyor...

NAOMI KLEIN'IN AMERİKAN SOSYOLOJİ BİRLİĞİ'NDEKİ KONUŞMASI

Gururlu bir ünlem işareti

Geçen sayıda, yeni kitabı “Şok Doktrini: Felâket Kapitalizminin Yükselişi” üzerine ITV'ye verdiği mülâkatı naklettiğimiz Naomi Klein'in ağustos ayında Amerikan Sosyoloji Birliği'nin “Başka Bir Dünya Mümkün mü?” başlıklı panelinde yaptığı konuşma atlanır gibi değil. Kulak kesiliyoruz: Anlatılan bizim hikâyemiz...

Mümkün olduğunu söylediğimiz başka dünyaya ulaşmayı düşünürken, sorunun fikri eksiklik olduğuna inanmadığımız kesinlikle belirtmek istiyorum. Fikirler içinde yüzüyoruz: Herkes için sağlık hizmeti, yaşanabilir ücretler, kooperatifler, katılımcı demokrasi, yararlanarlara hesap veren kamu hizmetleri, insan hakkı olarak gıda, ilaç ve barınma hakkı... Bunlar yeni fikirler değil, aksine BM antlaşmasıyla güvenceye alınmışlardır. Birçoğumuzun bunlara hâlâ güvendiğini de düşünüyorum.

Bu temel fikirleri gerçekleştirmek için kaynak eksikliği ya da paranın sorun olduğunu da sanmıyorum. Ekonomik popülizm yapmakla suçlanma riskini göze alarak, geçen yıl ExxonMobil'in, dünya rekoru kırarak, 40 milyar dolar yıllık kâr açıkladığına dikkatinizi çekerim. Mütevazı hayallerimizi gerçekleştirmeye rahat rahat yetecek kadar paranın kasalardan taşıdığı açık. Çevreyi kirlütenleri ve kumarhane sermayecilerini vergiye bağlayarak alternatif enerjiler geliştirebilir ve küresel bir sosyal güvenlik ağı kurabiliriz. Ne fikir, ne de nakit yoksununuz.

Eksik olanın, dünya liderleri arasındaki işbirliği ya da en üst kademelerdeki siyasi irade olduğuna da inanmıyorum. Yoksulluğu tarihe gömmek amacıyla seçkin zümreleri harekete zorlamak için, onlara, doğru seçilmiş grafikleri sunmamız gerektiğine de inanmıyorum. Buna inanmıyorum. Çünkü seçkinler biz onlara kibarca rica ettik diye âdil olmazlar. Adaletin alternatifi daha kötü olduğunda, harekete geçerler. Vaktiyle “New deal” ve Marshall Planı'nın ardındaki itici güç buydu. Komünizmin dünyaya yayılması korku sahyordu. Dolayısıyla, kapitalizm kendini süslemek, köşelerini yumuşatmak ihtiyacı duymuştu. Rekabet halindeydi. Yani sorun fikirlerde ve para değil.

Tartışmak istediğim esas sorun, güven, kendimize güvenimiz. Başka bir dünya, daha adil ve yaşanabilir bir dünya yaratma sloga-

nyla bir araya gelen insanların sahip olduğu güven duygusu. İnandığımız şeylerin güçlülüğünü ve fikirlerimizi, seçkinleri korkutacak fikirlerimizi adamakıllı savunma cesaretimiz eksik. Eylem gücümüz eksik. İşte eksiklerimiz bu. “En iyiler bütün inançlarını yitirmiş” di-yordu Yeats, “En kötülerse ihtiras yüklü.” Bir düşünün. İklim değişikliğinin önüne geçmeyi, Dick Cheney'nin Kazakistan petrollerini istediği kadar istiyor musunuz? İstiyor musunuz? Ya da Paris Hilton'un Estée Lauder'in yeni yüzü olmak istediği kadar herkes için sağlık güvencesi istiyor musunuz? Neden istemiyorsunuz? Ne oldu bize? Tutkulu azminiz nerede?

Güven bunalımımızın temelinde ne var? Çok önemli zamanlarda sınıdığımızda kararlılığımız nereye akıp gidiyor? Temelde, fikirlerimizin çoktan sınıdığını düşüncesini kabul etmiş olmamız yatıyor sanırım. Filmini seyrettiğimizde midemizi bulandırmayacak bir sağlık sistemi gibi, New Orleans'ı inşa ederken siyasi bağlantıları sayesinde büyük bir insanlık trajedisini kâr sağlama amaçlı bir fırsata çeviren müteahhitlerle uğraşmamak gibi, yıkılmayan köprüler ve yağmur yağdığında sel basmayan metrolara sahip olma hakkı gibi, hak ettiğimiz ve özlem duyduğumuz, dünyanın da çaresizce ihtiyaç duyduğu alternatifleri inşa etmekten bizi alıkoyan ne? Güven bunalımının temelinde, ilerici fikirlerin zaten denendiği ve başarısızlığa uğradıklarının tekrar tekrar anlatılmasının yattığını düşünüyorum. Bunları o kadar çok dinledik ki, inanır hâle geldik. Alternatif önerilerimizi artık tereddütle, neredeyse özür diler gibi ortaya koyuyoruz. Ve soruyoruz: “Başka bir dünya mümkün mü?”

Fikri ve ideolojik olarak bozguna uğradığımız düşüncesi, zamanımızın egemen söylemi durumunda. Atıfta bulunduğumuz her slogana ilâştirilmiş bu. Thatcher “Başka seçenecek yok” (There is no alternative, TINA), Fukuyama “Tarih sona erdi” dedi. Washington

İklim değişikliğinin önüne geçmeyi, Dick Cheney'nin Kazakistan petrollerini istediği kadar istiyor musunuz? Ya da Paris Hilton'un Estée Lauder'in yeni yüzü olmak istediği kadar herkes için sağlık güvencesi istiyor musunuz? Neden istemiyorsunuz?

Konsensüsü ilân etti: “Fikir tartışması bitti, uzlaşma gerçekleşti.”

Bütün bu beyanatların dayanağı, diğer bütün fikirlerin felâket getirdikleri kanıtlandığından, kapitalizmin, aşın kapitalizmin dünyanın dört bir yanını fethettiği düşüncesiydi. Bize, kapitalizmden daha kötü tek şeyin, onun alternatifi olduğu söylendi durdu.

Bu işaatların yapıldığı dönemlerde ne gelişen İskandinav sosyal demokrasisinin, ne de BM ölçütlerine göre dünyadaki en yüksek yaşam standardını yaratan Kanada tipi refah devletinin başarısızlığa uğramakta olduğunu hatırlamakta yarar var. 80'lerde ve 90'larda, “Asya mucizesi” denen Güney Kore ve Malezya'daki “kaplan” ekonomileri saygınlığını yitirmemişti. Su ve elektrik gibi önemli varlıklar üzerindeki devlet kontrolü korunurken, Amerikan mallarının ithali ve yabancı mülkiyetin önlenmesi anlamına da gelse, bir dizi ticari koruma tedbirleriyle ulusal sanayilerin büyümesi ve gelişmesi sağlandı. Bu politikalar bugün gördüğümüz gibi en tepedekilerde yoğunlaşan bir büyüme patlaması yaratmış, rekor kâr düzeyleri ve hızla genişleyen bir orta sınıf yaratmıştı.

Fukuyama'nın ünlü beyanatını verdiği ve Washington Konsensüsü'nün açıklandığı 1989'da, tarihin sona erdiği ilân edildiğinde, başarısızlığa uğrayan ve yıkılmakta olan çok özgül bir şeydi. Çökmekte olan, otoriter, antidemokratik, baskıcı, merkezî devlet komünizmiydi. Çok özgül bir şey çöküyordu ve bu muazzam bir değişim anıydı.

Bu değişim ve şaşkınlık anında, birçok açığöz, fırsattan istifade, sadece komünizmi değil, kendilerinininkiler haricindeki bütün fikirleri mağlup ilan etti.

Başka bir dünya mümkün mü?

Fukuyama 1989'da ünlü konuşmasını yaptığında, bu anın öneminin kimerlerinin iddia ettiği gibi bir ideolojinin sonuna gelmemiz, ya da Gorbaçov'un söylediği gibi kapitalizm ile sosyalizmin yakınlaşmasından değil, bildiğimiz şekliyle tarihin kendisinin sona ermesinden kaynaklandığını söylemişti. Bu küstahlıkları şimdi okumak çok tuhaf geliyor. Fukuyama, ekonomik alandaki serbest piyasaların siyasi alandaki liberal demokrasisiyle beraber, insanlığın ideolojik evriminin son noktasını ve insan iktidarının nihai biçimini temsil ettiğini iddia ediyordu.

İlginc olan ve bu formülasyonda bahsedilmeyen şey, önümüzde iki akım olduğuydu: Liderlerinizi seçmek için kullanacağınız demokrasi ve tek bir ekonomi modeli. Buradaki tuzak şu: Ekonomiyi yeniden biçimlendirmek için demokrasiyi ya da oyunuzu kullanamazsınız, çünkü ekonomideki bütün kararlar zaten alınmıştır. Karşımızda ideolojik evrimin nihai noktası var. Demokrasiniz olabilir, ama onu hayatın temellerini değiştirmek için, ekonomiyi değiştirmek için kullanamazsınız. Bu, demokrasinin zaferinin kutlanma anıydı, ancak bizatihi bu fikir, demokrasinin ekonomiyi etkileyemeyeceği fikri, çağımızın en anti-demokratik düşüncesi olarak hâlâ ayakta duruyor.

Amerikan Sosyoloji Birliği'nin bu yılki sloganı –“Başka Bir Dünya Mümkün mü?”– çok ilgimi çekti ve eminim programı okuyan birçoğunuz, bu sloganın Dünya Sosyal Forumu'ndan alıntılandığını biliyorsunuz. Bundan altı buçuk yıl önce, Ocak 2001'de, Brezilya'da Porto Alegre'deki ilk Dünya Sosyal Forumu'na Kuzey Amerika'dan katılan bir avuç

insandan biriydim. Aynı slogan altında toplanmıştık ve dikkat çekici olan, bu sloganın o zamanlar soru biçiminde olmamasıydı. Cümlelerin sonunda gururlu bir ünlem işareti vardı: "Başka bir dünya mümkün!"

Brezilya'dan döndükten sonra, 10 bin insanla birlikte orada olmanın nasıl bir şey olduğunu ABD'deki okuyuculara anlatmak için The Nation'da uzun bir makale [1] yazdım. Uluslararası basında geniş yer verilen foruma, bu ülkede yer verilmemişti. Birçok insan tarih yazıyormuşuz gibi hissettiklerini söylüyordu. Ben ise aslında tarihin sonunun sona erdiğini hissettiğimi yazmıştım. Sanki içinde bulunduğumuz odaya birdenbire daha derin soluyabileceğiniz kuvvetli bir rüzgâr girmiş gibiydi. Hayal etmekte özgürdük, zihinlerimiz serbest kalmıştı.

Olay sadece Porto Alegre'den ibaret de değildi, çünkü bu forum, dünyanın birçok yerinde, çoğunlukla kendiliğinden gelişen ayaklanmaların bir doruk noktasıydı. Dünya liderleri ne zaman "Washington Konsensüsü"nü iletirmek üzere toplansalar -1999'da Seattle'daki DTÖ toplantısında, ya da bir kaç yıl sonra Washington'daki IMF-Dünya Bankası toplantılarında ve ardından G8 sırasında Cenova'da- ayaklanmalar yaşanmıştı. Ve elbette Zapatistalar ve Brezilya'nın Topraksız Köylüler Hareketi (MST) de ön saflardaydı.

Porto Alegre'deki ana konu demokrasiydi. Demokrasiyi yeniden tanımlayarak ekonomiyi içermesi, derin ve katılımcı olması amaçlanmıştı. Ve Porto Alegre ruhu, bu iki akımın keşilemeyeceği iddiasına bir meydan okumaydı. Bir demokrasi biçimi olarak toprak hakkı, biyoçeşitlilik hakkı, bağımsız medya hakkı... Ama Porto Alegre'nin en olağanüstü yanı, -forumda elbette siyasiler de, büyük STK'lar da vardı, ama- kürsüdeki insanların, tartışmaya yön verenlerin bizzat bu ekonomik sistemin mağdurları olmalarıydı.

Jeffrey Sachs Afrika'da inşa ettiği örnek köylerden bahsediyor. Bu köylerin bir çoğu olağanüstü ilerleme kaydediyor. Ama Porto Alegre'de, MST köylere yaptığımız gezileri düşünmeden edemiyoruz. Onlar, bu toprak-sız insanlar bize kendi örnek köylerini gösterdiler ve onlarla dayanışmamızı istediler. Sizler sosyolog olarak aradaki kilit ayrımı anlamışsınızdır, bu insanlar kendi tarihlerinin öncüleriydi ve tarihi olan da buydu. Sadaka mo-

Dayanışma'nın görüşü sosyalizmin reddedilmesi değildi. Programlarını, "gerçek sosyalizm" olarak tarif ediyorlardı. Polonya halkı Dayanışma'yı seçtiğinde neye oy vermişti? Serbest piyasa ekonomisi modeli için mi? Hayır. Kurulmasına katkı sağladıkları işçi partisine oy verdiklerini düşünüyorlardı.

deli ciddi olarak yıkılıyordu.

Altı buçuk yıl sonra, şimdi nerede olduğumuza bakıyorum ve bir çok alanda gerilediğimizi düşünüyorum. Dünyanın durumunu düzeltmek için konuşmak hayret verici bir şekilde, seçkin bir iş hâlini aldı. Mesela Davos, Porto Alegre her yıl ocak ayında yapılan Davos zirvesine karşı bir isyandı, anti-Davos'tu. Bugünse, Davos'a yeniden meşruiyet kazandırıldı ve dünyanın sorunlarını çözmek CEO'larla bir takım meşhurların arasındaki bir işmiş gibi görülüyor. Kitlese eşitsizliklerle mücadele etmemize gerek olmadığı fikrine gelince. Daha geniş ölçekte bir "soylu yükümlülüğü"ne ihtiyacımız var. Bunlar Porto Alegre'de konuştuğumuzdan çok farklı.

Pencerenin kapanması

2001'de ortaya çıkan bu özgürlüğü, bu olasılık penceresini neyin kapattığını şimdi biliyoruz: 11 Eylül. Bu pencere, her yerde değil ama, Kuzey Amerika'da en azından bir süreliğine kesinlikle kapandı. Sorunları ve bu politiklardan etkilenen insanların siyasi tartışmanın merkezine koyabilme olasılığı kapandı. ABD'nin liderleri ve onların dünyadaki müttefikleri, patlamakta olan küresel adalet tartışmalarını susturmak için 11 Eylül saldırılarının yarattığı şoktan yararlandı. Aralanan bir kapı vardı ve o kapı birdenbire çarpılarak kapandı. Defalarca şu cümleyi işittik: 11 Eylül her şeyi değiştirdi. Değiştirdiği şeylerin başındaysa ticaret, özelleştirme, emek fiyatları geliyordu. Uğrunda mücadele ettiğimiz hiçbir şey artık önem taşımıyordu. "Sıfırıncı Yıl" ilan edildi. Silbaştan. Yeni bir milat yaratılmıştı. Anlaşılan tarih, başlama çizgisinden yeniden başlıyordu ve önceden bildiklerimizin önemi yoktu.

Bush yönetimi önemli olan tek şeyin güvenlik ve terörle savaş olduğunu söyleyerek kendini haklı çıkardı. Kanada'da ABD büyükelçisi bize güvenliğin ticaretten önce geldiğini söyledi. Ve bu yeni slogan oldu. 11 Eylül'den önce Amerikan yönetimi ekonomik önceliklerine göre hareket ederken, 11 Eylül'den sonra önemli olan tek şey güvenlikti. Yani ekonomik adalet, ticarî açgözlülük, kamusal alan kaybı ve Porto Alegre birden bire gündem dışı oldu.

Bugün tanık olduğumuz ironi şu: Bush yönetiminin öfkeli bir intikam duygusuyla 11

Eylül öncesinin radikal kapitalist projesini sürdürmek için savaş ve doğal felâketler perdesi altında 11 Eylül'ü kullandı. Yani, Dünya Ticaret Örgütü'nde ticaret anlaşması pazarlıklarını unutun. ABD Irak'ı işgal ettiğinde, Bush, Paul Bremer'i, önleyici savaş alanında ki yeni pazarları ele geçirmesi için oraya gönderdi. Kimseyle pazarlık etmesine gerek yoktu. Ülkenin tüm ekonomik yapılanmasını bir çırpıda baştan yazdı. Ama savaşı ekonomik gerekçelerle açıklamaya kalktığımızda saflığınız nedeniyle kaale alınmazdınız. Savaş hiç kuşkusuz güvenlikle, Iraklıları Saddam'dan kurtarmakla ilgiliydi.

Bu sırada yönetim, içi boş iktidarın radikal bir tasavvurunu kabul ettirmek için Amerikan ulusunu etkisi altına alan şoku istismar etmek üzere çabuk davrandı ve savaş çıkarmaktan, savaş sonrası yeniden yapılanma çalışmalarına ve afetlere verilen yanıtlara kadar her şey kâr amaçlı bir teşebbüs haline geldi. Piyasa mantığının gözüpük evrimi! 1990'lardaki su ve elektrik gibi alanlarda faaliyet gösteren kamu kuruluşlarını satma zihniyeti yerine, Bush ekibi teşebbüsleri için yepyeni bir çatı oluştuyordu. Bu çerçevede, başından beri özel teşebbüs halinde ilerleyen "teröre karşı savaş"tı. Bush yönetimi, güvenlik şirketleri için iyi kalpli müteşebbis kapitalist rolünü oynadı ve bu şirketler 1990'ların "noktakom" büyümesini takip eden bir ekonomik büyüme yarattılar. Ama bunlar gündem olmadı, çünkü güvenliğimizi tartışmakla meşguldük.

Bu marifet iki aşamalı bir süreç istiyordu. Elbette 11 Eylül'ü kullanarak devletin gözetleme ve güvenlik yetkilerini radikal bir şekilde artırmak gerekiyordu, ama aynı zamanda, bu yetkiler Blackwater, Boeing, AT&T, Halliburton, Bechtel, Carlyle Group gibi özel şirketlere aktarıldı. 80'lerde ve 90'larda özelleştirmenin hedefi devletin kısıtlı köşede kalmış teşekküllerini silip süpürmekti. Ancak şimdi, devletin çekirdeği yenip bitiriliyor. Bir devletin, bir hükümetin güvenlik ve afet yardımından daha temel bir tanımı var mıdır? Hiçbir ticarî niyeti olmadığını iddia eden ve bu inkârında ısrarcı olan terörle savaşın, ticari niyetlere tamamen destek olmada etkili bir silah olduğunu kanıtlaması bu kavramın en büyük ironisidir.

Terörle savaşın bir başka kârlı yanı daha var. O da bu sisteme karşı olan herkesi potansiyel terörist olarak gösterme becerisi. Böylelikle 11 Eylül'den önce de aşırı baskıya uğrayan hareketimiz vatan haini ilan edildi. Geriye dönüp baktığımızda, saldırıların yarattığı şok ve şaşkınlığın, bu ekonomik niyetleri ve aslında hiç vanılmayan konsensüsü savunmak için kullanıldığı apaçık ortaya çıkıyor. 90'ların sonunda, küreselleşme karşıtı olarak bilinen ve her zaman demokrasi yanlısı olan hareketin önünde açılan pencere, en azından Kuzey Amerika'da, şiddetle kapandı. Alternatifler yok olmaya başladı.

Bunun tarihte ilk defa yaşanmadığını söylemeliyim. Son 35 yıla bakarsak, ne zaman alternatifler ortaya çıksa, kapıların anında kapatıldığını görebiliriz.

Bir başka 11 Eylül

Pek çoğunuz, açılış konuşmasını yapan eski Şili devlet başkanı Ricardo Lagos'u dinlediniz. Bir başka 11 Eylül'den, Şili'de totaliter komünizm ile aşırı kapitalizm dışında bir üçüncü tercihten, ama Tony Blair'in üçüncü tercihiyle alâkası olmayan, çok anlamlı ve

gerçekten demokratik bir alternatifiñ güç kazanmaya başladığı bir dönemden ve daha önemli bir 11 Eylül'den bahsetti. Güç kazanın bu tercih büyük tehditti.

Gizliliği kaldırılan belgelerden biliyoruz. Bunlardan biri gerçekten çok açıklayıcı: Henry Kissinger ve Nixon arasındaki bir yazışmada, Kissinger şöyle diyordu: "Şili'de Marksist bir hükümetin seçime işbaşına gelmesi, dünyanın diğer bölgelerinde kesinlikle bir etki –ve hatta bir emsal– yaratacaktır. Benzer olayların örnek alınarak yayılması dünya dengelerini ve ülkemizin konumunu da önemli ölçüde değiştirebilir." Yani, alternatifiñ, başka bir dünyanın ortadan kaldırılması gerekiyordu, bunun gerçekleştirilmesi için de had safhada şiddet kullanıldı.

Demokratik alternatiflerimize ve hakiki bir üçüncü yol uğrundaki inatçı hayallerimize karşı bu tarz önleyici vuruşlar tekrar tekrar karşımıza çıktı. Kitabımda buna uzun uzun değindim, ama birkaç örneği tekrar etmek istiyorum.

Dayanışma ne istiyordu?

Bunlardan biri 1989'da Polonya'da yaşandı. 4 Haziran, Polonya'da Dayanışma'nın yeni hükümet olarak seçildiği tarihi gündü. Ülkede onyıllardır seçim yapılmıyordu ve 4 Haziran, Doğu Bloku ülkelerinde domino etkisi olarak adlandırılan ve sonunda Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla sonuçlanan olayda gerçekten de devrilen ilk domino taşıydı. 1989'un Haziran ayında Polonya'nın nasıl görüldüğünü hatırlamakta fayda var. Polonyalıların sona erdiğini sanmıyorlardı, çünkü daha yeni Dayanışma'yı hükümet olarak seçmişlerdi. Tarihin daha yeni başladığını, Dayanışma'nın, yani işçi hareketinin, hep üçüncü yol olarak gördüğü şeyi nihayet gerçekleştirebileceğini düşünüyorlardı. Ama üçüncü yola girilmedi.

Dayanışma'nın görüşü sosyalizmin reddedilmesi değildi. Programlarını, sosyalistlerin çoğu zaman yaptığı gibi "gerçek sosyalizm" ve Komünist Parti'ye itiraz olarak tarif ediyorlardı. Partiyle taban tabana zıtlardı: Merkezileşmeye karşı adem-i merkezîyetçi, otoriterliğe karşı demokratik ve bürokrasiye karşı katılımcıydı. On milyon üyesiyle Dayanışma, devletin tüm alanlarında işleri durdurma gücüne sahipti.

Polonya halkı sandığa gidip Dayanışma'yı seçtiğinde neye oy vermişti? Kime oy verdiklerini düşünüyorlardı? Francis Fukuyama'nın bahsettiği gibi bir serbest pazar ekonomisi modeli olmak için mi oy kullandıklarını sanıyorlardı? Hayır. Kurulmasına katkı sağladıkları işçi partisine oy verdiklerini düşünüyorlardı.

Dayanışma'nın 1981'de demokratik olarak kabul edilen ekonomik programından kısa bir bölüm okumak istiyorum: "Ekonomide temel örgütlenme birimi sosyal girişim olmalıdır. Sosyal girişim, işçi konseyi tarafından denetlenmeli, seçime gelen ve işçi kooperatifleri konseyince azledilebilen bir yönetimle birlikte elbirliğiyle yönetilmelidir." Yani, ekonominin kontrolünden partinin elinin çekilmesi, merkezileşmenin kaldırılması ve işyerlerinin kontrolünün çalışanlara verilmesi hedefleniyordu. İşyerlerini daha verimli hale getirebileceklerini de düşünüyorlardı.

Peki, ekonominin merkezine işçi kooperatiflerini koyma, sosyalizmle birlikte demokratik seçimlere gitme hayalini gerçekleştirmeye fırsatları oldu mu? Dayanışma'ya

oy verdiklerinde bu şansı yakaladılar mı? Hayır. Bunun yerine borçları miras aldılar, bu borçtan kurtulmak ve yardım alabilmek içinse çok radikal bir çok tedavi programı uygulamaları gerektiğine inandırıldılar.

Bugün Polonya'daki genç işçilerin yüzde 40'ı işsiz. Bu rakam AB ortalamasının iki katı. Ve Polonya'nın geçirdiği değişim, büyük bir başan hikâyesi olarak anlatılıyor. 1989'da Polonya nüfusunun yüzde 15'i yoksulluk sınırının altında yaşıyordu. 2003'te bu oran yüzde 59 oldu. Ekonomik politikalar sonucu uçurum giderek derinleşiyor. Sonra da en aşağıdaki insanlar için çok çok kaygılandığımızı, onları yukarı çekmek istediğimizi dile getirebiliriz, ama neden bahsettiğimiz konusunda açık olalım. Eşitsizlik ve ekonomik dışlanmanın bu seviyesi, şimdilerde Polonya'da şovenizmin, ırkçılığın, Yahudi aleyhtarlığının, kadın düşmanlığının ve homofobinin dirilişine, yayılmasına katkı sağlıyor. Bunun kaçınılmaz olduğunu bilmemiz gerekirdi. Polonyalıların komünizmi, kapitalizmi ve demokratik sosyalizmi denediler, ama karşılarında çok tedavisi buldular. Tüm bunları denedikten sonra, elinizde faşizmden başka bir şey kalmaz. İnsanlar hayallerini demokratik alternatiflere bağladıklarında bu alternatifleri bastırmak tehlikelidir, riskli iştir.

Tiananmen ve Güney Afrika

Bu güçlü hayallerden bir diğeri Tiananmen Meydanı'nda ortaya çıkmıştı ve Dayanışma'nın tarihi seçimleri kazandığı –ve insanların seçimlerine, hayallerine ihanet edildiği– günle, Tiananmen'e tankların yürüdüğü günün aynı gün olması, tarihin hazin bir cilvesidir. Katliamın tarihi olan 4 Haziran 1989, yükselen bir diğer olasılık anının da yine kanlı sonudur.

Protesto olaylarının batıda yansıtışında hep, Pekinli öğrencilerin ABD'deki gibi bir yaşamı arzulamalarından bahsedildi. Demokrasiye ithaf ettikleri tanrıçanın fazlasıyla Özgürlük Anıtı'na benzediğini de biliyorsunuz. Tiananmen olayları CNN'de Amerikan yanlısı demokratik protestolar olarak ifade edildi. Nihayet son yıllarda, Pekin'de yaşananları başka bir gözle irdeleyen incelemeler ortaya çıkmaya başladı. Çin Yeni Solu olarak bilinen kesimden ve muhteşem bir akademisyen Wang Hui gibi kişilerden, 1989'da Çin'de yaşanan demokrasi yanlısı hareketin gerekçelerini bu şekilde anlatmanın fazlasıyla basite indirgeme olacağı sözlerini duyuyoruz. Olayların ardında yatan neden, Deng Xiaoping hükümetinin, ekonomiyi Milton Friedman tarafından salık verilen –çok tedavi– reçetesiyle uyumlu şekilde radikal olarak baştan yapılandırmasıydı. İnsanlar hayat şartlarının değersizleştiğini görüyor, işçiler haklarını yitiriyordu. Ve ekonomik geçiş süreci üzerinde demokratik denetim haklarını aramak için sokağa çıkmışlardı.

Yani, demokrasi soyut bir kavram değildi. "Oy kullanmak istiyoruz"dan ibaret değildi. "Bu değişimi kontrol etmek istiyoruz, söz hakkı istiyoruz" dediler. Bu, aynı yıl açıklanan Fukuyama zihniyetine doğrudan bir meydan okumaydı. Tiananmen Meydanı'ndaki "başka bir yol"un nasıl sona erdiği ni biliyoruz, o düş yıkıldı.

Yakın tarihe baktığımızda bir başka tarihi olasılık anının 1994'te Afrika Ulusal Kongresi (ANC) hükümetinin Güney Afrika'da seçimleri kazanmasıyla yaşandığını

Tarihimizi yeniden anlatmalı ve özümsemeliyiz. Bu tarihi anlamak, fikir mücadelesini değil, yalnızca bir dizi kirli savaşı kaybettiğimizi anlamak, eksikliğini hissettiğimiz özgüveni yaratmak ve ihtiyaç duyduğumuz tutkulu ateşi tutuşturmak için elzemdir.

görürüz. Bu başan halk gücünün zaferiydi. Ve o günler hatırlayabildiğim en ümitvar günlerdi.

Güney Afrikalıların o tarihi seçimlerde ne için oy kullandığını hatırlamamız lüzum. Seçim sonucu çok basite indirgendi: Irk ayrımı rejimi sona ermişti. Peki, ırk ayrımının sona ermesi Güney Afrikalılara ne ifade ediyordu? Bu soruya cezaevinden salınmasından iki hafta önce kısa bir bildiri yazan Nelson Mandela'dan yanıt alabiliriz. Mandela cezaevinde özgürlük vaadini unutacak kadar uzun kaldığı yönündeki kaygıları gidermek için bu bildiriyi kaleme almıştı. Bu vaat de sadece seçim hakkı verilmesini değil, ülke ekonomisinin değiştirilmesini ve refahın yeniden paylaştırılmasını içeriyordu: "ANC'nin siyaseti madenlerin, bankaların ve tekellerin kamulaştırılması yönündedir ve bu husustaki fikirlerimizin değişmesi olası değildir. Ekonominin belli sektörlerinde devlet kontrolü kaçınılmazdır." Bu bildiri, ANC'nin parti programı olan Güney Afrika Özgürlük Antlaşması'nın tekeran niteliğindedir. Bu program, Güney Afrika'nın madenlerinin ve diğer ulusal servetinin halka geri verilmesini öngörüyordu. Bu seçeneğe de tercih edilmeyen başka dünyalardan biriydi.

Başka bir dünya mümkün!

Son dört yılımı bu çalınmış ve ihanete uğramış alternatifleri yakın tarihimizin tozlu sayfalarından ayıklamakla geçirdim, çünkü bunların önemli olduğunu düşünüyorum. Fikirlerimizin varolduğunu ve serbest piyasanın alternatifinin olduğunu anlatmak önem taşıyor. Kendi tarihimizi yeniden anlatmalı ve özümsemeliyiz. Bütün şoklarla, kayıplarla, kaybedilen hayatlarla yüzleşmeliyiz. Tarih sona ermedi, alternatifler vardı. Bazıları tercih edilmedi, bazıları çaldı. Askerî darbelerle çaldı; katliamlarla, hile ve üçkâğıtla, terörle çaldı.

Başka bir dünyanın varlığına inandığını söyleyen insanlar olarak yenilmediğimizi bilmeliyiz. Fikir mücadelesini kaybetmedik. Ne zekâmıza, ne de tartışma kabiliyetimize galebe çaldılar. Ezildiğimiz için kaybettik. Bazen savaş tanklarının altında, bazen düşünce kuruluşlarının altında ezildik. Düşünce kuruluşları derken, tank yapanların ödediği parayla düşünmeye zorlanan insanlar kast ediyorum. Savaş tanklarıyla bu kuruluşlar birlikte hareket ettiklerinde ne denli etkili olduklarını gördük. Tüm dünya için bir piyasa dayatma arayışı, Şili'den Irak'a dek milyonlarca kazazede yarattı. Başka bir dünya yaratma planlarıysa ezildi ve yok oldu çünkü rağbet gördüler ve denediklerinde işe yaradılar. Milyonlarca insana temel hakları temin edilerek onurla yaşama gücü verdiği için rağbet gördüler. Zenginlere gerçek sınırlar koydukları için tehlikeli kabul edildiler ve zenginlerden de uygun şekilde karşılık gördüler. Bu tarihi anlamak, fikir mücadelesini asla kaybetmediğimizi, yalnızca bir dizi kirli savaşı kaybettiğimizi anlamak, eksikliğini hissettiğimiz özgüveni yaratmak ve ihtiyaç duyduğumuz tutkulu ateşi tutuşturmak için elzemdir.

[1] Naomi Klein, "A Fete for the End of the End of History", The Nation March 19, 2001
Naomi Klein'in konuşması için Democracy Now! sitesine ve commondreams.org'a bakılabilir.

SURETLER, HAKİKATLER VE NEOLİBERAL ŞOK TERAPİ

Hayat hikâyelerini parçalamak

"Naomi Klein'in sözünü ettiği şokları uygulayanlar –ister işkenceci, ister ekonomist ya da korku salanlar olsun– yarım asırlık tecrübelerinin sonunda, insanların kimlik duygusunu tahrip etmenin en etkili yolunun, hayat hikâyelerini sistematik olarak çökertmek ve parçalamak, 'geçmiş silmek' olduğunu biliyorlar." John Berger'a kulak veriyoruz. Le Monde Diplomatique'in ekim sayısından naklen...

Suretler de kelimeler gibi okunabilir ve bütün suretler arasında, insan yüzü belki de metinlerin en uzun olanı. Alexandra (yan sayfada) hayatında –bugün 83 yaşında– ilk defa geçtiğimiz ilkbahar Paris'e gelmiş. İki yıl öncesine kadar, Moskova'da hekimlik yapıyormuş. Başkent'in 800 km güneyinde, Koursk'ta doğmuş. İki Rus kadın arkadaşım sayesinde onunla tanıştım. Paris'in güneyinde banliyöde, bir bahçede dördümüz bir masanın etrafında akşam yemeği yedik. Tıp öğrenimi yapmaya onu yöneltenin ne olduğunu sordum. "Koursk muharebesinde⁽¹⁾ ölen ve yaralanan onca insan" diye cevapladı. Stalingrad'ın peşinden gelen bu muharebe, Kızıl Ordu'ya Berlin yolunu açmıştı.

Sohbetimiz ağır ağır demlendi. Yaşından hayli genç görünen Alexandra'nın konuşma tarzı ola, sakin ve aynı zamanda ağırbaşlı. Hava kararıyordu, mumları yaktık. Onun konuşmasının dinlerken, Heidegger'in bir cümlesi geldi aklıma, "dil varlığın evidir". Alexandra kapıyı açıyordu ve orada kendinizi evinizde hissediyordunuz.

1950'lerde, tıp diplomasını alır almaz, Türkmenistan'da, bir uranyum madeninin yanına kurulu küçük bir şehre gönderilmiş. Madenciler Gulag mahkûmlarıymış. Sovyetler Birliği'nin o zamanlar, 1989'a kadar sürecektir olan "karşılıklı caydırıcılık" sistemini tesis etmek üzere ABD ile nükleer denklige ulaşmak için acilen bomba yapacak uranyuma ihtiyacı vardı.

Birkaç yılın sonunda neredeyse bütün madenciler kanserden ölüyormuş. "Ben de yakalandım" dedi Alexandra. "Dua ettim. İyileştim ve Moskova'ya döndüm. Kırk yıl,

orada çocuk doktoru olarak çalıştım."

Bahçede o konuşurken, yemek yerken ve gülerken ("Bu enerjiyi nereden buluyorsunuz? –İnsanlardan! İnsanları seviyorum."), karşı konulmaz bir biçimde onun resmini çizme arzusu duyuyordum. İşaret ettim, başıyla müsaade etti. Gitmek için kalkmadan önce, çizdiğim iki desenden birini seçmesini rica ettim. Daha tutuk olanı seçti. Kasten, sanırım. Daha etkili olanın bende kalmasını istemişti.

İki suret, iki ifade

Ertesi sabah desene bakarken, bu yüzün çizgileri sanki sözlerin kesik çizgilerini istiyor-muş gibi geldi. Onları ilave ettim.

Uluslararası basın aynı hafta, 97 yaşında Polonyalı bir mühendis olan ve Varşova'da yaşayan Bernard Kon'un bir fotoğrafını yayınlamıştı. Kon, 1937'de gönüllü olarak Uluslararası Tugaylara katılıp, İspanya içsavaşında Cumhuriyetçilerin safında çarpıştığı için devletten aldığı mütevazı hizmet maaşının, yeni bir yasa nedeniyle, elinden alınmasıyla karşı karşıyaydı. Gözlerindeki ifade Alexandra'nın gözlerindeki benziyordu. Belki de her ikisi de benzer şeyler gördükleri içindir. İkisinin yüzü, öyle yan yana, tanınmaya ihtiyacı olmayan şahsî muvaffakiyetleri (ve acıların) anlatıyordu; her ikisinden de, kendine has bir şekilde, tarihle uğraşmayı, tarihin sorumluluğunu üstlenmeyi ve böylece ona ait olmayı seçmiş olmanın, kısmen trajik, kısmen muzafer hissi yayılıyordu. Ve tuhaf bir şekilde, bu aidiyeti, Alexandra'ya ve Bernard'a bu denli ayrı bir hüviyet veren.

Neyse ki, Bernard Kon ve aynı durumdaki binlerce kişiyi tehdit eden yasa, anayasa-

ya yakın bulundu. Fakat korkunç ikizlerin, Kaczynski kardeşlerin⁽²⁾, komünizmden geriye kalan ne varsa bertaraf etme operasyonu sürüyor ve bugünkü pek çok siyasal karara bu yön veriyor. Tarihin karmaşık tecrübelerini aşındırıp silikleştirmeyi seçen her yerde gördüğümüz bu girişimlerin hedefi geçmiş silmek ve böylece siyasal tercihleri anın vitrininde indirimli satışta sunulana indirgemek. Grafik açıdan söylersek, insan yüzünün uzun metni formatlanmış bir klişeye indirgenmiş durumda!

Şok doktrini, Friedman, Pinochet

Naomi Klein'in eşsiz önemdeki kitabı "The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism"ın (Şok Doktrini: Felâket Kapitalizminin Yükselişi) provalarını okurken, Alexandra'nın resmi hâlâ masamın üzerinde duruyordu. Bu kitapta, Kasım 2006'da ölen ekonomist Milton Friedman'ın bednam kariyerine eğiliyor Klein. 1950'li yıllarda, Friedman Chicago Üniversitesi'nde ders veriyor ve hükümetlerin ya da devletlerin koyduğu bütün sınırlamalardan âzâde olan yeni bir kapitalizmin dünya ölçeğinde serbestliği teorisini geliştiriyordu. Daha o zamandan, müstakbel çöküşlü şirketlerin ve offshore finans yatırımcılarının hayalini kurduğu kapitalizm. 1970'lerde, Şili'de, diktatör-general Augusto Pinochet'nin danışmanlığını yapan Friedman, böylece teorisini pratiğe geçirdi ve Şili ekonomisini reforme etti. Daha sonra da Thatcher, Reagan, baba-oğul Bush'lar, Blair, Sarkozy ve nicelerinin akıl hocası ve "vizyon sahibi peygamberi" oldu.

"Nükleer silah yapmak için uranyum çıkarmasaydık", diye anlatıyor bahçede Alexandra, "Amerikanın sömürgesi olurduk".

Friedman biraz doktor Strangelove⁽³⁾'i hatırlatıyor: Aynı dogmatizm, masumiyet, alaycılık, utanmazlık karışımı ve aynı kurtarıcı figür olma hayali (1976'da Nobel almıştı). Katıksız, "saf" bir rekabetin her şeyi düzene sokacağını iddia ediyordu! Hiç ama hiç adımını sokağa atmamış ve hayatta nelerin önemli olup olmadığını açıklamak için sizi pencerenin kenarına götüren güler yüzlü bir amca suratı vardır onda.

Fakat Friedman'ın kariyeri çok acımasız bir siyasetçiyle yanyana yürüyor. En başından beri, insanlığın sorunlarının çözümü olarak önerdiği "saflığın", bunun dayatılacağı kişiler tarafından, korkunç bir şok altında olmadıkları takdirde, asla kabul edilemeyeceğinin bilincindeydi. İnsanların sosyal yardımların ve asgarî gelirin kaldırılmasını, çalışma koşulları üzerindeki bütün denetimlerini yitirmeyi, kamusal hizmetlerin özelleştirilmesini, gittikçe daha fazla zenginlerin lehine olan vergileri, muhalefetlerini gerçek manada duyurabilme haklarının ellerinden alınmasını kabul etmeleri için, bu "deal"e (Franklin D. Roosevelt'in New Deal'inin tam zıttı) rıza göstermeleri için, öncesinde bir ekonomik felâkete maruz kalmaları ve paniğe kapılmış olmaları gerekirdi.

Bu "şok doktrini" epey uzun bir süredir, G8'in, Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu'nun küresel kararlarını, CIA ve Amerikan ordusunun (Körfez ve Irak savaşları) stratejilerini derinden etkiliyor ve belirliyor. Kimi zaman şok 1973'te Şili'de olduğu gibi, tamamen tuzak ve entrikayla kuruluyor. Kimi zamansa 1991'de Rusya'da, ya da 1994'te Güney Afrika'da olduğu gibi, belli bir zamana denk düşürülüyor.

Aklıma Çehov'un bir cümlesi geliyor.

"Yazarın rolü, bir durumu öylesine bir hakikatlilikle anlatmaktır ki, okuyucu ondan kaçıp kurtulmasın bir daha."

Bugün, siyaset makinelerinin silmeye çalıştığı tarihte yaşadığımız deneyimlerimizin gücüyle, hem o okuyucu, hem de o yazar olmalıyız... Gücümüz burada.

Naomi Klein, kitabında insanı dehşete düşüren bir bilgiyi ifşa ediyor: Friedman'ın tavsiye ettiği ve önünü açtığı "şok doktrini"nin savunucuları, teşvikçi ve uygulayıcıları bugün de eskiden olduğu gibi CIA'nin –"Kubark" kılavuzuna bakınız–⁽⁴⁾ fizikî şok altındaki tutukluların cebri sorgulanması, yani işkence, teknikleri üzerinde çalışan ekipleriyle sıkı sıkıya bağlantılı.

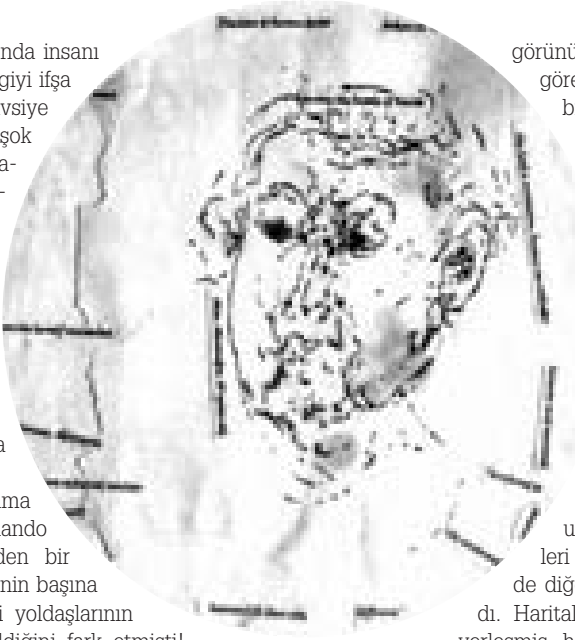
Allende'nin Savunma Bakanı olan dostum Orlando Letelier, öldürülmesinden bir ay evvel, Şili ekonomisinin başına da tıpkı hapishanedeki yoldaşlarının başına gelen şeyin geldiğini fark etmişti! (Orlando'nun, sanki her şarkı sonuncu şarkısı duygusu uyandıran bir şarkıcı yüzü vardı.)

Neoliberalizmin demagogisi

İki şok türü birbirinden farklı, tahribatlarının etkisi de farklı. Biri, tek başına ve fizikî. Diğeri, kolektif ve ontolojik. Birincisi, elektro-şoklar (1950'li yıllardan beri CIA'nin ısrarlı çalışma alanı) ve duyumsal mahrumiyetle acımasızca uygulanıyor. İkincisi, varolan bütün toplumsal altyapının ortadan kaldırılmasıyla, iyice hesaplanmış aşağılık bir yoksulluk ve panik dönemiyle zamanlamayı denk düşürerek, kontrollü bir mizansenle. Oyunun sonunda, elde sahte vaatlerle, utanmazca ve istihzayla ortaya çıkılır. Bununla birlikte, iki şok türünün de hedefi tek ve aynıdır: Bütün direnci kırmak; ve bunu yapabilmeyen ilk adımı, öznenin kimlik duygusunun tahrip edilmesidir.

Şokları uygulayanlar –ister işkenceci, ister ekonomist ya da korku salanlar olsun– yarım asırlık tecrübelerinin sonunda, insanların kimlik duygusunu tahrip etmenin en etkili yolunun, hayat hikâyelerini sistematik olarak çöktürmek ve parçalamak, "geçmiş silmek" olduğunu biliyorlar.

Bir kere geçmiş silindikten sonra, siyaseten beş para etmez herhangi bir slogan,

John Berger'in çizgisiyle Alexandra. "Çizdiğim iki desenden birini seçmesini rica ettim. Daha tutuk olanı seçti. Kasten, sanırım. Daha etkili olanın bende kalmasını istemişti."

görünürdeki masumiyetine rağmen, iş görecektir: "Değişim zamanı, yeni bir sayfa açıyoruz, sıfırdan başlayalım..." Neoliberalizm demagogisi böyle yürüyor.

Alexandra bahçede otururken, Fransa'da cumhurbaşkanlığı seçim kampanyası devam ediyordu. Önde gelen iki adayın da –Ségolène Royal ve Nicolas Sarkozy– tarzının her tür açıklamayı dışlaması çok çarpıcıydı. İkisi de dünyada olup bitenleri, bu olayların Fransa'ya etkilerini ya da öngörülebilir sonuçlarını, uygun gördükleri siyasal tercihleri açıklamıyordu. Ne birinin, ne de diğerinin bir coğrafya haritası vardı. Haritaları yoktu, çünkü tarihin içine yerleşmiş hayatlardan, insanların yaşama mücadelelerine bir anlam vermek için birbirlerine ve kendilerine anlattıkları hikâyelerden söz etmeye cesaretleri yoktu. Ve bütün bunlar, en azından çok yakın bir zaman öncesine kadar, Avrupa'nın en politize seçmenin karşısında oluyordu!

Böyle bir suskunluk komplosu seçimin doğasını derinden değiştiriyor. Birinci demokratik ilke, seçilmişlerin seçenlere karşı hesap verebilir olmasını zorunlu kılar: Yönetme biçimleri yönettikleri tarafından yargılanmalıdır. Başka bir deyişle, seçmen seçileni sorgular ve bu sorgulama uzun vadede kararların alınışında rol oynar. Tartışma diyalektiği, demokrasi dışı kör itaatini yerini alır. Eğer adaylar, içinde yaşadıkları döneme dair görüşlerini ana hatlarıyla açıklamıyorlarsa ve bunlara göğüs germek için stratejilerini sunmuyorlarsa, eğer bütün bunlar söylenmemiş ve okunmamışsa, seçmen diyalektik rolünü yerine getiremez, çünkü esasa dair hiçbir diyalog olamaz. Eğer bir adayın haritası yoksa, ya da yok olduğunu iddia ediyorsa, seçmenler koşum atlarna indirgenmiştir.

Onların bu suskunluk komplosu zımnî bir anlaşmayı akla getiriyor: Her seyirci bir müşteri olduğunda, tartışma da tarzlara bir müsabakaya indirgeniyor, son nabız

yoklama geleceğe dair bir öneride bulunmaktan daha çok önem taşıyor ve kendi promosyonunu yapmak öne çıkıyor. Her iki aday da farklı korkulara, toplumun farklı kesimlerinin hissettiği farklı şoklara seslendi; bunları asla unutmayacaklarını vaat ettiler. Bir kere bile bütüne değinmediler ve insanlarla birlikte "dünyada neler oluyor?" sorusunu sormadılar. Tutsarsız, bir yere varmayan ve ısrarla beyinlere çakılan tezgâhtar çığırkanlığı; zira daha baştan nereye varılmak istendiği kesin olarak biliniyor. İki aday da aynı şeyi elde etmek istiyordu: *Bana güvenin ve vaatlerime kendinizi emanet edin.*

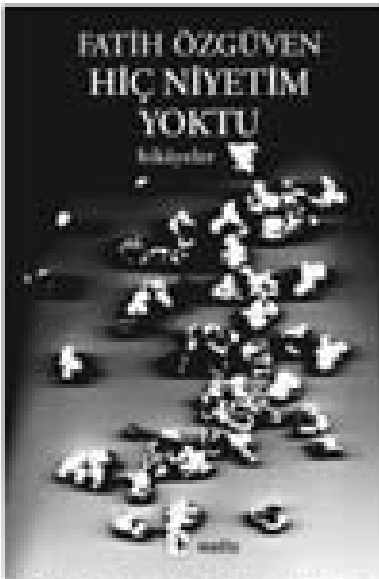
Tarih okuması, tam tersine, olayların, nedenlerinin ve sonuçlarının değerlendirilmesinin paylaşılmasını, mümkün hareket alanlarının (tarih çok nadiren cömerttir) tartışılmasını, ve sonra bir politika sunmayı ve izah etmeyi içerir. Buralardan geçmeden savrulan vaatlerin hepsi suçludur.

"Elli yıl önce" diyor Alexandra, "insan hayatının değeri farklıydı." Tekrar Alexandra'nın yüzüne bakıyorum, bahçede oturuyor, ve aklıma yine bir doktor olan Anton Çehov'un bir cümlesi geliyor. "Yazanın rolü, bir durumu öylesine bir hakikatilikle anlatmaktır ki, okuyucu ondan kaçıp kurtulamazsın bir daha." Bugün, siyaset makinelerinin silmeye çalıştığı tarihte yaşadığımız deneyimlerimizin gücüyle, hem o okuyucu hem de o yazar olmalıyız... Gücümüz burada.

John Berger

Çeviren: Siren İdemen

- 1) Kursk Muharebesi, İkinci Dünya Savaşı'nın dönüm noktalarından biri. 5-23 Temmuz 1943'te Nazi Almanya'sıyla Sovyetler Birliği arasında cereyan eden muharebe dünya tarihine, en büyük tank savaşı olarak geçti. Sovyet ordusu, Wehrmacht Almanya'sı'nın son büyük saldırısını Batı Cephesi'nde durdurmayı Alman ordusunu Berlin'e kadar getirdi.
- 2) 2005 yazından beri Polonya'nın Cumhurbaşkanı Lech ve Başbakanı Jarosław Kaczyński kardeşler.
- 3) Stanley Kubrick'in 1964 yapımı "Dr. Strangelove or: How I Learned to Stop Worrying and Love the Bomb" adlı filminin psikopat kahramanı.
- 4) "Kubark Counterintelligence Interrogation", 1963 yılında CIA'nin hazırladığı ve "direnci kaynak-öznelere üzerinde uygulanacak cebri sorgulama teknikleri"ni tarif eden el kitabının adı. Bu teknikler, özellikle, 1967'den itibaren Vietnam'da komünist yöneticileri ele geçirmek amacıyla Phoenix programı çerçevesinde uygulandı.

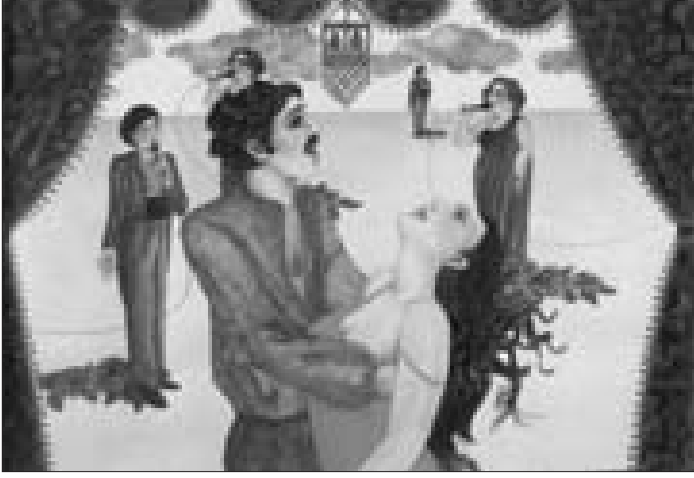

Fatih Özgüven Hiç Niyetim Yoktu

Allende Avrupa'da, küçük bir çocukken sevdiğim, daha sonra kendim olmaya çalışırken, olmak istediğim şeye uymadığı için hafifçe utandığım, sonra yeniden sevdiğim biriyle sokaklarda dolaşıyoruz./ Bahçedeki Canavar'da olup bitenleri bana başkaları anlatı. Önce güldüm. Sonra uzun uzun düşündüm. Orada olmadığımı sevindim. Sonra keşke orada olsaydım, dedim./ Akşamüstü Oldu mu, tatil yerleri hüzünlü olur. İnsan yanındaki ecebi arkadaşlara derin konulardan bahsetmek isteyebilir./ Beyoğlu evimizse, Amapola da işte o eve dair bir hikâye./ Bir Sarıçam Melek'te, Esma kötü bir şey diyor; bazen dileğini geri almak için çok geçtir./ İnsanlara bakıp hikâyeler uydururuz. Üstelik Dilbilgisi'ndekiler aynı dillerden konuşuyorlardı./ Eski Moda Bir Hikâye'nin kahramanı Avrupa'da bir Türk playboyu olabilecek bütün özelliklere sahipti. Ama tam böyle olmadı./ Cizli Nazime büyük bir hikâyeciyse amağan... Olaylar Serikdoryan yerine Babylonia'da başlıyor. Park etmez./ Kemal, kaplarına vardığı Hayalet Şehir'de Batı ile Doğu'yu birleştiren büyük bir tez yazmak istediğini anlatacaktı. Acaba yardı mı?/ İki Kıyılı Hikâye'deki iki arkadaş metroda karşılaşılıyor. Ama aslında daha önce de karşılaşmışlar./ Mithat'ten de genç bir adam yanında siyah deri taklidi bavullarıyla bir yabancıyı arabasına binip bir şehirden ötekine gidiyor. Orada özel bir işi var./ Paris'te Bir Apartman'da birkaç hayalet birden oturuyor. Bir insan, bir memleket, bir çocukluk.../ Ateşim vardı, biraz. Ajda, Beni Regal Dönemi'yle yataкта yakaladı. Bilmeye Bilmemece. Çözüldü Düşünürce.

kıraat

resim: Gülsün Karamustafa, "Yarabbi Sen Bilirsin"

"(...) 'Yarabbi Sen Bilirsin' isimli resim açık biçimde cinsel kimlik konusunu sorunsallaştırıyor. Yeşil renkli perde bir sahne üzerinde durulduğu izlenimini oluşturuyor. Önplanda gözlerinde yaşlarla dalgın dalgın dans eden bir çift görülüyor. Çiftin etrafında dolaşan şarkıcının iki kez farklı kıyıda resmedildiği fark ediliyor. Biri gece kıyafeti giymişken, diğeri lacivert bir takım elbise taşıyor üstünde. Androjen bir görünüme sahip şarkıcı figürü, büyük popülaritesine rağmen zamanında devlet radyolarında yasaklı hale gelen transseksüel yıldız Bülent Ersoy'a gönderme bulunuyor. Resim üzerine yerleştirilmiş bu ikilikler erillik ve dişilik arasında kurulmuş geleneksel yönergeleri görünürlük kılarken, bir yandan da bu kategorileşmelerin değişimine ve çözülmesine yönelik arzuyla da yansıtıyor."

X - KÜTÜPHANE

- Ahmet Arslan** İlkçağ Felsefe Tarihi (Bilgi Üniversitesi)
Antonio Negri İmparatorlukta Hareketler (Otonom Yayıncılık)
A. Buğra - Ç. Keyder (der.) Vatandaşlık Gelirine Doğru (İletişim)
▲ Artun Ünsal "Silivrim Kaymak!" Türkiye'nin Yoğurtları (YKY)
Douwe Draaisma Bellek Meteforları (Metis)
■ Duygu Hatipoğlu-M. Berkay Aydın Bastır Ankaragücü Epos)
Ernesto Laclau Popülist Akıl Üzerine (Epos)
Fatih Özgüven Hiç Niyetim Yoktu (Metis)
Gülten Akın Celâlîler Destanı (YKY)
İzzet Yasar Asla Yazamayacaksn O Şiiri (Yasakmeyve)
Jelto Drenth Dünyanın Kökeni: Vajina (Agora)
John Berger-Jean Mohr Anlatmanın Başka Bir Biçimi (Agora)
Küçük İskender Lucifer'in Bisikleti (Sel)
● Mehmet Yaşın Toplu Yazılar (1978-2005) (Everest)
Michael Albert Düşünce Düşleri (BGST)
*** Mike Davis** Gecekondu Gezegeni (Metis)
M.K. Matossian- S.H.Villa 1914 Öncesi Ermeni Köy Hayatı (Aras)
Miguel Benasayag Mitten İnsana, İnsandan Mite-Che Guevara (Versus)
Noam Chomsky Demokrasi ve Eğitim (BGST)
Ronald Wright İlerlemenin Kısa Tarihi (Versus)
Timur Soykan-Demet Bilge Ergün Sapan- Hırant Dink Cinayeti (Güncel)
Yüksel Taşkın Milliyetçi Muhafazakâr Entelijansiya (İletişim)

Dünya genelinde gecekondu- larda yekpare bir özne veya tek yanlı bir eğilim yoksa da, envai çe- şit direniş hareketi vardır. Hatta, insanî dayanışmanın geleceği yeni kent yoksullarının küresel kapitaliz- min içinde kendilerine reva görülen uç marjinalite konumunu militanca reddetmelerine bağlıdır.

Bu reddiye avangard biçimler alabileceği gibi atavistik biçimler de alabilir: Modernliğin ortadan kaldırılmasına yönelik çabalar görü- lebileceği gibi modernliğin bastırıl- mış vaatlerini tekrar ele geçirme çabaları da görülebilir. İstanbul, Kahire, Kazablanka veya Paris'in dış bölgelerinde yaşayan bazı yok- sul gençlerin yabancı bir modernli- ğin en mağrur simgelerinden biri- nin yıkımına sevinmesi şaşırtıcı gelmemeli; keza şehirlerde yaşayan milyonlarca yoksul gencin sokak çeteleri, uyuşturucu satıcıları, mi- lisler ve sekter siyasi örgütlerin gü- dümündeki geçim ekonomilerine yönelmeleri de öyle. Terörizm, uyuşturucu ve suça karşı yürütülen "savaşlar"da kullanılan şeytanlaş- tırma retorik fena halde semantik apartheid içerir: Gecekondu, fa- velalar ve chawl'ların etrafına eko- nomik dışlanmanın her allahın gü- nü yarattığı şiddetle ilgili her türlü dürüst tartışmayı sakatlayacak epistemolojik duvarlar örer. Üçüncü Dünya orta sınıfları kendilerini ban- liyölerindeki tema parklarına ve elektrik telli "güvenlik köyleri"ne her geçen gün daha fazla kapadık- ça arkalarında bıraktıkları kentin çorak arazileriyle ilgili ahlaki ve kül- türel kavrayışlarını yitirirler.

İslamî ideoloji, ne resmi, ne de popüler düzeyde Kıbrıs'ın siyasi yaşamında hiçbir zaman güç ka- zandı. İslamiyet, Rumlardan farklı kimliklerini yansıtan ulusal bir simgeydi. Kendi Mevlevi tekkeleri- ni, müftülüğünü, İslam Lisesi ve evkafını muhafaza ederek laik bir toplumsal düzen kurmuş olan Kıb- nıslı Türk cemaatinde, "Laikleşmek" hedefi, ancak Türkiye'dekinin ter- sine çevrilerek kullanılabilir. Böy- lece, kimse gitmese de, üzerine Türk bayrağı çekmek üzere köylere minare dikilmesi, Kıbrıs'ta Kemalist bir eylemdi. Son zamanlarda, Kıb- nı'staki Türk ordusunun bizzat cam- i inşaatlarının öncülüğünü yap- ması bu yüzdendir. Oysa aynı Türk ordusu Türkiye'de minare yapmak veya İslamî simgeler oluşturmak bir yana, onları büyük bir irtica teh- likesi saymaktadır.

(...) Kemalizm, modern Türk ulusçuluğunun ideolojisidir. Kıbrıs- lı Türkler ondan esinlenebilir, ama Atatürk'ün (daha doğrusu Türk ulusunun) siyasal ideolojisine da- yarak Kıbrıs'ın bağımsızlığını ve "Kıbrıs kimliğini" savunamazlar. Tıpkı, İngiliz sömürgeciliğine karşı savaşan Kıbrıslıların Yunan milliyetçiliği ve Elenizm ideolojisi- ne dayanarak Kıbrıs'ın bağımsız- lığını ve "Kıbrıslı kimliği" savuna- mayışı gibi...

Ankaragücü'nün sarı ve lacivert renkleri almasına dair iki rivayet vardır. Bunlardan biri kulübe Mustafa Kemal'in renk babalığı yaptığıdır. Mustafa Kemal'e İma- latı Harbiye fabrikasını ziyareti sı- rasında mevsim meyvelerinden Ankara'nın lacivert renkli iri tane- li ünlü misket üzümü ile kavun ikram edilir. Mustafa Kemal bu ikramdan çok hoşnut kalır ve gli- koz bakımından zengin bir meyve olan üzümün kişiye güç ve kuv- vet verdiğini, çeşitli türleri arasın- dan en ünlüsünün Ankara'da bol- ca yetişen iri taneli lacivert renkli misket üzümü olduğunu, lacivert rengin ise güç ve kuvveti simge- lediğini, kavunun sarı renginin de hırs ve başarıyı temsil ettiğini an- latarak bu iki meyvenin ve iki rengin birbirine pek yakıştığını söyler. Kongrede renk konusu tartışılırken, İbrahim Somçelik'in aklına bu hikâye gelir ve böylece kulüp renkleri sarı ve lacivert olur. Renk konusunda bir diğer ri- vayet daha az efsanevidir. Sarı ve lacivert renklerin yanmış ve yan- mamış barutu simgelediği söy- lenir.

Yoğurdu kimlerin bulduğu sorusu hâlâ yanıtlanabilmiş değil. Kimine göre, dünyadaki yerleşik düzene en önce geçilen, hayvancılık ve tarım yapılan bölgelerden biri olan Kuzey Mezopotamya'da yaşayan- ların taze sütün ömrünü uzatacak ekşitme yöntemlerini bildikleri varsayıldığında, yoğurdu da icat etmiş olmaları makul bir olasılık. Anadolu'nun Mardin-Maraş-Ha- tay bölgelerini de içine alarak Suri- ye'den Irak'a bir yay gibi uzanan bu bölgede yaşayan halkların, in- san uygarlığına yaptıkları katkılar arasında yoğurdun icadı da pekâ- lâ yer alabilir değil mi? Hele, ko- yun ve keçiyi MÖ 8000-7500'lerde evcileştirmeyi başardıkları düşü- nülürse... Gelgelelim, yoğurdu ilk bulanlar bedevi Araplar olabilir di- yenler de var: Yoğurt sıcak ülke- lerde, sütün içindeki mikroorga- rizmaların çalışması sonucu ken- diliğinden bir pıhtıya, ekşimiş sü- te, hatta yoğurda dönüşebilir çünkü. Hatta bir rivayete göre, Arabistan yarımadasında yaşayan bir bedevi ailesi uzun bir yolculu- ğa çıkmadan önce keçi derisinden tulumla süt koymuş. Yolda gider- lerken, bir yandan sıcak güneş, bir yandan deri tulumun yüklendi- ği hayvanın hareket etmesi ve ke- çi tulumunda yaşayan bakterilerle süt mayalanmış ve yoğurt olmuş. Bundan binlerce yıl önce... Ol- maz mı? Olabilir elbette. Gerçi deri tulumunda sürekli çalkalanan sütün önce tereyağ, kalanının ayr- ran ve bunun da ekşiyip süzülde- ğünde yoğurda benzer bir şey ol- ma olasılığı daha yüksek. Çünkü, yoğurt uyurken dinginlik ister, rahatsız edilmekten, hareketten hiç hoşlanmaz. Ama söylenceye dokunmayalım gitsin...

BİN ÖZÜR

Geçen sayıda Shopping TV konusunda görüşlerine başvurduğumuz Sevilay Çelenk Özen'in bir süredir Estonya'da Tallin Üniversitesi'nde görevli olduğunu ve soru- larımızı elektronik postayla yanıtladığını belirtmeyi unuttuk. Noam Chomsky söyleşisinde ise Radikal'in "kestiği" bölümleri işaretlemiştik, ancak dergiyi elimize aldı- ğımızda gördük ki, bir teknik arıza nedeniyle kimi satırlar kaymış ve makaslanan yerler tam olarak belli olmamış. Bin özür...

Nekropolis'ten Metropolis'e

Tarih Boyunca Kent, Lewis Mumford, Ayrıntı Yayınları

Toplumsal, ekonomik ve tarihsel bağlamda kentin yeniden inşa edildiği günümüzde; "Kent nedir? Kentli olmak nedir?" Lewis Mumford "Tarih Boyunca Kent" adlı kült kitabına bu soruyla başlıyor. Karanlıkta olan kentin kökenlerinin, gelecekte nasıl bir hal alacağını araştıran Mumford; "İçsel çelişkilerden uzak, insanın gelişimini olumlu yönde etkileyip daha da ileriye taşıyacak yeni türden bir kent kurma imkânı hâlâ mevcut mu?" sorusuna, kentin dört bin yıllık dönüşümünü inceleyerek açıklık getiriyor. Kenti meydana getiren temel formlar olan surun, evin, sokağın, kent meydanının evriminin izini sürerken, Nekropolis ile ütopya arasında gidip gelen bir serüvene dönüşüyor kitap.

Nekropolis; bir anlamda, ölümlerin kenti, canlılar kentinin öncülü, nerdeyse onun özüdür. Kent hayatı ilk insanın ölümlerinin gömülü olduğu alanlarla, tarih boyunca sayısız uygarlığın son nefesini verdiği yer olan nihai mezarlık Nekropolis arasındaki tarihsel alanı baştan sona kat eder. Katman katman yükselen yapılarda, geçmiş ile şimdi arasında yaşanan kent hayatı biçim değiştirir. Kentlerde yaşayanlar, kendilerinin saklanan sonsuz sayıda hikâyesinin pek farkına varmadan, sorgusuz geçip gider-

Sin City

ler. İletişimsizlik ve tahammülsüzlükle örgülü yeni hayat başlar kentte...

Uygarlık saati keşfeder. Mumford, medeniyetin belirleyici makinesinin buhar makinesi değil, mekanik saat olduğunu belirtir. Böyle bir makineyi, "saat"i, geliştirmekle modern insan, zamanı insanı olaylardan ayırmış olur. Zaman artık, matematik bakımdan ölçülebilir, art arda gelen anlar dizisinden oluşan bağımsız bir dünyadır. Ölçülen bu aralıklarda bireyin, ne yapması gerektiği, yaşanan ekonomik sistem tarafından belirlenir. Oysa kentlerin oluşumunda birçok "zaman"dan, "zaman yırtılması"ndan söz edilir. Biçimin kentte izini bıraktığı zaman, kentin tarihidir; olaylar silsilesi ise kentin belleğini oluşturur. Kentin çehresi çok kısa aralıklarla değişebilir, kentin ve bireyin, belleğinde meydana gelen boşluklardan yeniden üretimlerden yola çıkarak, yeni kent anlamlandırılır. Hızın içinde yuvarlanan günde burjuvalaşmış birey, yırtık zaman ve bellek gibi gereksiz kavramlarla ilgilenmez... Mumford, kentin serüvenini temellendirirken, temel saptamasını yapar. Kenti, "bir sanat yapıtı olarak" görme düşüncesini taşır. Bu saptama; modern ile postmodern arası mimaride belirleyici olan, Louis Kahn, Aldo Rossi gibi mimarlar için çıkış noktasını oluşturuyor.

"Kent" ve "kültür" belki de birbirini en yoğun biçimde çağrıştıran iki kavram ya da bütün olarak insan dünyasında önemli bir yer tuttuğu bilgisinden hareketle, kültürün üretildiği, yaratıldığı ortamın sınırları nasıl çizilebilir? Kent, toplum bireylerinin birbirinden farklı gereksinimleri doğrultusunda ve çok çeşitli biçimlerde karşılaştıkları ortamlardır. Kültürle ve uygarlıkla bağlantısı içinde adına "kent" denilen ortamda karşılaşan kişiler, kültürü her yönüyle üreten/yaratan ve tüketen kişilerdir. Etimolojik bağlamda baktığımızda da, kültür- uygarlık, sözcüklerinin anlamdaş olduğunu bulgularız. Batı, doğu dillerinde, kent ve uygarlık sözcükleri arasında yakın benzerlikler görülür: "Città, cité, ciudad, civitas" sözcükleri; "civilization", yani uygarlık sözcüğü ile aynı kökten gelir. Bunlar bize, kentin uygarlıkların kaynağı olarak algılandığını ve uygarca davranışlara ve ilişkilere kentlerde rastlanması gerektiğini düşündürdüren gözlemler. "Kudüs, Atina ve Floransa'nın vaat eder görüldüğü şeyler daha bir üst düzeyde hayata döndürülebilir mi?" sorusunun olanaklarını araştıran Lewis Mumford'un yapıtı, bir "açık yapıt".

– Hande Demircioğlu

İnci dişli zenci kardeşim

Paul Robeson, Virginia Hamilton - Paul Robeson (Otobiyografi) (Pencere Yayınları)

Pencere Yayınları çok hayırlı bir işe imzasını atmış. Bir efsaneyi tanımayanlarla tanıştıyor, tanıyanların hafıza ve bilgisini yeniliyor. Söz konusu efsane Paul Robeson. Siyah haklarının yanına, insan haklarını da koyması onu bu kadar büyük yapıyor herhalde –daha güzel bir tarifile, kendi şarkılarıyla birlikte, onlarca dilde daha türküy yakabilmesi.

Paul Robeson Princeton'da doğuyor. Sene 1898. Babası köle olduğu çiftlikten kaçarak, Pennsylvania'daki Lincoln Üniversitesi'ni bitirmiş, rahiplik yapıyor. Mükemmeliyetçi bir adam... Çocuklarından her zaman en iyisini istiyor. Bu bazı evlatlarını zorlasa da, yakışıklı Paul babasının tüm isteklerini fazla fazla karşılayarak büyüyor. Dersleri hep mükemmel, çok iyi bir sporcu, okul tiyatrosunda "Hamlet'i" oynuyor, müthiş bir bariton... Rutgers Üniversitesi'nden burs alıyor. Okulun tarihindeki üçüncü, o yıllarda kampüste bulunan tek siyah öğrenci oluyor. Beysbol ve basketbolda usta. Amerikan futbolundaysa gerçek bir yıldız... İki yıl üst üste Amerika karmasına seçiliyor. Diğer öğrencilerin kolay kolay giremediği topluluklara, bileğinin hakkıyla kabul ediliyor. Annesinin bir kaza sonucu yanarak ölmesi ile az çok her an karşılaştığı ırkçılık hayatının iki büyük trajedisi oluyor. İlki için çare yok, ama ikincisini düzeltmek için elinden gelini ardına koymuyor.

Robeson, okulu bitirdikten sonra, Harlem'e taşınır, Columbia'da hukuk okur. Çeşitli takımları çalıştırıp, şarkı söyleyerek okul masraflarını karşılar. Okulu bitirdikten sonra beyaz bir sekreterin, derisinin rengi yüzünden kendisi ile çalışmayacağını söylemesi yüzünden avukatlığı bırakır. Şarkı söyleyerek hayatını kazanmaya devam eder. Çeşitli temsillerde rol alır. Ünlendikçe filmlerde oynamaya başlar, dolup taşan konserler verir. Bir yıldız olarak Avrupa'ya yaptığı seyahatlerde, Atlantik'in bu tarafında ABD'dekine benzer bir ırkçılı-

Paul Robeson

ğın bulunmadığını görür. Londra'ya yerleşmeye karar verir. Almanya'da Nazi'lerden gördüğü muameleden sonra gittiği Sovyetler onu bir kahraman gibi karşılayınca, sempati duyduğu sosyalizme ilgisi gittikçe artmaya başlar. Londra'da defalarca sahnelenecek "Hamlet"de başrolüdür... ABD'de bu rol kendisine asla verilmemiştir. Ancak İngilizler ile birlikte Broadway'e döner. Hayatının bu en parlak yıllarında, Paul Robeson, 1930'lar boyunca sivil haklar mücadelesinin önde gelen üyelerinden biri olur. İspanya İç savaşında Franco karşıtı cephede yer alır. İkinci Dünya Savaşı'nda şarkılarını anti-faşist mücadele için söyler. Koca savaşın yıkıntılarından yeni bir dünya yaratılacağı hayaliyse,

1945'ten itibaren çöküp gider. Dünyanın "güç" dengesi kuruldukça, etrafında soğuk savaş rüzgârları esmeye başlar. Paul Robeson, kurullarda sorgulanır, kendisi gibi onurlu davranan herkes gibi, iş olanakları kısıtlanır. Siyah olduğu yetmiyormuş gibi bir de "kızıl"dır. Oğlunu ayrımcılığın olmadığı Sovyet okullarına göndermiş, bu ülkenin sosyalist başkanlarını övmüştür. Sovyet milli marşı konserlerinin vazgeçilmez parçalarıdır. Hakkındaki karalama kampanyası büyür, sadece beyazlar değil, ortalığı bulandırdığı gerekçesiyle siyahlar da kendisine yüz çevirirler. Uzun yıllar yurtdışına gidemez. Pasaport vermezler. Ancak Paul Robeson, 1976'daki ölümüne kadar sivil haklar mücadelesini sürdürür, kendinden sonraki nice nesle ilham verir. Bunun ayrıntıları, hem biyografi yazarı Virginia Hamilton'ın, hem de bizzat Robeson'un kendi kaleminden elbette kitapta. O yüzden biz ilham verdiği isimlerden en sevdiğimiz ikisine bakalım, yazıyı öyle kapatalım. Manic Street Preachers'ın yazdığı "Let Robeson Sing" şahane! "Senin gibileri tekrar görebilecek miyiz? / Birileri fark yaratabilecek mi tekrar / Yazabilecek mi muhalif bir şarkı hiç kimse /.../ Senin gibi yaşamayı öğrenmek istiyorum / Senin gibi şarkı söyleyebilmeyi"... Ya Nazım Hikmet'in Paul Robeson için yazdığı "Korku"? "Bize türkülerimizi söyletmiyorlar Robeson / inci dişli zenci kardeşim / kartal kanatlı kanaryam / türkülerimizi söyletmiyorlar bize. / Korkuyorlar Robeson / şafaktan korkuyorlar, / görmekten, duymaktan, dokunmaktan korkuyorlar. / Yağmurda çırpıplak yıkanır gibi ağlamak-tan, / sınıksı bir ayıyı dişler gibi gülmekten korkuyorlar. / Sevmekten korkuyorlar, bizim Ferhad gibi sevmekten / (Sizin de bir Ferhad'ınız vardır, elbet Robeson, adı ne?) / Tohumdan ve topraktan korkuyorlar, / akan sudan ve hatırlamaktan korkuyorlar. / Ne iskonto, ne komisyon, ne vade isteyen bir dost eli / sıcak bir kuş gibi gelip konmamış ki avuçlarının içine. / Ümittten korkuyorlar Robeson, ümittten korkuyorlar, ümittten. / Korkuyorlar kartal kanatlı kanaryam / türkülerimizden korkuyorlar."

– İlker Aksoy

MASİS KÜRKÇÜGİL'LE ÖDP VE MEMLEKET AHVALI ÜZERİNE

Tuzluk ve salatalık

ÖDP'nin olağanüstü kongresi, iki bildirinin, iki pozisyonun mücadelesine sahne oldu. Ama bir üçüncü ses vardı, "Yeni Yol bildirgesi". Bu üçüncü sesin sözcülerinden birine, Masis Kürkçügil'e bağlanıyoruz.

ÖDP'ye gelmeden önce, Agos'un yazı işleri müdürü Arat Dink ve imtiyaz sahibi Sarkis Seropyan'ın, 301'den mahkum edilmeleri hakkında, Ermeni cemaatinin bir üyesi olarak ne düşündüklerinizle başlayalım...

Masis Kürkçügil: Benim cemaatle ilişkim çok dolaylıdır. Tabiri caizse, hem Ermeni, hem sosyalist olan insanlarla ilişkim olmuştur, cemaatin gündelik hayatıyla bir ilgim yoktur. Kilisede nasıl durulur, onu bile bilmem. Komik bir şey söyleyeyim, Hrant'ın vefatından sonra BBC'den aradılar, "bu cina-yet cemaati etkiler mi, ne dersiniz?" falan diye... "Cemaat katliam görmüş, neler neler görmüş, etkilenmez" dedim. Sonra ablamı aradım, "cemaat etkilendi mi?" dedim. "De-li misin, nasıl etkilenmez, ben kızıma söyle-dim, 'bizim gidecek halimiz yok, al kocanı kaç buradan' diye." Yeğenim de demiş ki, "anne, Hrant bizim için öldü, o gitmedi, biz gidersek onun anısına saygısızlık olmaz mı?" Demek istediğim şu: O halet-i ruhiyeyi be-nim hissetmem zor. Anlarım, ama hissetmek başka şey. Gelelim Arat Dink ve Sarkis Se-ropyan'a... Onlara verilen cezanın önemli bir özelliği, kararda "kişiliklerini gözönüne ala-rak" denmesi. Bu, yasalann ötesinde bir zih-niyetin kitleselleşmesinin, sıradanlaşmasının tipik bir örneğidir, bunu başka bir teraziye vurmak mümkün değil. Hukuken ters döne-bilir, Yargıtay kararı bozabilir, ama bir kanal açılmıştır. O büyük gösteriye rağmen, dev-letlülânın timsah göz yaşlarına rağmen, bir kanal açılmıştır. Bu kanaldan gidebildiği ka-dar gidip Agos gibi yayın organlarının veya-hut da bu mesele hakkında seslerini yüksel-tecek insanların, kökünü kazımak demesek bile, nefes almalarnı engelleyeceklerdir. Sı-radan Ermeni yurttaşlar için Hrant'ın öldürü-

rülmesinin bir başka anlamı vardı: Bu kadar ortada olan, tanınmış bir insanı vurdularsa bizim başımıza neler gelir! Bu karar da ben-zer bir sonuç yaratabilir. Bütün bu olanlar-dan sonra, bu insanlara böyle bir ceza veri-lebiliyorsa, sıradan Ermeni yurttaşın kafasın-da derin sorular uyanabilir. Çünkü bu karar şunu diyor: Nefes aldırılmayacağız.

301 için hep "uygulamaya bakalım" deniyordu...

Uygulama sonucunda Hrant'ı kaybettik.

Uygulama bütün şiddetiyle sürüyor.

Böyle bir oyun ancak bizim gibi memleket-lerde olabilir. Nükleer bombayı bir kullana-lım, sonucunu öğrenelim. Haklardan bahse-diyorsak, haklar oyuncak değildir, bazı hak-lar tartışılır şeyler değildir. Uygulamaya ba-kalım dediğiniz nedir? Kim uygulayacak?

Ve kime uygulayacak? Dink'le Serop-yan'ın "Türklüğe hakaret"ten hüküm giydiği günlerde, Niğde müftüsü verdi-ği vaazda PKK'dan "Ermeni piçleri" di-ye söz etti.

Bence taltif edilmesi lazım, çünkü milliyetçi-lik bir paye oldu! Asıl tehlikeli olan o müftü-nün söylediği değil, birçok arkadaşımızın CHP büyümedi veya MHP oylarını yüzde 70 artırmaya rağmen yeterince patlama yap-madı diye "milliyetçilik kaybetti" analizleri yapmalarıdır. Tehlikeli olan kendi cenahınız-da yarattığınız yanlışlıklardır. Milliyetçili-ğin kitleselleşmesine dikkat çekmek gerekir. Niğde müftüsünün durumu klasik bir şeydir. Bu defaaten olmuştur, Apo'ya da Ermeni de-mişlerdir. Ermeni meselesinin ulusal birliği sağlamak gibi özel bir görevi var ve tüken-ecek gibi değil. Tükenmez, çünkü hem AKP yöneticileri, hem CHP başkanı Baykal, Türki-ye'deki uluslaşma sürecinin henüz tamamlanmamış olduğunu sık sık söylüyor. Ulus-

Yetkili komutanların bile söylediği bir şey var: "PKK'ya katılımı engelleyemedik." Temel sorun burada. İnsan dansa gider gibi, sinemaya gider gibi bu işlere girmiyor, nihayetinde ucunda ölüm var. PKK'nın eylem tarzını savunmak mümkün değil. Ama çuvaldızı başkasına batırmadan önce iğneyi kendimize batıralım.

laşma sürecinin tamamlanması için mutlaka böyle bir dış tehlikeye ihtiyaç vardır. Dış der-ken ülke dışından değil ille de, kendi dışın-dan bir tehlike. Dolayısıyla, Ermeni meselesi temcit pilavı gibi gündeme getirilecektir. Başka türlü ulusal harcı sağlamaları müm-kün olmayacaktır. Her tür ulusal harcın için-de maalesef böyle menfi bir unsur vardır. Kendisini pekiştirmek için mutlaka bir dış güce, menfi bir güce ihtiyacı vardır.

Soykırım birçok ülkenin parlamento-sunda kabul edildi, şimdi de ABD'de kabul edilme aşamasına geldi. Bu du-rum ne gibi sonuçlar doğurur sizce?

Türk-Amerikan ilişkileri kolay kolay kopacak bir ilişki değil. Birçok yönü var; ideolojik, ekonomik, askeri... Türkiye bağımsız bir ül-ke değil. AB'ye değil, ABD'ye bağımlı. Zaten bizi AB'ye ABD sokmaya çalışıyor, tıpkı Do-ğu Avrupa'daki Amerikancı yönetimler gibi, AB'de Türkiye'nin de Amerikancı bir unsur olarak bulunmasını istiyor. Ermeni mesele-sinde, Demokratlarla Cumhuriyetçiler ara-sında bir gerilim söz konusu, kendi içpoliti-kalarının ürünü olarak bir karar ortaya çıka-racaklar. Sosyalistler açısından, ABD emper-yalizminin Demokrat veya Cumhuriyetçi ka-nadının herhangi bir konuda insanlık için ha-yırlı bir karar almasını beklemek abestir. İlle de gündelik politika gereği olarak değil de, kamuoyu zorlamaları nedeniyle alsalar bile. Ama bu kararlar herhangi bir çözüm getir-mez. Tabii çözümü insanlığın bir kez daha bu tür olaylarla karşılaşmaması olarak görü-yorsanız. Hrant'ın hep dediği gibi, burada birlikte yaşadığımız insanlara, bu işin birinci dereceden muhatapı olması gereken insan-lara derdini açıklayamazsan, orada alınmış bir kararın, doğru veya yanlış, tarihsel gerçe-ğe denk düşsün veya düşmesin, zerre fayda-sı olmaz. Sonuç ne olacaktır? Bu sonuca et-ki edecek insanlar aşağıdakiler değil zaten. Yukandaki paslaşmalara bağlı bir husus. Ama, bu mesele o kadar ayyuka çıkmıştır ki, siyasi pazarlıkların ötesinde, bir dizi ülkenin kamuoyuna mal olmuştur, doğrudan doğruya dahli olan ülkelerde de, olmayan ülkelerde de. Ve bir dizi parlamento mecbur kalmıştır soykırım yönünde karar almaya.

Türkiye, mevcut politikasını daha ne kadar sürdürebilir? Eninde sonunda bu meseleyle yüzleşmek zorunda kalma-yacak mı?

Türkiye çok demokratik de, bir bu mesele mi kaldı? Demirel, "Kürt realitesini tanıyoruz" dedi. Yıl 1991. Birkaç sene sonra Tansu Çil-ler geldi, "Bask modelini tartışmalıyız" dedi. Son olarak Tayyip de bir şeyler söyledi. Peki ne yapıyorsun? Hiç! Sonunda öğrendik ki, bu memlekette Kürt var. Resmi olarak red-dedilen bir şeydi. Buraya nasıl gelindi? Çok demokratik bir ortam olduğu için mi Kürtle-rin varlığını öğrenmiş olduk? Otuz bin insan öldükten sonra öğrendik. Biraz pahalı bir öğ-renme süreci! Türkiye'nin yöneticilerinin bir şey yapacağı yok. İnsanlar gerçekten daha iyi bir dünya, daha adil, daha eşitlikçi bir

dünya arzu ediyorlarsa, hem dünyanın gidişatı hakkında, hem de kendi toplumlarında olup bitenler konusunda sağlıklı bir bilgiye sahip olmalılar. Nasıl ki benim dedemin dedesi hırsız mı, kahraman mı, anlamlı değilse, aynı şey başkaları için de geçerli. Ben dedemin dedesini tanımıyorum, ne olduğunu bilmiyorum, çok da merak etmiyorum, ama be-
leşten dedesinin dedesinin dünyanın en büyük insanı olduğuna inanıp kendisine bir pa-
ye çıkaracaksa insan, zaten eşit, adil, özgür bir dünya değil, elinde kamçı hükmedeceği bir dünya tahayyül ediyordur. Önce şu Kürt meselesini çözsünler, Ermeni meselesini çö-
zerler. Nasıl çözmek istiyorlarsa!

PKK'nın son eylemleri malûm gerçeği bir kez daha göstermiyor mu: Askeri çözüm, çözüm değil.

Bütün askerler de bunu söylüyor zaten. Çinli savaş filozoflarını da okusan, Clausewitz'i de okusan, bu böyle. Napolyon, "süngüyle çok şey yapılır, ama üstüne oturulmaz" diyor. Başka bir çözüm üretmediğiniz takdirde -ulusal, kültürel, sosyal alanlarda çözüm üretmediğiniz takdirde- ne bekleyeceksiniz? Ne çıkabilir? Yıllardır çatışma yoktu, ne yaptınız o süre zarfında? Efendim, kasetçiler Kürtçe kaset basmışlar da, bak sonucu gör-
dün mü, dinlenmiyormuş! Liberallerin bu yaklaşımında bir aşağılama var. Kürtçe ki-
taplar okunmuyor! Sanki Türkçe kitaplar çok okunuyor! Rakamlara bak, gazete okunmu-
yor! Ya kendi gerçekliğiyle yüzleşecektir bu toplum, yahut da sınırın da geçer, katliam da olur, Kürtleri de susturur, Japonları da sustu-
rur. Beş-on yıl tınak içinde dinginlik dönemi olur, ondan sonra dingil kınır gider. Devr-i daim makinası işlemeye başlar, bu zihniyet hepimize felaket taşır. Yetkili komutanların bile söylediği bir şey var: "PKK'ya katılımı engelleyemedik." İnsanlarda mevcut mües-
ses nizam içinde tatmin edilmeyen bir takım duygular, düşünceler var ki, başka bir arayışın içine giriyorlar. Temel sorun burada. İn-
san dansa gider gibi, sinemaya gider gibi bu işlere girmiyor, nihayetinde ucunda ölüm var. PKK'nın eylem tarzını savunmak benim için mümkün değil. Ama çuvaldızı başkasına batırmadan önce iğneyi kendimize batı-
ralım.

**Gelelim ÖDP'ye. Konferanstan başlayalım, zira konferanstan çıkan karar, kongrenin uyacağı kararı belirliyor. Ufuk Uras kürsüde konuşurken bir pankart açıldı: "Hiçbir başarı devrimci ah-
lâka tercih edilemez." Uras da kürsüden cevap verdi: "Bu sözün altına ben de imzama atarım" dedi. Bu pankarta ve Uras'ın cevabına ne diyorsunuz?**

Benim siyasi terbiyeme göre, konferansta pankart da açılmaz, bu tür tartışmalar da olmaz. Orası bir fikri tartışma zemindir. Görüşler serdedilir, delegasyon hangi görüşleri benimsediğini oylarıyla belirtir. Ne alkış, ne yuhalama, ne pankart, ne de kendi kendine gaz verecek başka bir şeyin anlamı vardır. **Ama, ahlâkî bir sorun olduğu düşünülüyor ki, o pankart açıldı.**

Bu, Uras'ın bağımsız adaylık sürecinden kaynaklanan bir sorun. Karar hangi organlar-
dan geçti, nasıl oldu, kimlerle ve nerede alındı, tartışma götürür bir şey. Parti üyesisiniz, bazı önemli kararlar parti organlarınızın dışında alınıyorsa, aldatılmışlık duygusu hakim olur. Meseleyi bu konferanstaki tartışmalara, pankartlara bağlamamak lazım, çünkü ÖDP'nin ve genel olarak Türkiye sosyalist

"Kişiliği gözönüne alınarak" 301'den mahkûm edilen Arat Dink (en sağda) babası Hrant Dink'in cenazesinde.

Arat Dink ve Sarkis Seropyan'a verilen cezanın önemli bir özelliği, kararda "kişiliklerini gözönüne alarak" denmesi. O büyük gösteriye rağmen, devletlûların timsah gözyaşlarına rağmen, bir kanal açılmıştır. Bu kanaldan gidebildiği kadar gidip bu mesele hakkında seslerini yükseltecek insanların, kökünü kazımak demesek bile, nefes almalarını engelleyeceklerdir.

hareketinin karşı karşıya kaldığı sorun çok ciddi. ÖDP'yle sınırlı değil.

Değil, ama ÖDP'deki resmi netleştirelim. Kongrede Parti Meclisi'ne Uras'ın listesinden 28, muhalefetin listesinden 32 kişi seçildi. Başkanlık seçiminde, Uras 467, muhalefetin adayı Kemal Ulusaler 336 oy aldı. Ulusaler, "sorun kimin başkan olacağı değil, bir ideolojik farklılaşma var" diyor. Bu ideolojik farklılaşma meselesi, Şubat 2007'deki kongrede, Uras'ın tartışmalı bir şekilde aday olup başkan seçilmesiyle mi su yüzüne çıktı?

Şubat ayındaki konferansta Uras başkan seçilirken anızalı bir durum oldu diyemeyiz. Uras'ın son dakikada aday olması meselesinin tüzüksel olarak bir sorun yok.

Etik olarak da mı yok?

Etik olarak da yok. Çok daha ciddi bir sorun var: Başkanlık meselesi parti içi demokrasi anlayışımıza göre, o kadar önemli olmama-
lıydı. ÖDP'yi kurarken, siyasi partiler yasasını mümkün mertebe bypass edecek önlemler aldık. Herkesin eşit olabileceği ve üyele-
rin kendi sözcülerini seçeceği bir mekanizma düşündük. Başkanlık sistemi dünyanın her yerinde kraliyet gibidir. Kongre tek dereceli seçtiği takdirde başkanın özel bir konu-
mu olur. Parti içi demokrasiye aykırı bir husustur. Bizim çözemediğimiz mesele başın-
dan beri budur.

**Başlangıçta çözülmüş gibiydi. Uras 1996'da, sizin tarifinize uygun bir şekilde "ben santral memuruyum" diyordu. Demek ki, kurumsal mekanizmalarını yapamadık. Bir de kuruluşta aksini söylemek mümkün değildi. O dönemde parti daha büyük, organlar daha politik, daha güçlüydü, başka türlü bir davranışa izin vermezdi. Ama burada önemli olan şu: Demek ki partide gi-
derek böyle bir ihtiyaç ortaya çıkmış. Sorun yapısal mı diyorsunuz?**

Bir dizi yapısal sorun var. Onları tartışmadığımız takdirde bir arkadaşımızın yaptığı bir

arzayı tartışır duruma geliriz. O arkadaşımız olmasa hiçbir sorunumuz kalmaz gibi abuk subuk bir sonuca ulaşırız. Temel sorun bu durumu üreten yapısal aksaklıklar. Delegasyonun takdiri açısından bir şey daha söyleyeyim: Geçtiğimiz şubat ayında Ufuk Uras'la başkanlık yarışına giren Alper Taş arkadaşımız, bu kongrede PM'ye 485 oyla seçilmiştir. Yani Uras'ın aldığı başkanlık oyundan (467) daha fazlasını almıştır. Delegasyon nasıl bir tercih yaptı, bunu tam olarak açıklamam mümkün değil. Gözüktüğü kadıyla şu: 1500 kişinin katıldığı bir konferans oldu, ki bu Türkiye sosyalist hareketi açısından büyük rakamdır. Mümkündür ki, delegasyonun bir kısmı Uras'ı milletvekili olduğu için genel başkanlığa uygun gördü, ama Parti Meclisi için aynı tutumu takınmadı.

Şubat kongresine dönelim. Birgün'ün taşra baskısında "Alper Taş ÖDP genel başkanı seçildi" dendiğine göre...

O bir gazetecilik zaafiyeti.

Ama Uras'ın adaylığını son anda ilân ettiğini gösteriyor. Siz ne zaman öğrendiniz Uras'ın adaylığını?

Resmen aday olduğunu herkes kongrede öğrendi. Ama defaten ziyaretler var, teklifler var, başkan adayı olmayacak olsa oraya gelmezdi. Geliyorsan aday olacaksın demektir.

Sonuç olarak adaylığını koyma şekli partide bir sorun yarattı, öyle değil mi? Yaratmamalıydı. İç hukukumuzla göre, baş-

kan seçilme tarzında bir sorun yoktur. Tekrar ediyorum: Bir başkanlık meselesi olmamalıdır. Olması bir problemdir. Bu bir yana, ilçe konferansları başladığı zaman adaylar belli olmalıdır. İki aday da ilçe ve il konferansları yapıldığı zaman adaylığını deklare etmemiştir.

Sürece devam edelim. Uras başkan seçildi, seçimler kapıya gelince de parti seçim politikasına ilişkin bir karar aldı. Bu ne zaman oldu, nasıl oldu?

Burada bir resmî tarih var, bir yan resmî tarih var. Yanı resmî tarih açısından baktığımızda, şubat ayındaki kongreden önce, Seyfettin Gürsel bağımsız adaylarla seçime girildiği takdirde bazı yerlerden kazanılabileceğini hesap etmişti. Ahmet İnsel'le birlikte bir toplantı yapılmıştı, bu toplantıya bazı arkadaşlarımız katılmışlardı. Seyfettin Gürsel, liberal bir zat-ı muhteremdir, ama 10 Aralık Girişimi, SHP gibi çevrelerle de ilişkisi var. Bağımsız adaylık meselesi o toplantıda pişmeye başlıyor. İşin gayri resmî tarihi bu, ama gerçeğe biraz daha yakın.

O toplantıya ÖDP'den kimler katıldı?

Çeşitli üyeler. O fikri benimseyenlerden de katılanlar oldu, benimsemeyenlerden de. **Uras'ın aniden karar değiştirip son dakikada başkanlığa aday olmasında o toplantının ve sonrasındaki görüşmelerin etkisi var mı?**

O yorum meselesi.

Sizin yorumunuz ne?

Ben yorumlamak bile istemiyorum.

Sürece devam edelim. Uras başkan seçiliyor, ardından seçim kapıyı çalıyor...

Seçim kapıyı çaldığında temel eğilim de, PM'nin kararı da, ÖDP'nin tek başına seçime gireceği merkezindeydi. Yalnız, karar metninde "istisnai ve özgül durumlar haricinde" diye bir ibare vardı. Bu da, herkes tarafından kabul görecektir bir isim bağımsız aday olursa, ÖDP'nin oyun bozan gibi kalmamasına yönelikti. Bu, bir miktar Gençay Gürsoy için söz konusuydu. Herkes hemfikir olur da,

Gürsoy'a adaylık önerilirse, ona karşı aday çıkarmak problem olabilirdi.

O istisna dışında, PM'nin kararı ÖDP'nin ülke çapında seçime girmesiydi. Uras'ın bağımsız adaylığı söz konusu olunca PM'nin tavrı ne oldu?

Uras'ın adaylığının söz konusu olduğu PM toplantısı çok uzun sürüyor, bitmiyor. Bunun üzerine mesele Merkez Yürütme Kurulu'na devrediliyor. MYK'da gerilimli bir toplantı oluyor, sonuçta Uras'ın adaylığı "istisnai durum"a dayandırılarak kabul ediliyor. Bunun üzerine, ertesi hafta PM olağanüstü bir toplantı yapıyor ve 35'e 16 oyla MYK'nın kararını geri çektiliyor.

Yani, Uras'ın Bin Umut adayı olarak seçime girmesini PM kabul etmedi.

Bu metinlerin hukuken okunmaları çok zor. Çünkü PM de siyasî iradesini koyarak İstanbul 1. bölgede kendisinin aday çıkaracağını açıkça deklare etmiyor. Orayı boşta bırakıyor. MYK'nın kararını iptal ediyor, ama inişiyatif kullanıp yeni bir politika üretmiyor.

Uras milletvekili seçildikten sonra TV'de "DTP'yi grupsuz bırakmam" dedi. Ahmet Türk de Uras'ın kendilerine bu konuda şeref sözü verdiğini söyledi. Dolayısıyla, DTP grupsuz kalırsa –ki, bu zayıf bir ihtimal sayılmaz– Uras ya ÖDP'den istifa edip DTP'ye girecek ya da şeref sözünü çiğneyecek. Öyle bir söz verdikten sonra başkanlığa aday olmaması gerekmez miydi? Ayrıca, Uras DTP'li seçmenlerin yanı sıra, ÖDP'lilerin ve ÖDP'li olmayan kimi solcuların, sosyalistlerin oylarıyla seçildi. Şimdi hem o seçmen kitlesinin milletvekilli, hem de ÖDP başkanı. Ve de parti içi muhalefetin çoğunlukta olduğu bir Parti Meclisi'yle çalışmak zorunda. Bu durum her bakımdan çok sorunlu değil mi?

Seçim sürecinin bütünü o kadar istisnai koşullarda işleyince, seçim sonrasının da makûl bir şekilde yürümesi mümkün değil. Seçim sürecinde ÖDP'yle sınırlı olmayan bir çerçevede iş gördüğünüze göre, hem seçmen bazında, hem o faaliyeti sürdürenler bazında bir sorumluluğunuz olması gerekir. O insanlar ÖDP'ye oy vermediler. Dolayısıyla, burada bir sorun var. Başka bir bileşimin temsilcisi olarak seçiliyorsunuz, hem faaliyeti yürütenler açısından, hem de seçmen bileşimi açısından. Sonra da oradaki kazanımları ÖDP'ye maletmiş oluyorsunuz. Ama, belli ki, bu konuda ne faaliyeti yürütenlerden bir eleştiri geldi, ne de seçmenden. Bunu açıklamak kolay değil. Ben bu sürecin başından itibaren eleştirel bir konumda bulunduğum için, bu mesele nasıl rasyonel bir hale getirilir diye düşünmek durumunda değilim. Neler olacağını göreceğiz.

Kemal Ulusaler "ideolojik farklılaşma"yı iki başlıkta özetliyor. Çatı partisi meselesi ve Ufuk Uras'ın ÖDP'yi liberalleştirme girişimi...

İdeolojik farklılaşma ciddi bir iddiadır. Bunun için ortada tartışma metinlerinin olması gerekir. ÖDP'nin, bildiğiniz gibi, bir yayın organı, iç tartışma organı, bütün üyelerin ya da meraklıların katılabileceği düzenli bir iç bülteni yoktur. Dünyada 12 yıllık geçmiş olup da yayın organı olmayan nadir partilerdendir. Bu çok ciddi bir sorundur. Dolayısıyla, ideolojik farklılık dediğimiz şey, ne kadar köklü bir farklılıktır, onu bilemiyoruz. Farklı

geleneklerden, kesimlerden gelen insanların oluşturduğu bir partide farklılıklar olacaktır. Bu farklılıklar nedir, bunu açık tartışmak gerekir. Liberalleşme iddiası ağır bir iddia. Bunun söylemek için elinizde veriler olması lazım, metinler, eylemler olması gerekir.

Liberalleşme değilse de sosyal demokratlaşma denebilir mi? 10 Aralık Girişimi'yle, SHP'yle ve çeşitli sosyal demokrat kesimlerle temaslar olmadı mı?

Sosyal demokratlaşma da diyemezsiniz, çünkü dünyada o anlamda sosyal demokrasi de kalmadı. ÖDP'nin karşı karşıya kaldığı sorunlar, dünyada birçok sol hareketin karşı karşıya olduğu sorunlar. Temel sorunlardan biri şu: Aşağıdan gelen, seni besleyecek bir hareket, bir sınıf hareketi, bir toplumsal hareket söz konusu değil. Burada ciddi bir ayırım çıkıyor. Eğer ortada bir hareketlilik yoksa, mevcudu değerlendirip, mevcudu görünür kılmak, başkalarıyla flört etmek, ittifak politikaları yaratmak ve partinin adını, sanını, sözünü ayakta tutmak; bir ihtimal budur. ÖDP, 2002 seçimlerinde, merkez organlarının kararını olmadan, Sema Pişkinsüt'le ittifak yaptığı zaman, böyle bir politikayla karşı karşıya kalmıştı maalesef. İkinci şık, buna alternatif olan şık –ki bu ÖDP'nin metinlerinde var– şu: Sınıf hareketi, aşağıdan hareketler mevcut olmayabilir, ancak siz elinizdeki imkânları zorlayarak karınca karınca bu hareketleri inşa etmeye yönelirsiniz. ÖDP üç-dört yıldır toplumsal hareket ve siyaset ilişkisini tartışırken ve geçtiğimiz yıl "Özgürlükçü Sosyalizm Program Konferansı"nı yaparken ikinci şıkta, aşağıdan bir hareket geliştirmeyi ve anti-kapitalist bir yönelişi tercih etmişti. Bu karar benimseyenler ve benimsemeyenler var, hâlâ anlamlı görenler var, görme-yenler var. Temel ayırım burada. Ayrımları daha netleştirmek mümkün olabilir, ama bunun için yeterli deneyim, yeterli tartışma gerekir. Henüz bu yok. Problem de bu. Bağımsız adaylar meselesi, birinci şıkta yatmaktadır, yani hareket ortada yoksa, böyle bir hareketi yaratmak yerine, yukarıdan varolmanın

Polislerle göstericilerin aynı sayıda olduğu bir ÖDP eylemi... "1999 seçimlerinde 0.8 oy alındı. Bugün, 250 bin seçmen, 0.8 oy oranı ÖDP için de, ÖDP dışındaki sosyalistler için de hayal gibi."

Temel sorunlardan biri şu: Aşağıdan gelen, seni besleyecek bir hareket, bir sınıf hareketi, bir toplumsal hareket söz konusu değil. Burada ciddi bir ayırım çıkıyor. Ortada bir hareketlilik yoksa, mevcudu değerlendirip görünür kılmak, başkalarıyla flört etmek, ittifak politikaları yaratmak ve partinin adını, sanını, sözünü ayakta tutmak; bir ihtimal budur.

yollarını aramak. Hatırlattığınız husus doğrudur, Süleyman Çelebi açıkça beyanat vermiştir, 10 Aralık Girişimi çerçevesinde, "ÖDP'nin yüzde 40'ı bizdedir" demıştır. Erol Katırcıoğlu Radikal'de çok açık yazmıştır, şu çevreler, bu çevreler diye sıralarken ÖDP'yi de katmıştır... Ki o dönemde hiçbir ÖDP organının bununla ilgisi yoktur. Böyle bir konu tartışılmamıştır bile. Ama o oluşum içinde gösterilmiştir, demek ki, buna meraklı olanlar var. Bu bir gerçek.

Merakın da ötesinde...

Dahil olanlar var, evet.

Liberalleşme eleştirisinin sebebi de bu herhalde. 10 Aralık Girişimi, "serbest piyasa ekonomisini reddeden solla bir araya gelmeyiz" dememiş miydi?

Burhan Şenatar'ı okuldan arkadaşım olduğum için korumak adına söylemiyorum, hakkaniyetli olmak adına söylüyorum, sosyal alanda liberal politikalara karşı olduklarını beyan etti. Ama, ilginç şey şu: 10 Aralık girişimi DTP'yi dışlayan bir sol derlenmeydi.

Şenatar'ın "piyasa ekonomisini dışlayan solla bir araya gelmeyiz" deyişine televizyonda tanık olduk.

Benim dediğimi de dedi. Ama, o girişimin kurucularından bazıları, özellikle sendika çevresi, çok açık bir şekilde, uzun süre Baykal'dan adaylık beklemişlerdir. O olmayınca, bu girişimin içine girmişlerdir. Aynı şekilde, daha farklı bir ses olduğu iddia edilen Murat Karayalçın da gitti miting alanlarına ve CHP-DSP ittifakından davet gelmiş diye bekledi.

Sonuçta, ÖDP yönetiminin 10 Aralık Girişimi'yle ve SHP'yle flörtleri olmuş...

Parti propagandası yapmayayım ama, ÖDP sözü edilen girişim ve partiden çok daha fazla partidir. Onlara güvenerek bir iş yapmak yerine, ÖDP'nin bütünlüğünü sağlayarak ve geliştirerek yapılacak her hareket çok daha etkili olur. Tabii ki siyaseti sadece teknik bir şey olarak görmüyorsanız, bir küçük grup olursun da, –ben buna da karşıyım ilkesel olarak– büyük bir grubun içine sızma taktiği yapar, oradan bir şey çıkarırsın. 10 Aralık Girişimi veya SHP böyle bir şey de değildir zaten. Seçimler de onu göstermiştir. Eğer onlardan bir isim değil de, Ufuk Uras bağımsız aday olabilseyse, ÖDP'nin genel başkanı olduğu için olmuştur. Orada da ÖDP'nin omurgasına, geçmişine binaen bir teveccüh olmuştur. Merkez solda kısa zamanda yeni bir oluşum beklemek, o gün için de anlamsızdı, bugün için haydi haydi anlamsızdır.

Uras'ın "3M" (Muhammed, Mustafa Kemal, Marx) teorisine ne diyorsunuz?

Bunlar talihsiz metaforlar. Metafor merakı bazen problem çıkarır. Bizim zamanımızda, "3M" dendiğinde, Marx, Marcuse, Mao akla gelirdi. Şimdi bu M'lerden biri "darbeci olmayan Kemalistler". Bu tam ortalamacı bir laftır, ondan olmayan, bundan olmayan, hiçbir şey olmayan bir şeydir. Ama bir taraftan da, her kесе mavi boncuk dağıtıyorsunuz; bunun hiçbir karşılığı yoktur. Bu, zihniyet olarak yanlış, propagandif olarak kullanışsızdır, kendiniz söyley, kendiniz dinlersiniz.

Ama bunu söyleyen herhangi biri değil, sosyalist bir partinin başkanı. Seçim atmosferi içinde şık bulup söyledi sanıyorduk, Altın Kitaplar'ın "Kurtuluş Savaşı Kütüphanesi" dizisinden çıkan "Kurtuluş Savaşı'nda Sol" adlı kitabında bu "tez"i işliyor.

Parti metinlerinde Allahtan böyle bir şey yok. O kitap Uras parti başkanırken çıkmadı, o sö-

zû de bağımsız adayken söyledi. (*kahkahayı patlatıyor*)

“3 M”nin ÖDP’de bir karşılığı var mı?

Böyle bir şey olamaz. Geçtiğimiz yıl yaptığımız Özgürlükçü Sosyalizm Program Konferansı önemli bir konferanstı, ortaya çıkan metin dikkate şayandır. Eğer gerçekten ezilenler için, emekçiler için özgürlükçü bir perspektif üretmek istiyorsak, ezilenlerin kendi hayatından, kendi mücadelelerinden nasiplenmiş insanlar, simgeler, düşünceler anlamlı olur. Ne Muhammed öyledir, ne Mustafa Kemal. Marx’a da yazık olmuştur böyle bir ibarede. (*güliyor*)

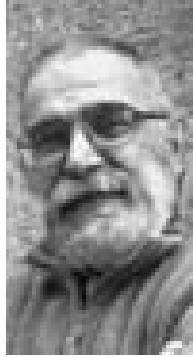
Bahsettiğiniz konferans metnine rağmen partinin başkanının böyle bir tezi ortaya atmasını nasıl yorumlamalı?

Bazı arkadaşlar, içinde bulunduğumuz şartlarda elimizdeki imkânların sınırlı olduğunu, dolayısıyla çok cephede birden mücadele veremeyeceğimizi, bu şartlarda askerî vesayete karşı, milliyetçiliğe karşı mücadeleye öncelik vermek gerektiğini belirtirler. Buna karşılık, son üç-dört yıldır yürüdüğümüz yol, neoliberalizmle, askerî vesayetçilik ve milliyetçilik arasında organik bir bağ olduğu, dolayısıyla, hem sosyal alanda, hem siyasal alanda ikili bir mücadelenin yürütülmesi gerektiği merkezindedir. Önemli bir ayrım budur. Çünkü birinci şık, bizi giderek kapitalizmden kopuş perspektifinden uzaklaştırır, farkında olmadan mevcuda eklemelendirir. 2004’te, herkes çok iyimserdi –sadece ÖDP için söylemiyorum, bu Kürtler için de başkaları için de geçerliydi: “AB ile müzakere tarihi alacağız ve bu durum değişecek.” Aradan geçen zamanda, müzakere tarihi alınmasının çok fazla anlamlı olmadığını, yol açıcı olanın aşağıdaki özgürlük mücadelesi olduğunu inşallah anlamışızdır. Tekrardan aynı durum ortaya çıkıyor. Bu e-muhtıra meselesi, bazıları tarafından çok abartılı ele alındı, AKP ile askerîye arasında, dahşetli bir kutuplaşma olduğu iddia edildi ve bu kutuplaşmada askerî vesayete karşı olmak çok devrimci bir duruş –“şimdi devrimci olmak bu”– olarak sunuldu. Hep başka bir şeye eklemeleniyorsunuz, kendi işinizi yapmaktan aciz kalıyorsunuz. Üstelik, yaptığımız analiz yanlış. Bu, biraz devlet meselesini eksik kavramaktan, neoliberalizmi yanlış anlamaktan, neoliberalizmi yalnızca ekonomik alanda varolan bir şey gibi anlamaktan kaynaklanıyor. Neoliberalizm, yasal düzenlemeler de dahil olmak üzere, ideolojik ve siyasaldır, bütünlüklü bir şeydir. Devleti de buna uygun olarak yeniden inşa eden, düzenleyen bir ideoloji ve siyasettir. Dolayısıyla, neoliberalizme karşı mücadele, hem tutarlı bir antikapitalist mücadeleyi, hem de sosyal, siyasal, demokratik alanda çok yönlü bir mücadeleyi gerektirir. Ama maalesef basite indirgeyerek, “şimdi biraz bununla mücadele edelim, zamanı gelirse ötekiyle mücadele edelim” diyen tedricî, aşamalı bir mücadele anlayışı sosyalist hareketimizin geçmişinde de ege-men olan bir düşüncedir.

Bir de “derin ÖDP” meselesi var...

Bazı kararlar parti organları dışında alınabiliyorsa, yeterince saydam bir ilişki yoksa, parti içi demokrasi işleмиyorsa, evet o takdirde bir “derin ÖDP” söz konusudur. Bence birkaç “derin ÖDP” var. Benim için, kayıtlı dışı olan şey “derin”dir. Seçim kampanyasındaki karar mercii “derin ÖDP”dir. Başkalarının kastettiği “derin ÖDP”, Devrimci Yol geleneğinden gelen arkadaşlarımızın daha topak

İkinci şık şu: Sınıf hareketi, aşağıdan hareketler mevcut olmayabilir, ancak siz elinizdeki imkânları zorlayarak karınca kararınca bu hareketleri inşa etmeye yönelirsiniz. ÖDP geçtiğimiz yıl “Özgürlükçü Sosyalizm Program Konferansı”nı yaparken ikinci şıkkı tercih etmişti.

bir oluşum oldukları herhalde. Ama, kongredeki oy dağılımına baktığımızda, o gelenekten gelenlerin topyekûn aynı yerde olmadıkları görülür. Parti yeterince siyaset tartışmadığı, yeterince düşünce üretmediği, yeterince eylem yapmadığı zaman mazi, menkibeler, hikâyeler, kâbus gibi partinin üzerine çökmeye başlar. Bunu aşmanın yolu, partinin hayatîyetini sürdürmektir. Bir geleneğin ağırlığı olması bir problemdir, ama birinin yerine diğeri olsaydı, acaba ne olurdu? Dev-Yol geleneği bugün çoğunlukta, dün çoğunlukta, bu bir problemdir ama, bütün sorun bundan mı çıkıyor? En kötüsü bu mu? Bu da yapısal bir sorun, parti dergi çıkarmayacak, sonra diyecek ki, bana eski hikâye anlatıyorsunuz. Yeni hikâye nasıl anlatacak ki? Sen yeni hikâye yazmamışsın ki! Saydam ilişki kuramayacaksın, parti organlarının dışında karar alıp uygulayacaksın, sonra karşında “derin ÖDP var” diyeceksin. O zaman, “derinin de derini var” derler. Bu, ancak canlı bir işleyişle çözülecek bir sorundur.

ÖDP çoğulcu bir parti olarak kuruldu, ama 2004’te, çoğulculuğu ortadan kaldındığı söylenen tüzük değişikliği ciddi bir kopmaya neden oldu. Tüzüğün değiştirilmesine ne diyorsunuz?

Biz tüzük değişikliğine karşı çıktık, 100 küsur karşı oy verdik. Şu anda yönetimde olan bazı arkadaşlar, öteki “derin ÖDP”dendir. “Bir defa tüzük değiştirmekle bir şey olmaz” dediler. İşbiririciliğin solcu, sosyalist bir çeşidi! O zaman, bu arkadaşların “derin ÖDP”den bir şikayeti yoktu. “Derin ÖDP” işlerine geliyordu herhalde.

Tüzük değişikliğinin sebebi neydi?

Acılı bir süreçti herkes için, hepimizin farklı düzeylerde sorumluluğu var. Maçka İnişiyatifi ile ÖDP’de kalan arkadaşlar arasında politik bir ayrım yoktu. Aynı gerekçelerini kendilerinin açıklamaları lazım tabii.

Başka ayrılanlar da oldu...

Bir de daha sonra SDP’yi kuran arkadaşlar... Çok daha önemli olan şuydu: ÖDP’nin ayrışmasından sonra, çok büyük bir kesim örgütlü siyaseti terk etti.

Dolayısıyla, tüzük değişikliği herkesin aleyhine olmadı mı?

Oldu ama, tüzük değişikliğini yaratan nedenlerden biri, bazı arkadaşların parti içinde, seçilmiş organlara alternatif organlar kurmalarıydı. Bu, hiçbir partide kolay kolay kaldınlacak bir şey değildi.

Ama siz de tüzük değişikliğine karşı çıktınız. Başka bir çözüm bulunabilirdi. Tüzüksel çözümler, hiçbir zaman çözüm olmayacaktır. O günlerde çeşitli etiketlerle mahkûm edilen arkadaşlar İstanbul 1. bölgedeki bağımsız aday kampanyasına katıldılar. Nihayetinde aynı yerde nefes alıyorsunuz. Tüzüksel çözüm her iki taraf için de ağır kayıplar verilmesine neden olmuştur. ÖDP’den ayrılıp da örgütlü siyasete devam edenler ve kalan ÖDP üyelerine baktarsak, üçte ikisi örgütlü siyaseti bırakmıştır, üçte biri kalmıştır. Bu ciddi bir kayıp. ÖDP’de kalanlar için önemli bir derstir, ÖDP’den ayrılanlar için de çok ağır bir derstir. Kendini dev aynasında görüp de ayrılan, manifestolar yazan arkadaşlar oldu. Onlar da maalesef çok zor duruma kaldılar. Bu çok yönlü bir problemdir, hâlâ yeterli bir muhasebesi yapılmamıştır.

Taraflar önemli bir ders aldıklarına göre, gidenlerin en azından bir kısmının geri çağırılması gibi bir ihtimal var mı?

Genel olarak belli bir programatik zemin

üzerinde sosyalist hareketin yeniden yapılanması, sadece bireyler düzeyinde değil, çevreler düzeyinde de olabilir. Bu her zaman gündemde olmalıdır ve partinin dönemsel faaliyetlerinin içinde yer almalıdır. Sosyalist hareket son elli yılın en kötü durumundadır. Dolayısıyla, en azından bu köhne dünyanın gidişatına takoz koymak için bile insanlar birbirlerine muhtaçlar, birbirlerinin kaymetlerini bilmek durumundalar. Bu takoz koyma eylemi içinde yine kendi tartışmalarını yürütmeliler. Bu elzemdir. Bunun araçları ne olabilir? Bir problem de şudur: Hiç değilse bir ayağı yere basan bir organizmaya ihtiyaç var ki, bu arayış sürebilsin. Bir çekim merkezi olabilsin. Seçimler ve sonrası, şunu gösterdi: Gerek “sosyal demokrasinin bıraktığı boşluğu doldurmak” için bir şeyler tasarlayanlar, gerek sosyalist hareketin yeniden yapılanması için çeşitli arayışlarda bulunanlar yine ÖDP’ye baktılar. ÖDP’nin dağılması veya parçalanması kimse için hayırlı bir şey olarak gözükmedi. Çünkü ÖDP’nin yerine, onun yansı kadar bir hareket koyamazsınız.

ÖDP’yi büyütme mümkün mü?

Son konferansta bizim önerimiz oydu. ÖDP’nin kendi gerçekliğiyle yüzleşmesi, çeşitli açılardan bir bilanço çıkarması lazım. Ama bu bilanço çıkarırken –bir siyasî parti bir sosyoloji kulübü değildir– aynı zamanda herkesin üzerinde anlaşacağı beş-on konu üzerinde, bir eylem programı çerçevesinde faaliyet yürütmeli. Hareket bu kadar geri çekilmişken ÖDP’nin dört dörtlük bir parti halinde kalması mümkün değildir. Toplumsal hareket felaket durumunda, işçi hareketi darmadağın, Kürt hareketi gerilemiş, ÖDP’nin durumu çok iyi! O zaman dışardan hiçbir şeyden etkilenmiyorsun, bir tarikat gibisin demektir. Yaşadığımız sorunlar birçok kesimin sorunlarıdır. Geçtiğimiz yıl program konferansından önce, “Özgürlükçü Sosyalizm” diye bir seminer dizisi yaptık. Kendi dışımızdaki çevrelerden de insanları çağırdık, çeşitli oturumlar yaptık. Daha da çoğaltılabildi bunlar, sadece teorik sorunlar değil, gündelik mücadeleye ilişkin sorunlar da tartışılabilirdi. Hâlâ da yapılabilir, bu önümüzde duran bir görevdir. ÖDP bunu yapmalıdır, başka kimse yapamaz, çünkü bir zemin sunmanızı lazım. ÖDP bunu yaparsa, bu sorunlar ufalır, aşılabilir hale gelir. “Hatasız kul olmaz” diyor Orhan Gencebay, ama ondan çok önce, “devrimci parti hatalarından öğrenir” diyor Lenin. Hatasız olmak diye bir şey yoktur. Hataları nasıl aşarsın? Kusura bakmayın demekle olmaz. Bunun mekanizmasını, işleyişini kurmanız lazım. Organik parti, şefleri iyi bir parti anlamına gelmez. Taban politik olduğu için yukandakilerin zırtapozluk yapmasına izin vermezler. Parti ne kadar politize olursa, ne kadar faaliyet içinde olursa, yukarısının sağa sola yalpalama yapma imkânı o kadar azalır. Ama yukarıyı boş bırakırsan, Jacques Prevert’in aydınlar üzerine bir şiirinde olduğu gibi, adam pır aşkına münevverlik yapar. Ayaklarını koyacak zemin yoksa doğal olarak havada uçmaya başlar. **Konferansta iki metin var, biri muhalefetin broşürü, “Devrimci parti, devrimci siyaset”. Diğeri ise, Uras cenahının “toplumsal muhalefeti ve ÖDP’yi büyütelim” başlıklı bildirisi. Bu metinleri nasıl değerlendiriyorsunuz?**

Bu ifadeler pozisyon deklare etmek içindir. Kimse reformist siyaset yapalım demiyor, kimse ÖDP’yi küçültelim demiyor. Aslı me-

Yılmaz Topaloğlu

Hopa'nın ÖDP'li belediye başkanı Yılmaz Topaloğlu yeniden seçilebilir mi? Masis Kürkçügil'e göre, geçen seçimi nasıl kazandığına bağlı. "Ülke ölçeğinde örgütlü, güçlü bir parti değilseniz, yerel ölçekte kısmi kazanımlar elde etseniz bile onları sürdüremezsiniz. Sosyal hareketler olur, o hareketlerle iç içe geçmişindir, o başka. O milletvekilliği de, belediye başkanlığı da sana gelir zaten. Ama tersi olmaz. Belediye başkanlığını alıp oradan sosyal hareket yapmak mümkün değildir."

seleleri tartışacağımıza pozisyon deklare ediyoruz. Yine de hayırlı olmuştur, taraflar görüşlerini dile getirmişlerdir. Ama, bu görüşler temenni babındadır. Programatik metinler değildir. Zayıftır, eklektiktir. Bildiri, anayasa tartışmalarını ve yerel seçimleri öne çıkarıyor, önümüzdeki dönemde yapılacak en önemli işler olarak. Bir sosyalist parti açısından böyle bir şey söylemek abestir. Anayasa nedir? Egemenlerin yeni koşullar altında kendi iktidarlarını konsolide etmek için yaptıkları bir yasal çerçeve, ilkeler manzumesidir. Şimdi Ekvador'da, Bolivya'da, Venezuela'da da anayasa tartışılıyor. Ama, bizim tartıştığımız gibi değil. Anayasa güç ilişkilerine bağlı bir şey. AKP yüzde 47 almış, CHP yüzde 22, MHP yüzde 14, sen yüzde 1 almışsın toplam, anayasa tartışacaksın! Kim karar verecek? Meclis!

Yine de ideolojik, siyasi bir zemin değil mi anayasa tartışması? Dahil olmakta ne sakınca var?

Buna zoka denir. Atar sana kemiği, sen de kemirir durursun. Bu tuzluk ve salatalık meselesidir. Tuzluk gördükçe insan kendisini salatalık zannetmeye başlarsa hayırlı bir iş değildir. AKP bunu iyi beceriyor. Müzakere tarihi, tartış. Anayasa, tartış. Sen kendi gündemini yaratacaksın.

Anayasa tartışması çerçevesinde kendi gündemimizi toplumsal gündeme dahil etmek; görünür, duyulur kılmak mümkün değil mi?

Bu anayasayı deşifre etmek ayrı, akıl vermek, onu meşru kılmak ayrı. Demin 301'i konuşuyorduk. Yasalar zaman zaman anayasalardan önemli olmuştur. Weimar anayasası Hitler tarafından değiştirilmedi. Hitler Weimar anayasasıyla şansölye oldu. Anayasa bir mutabakat metnidir. Bizim de haklarımız, taleplerimiz yer alsın demek, anayasaya meşruiyet yaratır. Kendi meşruiyetinizi yaratacaksınız, başkasının anayasasına meşruiyet yaratmayacaksınız. Bugün Venezuela'da, muhalefet yeni anayasaya karşı. Üstelik komik durumdadır, Chavez 1999'da yeni anayasa yaptı, o anayasaya muhalefet hayır oyu vermişti. Şimdi o anayasayı savunuyor. Çünkü yeni anayasaya sosyalist müeyyideler koymaya başladı. Bunlar '99 anayasasında yoktu. Bu siyasi bir mücadeledir, ideolojik bir mücadeledir. Bir meseleyi tartışırken başka ülkelerde nasıl tartışılıyor veya hut tarihte nasıl tartışılmıştır diye bakmakta

yarar var. Anayasa sosyalist tarihte ciddiye alınacak bir tartışma konusu olmamıştır, bir kategori bile değildir. Bu bir kurucu meclis talebiyle birlikte oluşturulur, yeni güç ilişkileriyle, eğer gerçekten aşağıdan gelen hareketler yükselmişse, bir önceki sistemin, eski rejimin sınırları yetmediği için bir kurucu meclis talebinde bulunursunuz ve yeni bir anayasa yaparsınız. Anayasa, mevcut egemenlik ilişkisinin sınırlarını çizen, konsolide eden bir belgedir. Bu tartışmaya içeriden katılmak ayrı şey, dışardan teşhir etmek ayrı. Siyasal faaliyetlerimizde bağlanacağımız yer güç ilişkileridir. Terazinin bir kefesinde ezilenlerin, emekçilerin birikmesini ve kendi taleplerini dile getirmesini sağlayacağız, bunun için mücadele edeceğiz. Bu Ekvador'da mümkün oldu, Bolivya'da ve Venezuela'da da oluyor. Sen ne yaparsan yap, burada olması söz konusu değil. Liberal anayasayı içeriden eleştirdiğinde ona meşruiyet sağlayacaksın. Yeterli güç elde etmeden bazı işlere girmek sanıldığı kadar akıllıca değildir. Başkasının oyununda kurban gidersin.

İkinci noktaya gelelim, yerel seçimler meselesine...

Bir mistifikasyon var. "Demokrasi yerelliği, yerellik demokrasiyi temsil eder." Yerelliğin bir sınırı vardır, çünkü iktidar merkezidir. Kumda oynarsın sonunda. Önemli deneyimlerin sınırları Latin Amerika'da birçok yerde gözüktü. En iyisi Porto Alegre'ydı, ki orada bir de eyalet sistemi var, ayrıca merkezi iktidarda desteğin var. Burada yerel seçimlerde ortada olmayan güçlerden bir şemsiye yapacaksın, gökkuşağı filan...

Birkaç belediye kazanmak fena mı olur?

Böyle bir kriter yok. Kaç bin belediye var? Birkaç belediye kazansan ne yapacaksın? Biz kazandık çünkü. 1999'da Erzincan'ın Geçit ilçesinde ve Malatya'nın Ağılbaşı beldesinde, 2004'te Hopa'da ve Yozgat - Bahadın'da. **Fena mı oldu?**

Ülke ölçeğinde örgütlü, güçlü bir parti değilseniz, yerel ölçekte kısmi kazanımlar elde etseniz bile onları sürdüremezsiniz. Nihayetinde, Paris Komünü yapmanız zor, bir devre sonra elinizden gider. Verdiğiniz enerji de cabası. Nitekim 99'da kazandığımızı kaybettik. Varsa yerel bir gücünüz yükleneceksiniz tabii, ama bunun için özel bir tahkimat yaptığınızda, gücünüzü buna yoğunlaştırdığınızda, seçimi seçim için kullandığınızda,

seçim sonrasında kendinizle başbaşa kalırsınız. Diyelim, İstanbul'da bir belediyede yığınak yapacaksınız, mesela Eminönü. Gündüz çalışan çok, ama gece yaşayan az. Bağımsız adaylar için müsait bir seçmen kitlesi var.

Eminönü'nü kazanmak için çalışmaya-lım mı yani?

Gücünüz varsa! Daha önce tabandan, mahallelerden yürüttüğün bir faaliyet olduğu için değil, yukarıdan hamle yapıp diğerlerinden farklı bir aday gönderiyorsun, kazanırsan da mevcudu katladığını zannediyorsun. Tek bir belediyeyi kazanıyorsun, iyi şeyler de yapabilirsin, ama bu sosyalist mücadele değildir. Şöyle diyelim, orada işsizliğe, yoksulluğa, ayrımcılığa karşı bir mücadele yürüteceksen, belediye bunun için elverişli bir araç olmaz. Belediye encümeni vardır, onun üyeleri vardır, onların ilişkileri vardır. Bazen belediye başkanlığını alırsın, encümen başkalarına gider, azınlıkta kalırsın. Envai çeşit mezunlar derneği, hemşerilik örgütleri gibi pek sağlıklı, kalıcı, anlamlı olmayan öznelere iş görmek durumunda kalırsın. Sosyal hareketler olur, o hareketlerle iç içe geçmişindir, o başka. Al, kaçırma; o milletvekilliği de, belediye başkanlığı da sana gelir zaten. Ama tersi olmaz. Belediye başkanlığını alıp oradan sosyal hareket yapmak mümkün değildir. Güliyorsun, ama bu bize söyleniyor.

Muhalefetin "Devrimci parti, devrimci siyaset" tezine ne diyorsunuz?

Niyete bir itirazım yok. ÖDP'nin geçtiğimiz iki-üç yıl içinde toplumsal hareketleri inşa etmek konusunda aldığı kararlar var. Ne kadar uygulamaya kondu, üyeler bu yönde ne kadar eğitildi, imkanlar teknik olarak ne kadar hazırlandı, o ayrı konu. ÖDP -çapına göre dememek lazım- mevcuda göre daha sosyal bir partidir ve bu yönde bazı arayışlar olmuştur. Ama daha çok sözel düzeyde kalıyor. Bu iki görüşün netleşmesi için yeterli pratiğimiz söz konusu değil. Birisi yukarıdan diyor, öbürü aşağıdan diyor. Bağımsız adaylık da aslında tam yukarıdan değil, kendi dışımızdan gelişmeler oldu. Aşağıdan olan bir şey de yok. Şunu da belirtmek gerekir ki, yeni deneyimler yeni kadrolara, gençlere bağlıdır. Gençlikte bir yenilenme, canlanma, siyasallaşma olmadığı takdirde, yaş ortalaması oldukça yükselmiş olan sosyalist kadroların bu tür deneyimlerde yer almaları giderek zorlaşmaktadır. "Yaşlılık muhafazakârlık getirir" anlamında değil, enerji ve yaratıcılık açısından. Yaratıcılık içinde delifışeklik vardır, durmuş oturmuş insan tartabilir, tarihselleştirebilir ama, yaratıcı olmak enerji gerektirir. Sosyalist kadroların önemli bir bölümü 50-60 yaşları arasında yığılmış durumda. Bereketli bir yer değil yani. Ama buna kader olarak bakmamak lazım. Yunanistan'da son seçimlerde PASOK'un solu yüzde 14-15 civarına geldi. Portekiz Komünist Partisi ve Sol Blok, ikisi birlikte yüzde 15 civarında yükseldi. Bu tamamiyle mücadeleye bağlı bir şey. 1999'a kadar Bolivya'da da solcular bizim gibi konuşuyordu, meseleye biraz genetik bakıp "buradan bir şey çıkmaz" diyorlardı. Mücadeleye hazır olmak ve bizden sonraki kuşakların önünü açmak gerekir. Bu bir buluşma meselesidir. Bu buluşmanın ne zaman tecelli edeceğini bilemiyoruz. Klasik hikâyedir, Ocak 1917'de, Lenin 1905 ihtilalini yapan kuşağın artık pek bir şey göremeyeceğini söylüyordu. Bernstein'ın dediği gibi "nihai amaç hiçbir şeydir, hareket her şeydir" gibi bir işbiriciliğe kapılmadan, tarihsel deneyimlere, derslere ve onların ürünü olan il-

kelere sahip çıkmakta dehşetli yarar var. Bu, yürünge kazandırır. İşbiricilik o gün anlam- lı gözükse de, sizi sahnede tutsa bile, o sa- ne çok kaygandır, her an dönebilir. Kalıcı olana, omurgayı oluşturan unsurlara bak- mak lâzım. Dikkatimizi bu omurganın dışın- daki unsurlara verip hayallere kapılırsak so- numuz hüsrân olur.

Broşürde şöyle deniyor: “Mesele, ki- min başkan olacağı değildir. Mesele, parti hukukunun belirlediği demok- ratik ve kolektif siyaset anlayışına uygun olarak yönetilen bir parti mi, yoksa –yarın ne yapacağını kimse- nin bilemediği– bir başkanın istediği gibi yönetilen bir parti mi olacağı meselesidir.”

Bu doğru bir teşhis. Tersini kimse söyle- mez. Mesele, başkan meselesi değildir, program meselesidir. Her şeyden önce or- ganik bir partiye ihtiyacımız var, organik bir partinin temeli de iyi bir PM, iyi bir başkan değildir. Sosyalist bir partide anah- tar üyelerdir. Üye bileşiminiz neyse, en faz- la o kadar olabilirsiniz. Üye bileşiminiz gay- nı siyasiyse, iyi işleyen organlara sahip ol- manız zaten mümkün değildir. Malzemeyi nereden bulacaksınız ki?

Yeni Yol grubu olarak derginizde ya- yınladığımız, konferansta dağıttığımız bir bildirge var. Ne diyor o bildirge?

Biz süreci eleştirdik. Hem bağımsız aday meselesindeki bireysel girişimi eleştirdik, hem PM'nin tutumunu. Çünkü PM bu ko- nuda irade koymadı. Kapsamlı bir tartışma- ya ihtiyacımız var, bize kulak verebilecek herkesle bir tartışma yürütmeye ihtiyacımız var. ÖDP'yi bir şef sistemi, “partim, partim, güzel partim” diye kurgulamadık. Ya aşağı- dakilerin mücadelesine bir kanal açacaktık, ya da varolmamızın bir anlamı yoktu. Orga- nik bir parti haline gelmek demek, sözüyle ve işiyle organik bir parti haline gelmek de- mek. Bu ikisi arasında giderek bir uçurum oluşuyor. Güzel sözler söylüyorsunuz, ama buna uygun bir eyleminiz olmuyor.

Niye böyle oluyor?

Esas sorun politik olamamaktır. Kastettiğim şu: Çoğulculuk diyorsun, herkes çoğulculu- ğu seviyor, güzel laf. Nedir bu çoğulculuk? Sektörel midir? Aramızda feministler var, ekolojistler var, o var, bu var. Veya coğrafi mi? Çeşitli vilayetlerden gelen arkadaşları- mız PM'de temsil edilecek. Böyle bir şey mi çoğulculuk? Yoksa fikri bir şey mi? Fikri ço- ğulculuk dediğimiz zaman, herkesin tezi olur, o tezler delegasyon tarafından değeri- lendirilir, PM'de temsil edilir. İlişkiler ağı da ona göre şekillenir. Bizde böyle değil. Karar- lar, komisyonda birleştirilir. Birleştirmek ba- zen şekilsizleştirmek demektir. Sana da uyar, bana da uyar. Ne iş yapacağız? Bir iş yapamayacağız. Halbuki, sen çoğunluksan senin dediğini yaparız, ben de sana iki sene sonra, “bu iş böyle yürümüyor” derim. De- legasyona dersin ki, bu iş şöyle yürüsün. Bir sorunumuz da bu: “Fikri tartışma problem çıkarır.” Sonra da en küçük aygıtsal mesele- lerde problem çıkıyor.

ÖDP'nin bir yayınının olmamasından yakındınız. Niye yok hakikaten?

Zaman zaman çıkarıldı, fakat bir süreklilik sağlanamadı. Demek ki üyeler talep etmi- yor. Hayatımda böyle şey görmedim. Başka bir yerde, ÖDP gibi dört bin üyesi olan, sen- dikal faaliyeti olan, kurumsal faaliyeti olan

bir partinin haftalık bir yayın organı yoksa...

Böyle bir talep olmadığımı nereden bili- yorsunuz?

İki bin kişilik iletişim zincirimiz var. Orada her şey konuşulur, olur olmaz şeyler yazılır. Tek tük arkadaşlarımız dışında böyle bir kay- gısı yok insanların.

Nasıl aşılabılır bu?

Aşamazsak altta kalırız. Altta kalışımızın te- mel nedenlerinden biri bu. Haftalık yayının olsa, seçim dönemindeki bütün tartışmalar, o onu mu dedi, bu bunu mu dedi hikâyesi, her hafta kayda geçer. Şimdi ortada kayıtlı bir söz olmadığı için her an her şey olabilir. İşin garip tarafı şu: Üyeler nihai karar gelene kadar ne yapacaklarını kestiremiyorlar. Oysa, seçim sözcüğünün ilk harfi telaffuz edildiği andan itibaren sokakta, meyhanede, yatak- hanede, pastanede herkes angaje olmaya başlar. Bir düzen partisi olmadığına göre, maddi imkânların, gücün sınırlı olduğuna göre, daha o harf telaffuz edilmeden hareke- te geçmiş olman lazımken, ne harfi, ne cüm- lesi, ne paragrafı, iş biterken ancak durum deklare ediyorsun. Haftalık yayının olduğu zaman her şeyi tak tak tak ortaya koymak zorundasın. Hata olabilir, eksik olabilir, gide- rirsin, düzeltirsin. Ama yayının yoksa kötü- rüm olursun. ÖDP'nin temel meselelerinden biri budur. Politika davranmaktır, ama şuur- suz bir şekilde değil, ne yaptığını bilerek davranmaktır, ne yapacağını da büyük ölçü- de siyasi kültürün gösterir. Siyasi kültürünü de yayın organın sağlar. Aksi takdirde bir sosyal vaka, bir çevre haline dönüşebilirsiniz. Bu sadece ÖDP'nin sorunu değil, çok sevdi- ğim, saydığım başka sosyalist hareketlerin de temel sorunlarından biri. Böyle giderse, siyaset geçmişe ait bir şey olarak kalır, sen de yaıtılmış bir topluluk, bir çevre, bir sosyal vaka olursun. Bu kırılmadığı, aşılmadığı tak- dirde, birileri bu ilişkiler ağını ve bu etiketi başka türlü bir siyasetin aracı haline getir- meye çalışır. Bu tehlikelidir, tehlikenin enca- mını duvara vurduğumuzda anlarız.

Aşağı yukarı duvara vurulmadı mı za- ten? Ortada ağır bir yenilgi yok mu?

Daha ağır olan şu: '99 seçimlerinin arefesin- de yapılan güvenilir bir araştırma, kendisine sosyalist diyen seçmen oranının yüzde 2 ol- duğunu gösteriyordu. Bu oran yarı yarıya düşmüştür. Elli yıldır Türkiye sosyalist hare- ketinin nefes aldığı alan hiç bu kadar daral- mamıştır. Bunu görmeden bir durum değeri- lendirmesi yapmak, şu veya bu şekilde yap- tığımız bir işten hoşnut olmak akıl kân değıl- dir. Esas kriter budur. Esas kriter bu yüzde 2'yi çoğaltmaktır. Sosyalist hareket çok ciddi bir düşüş içindedir, aynı şey daha düşük bir oranda olmakla birlikte, Kürt hareketi için de geçerlidir. Dolayısıyla, başta ÖDP olmak üze- re çeşitli sol kesimler dibe vurduğumuzun bilinciyle hareket etme durumundadır. Yeni- den yapılanma imkânları araştırılmalıdır, en küçük çap değerlendirilmelidir. Yukandan, temsili kurumsal çerçeveden değil, mümkün mertebe aşağıdan, yeni mücadeleler için ye- ni insanlar kazanmak, çeşitli yakıcı sorunlar etrafında inisiyatifler oluşturularak gerçekle- ştirilebilir. Aksi takdirde, sahnede birden faz- la insanı görebiliriz, ama sahnenin arkasında kimse kalmaz.

Rakamlara vurursak tablo ne?

ÖDP açısından tablo şu: '99 seçimlerinde 0.8 oy alındı. Baraj olmasaydı ne olabilirdi, kes- tirmek mümkün değil. Bugün, 250 bin seç- men, 0.8 oy oranı ÖDP için de, ÖDP dışında-

İlk gençliğimde de iri yarıydım, inşaatlarda amelelik yaptım.

Çatı partisinden bahseden arkadaşların herhalde çatı mefhumuyla alâkaları yok. Çatının olması için zemin ve duvarlar lâzım.

Yukarıdan projeler yerine, sosyalist hareket beş yıl aşağıdan çalışsa...

Yüzde 1'e düşmüşsün, daha nereye düşeceksin? Bunu mesele edinmeyip proje üretmekle, üç-beş aklievveli yanyana getirmekle sosyalist hareket gelişmez.

ki sosyalistler için de hayal gibi. 2002'de ÖDP 105 bin oy aldı, 0.3'e düştü. Bu oran '94 yerel seçimlerinde bizim Birleşik Sosyalist Alternatıf'ın üç günde derme çatma giriştiği kam- panyada aldığına eşit. ÖDP '99 seçimlerinde toplam sosyalist oyları yukarı çekti, bu bir gerçek. Ondan sonra bu düşüşü bağımsız adayların aldığı oylarla telafi etmek, ikisini ay- nı kefeye koymak mümkün değil. Mesela Baskın Oran'a verilen 32 bin oyun yansı, Bas- kın Oran aday olmasaydı AKP'ye gidecekti. Bildiğimiz bazı cemaat oylan açısından bu böyle. Birinci bölgedeki oyların büyük kısmı zaten DTP oylan. Ama totalde, ÖDP'nin, TKP'nin, EMEP'in ve diğerlerinin aldığı oy yüzde bir dolayına oturmuş durumdadır. Yüz- de sıfır olması mümkün değil zaten. Bugün Irak'ta seçimler olsa kendisine sosyalist diyen herhangi bir parti yüzde bir alır.

Üye sayısı açısından durum ne?

2000'deki konferansa katılan üye sayısı (ai- datlarını ödeyip oy kullananlar) 16.700 dola- yındadır. Bugünse dört bin. Ama ÖDP'den ayrılanlar için kayıp oranı çok daha fazladır. ÖDP'de dört bin oyu olan gruplar bin kişiyi derleyememiştir. ÖDP'de kalanların, o za- manki Özgürlükçü Sosyalist Platform'un on bin oyu vardı, dört bine indi.

İnsan “keşke en başa dönülebilse” de- mekten kendini alamıyor...

Yeniden başa dönme imkânımız yok. Şöyle yok: ÖDP'yi kuran üyeler, kesimler, çevreler ÖDP öncesindeki mücadelelerin ürünüydüler, temsilcisiydiler. Canlı, nispeten dinamik un- surlardı, aradan geçen 12 yıllık dönemde ye- ni bir kuşak ortaya çıkmadı. Temel problemler- den biri bu. Şimdi Ocak 1996'ya gitmek ha- yırlı bir durum vermez, ters takla atanların be- li kınlabılır. Yaş ortalaması dehşetli yüksel- miştir çünkü. Mütevazı olmak, elindekinin kıymetini bilmek, afaki olmadan ortak müca- dele kanallarını bulmak yeni bir başlangıç için bir imkân olabilir. Ama bizim sosyalist gele- neğimiz maalesef durgunluk dönemlerinde iş yapmaya pek müsait değil. Bol ahkâm kesili- yor ve balık hafızasıyla hareket ediliyor.

Çatı partisi fikrine nasıl bakıyorsunuz?

İlk gençliğimde de iri yarıydım, inşaatlarda amelelik yaptım. Çatı partisinden bahseden arkadaşların herhalde çatı mefhumuyla alâka- ları yok. Çatının olması için zemin ve duvar- lar lâzım. Bir ilişki ağı olması yararlıdır, ama çatı iddialı laftır. Kim zemin, kim duvar onu görelim ki, çatıyı da bilelim. Seçim ittifakın- dan bahsediliyorsa, seçim geldiğinde taraflar oturup konuşur, bu başka bir şeydir. Ama bir hareket örgütlemekten bahsediliyorsa, çatıyla olacak şey değildir. Varolan şeylerin çatısı olur, olmayan şeylerin çatısı olmaz. Çatıdan bahseden arkadaşlar da iç krizden malûl va- ziyetteler. Yukarıdan projeler yerine, sosyalist hareket beş yıl aşağıdan çalışsa da, yeni de- neyimler edinse, biraz daha mütevazı olsa, medyaya meraklı olmasa... Bundan daha kö- tüsü olunmaz. Her seferinde kürsüdeyiz, DTP geleneğiyle veyahah SHP geleneğiyle, Sema Pişkinsüt'le veya bilmem kimle bir ilişki ağı içinde sahnede kalıyoruz. Sonuç? Sürekli su kaybediyoruz. Eğer bir şey yapmak isti- yorsanız bunu bir-iki günde yapamazsınız. Herhangi bir mücadele olmadan, herhangi bir deneyim olmadan sonuç elde etmeye çalışmak akıl alır şey değil. Yüzde 1'e düş- müşsün, daha nereye düşeceksin? Bunu mesele edinmeyip proje üretmekle, üç-beş aklievveli yanyana getirmekle sosyalist hare- ket gelişmez.

10. İSTANBUL BİENALİ'NDE TERS YÖN: PARKALINÇ

Davut'la Golyat'ın hikâyesi

Acele acele yürürken birden frene bastık. “Bu düzen içinde yapabileceğiniz şeyler vardır. Geri kalan her şey için Parkalınç” diyordu duvardaki afiş. Yaklaşıp baktık. Devamı şöyleydi: “Parkalınç linç geçirmez! Taş, sopa, cop, yumruk darbelerinden etkilenmez. Düzenin geçerli değerlerinin arkasında barbar bir şiddetin olduğunu bilenlerin giysisidir. Parkalınç gücü arkasına alanları için değil, tarihi tersten okuyanlar için imal edilmiştir.” Bir de şirket logosu vardı: TersYön. Sağa sola sorduk, ne iş diye. Hakikaten parka reklamı olduğunu söyleyenler, film afişi diyenler oldu. Derken öğrendik ki, Bienal’de sergilenen bir “iş”miş. Vukuatı güncel sanat şubemize havale ettik, işin aslını astarını öğrendikten sonra, Parkalınç’ın faili Burak Delier’in ifadesini bir de bizim büroda aldık.

TersYön isimli kurgusal bir şirket kurdun. Şirketin ürettiği ilk ürün de 10. İstanbul Bienali kapsamında sergilediğin Parkalınç. Linç girişimlerine, polis dayığına karşı koruma sağlayan bu montun siyasal çalışmaların biraraya getirildiği Antrepo’ya değil de İMÇ’ye yerleştirilmiş olması da sanırım bu ekonomik boyut ile ilgili –şirket fikri, Parkalınç afişlerin reklâm yaparcasına sokaklara yapıştırılmış olması ve montların sergi süresince sembolik olarak satılıyor oluşu buna eşlik ediyor. İronik bir meta üretimine girişiyorsun ve bunu toplumsallık içinde yara açan bir olguyla ilişkilendiriyorsun. Buradaki ekonomik göndermeler nasıl işliyor?

Burak Delier: Bu işin hem siyasal, hem de ekonomik boyutları var. Projeyle vurgulamak istediğim şey, maruz kaldığımız siyasetin her zaman ekonomiyle ve tüketimle bağlantılı olduğuydu. Kültür alanında bir eleştiride bulunurken, sanki bu sadece kültür siyasetiyle ilgiliymiş ve ekonomik boyutu yokmuş gibi davranıyoruz. Oysa, siyaseti ekonomiden soyutlamak gerekiyor. Bu, Marksist teorinin ve genel olarak solun argümanlarının geçersizleşmiş olduğu savı ve buna paralel olarak da solun liberalleşmeye, içi boşalmış bir “ifade özgürlüğü”ne indirgenmesiyle ilgili. Evet, ironik bir meta üretimine girişiyorum. Bu parkaların bir sanat eseri mi yoksa bir meta mı olduğu sorusunu sormak gerekiyor. Sanat eserinin en lüks meta olduğu ve metalaşmış

Eğer bir alan burjuvazi, sermaye tarafından temellük ediliyorsa, buna karşı temellük stratejisi ile cevap vermek gerekir. Alanı terk etmek baştan bu kaybı kabullenmek anlamına geliyor. Sanatı yeniden temellük ederek, onu yeniden kendimizin kılarak cevap vermeliyiz.

bir nesnenin içindeki bütün siyasal göndermeleri ve bütün direnme yeteneğini yitireceği savını tartışmaya açmaya çalışıyorum. Günümüzde sanat eseri dediğimiz şey, tam anlamıyla en lüks tüketim nesnesidir, metaların en metası, en özeldir ve –şirketlerin ve reklâmcıların dilini kullanırsak– A+ tüketici grubuna ve daha da üstüne hitap eder. Kaldı ki sanat iddiası taşımayan meta üretimi de belli bir ekonomik gücü olan, üretilen şeyi tüketebilecek sınıflar için üretilir. Kimse tüketim gücü olmayan insanlar için bir şey üretmez. Serbest piyasanın kendinden menkul demokrasininin “zırt!” dediği yer burası. TersYön’le yapmaya çalıştığım şey bu akışı tersine çevirmek. Zaten meta olan ve sınırlı sayıda, özel insanlar için üretilen sanat eserine başka bir sanat eseriyle değil, sınırsız sayıda toplumun ezilenleri ve horgörülenleri için üretilen başka bir metayla cevap vermek. Belli bir işlevi, bir fiyatı olan, reklâmı, satışı yapılan bir nesne. Fakat, bu nesnenin “hedef kitlesi” normal tüketici skalasında en aşağıda bulunan, hatta o skalada hiç bulunmayanlar. Bu anlamda meta olmasına rağmen direnebilecek, siyasetini yitirmeyecek bir “meta” olduğunu düşünüyorum bu parkaların. Sistemi radikal bir biçimde kökten yıkmayı değil, –bu fazla kolay ve çok satacak bir fikir– onu, onun içinden sorunsallaştırmayı ve eğip, bükmeyi gözettim. İnsanlar gelip bu parkaları sembolik bir rakama satın alırlarsa iş çalışmış olacak ve TersYön bir sonraki “ürünü” için gerekli olan sermayeyi toplayacak.

Radikal’deki söyleşinde güncel sanat alanını liberalizme yakın bularak eleştiriyorsun. Ama Avrupa’da sanatın son on yıl içinde siyasallaşmasına paralel olarak, senin gibi düşünen pek çok sanatçı ortaya çıktı ve kurdukları kolektiflerle ve alternatif sanat mekânlarıyla kendilerine zemin açmaya giriştiler. Hatta kimi durumlarda, Seattle-sonrası sosyal hareketliliklerin içinde yer aldılar. Ekonomi-politiği eleştirel açıdan ele alan bu sanatçılar için ağırlıklı biçimde liberalizm tarafından kodlanmış bir alanda faaliyet göstermek ne anlama geliyor? Büyük şirketler tarafından desteklenen büyük ölçekli bir sergide neo-liberalizm eleştirisine girişmek mümkün mü? Ya da daha özelden, Parkalınç Bienal bağlamında nasıl işliyor, eleştireliliğini nasıl inşa ediyor?

Bu ikircikli bir mesele... Sanat denilen şeyin piyasanın ya da sponsor şirketlerin üst-dilinin kodlamalarından kaçan bir nüvesi olduğunu düşünüyorum. Buna sığınmak istemiyorum, ama belirtmeden de geçemeyeceğim, sanat denilen şey her zaman burjuvazi ve aristokrasi tarafından desteklenmiştir ve sanatçılar da bunun farkında olarak çeşitli direniş yöntemleri geliştirmişlerdir. Sanatın alâmet-i farıkaşı bana kalırsa üst-belirlemele-re sığmayan bir şey olmasında yatıyor. Fakat, bunu kesinlikle, “boş verelim bu durumu, biz işimize bakalım” çığlığıyla anlamayalım. Sanat sizin kontrolünüzden kaçarak, başka şeyleri, fikirleri, durumları, eylemleri tetikleyecek bir yeteneğe sahiptir. Bu yeteneği etkinleştirmek asıl meseledir. İster alternatif bir mekânda, ister dünyanın en güçlü sponsor destekli sergisinde, bunu yapabiliyorsanız küçük çaplı bir zafer kazandınız demektir. Sanatçı bu anlamda bir “hain”dir ve olmalıdır da. Burjuva sınıfından beslense de işçi sınıfına, daha aşağılara, yersiz yurtsuzlara, tarihin dışına düşürülmüşlere doğru gitmelidir. Dolayısıyla, büyük şirketler tarafından desteklenen bir sergide neo-liberalizm eleştirisine girişmek mümkündür -aynı zamanda gereklidir. Kaldı ki, bu kadar büyük bir serginin sonunda ne çıkacağını küratör dahil kimse bilemez, yani o büyük şirketler de neye sponsor olduklarını bilmezler. Onlar için prestij önemli, yüzey önemli, içerikle pek ilgilenmezler. Bizim içinse içerik merkezî önemdedir. Mesela yüzeyi ve estetiği bile bile boşlayarak içeriğe yönelmek bir direniş stratejisi olabilir bugün; ya- nın, içerik üst-dil tarafından temellük edildiğinde ise tekrar estetiği bir direniş olanağı olarak araştırmak... Bu anlamda, Parkalınç’ın de Bienal bağlamında da olsa çalıştığını, o kısıtlayıcı üst-dilden kaçabildiğini düşünüyorum. Zaten, işin kendisi çok somut ve kaba bir şeyi hedefliyor, küçük de olsa bir “şirketin” ürettiği bu parkaları, birileri büyük şirketlere, devletlere, savaşa karşı yapılan gösterilerde, yürüyüşlerde, eylemlerde kullandığı zaman iş tamamlanmış olacak. Yapılan şeylere Bienal formatından bağımsız olarak da bakmak gerekiyor. Bütün bir sergiyi 100 küsur sanat eserini, binlerce dallanıp budaklanan düşünceyi ve tavrı, bu büyük sergi şirketler tarafından destekleniyor diye geçmek, fazla basit olmuyor mu diye sormak isterim. Sanki burada bir tür muhalif düşünce tembelliği var gibi geliyor, çünkü bu büyük şir-

ketlerin sponsorluğu eleştirisi hazır olarak orada duruyor zaten, hemen –refleks gibi– ona tutunuluyor. Tutunacak daha sağlam şeyler gerekli diye düşünüyorum. Üstelik bizim tam tersine, çokluğa, çoğalmaya, binbir düşünce ve tavırla, binbir taraftan düzenin altını oymaya, genişlemeye, alanları geri almaya ihtiyacımız yok mu?

“Güncel”, “çağdaş”, “kavramsal” sanat ifadelerine karşı son yıllarda güçlü bir tepki oluştu Türkiye’de. Sol cemahtan da, bütün bir ifade alanını “geç kapitalizmin kültürel mantığı” olarak toptan reddedenler var. Kimi zaman bir “altın-çağ” a sığınan, kimi zaman Adornocu estetizme hapsolan, kimi zaman yeni-milliyetçilikle paslaşan, kimi zaman sanatta el emeğinin ve becerisinin vazgeçilemezliği konusuna takılıp kalan farklı kaynaklardan geliyor bu tepki. Yeni görme ve bilme biçimleri yokmuş gibi davranan, güncel sanat içindeki siyasallaşma eğrisini ve bağımsız projeleri görmezden gelen bir anlayış bu. Sen doğrudan hedef oldun mu bu tür tepkilere?

Doğrudan hedef olmadım. Fakat, Türkiye, kendisini hiç de saklama veya saklanma ihtiyacı hissetmeyen, fütursuz bir milliyetle karşı karşıya kalmış durumda. Sağ olsun, solu olsun milliyetçi olmayan ya da milliyetçilikle temas etmeyen bir politik eğilim neredeyse yok gibi. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi dekanı ve öğretim üyeleri de, kendilerinde Bienal’e karşı Kemalizmin tepeden inen modernleşme projesini savunma zorunluluğu hissettiler. Dünya tarihinde kendi dinamikleri ile modernleşen ülke sayısının bir elin parmaklarını geçmediğini tartışmak falan aklına gelmiyor bu kesimin. Bu mevzular, son 30-40 yıldır Türkiye’de konuşulmasına rağmen, güzide hocalarımız bu tartışmalardan bihaber gibiler ya da devekuşu misali bihaber kalmayı bilinçli olarak seçiyorlar. Olsun. Kendini sürekli tehlike altında hissedemeyen, hayatın her alanını korkular ve tehlikelerle tarifleyen, içe kapanmacı, bazı kişileri, değerleri, tarihsel olguları hiç sorgulamadan putlaştırarak kabul eden, giderek katılan, dolayısıyla en ufak bir çatlak ses veya eleştiriye tahammülü olmayan bir ruh hali yerleşmiş gibi gözüküyor. Böyle bir ruh halinin karşısında düşmanlaştırılmak, “vatan haini” ilan edilmek oldukça kolay. Fazla bir şey yapmanız gerekmiyor gerçekten, en ortalama insanî değerleri savunmanız yeterli bunun için. Bu tür “eleştiri”lerin tartışılacak bir tarafı yok bana göre. Şunu göstermesi açısından önemli olabilir ancak; kendini “ilerici”, “modern”, “elit”, “özgürlükçü”, “aydın” sayan birçok insanın –ki bu bağlamda sanat alanı bir istisna değil– damarlarında milliyetçilik, devletçilik, tutuculuk ve otoriterlik akıyor. Önemli geliyor bu bana, çünkü bütün bir değerler sistemini ve tarihsel aktörleri, politikacıları, sanatçıları bir bakış açısı ile sorunsallaştırmak gerekiyor. En temelden, “Türkiye Cumhuriyeti, tarihi boyunca resmi ideoloji ile bağını koparmış gerçekten özgürlükçü bir politik akım veya sanat eğilimi oldu mu?” diye sorarak başlamak gerekiyor. Soldan “çağdaş”, “güncel”, “kavramsal” sanat diye adlandırılan sanat eğilimlerine gelen totalleştirici tepkiye de buradan bakabiliriz. Saydığın tep-

kiler ve bu tepkilerin geliş şekli “modern” diye tabir edeceğim 1960’lara kadar olan sanat ve eleştirel pratiklerle bağlantılı geliyor bana. Kabaca ele almak gerekirse, bu da diyelim Eleştirel Teori ve Marksizm dahilindeki bazı anlayışlarla doğrudan bağlantılı. Oysa, 60 ve 70’lerden sonra estetikçi, modern sanat anlayışının kınlanması ile başlayan sanat pratikleri, farklı ve çoklu eleştirel yöntemler izliyorlar. Sanatın çatallanması, siyasal düşünüşteki kınımlarla doğrudan ilgili. Modernlik sonrasında, sanatın kendi içinde kapalı bir anıltı olmaktan çıkmasını, sosyal, ekonomik, politik, gündelik alanlara sızarak güncel, yaşayan derterli yakalamaya çalışmasını, dolayısıyla, çevreciliğin, post-kolonyal, feminist, post-yapısalcı, toplumsal cinsiyet teorilerinin getirdiği yeni açılımlarla paslaşmasını görüyoruz. Şuna gelmek istiyorum, bizdeki solun büyük kesimi hâlâ oldukça ortodoks. Çoğunlukla anarşistlerin önyak olduğu 90’lardaki küre-

Burak Delier

sel adalet talebine, örgütlenme biçimlerine de oldukça mesafeli yaklaşmış olduklarını biliyoruz. Bahsettiğin gibi güncel sanattaki siyasallaşma eğrisine yabancı değiller sadece, aynı zamanda yeni politik pratiklere, örgütlenme biçimlerine ve bakış açılarına da yabancılar. Kaldı ki, anarşizmle, post-yapısalcılıkla yatıp kalkan, liberter, anti-otoriter, antimilitarist birisi bile konu sanat olduğunda tutucu olabiliyor. Sanat derken çoğu zaman, duvardaki bir hoşluğa indirgenmiş, bir tüketim nesnesi haline gelmiş yağlı boya ve tablonun, 1920’lerin ve 1930’ların Paris’ine özgü, bohem havası anlaşılıyor. Sanırım bize düşen, yeni liberter politik pratikler ve teorilerle güncel sanatın, çeşitlenen deneysel sanat biçimlerinin alışverişini daha görünür kılmak. **Yine de küresel düzlemde, ve özellikle Türkiye’de son dönemde yaşanan güncel sanatı nezhleştirme, bir izlenec zeminine dönüştürme eğiliminin olduğunu tespit etmek gerekiyor. Bir zamanlar, Osmanlı üzerine çalışmış oryantalist ressamalara, sonra da 1980’li yıllarda yeni-dışavurumculara, sermaye odakları ya da burjuva aileler tarafından gösterilen ilgi, bugün güncel sanat üzerine kaymış vaziyette. Bu aileler ve finans şirketleri tarafından açılan sanat kurumları da belirli etkilere sahip oluyor. Siyasal anlamda sert çalışmalar steril sergi mekânlarında ıslaha tâbi tu-**

Sanatçı “hain”dir ve olmalıdır da. Burjuva sınıfından beslense de işçi sınıfına, daha aşağılara, yersiz yurtsuzlara, tarihin dışına düşürülmüşlere doğru gitmelidir. Dolayısıyla, büyük şirketler tarafından desteklenen bir sergide neo-liberalizm eleştirisine girişmek mümkündür, aynı zamanda gereklidir.

tuluyor. Bunun da ötesinde estetizmin ve psikolojizmin uysal yorumlarına bağlanan işler öne çıkarılıyor. Böyle bir ortamda yapıcı bir “hıyanet” ne kadar mümkün? “İçerden saptırma” fikri yakın geçmişte Situasyonist Enternasyonal’in diğer argümanlarıyla birlikte yeniden gündeme geldi. Ama bunun da sınırlarına gelmiş gibiyiz. Söz konusu olan “içeri”si sürekli sağa kayıyorsa ya da giderek sermaye mantığı içine gömmülüyorsa, onu içeride kalarak saptırmaya çalışanlar da istemedikleri yerlere sürüklenmiyorlar mı? 2005 Bienal’indeki çalışman (“Muhafız”) rahatsızlığa yol açmıştı ve sen de açılışın hemen öncesinde geri çekmiştin. Her şeyin saptırılabilir olduğunu düşünüyor musun? Bir noktada kopuşma gerekmiyor mu? Her şeyin illâ ki saptırılabilir olduğunu düşünmüyorum. Perdeyi aralamak için savrulma riskini göze almak gerekiyor. Geçen Bienal’deki durum her şeyi yeterince anlatıyor. “Muhafız” nedeniyle gelişen olaylar silsilesi neyin nasıl yürüdüğünü göstermesi açısından önemliydi; nasıl diyelim, yumuşak yüzün arkasındaki demir yumruğu görünür kılmişti. Bu açıdan hâlâ önemli. “İçeride” oynamanın, oyunun kurallarını kabul ederek, o kurallar içinde bir direniş, bir açılım veya çözüm arayarak oynamak olduğunu belirtelim. “Dışarıda” olduğumuzu varsaydığımızda bile, oyunu çözmek için oynamamız gerekir. TersYön, zaten böyle bir strateji izliyor; şirket, ürün, reklam kampanyası, satış, ticaret, vs. bütün bu kavramları, bütün bu işleyişi, bütün ekonomik ve siyasî düzeni “saptırmaya” çalışıyor. Sponsor destekli bir büyük sergiyi niye saptırmaya çalışmasın? Ben, sanatın bir telâfi alanı olduğunu düşünmüyorum. Yani, dünya hali ve düzeni bir tarafa, sanat başka bir tarafa değil. Sanat, “aşağılık” dünyadan ayrı, bu dünyadaki olumsuzlukların telâfi edileceği ya da kuru ifadelerle yansıtılacağı “yüksek” bir alan değil. Sanat bu dünyaya müdahale edebilecek, onu dönüştürebilecek bir güç. O yüzden “içeride” ve etkin olmalı. Kendi özel ve ayrıcalıklı mahallesine çekilmemeli. Fakat, oyunu oynamak kadar oyunu bırakmak, oynamamak, reddetmek de vardır. Kopuş imkânının kalmadığı, gözetilmediği bir durum tam bir tahakküme ve teslim oluşa işaret eder. Ama, şunu iyice açalım, eğer bir alan burjuvazi/sermaye tarafından temellük ediliyorsa, buna karşı-temellük stratejisi ile cevap vermek gerekir. Alanı terk etmek baştan bu kaybı kabullenmek anlamına geliyor bence. Tersine, sanatın entelektüel bir alan olarak içi boşaltılıyorsa ya da sanat eseri bir lüks tüketim nesnesi olarak sömürülüyorsa, bunlara sanatı yeniden temellük ederek, onu yeniden kendimizin kılarak cevap vermeliyiz. Burada “içerisi”, “dışansı” veya “saptırma” gibi kavramlardan başka kavramlara ihtiyacımız var gibi. Bir arkadaşım “içerisi” veya “dışansı” diye düşünmektense bir “terbiye” geliştirmenin daha doğru olacağını söylemişti. Farklı anlara, farklı durumlara ve olaylara, farklı konumlardan cevap vermenin, bir konumu veya bir stratejiyi mutlaklaştırmadan, nihai çözümümüz gibi öne sürmeden, kopuş imkânını da örtbas etmeden, sürekli bir direniş çabasına girişmenin gerekliliğini anlıyoruz bundan. Golyat’la Davut’un hikâyesini

biliyoruz. Adaletsiz, ahlâksız, eşit olmayan bir mücadelenin içindeyiz, sömüren ve savuran devâsa düzeneklere karşı “küçük adamlar” olarak daha zeki ve kurnaz olmalıyız. Senin de vurguladığın gibi, geriye dönüp burjuva sınıfta ve sermaye tarafından çoktan tüketilmiş, çözülmüş, duvara çoktan çivilenmiş modern estizmden veya popüler trende dönüşmüş el emeği vurgusundan medet ummak bence zekâya ve kurnazlığa denk düşmüyor. Güncel sanatta böyle imkân olduğunu iddia ediyorum. Adı “güncel sanat” olduğu için değil, sanatı sorunsallaştırmasından, içindeki deneyellik ve angajmandan dolayı iddia ediyorum.

İçeriğe yönelmenin bir direniş stratejisi olabileceğini söyledin. Ama içeriği “biçim”den soyutlamanın, biçimi siyasallaştırmadan bırakmanın yola-çacağı handikaplar var sanki. Burada “biçim”den kastım tabii ki, retinal unsurlar, elbecerisi göstergeleri, estetik duyarlılıklar değil. Kastettiğim daha çok içeriğin “sunum”u ve bu sunumun sosyal, ilişkisel boyutu. Parka-

Otoportre

Kendini “ilerici”, “modern”, “elit”, “özgürlükçü”, “aydın” sayan birçok insanın damarlarında milliyetçilik, devletçilik, tutuculuk ve otoriterlik akıyor.

linç örneğin, belli bir sergileme bağlamında yer alıyor ve bu sergileme ister istemez bazı toplumsal filtrelerden mustarip. Herkes gidip görmiyor Bienal’i –özellikle senin ulaşmaya çalıştığın insanlar... Sokaklara astığın afişler belli bir genişlik sağlıyor ama, bu ulaşmayı amaçladığın izleyiciyle teması sağlıyor mu ?

Evet, kesinlikle... Bırakalım Bienal’i, sanat hâlâ dokunulmaz, önünde saygı duyulması gereken bir şey olarak algılanıyor. Larry Shiner “Sanatın İcadı” kitabında dünyanın ilk müzesi Louvre açıldıktan sonra, içindeki insanların sanat eserleri karşısında nasıl hiza getirildiğini, müze görevlileri –muhafızları mı demeli?– tarafından, “gürültücü” gürültülerin nasıl nazıkçe sanat eserleri karşısında huşu duymaya davet edildiğini anlatıyordu. Louvre’un Fransız ulusal kimliğinin inşa edilmesindeki önemine de es geçemeyelim. Ayrıca, ulus denilen şeye kimliğini veren/dayatanın da o ulusun seçkinleri olduğunu da unutmayalım. Buradan baktığınızda, sanat hiç de masum bir şey değil. Bu bağlamda, “içeriği”, “biçimden” soyutlamak oldukça tehlikeli ve çok sinsî bir

hamle. Ben bütün işlerimde olabildiğince, sanatın sokulmaya çalışıldığı kurumsal kalıbı, senin deyimimle “biçim”i kırmaya çalışıyorum. Sanat toplumun belli bir kesimi için; hadi söyleyelim, toplumun belki en soğuk, en sıkıcı ve en heyecansız kesimi için yapılan, sergi alanlarında önünden geçip gideceğiniz bir şey değildir. Sanat toplumun üst sınıfının, kendi saygınlığını, inceliğini, üst sınıflığını tasdik eden bir temsil aracı değildir. Sanatı geri almamız gerekiyor. Bu benim çıkışı noktalarından, ana dertlerimden biri. İki yıl önceki AB bayraklı kız afişi de bu amaçla duvarlara asılmıştı. Bu Bienal’de, İMÇ bir kaçış alanı olabiliirdi, afişlerle de, sokaktan resmî olmayan bir davet yapmış oldum. Fakat, yeterli olmadı. Açıkçası ben, İMÇ’deki mekânın daha iyi çalışacağını, işin gerçek sahiplerinin, azınlıkların, kendini azınlık hissedenlerin, eylemcilerin, heterodoks fikirli muhaliflerin buluşacağı bir “dükkan” olabileceğini hayal etmişim. Yani, bu işin “sanatsal”dan ziyade siyasal bir zemine çalışması gerekiyordu. İzleyen ve uzaktan, profesyonel bir bakışla yargılayan birini değil, o parkayı giyecek, kullanacak etkin birini, bir ortaklığı kovalıyordu. Yapmaya çalıştığım şeye şu an Bienal ve sanat çerçevesinden dolayı oldukça uzağım. Ama, umut verici şeyler de olmuyor değil. “Sanat” çerçevesinden çıktığında iş oldukça iyi çalışıyor. Tersyön’ü

DÜZENİN GEÇERLİ DEĞERLERİNİN ARKASINDA BARBAR BİR ŞİDDETİN OLDUĞUNU BİLENLERİN GİYSİSİ

Eylemciye %30 indirim

Parkalınç’i tasarlama fikri nasıl doğdu?

Burak Delier: Güncel sanatlarla uğraşıyorum, ama insanların gerçekten işine yarayacak, kullanabilecekleri bir obje tasarlama fikri vardı. Son üç yıl içerisinde çok linç olayı oldu. Hem solculara, hem Kürtlere karşı... Aşırı paronoyaklığa hizmet eden güvenlik sektörünü tam tersine çalıştırmaktı mevzu. Bu işi yapmaya tahrik eden bir şey de şuydu: G8 zirvelerinde büyük şirketlerin adamları zırhlı limuzinlerle, onlarca korumayla geliyorlar. Bu herifler yeterince korunmuyorlarmış gibi özel kumaştan, nano teknoloji kumaşından ağırlık yapmayan kurşun geçirmez gömlek giyiyorlar.

Sergi salonlarını süslemekten öte, bu tür işlevsel özellikleri olan başka örnekler var mı?

ABD’de San Diego-Meksika sınırı dünyanın en fazla giriş çıkış yapılan bölgesi. Jutta Schein adlı bir modacı bir ayakkabı tasarlamış. Dayanıklı, bilekli bir ayakkabı; üzerinde pusula, tabanında bölgenin haritası var; dağlar, geçilecek yerler... İnternette “Amerikan ihanetçisi” diye adı çıkmıştı kadının. Bu fikir 1920’lerdeki Rus konstrüktivizminden geliyor. Sanatı burjuva salonlarını süsleyen bir şey olarak değil de, hayatın içine giren, halk için, onların hayatını dönüştürecek tasarımsal şeyler yapmak fikrinden. IKEA ve Bauhaus o fikirden çıkıp, gittikçe yozlaşan bir tasarım kapitalizminin oluşmasına işaret eden örnekler. Soldan bakarak, onun tarihsel olgusunu alıp gerçek yerine iade etmeyi yapmak istediğim.

Lincin ne zaman, nereden geleceği belli olmuyor ama, parkanın korumalıkları çıkarıldığında yağmurluk olarak da kullanılabilir mi galiba...

Tabii. Oradaki şu gönderme hoşuma gidiyor: Hem politikadaki iklimsel zorluğa ve gerilime işaret eden, hem de gerçekten zor iklim şartlarına göre –içinde polanyla– tasarlanmış bir kıyafet o. Yurtlarından dışlanan, evinden atılan, dışandaki doğanın çok sert şartlarına maruz kalan insanlar için aynı zamanda.

Kaç adet üretildi?

Elli. İMÇ’de askılara asılmış olarak sergileniyor. Bir de canlandıma videosu var. Bir adamımız var, bir anda dalyor sekiz-on kişi, yumruklanıyor, coplanıyor. Linç, darbe, cop geçirmez ikonları ekrana geliyor. Motosiklet kuryelerinin kıyafetlerini yapan bir atölyede yaptırıldı ve o kumaş kullanıldı.

Atölyedekiler durumun farkındalar mı?

İlk gittiğim atölyeler elli adet olduğu için ilgilenmediler. Prototipi mahalledeki terzi Şevket abiye diktirdim. Uykusuz kaldı; “nasıl yapacağım, nasıl dikeceğim” diye. İlk kullandığım malzeme kauçuktuktu. Hem ince, hem sert bir malzeme; makine iğneleri kınılıyordu. Şevket abi çok uğraştı. Sonra Okmeydanı’nda yaptırdığım son derece başansızdı. İşlevini yerine getirmeyen bir şey çıktı ortaya. En sonunda Güngören’de küçük sayılarda ve soğuk iklim kıyafetleri yapan bir yer buldum. İçeriği anlattım onlara. Mukavvalar orada yerleştirildi, armalar dikildi, kapşon yapıldı. Çok benimsediler ve yaptıkları işten memnun oldular: “Burada sanat eseri yaptık” diyorlardı. Parka sadece linç geçirmez değil, aynı zamanda pozitif bir şekilde de kullanılabilir. Bildirileri koyacak cepler, spreylere boyalar için arkada file cepler, sabotaj için kullanılabilir malzemeler, tornavida, çekiç koymak için büyük cepler, mermilik gibi küçük şeylerin hepsini üzerine koyduk. Ey-

lem yapmaya teşvik eden bir giysi oldu. (gülüyor) Tek dezavantajı rengi. Kırmızı ve siyah, anarşizimle komünizmin renkleri. “Bunu giyen çok kolay fark edilir, hedef haline gelir” diye eleştiriler oldu. Daha kamufle, yeşil bir giysi yapsak çok militer olacaktı. Bunu giyenler bir takım gibi olsun istedim. Bunu sağlam duran 20 kişinin giydiğini düşün bir eylemde. Bir de hani “biz buradayız, saklanmıyoruz” açısından da bakılabilir.

Parkayı almak isteyen vatandaş ne yapacak?

İMÇ’de 1511 no’lu dükkana gidecek ve parka istediğini söyleyip, alacak. İlk başta 100 euro fiyat koydum. Şimdi 100 YTL’ye indirdim. Ama öğrenciye yüzde 20, aktiviste yüzde 30 indirim var. (gülüyor) Bu indirimler çoğalacak, aslında hediye ediyorum bunları. Etiket koymamın nedeni olmayan bir sektörü varmış gibi göstermek, o oyunu oynamak istememden ötürü. Gerçekten satıyor değilim. Ama o oyuna katılmak isteyen, en azından Tersyön şirketinin bundan sonraki ürününü üretmesi için en azından bağışta bulunabilir. Gönüllerinden ne kopsa aslında. Tabii etiket filan yaptım, oyuncu bir şey o. Yoksa öyle bir şey yok. İnsanlar gelip, “bir de satılık yapmış” diyorlar. Bunu sanat izleyicisi diyor. Sanat olunca bedava olacak sanılıyor. Dışandaki dünyanın bir telafisi gibi bakılıyor sanat meselesine: Dışarda bir dünya var; dibine kadar kapitalist, ticaretin, ahlâksızlığın, vicdansızlığın aldığı yürüdüğü gittiği bir dünya, ama sanata gelince tam tersi. Böyle değil. Sanat sistem içerisinde bir alan açmaya çalışıyor. Tersyön oluşumu, organizasyonu, şirketi, kooperatifi, artık ne dersek diyelim, onun ekonomik olarak da dışandaki hayatla bir bağlantısı olması lazım. Alternatif bir ekonomi alanı açabilir mi acaba sorusu da var. Güvenlik sektörü ekonomisi dünyadaki tartışmasız en büyük sektör. O koskocaman sektörün yanında, tam tersi öteki in-

**Burak Delier'in "Muhafız"ı ve AB konulu isimsiz çalışması... 2005'deki 9. İstanbul Bi-
enal'inde, "Muhafız" yukarıdan ve "aşağı"dan tepkiyle karşılanmış ve gelen baskılar
sonucu Delier tarafından geri çekilmişti.**

—moda deyimle— bir platform olarak, bir örgütlenme nedeni ve vesilesi olarak dü-
şünmüştüm. "Alttakileri" güçlendirme amacıyla insanların gelip ortak kafa yor-
ma sürecine girecekleri, ortak üretimde bulunabilecekleri bir oluşum olacak
Tersyön. O yüzden broşüre "Tersyön'ün İşleyişi" diye bir bölüm ve internet ad-
resi (tersyon@yahoo.com) koydum. Ve kolektif bir pratiğe girişebileceğim insan-
larla tanışmaya çalışıyorum. Parkaları el altından hediye ettiğim aktivistler ve ta-
nıştığım insanlar Tersyön'le çalışmak istediklerini söylüyorlar. Sanatın kurumsal
dayatmaları ve Bienal meselesi ortadan kalkınca, çok daha sıcak ve rahat bir ko-
nuşma, tartışma ortamı doğuyor. İnsanlar çok daha rahat bir biçimde sahiplenip,
etkileşime geçiyorlar. Bunu hiçbir galeride, hiçbir sergi mekânında yakalamamız
mümkün değil. Umarım Tersyön yavaş yavaş sanat alanının kısıtlamalarını aşar-
ak, kolektif bir yapıya dönüşür.

Söyleşi: **Erden Kosova** (Bu söyleşinin kısa versiyonu Birgün'de yayınlamıştır)

sanlara, güvenlik sektörünün yap-
tıklarına maruz kalan insanların koru-
mak için başka bir ekonomiyi çalış-
tırabilir miyiz sorusu vardı orada. Bir
alma verme ilişkisinin olması benim
için ideal durum. Belli miktar bir
sermaye biriktikten sonra tekrar bir
ürün yapmak, ilerleyen senelerde o
ekonomik alanı açabilmek önemli.
100 YTL verirse başımızın üstünde
yeri var. Hibe de edebilir, değişik to-
kuş da olur, her şeye açık. Geçen 1
Mayıs'a katılıp da dayak yiyenlerin
hepsine direkt hediye ediyorum.
Öyle bir pozitif ayrımcılık yapıyo-
rum. (gülüyor)

Bedenleri mevcut mu parka- nın?

Tek beden, unisex.

Linççiler de cinsiyet ayırmıyor.

Hiç. Gözükara bir durum var. Benim
yumruğumla mı ölecek duyusunu da

var. Bu aynı zamanda devletin de
işine geliyor, çünkü suçlu yok. Suç-
lu bulunamıyor, suçlanamıyor. Ka-
ranlık siyasi iktidarların çok kulan-
dığı bir şey bu. Özellikle Türkiye ta-
rihinde bol. İttihat ve Terakki'den
tutun, 6-7 Eylül olayları, Madımak'-
lar, Çorum'lar... Bundan sonraki
ikinci ürün de "Madımak '93". Ate-
şe, alevle oldukça dayanıklı bir ta-
kım elbise. İtfaiyecilerin ya da ağır
sanayide çalışanların kullandığı ku-
maştan. Kullanışlılığından ziyade
garip bir şekilde çok şık oldu. Ar-
mani'de sat yani. O kadar güzel ol-
masını istemiyordum, ama oldu,
yapacak bir şey yok. (gülüyor) Par-
kaya nazaran tek bir siyasi mesele-
ye gönderme yapan, hem de anıt-
sal bir yanı olan, bu olayı unutmaya-
yaln diyen, aynı zamanda kulan-
ışlı bir şey.

Söyleşi: **Şahan Nuhoglu**

Birikim²⁰⁰⁷ EKİM

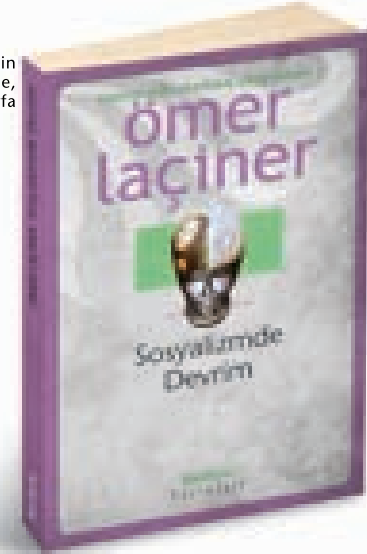
SOSYALİZMİ YENİDEN DÜŞÜNMEK

Murat Belge'nin
önsözüyle,
431 sayfa

"Ekonomizm" ve "tarihsel zorunluluk" arasında sıkışarak bir yönetim tekniği ve
devlet ideolojisi haline gelmiş "geleneksel sosyalizm" anlayışından çıkış ne şekilde
olacaktır? Ömer Laçiner, bu sosyalizm anlayışını besleyen ön kabulleri, hayat
bulduğu coğrafyaları ve tarihsel temelleri tartışarak, sosyalizmin bunalımından
çıkış yolları üzerine düşünüyor. Temel vurgusu "insanın kendisinin üretici güç haline
gelisinin" sunduğu imkânların değerlendirilmesi olan bu yazılar, sosyalizmin yeniden
düşünülmesi ve içeriklendirilmesi bağlamında büyük önem taşıyor.

Ahmet Insel'in
önsözüyle,
251 sayfa

Sosyalizmin Bunalımı cildinin devamı niteliği taşıyan bu yazılar, Ömer Laçiner'in
sosyalizmi yeniden tanımlama çabasındaki sürekliliğin; ama aynı zamanda
kendi ön kabullerini sürekli sorgulamanın ve eleştirinin görülebileceği bir nitelik
taşıyor. İkinci Sanayi Devrimi'nin yol açtığı imkânların, sosyalizmin yeniden
düşünülmesi ve tarifiendirilmesi için taşıdığı önem vurgulanırken; iktidara kilitlenmiş
bir bakışın yaratacağı sonuçlar hatırlatılıyor. Kapitalizmin insanın yaratıcı/üretici
yanını kötürüm bırakan ufkunun dışına çıkmak isteyenler için...

www.birikimdergisi.com

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han No. 7 Çagağolu 34122 İstanbul
t 212.516 22 60-61-62 • f 212.516 12 58 • e birikim@iletisim.com.tr

Genel Dağıtım

Çobançeşme Mahallesi, Altay Sokak, Yenibosna 34196 İstanbul
t 212 496 10 50 f 212 551 30 13 e punto@puntokitap.com
Altın, İletişim, İnkılap, Literatür, Metis ve Sistem yayıncıları ortak kuruluşudur.

10 albüm

Ayo Joyful
Babyshambles Shotters Nation
Bruce Springsteen Magic
Çar Newa Ziz
Ian Brown The World Is Yours
Manu Chao Radiolina
Mircan Kül / Ashes
Shantel Disko Partizani
Tanju Duru Duru Zamanlar
Vova Vova

5 şarkı

Ciwan Haco Pero
Kat Onoma Animals
Kreş Terli ve Kirli
P.J. Harvey The Devil
Joy Division Love Will Tears Us Apart

Bir hayaletin güncesi

P.J. Harvey / *White Chalk* (Island)

1992 tarihli debut albümü "Dry"dan, 2004 yapımı "Uh Huh Her"e hep cayıp cayıp yanarken gördük onu. Yeni albümünde ise soğuk, buz gibi bir P.J. Harvey var karşımızda. Kıvılcımlar saçan gitarını bir tarafa bırakmış, piyanonun başına geçmiş. Çok farklı, bilmediğimiz bir yüzüyle karşımıza çıkıyor. Albümün kapağında bembeyaz bir kıyafet içinde, kireç gibi bir yüzle arz-ı endam ediyor. Bir hayalet! Elinde şamdamı, zincirlerini şakırdatarak dolaşüyor etrafımızda. "Ne zaman yalnız kalsam / Dolaşmaya başlıyor içimde şeytan" diye başlıyor hikâyesine "White Chalk"un açılışını yapan "The Devil"da... Mırlılar, inlemeler eşliğinde, tüylerimiz diken diken dinlemeye başlıyoruz bu hortlağın başından geçenleri. Lafın gelişi bahsetmiyoruz hayaletlerden, "White Chalk" korku filmlerini aratmıyor ciddi. "Dear Darkness" ile etraf iyice kararıyor. "Grow Grow Grom"da son ışık huzmeleri de yok olup gidiyor. Geçenin geç saatlerine, iki kişinin bile kalabalık ettiği yerlere ait bir müzik bu. Hem konu hem de ses açısından Cat Power albümüyle kardeş. Tutku, pişmanlık, kürtaj ("Broken Harp": "Metal bir şeyler karnımı yanyor." "When Under Ether": "İçimde bir şey var / Doğmamış ve kutsanmamış / Görünmez oluyor eterin içinde."), ölümsüzlük gibi bölümler bu siyah beyaz filmin senaryosunu yazıyor. Üstelik sonu da başı gibi mutlu bitmiyor bu hikâyenin. Seks, aşk, din P.J. Harvey'in üzerinde dolaştığı temalar oldu her zaman... Ancak, tanıdığımız Harvey, albümlerinde "beni 'kuru' bıraktın" diye azarlayan, "bir alet istiyorum" diye inleyen, hakkını söke söke alan bir "sokak kızı"ydı. O yırtık, canavar gibi kız son yıllarını bu kadar mı depresif geçirdi acaba? Hepimizin başına gelmiştir. Bir arkadaşınız en çözümsüz, en mahrem dertlerini anlatıp, içini size dökmüştür. "White Chalk"la geçen yarım saat sonunda da tıpkı o zamanlar olan şey oluyor. İnsanın boğazına bir yumru düğümleniyor, sözler, teselliler kifayetsiz kalıyor. "White Chalk" gerçekten güzel bir albüm, ancak hüznü ve karamsarlığı size de kolayca geçebiliyor. Uyarmadınız demeyin.

— İlker Aksoy

Disko soslu patlamış rock

Kreş / *Zaman Yok* (Volta)

Tam üç yıl önce, İhtiyaç Molası'nın "1.5" albümü çıktığında, Çanakkale'den kopup gelen bu mühim topluluğu ne kadar sevdiğimizi bir kere daha anlamıştık. Ece Ayhan'ın memleketlileri rock kulvarında yepyeni bir tarz yaratmış, ikinci albümleriyle bunu perçinlemişti. Şimdi, yolu bu memlekette kesişen üç yeni delifışek bizi heyecanlandırıyor: Kreş, iki demonun ardından ilk yasal albümüyü le huzurumuza geldi. Hem de ne geliş! Kıpır kıpır zıpzır bir müzikle sadece odalarımızı şenlendirmekle yetinmeyip yüzümüzü de güldürdü.

Kreş, aslında Popcorn'un yeniden adlandırılmışı. Duyunuz, biliniz elbet vardır: Popcorn, 2000 yılında Çanakkale'de kurulmuş, uzun yıllar bu adla sahne almış ve Rockİstanbul'dan Masstival'e pek çok festivale katılmıştı. Lakin albüm sürecinde bu ismi kullanamama tehlikesi belirince bambaşka bir isimle karşımıza çıktılar. Vokal ve gitarda Serkan Ferat, bas ve geri vokalde Ufuk Özcan Karabacak, davulda Emrah Atay'dan oluşan topluluk her şeyin ciddiye alındığı bu memlekette eğlenceli bir şeyler yapmaya çalışıyor. Bu tavır elbette müziklerine de sirayet ediyor: Güler yüzlü, neşeli ve alabildiğine enerjik bir müzik yaptıkları... Bitmek bilmez bu enerji, albümün başından itibaren bizi de canlandırıyor, şenlendiriyor. "Terli ve Kirli" şahane bir açılış şarkısı. "Zaman Yok", zaten rüştünü ispat etmiş, albüm öncesinde pek çok insanın diline yerleşmişti. Hemen arkasından gelen "Yarım Kalan Şarap"ta içimiz biraz burkulsu da "Takım Elbise Suratlı Adamlar"la yeniden olduğumuz yerde kıpırda-

Emrah Atay (davul), Serkan Ferat (gitar, vokal), Ufuk Karabacak (bas)

maya başlıyoruz. Albümü dinlerken bu şarkının sözlerinde imzasını hissettiğimiz Turgut Berkes'e kocaman bir teşekkür göndermeyi ihmal etmiyoruz. Şahane bir rock'n'roll şarkısı olarak tanımlayabileceğimiz "Beni Sevm"nin ardından gelen "Sahte Sanşın" ise müziği kadar oyunbaz sözleriyle de dikkat çekiyor. Albüm, diğerlerine nazaran sakın sayabileceğimiz "Kafiye" ile sonlanıyor, ama arkasından gelen iki bonus bizi bambaşka alemlere götürüyor. Bu arada

yukarda saydığımız şarkılar haricindekilerin de iyi olduğunu, bunları ilk dinleyişte bir kenara ayırdığımızı söyleyelim ve son bir teknik ayrıntı olarak "Zaman Yok!"un prodüktörlüğünü Tarkan Gözübüyük'ün yaptığını sözlerimize ekleyelim.

"Zaman Yok!"ta '80'li yılların disko esintilerinin yanında bizden tınıları da duymak mümkün... İşin en güzel tarafı, yan yana gelmesi pek zor olan şeyleri aynı kaptaki eriterek önümüze servis etmeleri. Bunun için belli ki çok uğraşmışlar. Myspace sayfalarında müziklerini "disko soslu patlamış rock" olarak tarif ediyorlar. Belli ki Popcorn dö-

minden kalma bir tarif bu. Disko punk'a kanışmış, Bob Dylan'tan taraftan, Clash diğer taraftan el vermiş, '80'lerden '90'lara, klavyeden bilgisayara geçiş süreci şarkıların hızını etkilemiş, ama özüne dokunmamış. Çanakkale'nin dillere destan rüzgarını da arkalarına alınca ortaya mükemmel bir kanışım çıkmış. Aksayan yönler elbette var, ama bu kadar kusur kadı kızında da...

Kreş'i canlı dinlemek isterseniz yolunuz Beyoğlu'na düştüğünde Pulp'a uğrayın, zira bu aralar orada sahne alıyorlar.

— Murat Meriç

Hade more

Muammer Ketencioğlu / *Balkan Yolculuğu* (Kalan)

Muammer Ketencioğlu 1989 yılından beri Balkan, Batı Anadolu folklorü üzerinde çalışıyor. Trakya'dan Çek Cumhuriyeti'ne kadar uzanan bir coğrafyanın türkülerini derleyip söylüyor. Ketencioğlu'nun son albümü "Balkan Yolculuğu" işte bu 18 yıllık birikime dayanıyor. Albümü dinlerken kendinizi Bulgaristan'ın, Makedonya'nın ya da belki de Arnavutluk'un kır düğünlerinde dans ederken, hora teperken hayal edebilirsiniz. Bu derleme sayesinde Balkan gençlerinin tatlı bir çapkınlıkla yaktıkları yan tatlı yan acı aşk türkülerine kulak verebilirsiniz. Derler ki mesela: Köprülü (Velez) delikanlıları nereye giderlerse / Şarkı söyler, kızlara bakarlar / Kızları görünce ıslık çalıp göz kırparlar / Lele lele ne güzeldir o kızlar..."

Ya da oğlu Almanya'da ölmüş bir çingenenin ağıtını da dinleyebilirsiniz. Kosova'da bir anne ise selvi boylu kıza der ki: "Savaş meydanına / İnsanlar gelip gidiyor / Dön arkana bir bak / Zavallı yaratılmışlar yanarken / Selvi boylu kız, dön arkana bak / Neler oluyor, anlat Nuriye / Çünkü

sen onların acılarına ortakısın..."

Muammer Ketencioğlu'nun grubu Brennan McCrimmon'un ayrılmasıyla ve Aytunç Nevzat Matracı'nın zamansız ölümüyle eksildi ama, başından beri grubun içinde olan Sumru Ağrıyürüyen ne kadar iyi bir yorumcu olduğunu tekrar koyuyor ortaya. Albümün konuklarından Sevim Çetin sesiyle ve Murat Nalbantoğlu davuluyla güzel bir seda bırakıyor kulaklarda. Bizler de Balkan kıralarında, türküler söylüyor, hora tepiyoruz bir saat boyunca.

— Balkan Talu

Binbir renge boyalı şenlik

Manu Chao / *La Radiolina* (Because)

72 milletten insanın omuz omuza, el ele verdiği, binbir dile, binbir renge boyalı bir şenlik! Bir Manu Chao albümü en çok buna benzemez de neye benzer? Manu Chao solo işlerinin bu üçüncü durağında da evimizi, odamızı, kafamızın içini bir miting alanına dönüştürüyor. Fransızca, İspanyolca, Katalanca, İngilizce, İtalyanca, Arapça, her dilden söylediği şarkılarıyla, fırl fırl polis sirenleriyle, gırtlak patlatan sloganları, flamaları, bayrakları, sıkılı yumrukları ve gülen yüzleriyle savaş ve kapitalizm karşıtı bir gösteriyi müzik setinizin içine sokuveriyor.

Manu Chao, 1961'de Paris'te doğdu. Babası Galiciyalı bir yazardı. Annesinin memleketiyse Bilbao'ydu... İlk gençliğinde kendini Britanya punk'ıyla eğitti, bugün en fazla hatırlananı Les Hot Pants olan çeşitli gruplarda çaldı. Nihayetinde de kuzeniyle birlikte, ismini İspanya'da faaliyet gösteren anarşist bir organizasyondan alan Mano Negra'yı kurdu. İlk single'ları "Mala Vida" dan sonra da Manu'nun dünya müziğinin bir kısmına yön verecek yolculuğu resmen başlamış oldu. Uçakların yapamadığını Mano Negra plakları yaptı. Rio ile Barcelona arası, Bağdat ile Londra arası saniyelere indi. Clash punk'ı, Fransız şansonları, Latin Amerika sambası, Kuzey Amerika folku birbirinin içine girdi, karıştı, tek yürek oldu. 1998'de Manu Chao ilk solo albümünü çıkardı. "Clandestino" dünyada ağır ağır keşfedildi. Nihayetindeyse Buena Vista Social Club ihtiyarlarının ardından dünyada en

çok eve giren "world müzik" albümü oldu. 2001'de çıkan "Proxima Estacion: Esperanza" dan (Bu güzel ismin Türkçesini bilmeyen ya da unutanlar için hatırlatalım: "Bir Sonraki İstasyon: Umut") bu yana, altı yıldır "stüdyo albümü" yapmadı Manu Chao. Ama boş da durmadı. Grubu Radio Bemba Sound System ile bir konser kaydı çıkardı. Dostu Jacek Wozniak'ın harika çizimleriyle süslenen bir kitap/albüm projesi "Sibérie m'etaît contéee" ile hem kulaklarımızı hem gözlerimizi mest etti. Malili âmâ ikili Amadou et Mariam'ın

şimdiden world müzik klasiklerinden biri olan 2004 tarihli "Dimanche à Bamako"sunun prodüktörlüğünü yaparak, dinlemekten bıkmadığımız bir plak yarattı... Ve nihayet sırayı yeni albümüne getirdi.

"La Radiolina" 20 küstür şarkıdan oluşuyor, 50 dakikadan fazla sürüyor. Manu Chao "Tristeza Maleza"daki gibi "Bay Başkan George Bush"a da verip veritiriyor, "Me Llanan Calle"deki gibi hayat

kadınlarının dertlerine de ortak oluyor. Hatta Mano Negra zamanında "aziz" diyerek şarkı yaptıkları Maradona'ya tekrar bir türküy yakıyor, "La Vida Tómbola". Bu albüm Manu'nun kariyerindeki en sert albümlerden biri aynı zamanda. Hızlı şarkılar insanı o kadar ateşliyor ki, istim üstündeyken elimiz yavaş parçaları ister istemez atlamaya gidiyor. "Politik Kills" veya "Mala Fama" gibi başka güzel şarkıları hakkında dinlemiyoruz bir türlü... Garip ama "La Radiolina"nın tek zaafı da bu galiba.

– İlker Aksoy

SI COMMANDANTE!

HASTA LA VICTORIA SIEMPRE

Ölümünün 40. yılında Ernesto Che Guevara'ya saygıyla...

"Che Kitaplığı", ilk kez İspanyolca orijinallerinden yapılan titiz çevirileriyle eksiksiz olarak Everest'te.

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

AHMET ARSLAN İLKÇAĞ FELSEFESİNDEN İSLÂM FELSEFESİNE...

İLKÇAĞ FELSEFE TARİHİ 1 SOKRATES ÖNCESİ YUNAN FELSEFESİ

Prof. Dr. Ahmet Arslan bu eserinin ilk cildinde, Sokrates öncesi Yunan felsefesinin Sofistlere kadar olan dönemini inceliyor. Bu ciltte Thales'ten Demokritos'a, Herakleitos'tan Parmenides'e, Ksenophanes'e filozofların düşünce ve öğretilerinin yanı sıra yaşam öyküleri, kendi yazmış oldukları eserlerden alıntılarla birlikte ilkçağ felsefesinin kökenleri üzerine bilgiler veriliyor.

THALES ANAKSİMANDROS ANAKSİMENES PYTHAGORAS KSENOPHANES HERAKLEİTOS PARMENİDES ELEA'LI ZENON EMPEDOKLES
ANAKSAGORAS LEUKİPPUS DEMOKRİTOS
ISBN: 975-6176-60-1, 350 sayfa

İLKÇAĞ FELSEFE TARİHİ 2 SOFİSTLERDEN PLATON'A

İlkçağ Felsefe Tarihi'nin bu cildinde, Sofistlerin öğretilerinin genel bir değerlendirmesi ile Sofistlere tepki olarak ortaya çıkan Sokrates'in hayatı, kişiliği, ölümü ve Küçük Sokratesçi okullar inceleniyor. Prof. Dr. Ahmet Arslan'ın bu eserinde ayrıca Platon ve Platonculuk olarak adlandırılan dünya görüşü tüm yanlarıyla ele alırken, bu düşüncenin günümüze kadar uzanan etkilerinden örnekler veriyor.

PROTAGORAS GORGİAS PRODİKOS HİPPİAS ANTİPHON THRASYMAKHOS KALLİKLES LYCOPHRON KRİTİAS SOKRATES EUKLİDES
ANTİSTHENES ARİSTİPPUS PHAİDON PLATON
ISBN: 975-6176-66-0, 455 sayfa

İLKÇAĞ FELSEFE TARİHİ 3 ARİSTOTELES

Ege Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Ahmet Arslan sadece Aristoteles'e ayırdığı bu ciltte, onun ruh kuramından ahlâk felsefesine; siyasete ilişkin görüşlerinden retorik ve poetike kadar tüm düşüncelerini ele alıyor. Aristoteles'in öğretisi ve yöntemini "kendisi bir bilim olmaksızın bilime en yakın olan felsefe" olarak niteleyen Arslan'ın bağımsız bir monografi niteliği taşıyan bu eserinde düşünürün öğretisi ve yöntemi eserlerinden kaynak alıntılarla beraber sunuluyor.

ISBN: 978-605-399-001-7, 408 sayfa

İnönü Caddesi, No:28 Kuştepe 34387 Şişli İstanbul

Yayın: (0212) 311 50 00 - Satış/Dağıtım: (0212) 311 50 00 / 217 28 62 - Faks: 0212 347 10 11 e-posta: yayin@bilgiyay.com - [mailto: yayin@bilgiyay.com](mailto:yayin@bilgiyay.com) - [dagitim@bilgiyay.com](mailto: dagitim@bilgiyay.com)

www.bilgiyay.com

YAYINLANACAK DİĞER CİLTLER

İLKÇAĞ FELSEFE TARİHİ 4
Helenistik Dönem

İLKÇAĞ FELSEFE TARİHİ 5
Geç Dönem Platonculuğu
Yeni Platonculuk
Erken Dönem Hristiyan Felsefesi

İSLÂM FELSEFESİ TARİHİ 1
Saf Felsefe Geleneği
İslam Teolojisi

İSLÂM FELSEFESİ TARİHİ 2
Kelâm Geleneği
Tasavvuf

Kürt halkının bîri

Yaşar Kemal'in Mehmed Uzun'un cenazesinde dediği gibi: "Kürtçe'nin romanını Mehmed yarattı. Kürt romanının dilinin dikenli yolunu açtı. Romanları klasikleşecek, insanlığın malı olacaktır. Mehmed'in romanı, kişiliği, insanlığın zenginliğidir. Bu insan dimdik durmuştur. Yaşamı boyunca konuşmalarıyla, eserleriyle savaşa karşı koymuştur. Ne olursa olsun, kimler karşı koyarsa Türkiye barışa kavuşacaktır. Mehmed mezarında rahat edecektir." Anısı önünde saygıyla eğiliyoruz.

Bir sözcüğü Kürtçe'de iki manaya geliyor: su kuyusu ve hafıza. Mehmed Uzun, "Bîra Qederê" (Kader Kuyusu) romanının kahramanı Kürt aydını Celadet Bedirhan'ın düşüp öldüğü kuyuya Kader Kuyusu adını bu yüzden vermiş olmalı: "Hayatımın kuyusu kuruyor"... Ölüm, Mehmed Uzun'un yabancıları olmadığı bir "kader kuyusu"du. Uzun, "Yitik Bir Aşkın Gölgesinde"nin kahramanı Memduh Selim'in, "Kader Kuyusu"ndaki Celadet Bedirhan'ın, "Aşk Gibi Aydınlik Ölüm Gibi Karanlık"taki Baz ve Kevok'un, "Yaşlı Bir Rindin Ölümü"ndeki dengbêjin kaderini irdeleyip onların hikâyesini o kader kuyusu etrafında kurgularken, aslında kendi yaşamını, daha doğrusu ülkesini ardında bırakmak zorunda kalan tüm özgürlük neferlerinin ruhunu işledi.

Türkiye'de karşılaştığı baskılardan kaçarak 1977'de İsveç'e yerleştikten sonra, arkasına bakma cesaretini gösterdiği için, romanlarının kahramanları üzerinden defalarca ülkesine dönme özlemini dile getirdi ve her defasında onlarla beraber yenilgiye uğradı. Tutunabileceği tek varlığı olan diline sınıksız sarılan ve o dili boğmadan, ağıdalı bir örüntünün parçası yapmadan, başka dillere küsmekten, kendi karakteri gibi sade, yalın kahramanların sürgünlük yaşamını işleyen Uzun'un, yine kahramanları gibi iç burkucu bir "final"le göçüşü, beklenmedik haber değildi, fakat çok aniydi. "Ruhun Gökkuşağı" adlı kitabında "hayatımda, bana aniden ulaşan haberlerden hiçbirini iyi olmadı" demişti. Bir yıl kadar önce Diyarbakır'a "yaşamak için" geldiğinde, İsveç ve Amerika'daki doktorlar, on gün kadar ömrü kaldığını söylemişlerdi. Aniden gelmişti bu haber de. Fakat hemen tüm yapıtlarında işlediği yalnız, sürgün, "kader kurbanı" kahramanlarına neredeyse birebir uyan yaşam rotasını değiştirmek için radikal bir karar alarak Diyarbakır'a taşındıktan sonra, onmaz hastalığını bir gıdım olsun öteleyebildi... Diyarbakır'daki son görüşmemizde, "Ölüm benim uzmanlık alanım. O yüzden, bilmediğim şeyi, geleceği yaşamaya geldim Diyarbakır'a. Merak etmeyin, Azrail'i şenlendirmeyeceğim" demişti. Giderken de şenlendirmede Azrail'i. Yaşam serüvenini anlattığı "Ruhun Gökkuşağı"nda dediği gibi: "Benim kendime ait böyle bir öyküm var mı? Bunu bilmiyorum, ama ben öldükten sonra da yaşayacak bir öykümün, çevremi sınıksız sarmış engelleri ve sınırları rahatlıkla aşip her yere ulaşabilecek bir sesimin olmasını hep arzuladım; ruhum ölümsüz olsun istedim. Kişisel nedenlerle değil, ama bana reva görülen kadere bir başkaldırı, benim için öngörülen hayata karşı bir öç olarak istedim bunu."

Uzun'un ölüm, kader, imkânsız aşk, yalnızlık, yenilgi, umut ve umutsuzluk kavramları etrafında dolanması, kahramanlarını Kürt tarihinde yenilgiye, sürgüne, umutsuzluğa

Tahammülsüz ve ceberrut bir siyasal sistemin içinde doğmuş bir insan olarak tüm hayatım boyunca hep bir şeyi gerçekleştirmeye çalıştım; kendime ait bir öyküye, bir sese, bir dile sahip olabilmek, bunu bir eser olarak varededebilmek...

hapsolan kişilerden seçmesi, anlatılanlarda kahramanlarını sürekli ölüme hazırlaması, kendi hayatıyla yakından bağlantılı.

Siyasî faaliyetlerinden dolayı 1972'de tutuklanıp Diyarbakır Sıkıyönetim Askeri Tutukluğu'na kapatılan Uzun, pek çok Kürt genci gibi, kimliğinden arındırılma harekâtına karşı direniş duygusuyla erken yaşta tanıştı. 1973'te serbest kaldıktan sonra, Ankara'ya yerleşti, ilk yazılarını Rızgarî dergisinde yazdı. Bu yazıları nedeniyle 1976'da tekrar tutuklanıp Mamak Askeri Cezaevi'ne kapatıldı. Altı aylık hapislik biter bitmez de Türkiye'yi Suriye sınırından kaçak olarak geçip terk etti, İsveç'e yerleşti.

Sürgün hayatında, o dönemde tamamen "yok" edilen Kürt dili tek direniş silahı oldu. Yitip gitmeye, paslanmaya yüz tutan bir dili yeniden yaratmak için olağanüstü bir sükûnet, inanılmaz bir üretkenlikle çalıştı. Kısacık ömrüne, sekiz roman ve ona yakın inceleme, anlatı kitabı sığdırdı. Bugün bile "Kürtçe kitap yazılabilir mi?" sorusunun sorulduğu Türkiye'deki kitabevelerinin raflarına önceleri ürkekçe kondu kitapları. Romanları başta Türkçe olmak üzere yirmiye yakın dile çevrilmeye başladığındaysa, bir dili paslanmaya bırakanların hevesleri kursaklarında kaldı. Hele ki Flaubert'ten Goethe'ye, Homeros'tan Dante'ye, Cervantes'ten Mann'a ve daha nice Batılı yazara gönderme yapan bu roman-

larla karşılaşınca, neye uğradıklarını şaşırıyorlar. Oysa bu şaşırtıcı, kaskandırıcı romanların ardında, tarifi güç bir acı, hüznün yatıyordu. Zaten bu hüznün, Uzun'un gözlerinden her daim okunabilirdi. Ağır bir işçilik neticesinde hâkim olabildiği dili, onun kanatları oluşturmıştı nihayet. "Ruhun Gökkuşağı"nda bu ağır işçiliğe katlanma sebebini şöyle açıklıyordu: "Tahammülsüz ve ceberrut bir siyasal sistemin içinde doğmuş bir insan olarak tüm hayatım boyunca hep bir şeyi gerçekleştirmeye çalıştım; kendime ait bir öyküye, bir sese, bir dile sahip olabilmek, bunu bir eser olarak varededebilmek..."

Romanlarında sadece Kürtlerin maruz kaldığı baskıları, terk edilmişliği, Kürt aydınının sürgünlüğünü değil, "bireyi", "herkesin kendi devletini kurduğu" bir çağda, "Dengbêjlerim" adlı kitabındaki bir anlatıcı üzerinden aktardığı "soğuktan havada donakalan kedi" gibi yersiz-yurtsuz bireyi anlatıyor Uzun, yersiz-yurtsuzluğun hüznünü. Aşk ve özgürlük ikileminde boğuşan, boğulan bireyi... Deli gibi âşık olduğu Ceylan'ı Antakya'da bırakıp Azrail'in şenlik yaptığı 1930'daki kanlı Ağrı isyana katılan Memduh Selim'in dramını... Çocukken dizinde oturduğu dengbêjlerden Apê Qado'dan aktardığı kedi hikâyesiyle, ölümden kaçan Kürt aydınının dramını... "Bana, gözlerime bak dinleyici... Allahın lanetlediği o kırmızı kar zamanında bu gözler gördü. Bu gözler, bu yürek şahit. Bugünden çok daha berbat, insanın nefesinin bile donduğu bir günde, sokakta, bir grup aç insanın gözü bir kediyi iliştirdi. Zaman musibetliydi, zaman musibetlerin olağan hale geldiği bir zamandı, kedinin bile iştah kabarttığı bir zamandı. Açlıktan gözleri dönmüş insanlar kediyi yakalamak için hareketlendi. İnsanlar kedinin peşine düştü, kedi kaçtı. Açlar kediyi kovaladı, kedi gözlerinin müthiş bir korku, kaçtı, son gücüyle karların üzerinden bir dama sıçradı. Açların en genci de, kedi gibi, dama tırmandı. Ah zaman, kötü zaman, çilgün zaman. Artık kaçabileceği bir yeri yoktu. Son bir gayretle, gözlerine ölümün korkusu sinmiş o zavallı küçük mahlukat, karşı dama ulaşmak umuduyla kendini boşluğa fırlattı. Zaman, kırmızı kar zamanıydı. En olağandışı şeylerin bile olağan hale geldiği zamandı. İnsanın ağzından çıkan nefesin bile çıkar çıkmaz halkalar halinde donduğu bir zamandı. Kedicik de dondu. İki damın arasında, öyle dondu kaldı. Evet, evet, havada, boşlukta, yerden, insanlardan uzak, öyle dondu kaldı. Bu gözler bunu gördü, buna şahit..."

Uzun'un, kahramanları Memduh Selim veya Celadet Bedirhan gibi genç yaşta göçüp gitmesi rastlantı değil elbette. Sürgünde geçen acılı, kederli, buruk yılların zayıflatığı beden, göçüp gitmek için bahaneye muhtaç olmuyor. "Yitik Bir Aşkın Gölgesi"nde, Memduh Selim'in "son göçü"nde bunu anlatıyor adeta: "Göç. Ömrün sonbaharından sonra son göç. Sessiz ve derinden. Vakit görünmüyor; yer yurt görünmüyor. Renkli bir göç; güzel, ardı arkası görünmeyen; acelesi olmayan, hilesiz, sakın. Neredeyse arzulan bir göç; çirkinliklerden, düşmanlıklardan, kıskançlıklardan, fetbahlıktan, kan döktükülükten uzak. Güzel bir göç; öyle ki, herkesin gönlünde yatan. Bir göç ki, bir dilek."

Bir, yani hafıza, yani su kuyusu, yani kader kuyusu, tam da Memmed Uzun'un arzulanmış gibi, çoktan ölümsüzleştirdi onun ruhu ve hikâyesini...

yi iddia ederse ve bunu kapitalizmin silahlarıyla –metalar, rekabet, benmerkezli bireycilik– yapmaya kalkırsa başansızlığa mahkûmdur. Che'nin SSCB'nin çözülüşünü öngördüğü söylenemez, ama farklılıkları tolere edemeyen, yeni değerleri içermeyen, düşmanını taklit eden ve emperyalist metropoller “yakalamak ve geçmek” dışında ihtirası olmayan bir sosyalist modelin istikbali olmadığına dair sezgisi aşikârdır.

Che Guevara'nın yeni yol arayışı üç başlıkta özetlenebilir: Ekonomi yönetiminin yöntemleri, ifade özgürlüğü ve sosyalist demokrasi perspektifi.

Birincisinin Che'nin düşüncesinde merkezi bir yer işgal ettiği açıktır. Diğer ikisi, ki bunlar birbirleriyle yakından bağlantılıdır, daha az gelişmiştir ve çeşitli boşluklarla ve çelişkilerle maluldür. Ancak kaygıların ve siyasî pratiğinde hep mevcuttur.

Ekonomi yönetiminin yöntemleri

Planlamanın çeşitli veçhelerine ilişkin 1963-64 yıllarındaki ünlü tartışmada, Sovyet modelinin taraftarlarına muhalefet etmiştir. O tartışmadaki muavazırları, Fransız Marksisti Charles Bettelheim tarafından desteklenen Küba Dış Ticaret Bakanı Alberto Mora ve Küba'nın Ulusal Tarım Reformu Enstitüsü Başkanı Carlos Rafael Rodríguez'dir. Ernesto Guevara'nın Belçikalı Marksist ekonomist Ernest Mandel tarafından desteklenen görüşleri “reel sosyalizm”in radikal bir eleştirisi.

Che'nin itiraz ettiği Doğu Avrupa modelinin ana hatları şöyleydi:

Sosyalizme geçiş aşamasındaki ekonomilerin nesnel kuralının değer yasası olması (Stalin'in bu tezi, o dönemde Charles Bettelheim tarafından savunuluyordu); meta'nın üretim sisteminin temeli olması; rekabetin (kurumlar ve bireylerarası) üretkenliği arttıran bir faktör olarak kabul edilmesi; kolektif teşvikler ve paylaşım yöntemleri yerine bireysel olanların tercih edilmesi; yöneticilere ve işletme müdürlerine ekonomik

imtiyazlar verilmesi; sosyalist ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde piyasa kriterinin belirleyici olması.

Şubat 1965'teki ünlü “Cezayir Söylevi”nde, Che, emperyalist ülkelerle mücadele eden halklarla reel sosyalist ülkeler arasındaki eşitsiz ticari ilişkilere dikkat çekerek, sosyalist olduklarını iddia eden ülkelere, “Batı'nın sömürücü ülkeleriyle işbirliği yapmaya son vermeleri” çağrısında bulunmuştu.

Sosyalizm, Che'ye göre, “insanlığa dair yeni bir bilinç geliştirmedikçe, yalnızca sosyalizmi kurmuş olan veya kurmakta olan toplumlara değil, dünya ölçeğinde emperyalizmden mustarıp olan halklara kardeşçe bir yaklaşım içinde olmadıkça” varolması mümkün değildir.

Mart 1965'te yayınlanan “Küba'da Sosyalizm ve İnsan” başlıklı makalesinde, Doğu Avrupa'daki sosyalizm modellerini analiz ediyor ve “kapitalizmi kendi fetişleriyle fethetme” anlayışını reddediyordu. “Kapitalizmden devralınan köhne araçlarla (ekonomik birim olarak meta, kârlılık, bireysel maddi çıkar bir kaldıraç olarak görmek, vs.) sosyalizmin kurulabileceği hülyası bizi çıkmaz sokaklara götürecektir. Komünizmi kurmak için, yeni maddi temellerle birlikte yeni insanın yaratılması zorunludur.”

Che'ye göre, Doğu Avrupa ülkelerinden ithal edilen modelin başlıca tehlikelerinden biri, sosyal eşitsizliği arttıran ve teknokratlarla bürokratlardan oluşan imtiyazlı bir kesim yaratmaktır. “Bu sistemde, hep daha fazla kazanan yöneticilerdir. Demokratik Alman Cumhuriyeti'ndeki yeni uygulamaya bakın: Yöneticiler verilen önem ve dahası, yöneticilerin yönettikleri için mükâfatlandırılmaları.”

Bu tartışmada iki taraf vardı. Bir tarafta, ekonomiyi değer yasası ve piyasa kuralları gibi kendine öz-

gü yasaları olan bir özerk bir alan olarak gören “ekonomist” anlayış, diğer tarafta ise üretim önceliklerinin, fiyatlara ve benzeri konulara ilişkin ekonomik kararların sosyal, etik ve politik kriterlere bağlı olduğunu savunan siyasal sosyalizm anlayışı vardı. Che'nin önerisi, sosyalizmin bu siyasal kriterleri temel olarak kurulmasıydı, dolayısıyla sosyalizm anlayışı Sovyet modelinden farklıydı.

Ancak şu da eklenmeli: Guevara, Stalinist bürokratik sistemin yapısına ilişkin net bir fikir geliştirememiştir.

İfade özgürlüğü

1963-64'teki ekonomi tartışmalarının önemli bir siyasî boyutu vardı ve bu, tartışmanın bizatihi kendisiydi: Sosyalizmin inşası sürecinde görüş ayrılıklarının toplumsal olarak ifade edilmesi ya da devrimin bağrındaki demokratik çoğulculuğun meşruiyeti.

Bu sorun ekonomi tartışmasında aleni değil, örtük olarak dile getirilmisti. Guevara, bu sorunu planlamadaki demokrasi meselesiyle net veya sistematik olarak ilişkilendirmemişti. Ancak, 1960'lı yıllarda, çeşitli vakalarda, tartışma özgürlüğünden ve fikrî çoğulculuktan yana olmuştur. Kübalı Troçkistler konusunda aldığı tavır, bu açıdan ilginç bir örnektir. Che, Troçkistlerin analizlerine katılmıyordu, hatta birçok defa onları sert bir dille eleştirmişti. Ancak, 1961'de, Küba polisinden Troçki'nin “Süreklili Devrim” kitabının provalarını imha etmesini kınamış, bunun “yapılmaması gereken bir yanlış” olduğunu vurgulamıştı. Birkaç yıl sonra, 1965'te, Küba'dan ayrılmasından kısa bir süre önce, Kübalı Troçkist lider Roberto Acosta Hechevarria'nın hapis cezasına son verilmesini sağlamış ve Hechevarria'nın serbest bırakılışında ona dostane bir mesaj göndermişti: “Acosta, fikirler şiddet kullanılarak yok edilemez.”

1964'te, Sovyetler'in kendisini “Troçkistlik”le suçlayan raporuna karşı, Sanayi Bakanlığı'ndaki yoldaşlarına şöyle demişti: “Bu durumda karşı fikirleri ya tartışma yoluyla bertaraf edebilecek kapasitede olacağız ya da o fikirlerin ifade edilmesine göz yumacağız. Fikirleri zor kullanarak bertaraf etmek mümkün değildir. Öyle yapıldığı takdirde zekânın özgür gelişimini engellemiş oluruz. Troçki'nin düşüncelerinde değerli birçok şey var, ancak temel kavrayışları ve son dönemdeki eylemleri bence yanlıştır.”

Guevara'nın, ifade özgürlüğünü en belirgin şekilde savunduğu ve Stalinist otoriterliğe en doğrudan eleştirisini yönelttiği

“Ekonomik faktörlerin toplumsal kaderi belirlediği bir placebo, bir sahte ilaç veriliyor bize. Bu mekanik, gayri Marksist bir tekniktir. Kitleler kendi kaderlerini belirleyebilmelidir, üretimin hangi payının birikime ve tüketime ayrılacağına onlar karar vermelidir. Ekonominin tekniği bu enformasyonun sınırları dahilinde işlemelidir.”

alanın sanat olması tesadüf değildir. “Küba’da Sosyalizm ve İnsan” makalesinde, Sovyet tarzı “sosyalist gerçekçilik”i tek bir sanat biçimini empoze ettiği gerekçesiyle kınamıştır. “Memurların anladığı türden bir sanat bu. Ve bu metotla gerçek sanatsal arayışa son veriliyor, insanoğlunun sanatsal ifadesine daha doğar doğmaz deli gömleği giydiriliyor. “

Sosyalist demokrasi

Che, sosyalizme geçişte demokrasinin rolü üzerine tamamlanmış bir teori geliştirmiş olmakla birlikte, 20. yüzyılda sosyalizme büyük zarar veren otoriter ve diktatorial anlayışları hep reddetmiştir. “Halkı eğitmek” iddiasında bulunanları, Marx “Feuerbach Üzerine Tezler”de eleştirmişti. (“Eğiticileri kim eğitecek?”) Che de, 1960’da yaptığı bir konuşmada şunları söylüyordu: “Halkı eğitmenin ilk reçetesi onları devrime dahil etmektir. Halka, sırtında despotik bir hükümetle haklarını elde edeceğini öğretilebileceğini asla aklımızın ucundan geçirmeyelim. Halka öğretilen ilk ve temel şey, haklarını fethetmeleridir.

Yönetimde temsil edildiklerinde, onlara öğretilenleri ve çok daha fazlasını öğreneceklerdir. Başka bir deyişle, yegane kurtuluş pedagojisi, devrimci pratik içinde halkın kendi kendisini eğitmesidir. Marx’ın ‘Alman İdeolojisi’nde dediği gibi: Şartların değişmesi ile insan eyleminin ya da kişisel değişimin çıkışması yalnızca devrimci pratikle ortaya çıkabilir ve rasyonel olarak anlaşılabilir...”

Che, 1966’da, Sovyet ekonomi politikğini eleştirdiği notlarında, şu satırlara yer veriyor: Stalin’in tarihsel suçu komünist eğitimin yerine dizginlenmemiş bir otorite kütünü koymasındır.”

Che’nin düşüncesinde, demokrasi ve planlama arasındaki ilişki yeterince irdelenmemiştir. Planlamayı savunan ve piyasa kategorilerini reddeden tezleri çok önemlidir ve günümüzdeki neo-liberal “piyasa dini”nin hakimiyeti açısından yeniden değerlendirilmelidir. Ne var ki, Che’nin tezleri kitli siyasî soruyu bir kenarda bırakmaktadır: Planlamayı kim yapacak? Ekonomik plandaki başlıca tercihleri kim belirleyecek? Hakiki bir demokrasi olmadan– yani: a) si-

Sovyet tarzı “sosyalist gerçekçilik”i tek bir sanat biçimini empoze ettiği gerekçesiyle kınamıştır. “Memurların anladığı türden bir sanat bu. Ve bu metotla gerçek sanatsal arayışa son veriliyor, insanoğlunun sanatsal ifadesine daha doğar doğmaz deli gömleği giydiriliyor.”

yasal çoğulculuk b) özgür tartışma c) toplumun tartışılan ekonomik öneriler içinde serbestçe tercihini yapması– planlama kaçınılmaz olarak bürokratik ve otoriter bir “ihtiyaçlar üzerinde diktatörlük” (tıpkı Sovyetler Birliği tarihinin bolca örneklediği gibi) yaratacaktır. Başka bir deyişle, sosyalizme geçişteki ekonomik sorunlar siyasal sistemin yapısından ayrı düşünülemez. Küba tecrübesinin son otuz yıl içinde gösterdiği, demokratik sosyalist kurumların yokluğunun olumsuz sonuçlarıdır. Ancak, yine de Küba, diğer reel sosyalist ülkelerdeki bürokratik ve totaliter sapmalardan kaçınmayı başarmıştır.

Bu tartışma devrimin kurumları meselesiyle bağlantılıdır. Guevara burjuva demokrasisini reddetmiştir, ancak anti-bürokrasi ve eşitlikçi duyarlılıklarıyla birlikte, sosyalist demokrasiye dair net bir vizyon geliştirmemiştir. “Küba’da Sosyalizm ve İnsan”da, devrimci devletin yanlışlar yapabileceğini, kitlelerin bu yanlışlara reaksiyon göstererek devleti yanlışlarını düzeltmeye zorlayacağını (buna örnek olarak partinin 1961-62’de Anibal Escalante liderliğinde izlediği sektör politikayı veriyor) kabul etmektedir. Ancak, şunu da eklemektedir: “Bu sistem hukukî, adilane önlemler almak için yeterli değildir. Kitlelerle daha yapısal bir bağ gerekmektedir.” Başlangıçta, kitlelerle liderle arasında muğlak bir “dialektik birlik”le yetinmektedir. Ancak, birkaç sayfa sonra, sorunun çözümünün etkili bir demokratik denetime yol açmasından uzak olduğunu itiraf etmektedir. “Devrimin bu kurumsallaşması henüz gerçekleştirilememiştir. Yeni bir şey arıyoruz...”

Ernesto Guevara’nın hayatının son yıllarında reel sosyalizmi “taklit ve kopya” etmeyi reddederek Sovyet modelinden giderek uzaklaştığını biliyoruz. Ne var ki, son dönem yazılarının büyük bir bölümünün yayınlanması izah edilemez bir şekilde gerçekleşmedi. Bu yazılardan biri de, 1966’da kaleme aldığı SSCB’deki Bilimler Akademisi’nin Ekonomi Politikası’na yaptığı eleştiriydi. Che’nin ekonomiye dair düşünceleri üzerine önemli bir kitap yazan Carlos Tablada, 1996’da kaleme aldığı bir makalede, Che’nin söz konusu yazısından bazı alıntılar yapıyor. (Tablada, Che’nin yazısının tamamını yayınlama izni alamamış). Alıntılanan paragraflardan biri özellikle ilginç, zira Guevara’nın siyasal düşüncesinin sosyalist demokrasiye yaklaştığını gösteriyor. Che, demokratik planlama sürecinde, ekonomik kararları bizzat halkın, işçilerin, onun deyişiyle “kitlelerin” vereceğini söylüyor:

“Ekonomik faktörlerin toplumsal kaderi belirlediği bir plasebo, bir sahte ilaç veriliyor bize. Bu mekanik, gayri Marksist bir tekniktir. Kitleler kendi kaderlerini belirleyebilmelidir, üretimin hangi payının birikime ve tüketime ayrılacağına onlar karar vermemelidir. Ekonominin tekniği bu enformasyonun sınırları dahilinde işlemelidir ve kitlelerin bilinçleri bunun uygulanmasını temin etmelidir.”

Ekim 1967’de, CIA’nın ve Bolivyalı işbirlikçilerinin suikast kurşunları, yeni bir sosyalizmin, demokratik komünizmin yaratılmasını kesintiye uğrattı.

Michael Löwy’nin Haziran 2001’de İtalya’daki Ernesto Che Guevara Vakfı’da yaptığı konuşmadan özetlenmiştir.

"Che Guevara zamanımızın en kâmil insanıdır." Jean Paul Sartre